

ERDÉLYI TUDOMÁNYOS FÜZETEK

276

GIDÓ ATTILA

OKTATÁSI INTÉZMÉNYRENDSZER
ÉS DIÁKPOPULÁCIÓ ERDÉLYBEN
1918–1948 KÖZÖTT

Kolozsvár, 2013

A kötet megjelenését a Communitas Alapítvány, a Bethlen Gábor Alap és a Magyar Tudományos Akadémia támogatta.

© Gidó Attila

© Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2013

Felelős kiadó
BIRÓ ANNAMÁRIA

Korrektúra
ANDRÁS ZSELYKE

Műszaki szerkesztés, borítóterv
BODÓ ZALÁN

Nyomdai munkálatok
GLORIA, Kolozsvár
Felelős vezető
NAGY PÉTER

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
GIDÓ, ATTILA

Oktatási intézményrendszer és diákpuláció Erdélyben: 1918-1948
között / Gidó Attila. - Cluj-Napoca : Societatea Muzeului Ardelean, 2013
Bibliogr.
ISBN 978-606-8178-75-2

37(498.4)''1918/1948''

TARTALOM

Bevezetés	7
1. Etnikai és társadalmi viszonyok	9
1.1. Az erdélyi népesség etnikai és vallási megoszlása.....	9
1.2. Iskolázottsági szint.....	14
2. Az erdélyi/romániai oktatási rendszer jogi háttere és szerkezete	19
2.1. Az oktatásügy 1918–1940 között	21
2.1.1. Az elemi oktatás.....	21
2.1.2. A középiskolai oktatás	26
2.1.3. Az egyházi, egyesületi és magániskolák helyzete	29
2.1.4. A felsőoktatás	31
2.2. Az oktatásügy 1940–1944 között	32
2.3. Az oktatásügy 1944–1948 között	33
3. Az erdélyi tanintézmények 1918–1940 között.....	35
3.1. Iskoláskorúak.....	37
3.2. Óvodák.....	39
3.3. Elemi oktatás.....	43
3.4. Középfokú oktatás	51
3.4.1. Tanítóképzők.....	51
3.4.2. Polgári iskolák.....	55
3.4.3. Gimnáziumok és alsó fokú leányiskolák	59
3.4.4. Líceumok és felső fokú leányiskolák	66
3.4.5. Kereskedelmi iskolák	74
3.4.6. Ipariskolák, szakiskolák és háztartási iskolák.....	84
4. Az erdélyi tanintézmények 1940–1948 között.....	95
4.1. Az 1940–1944-es időszak	95
4.1.1. Óvodák.....	95
4.1.2. Elemi oktatás.....	97

4.1.3. Középfokú oktatás.....	100
4.2. Az 1944–1948 közötti évek	103
5. Felsőoktatás.....	107
5.1. Elektromechanikai almérnöki iskola, Kolozsvár	108
5.2. Agrártudományi Akadémia, Kolozsvár.....	110
5.3. Felsőkereskedelmi és Ipari Akadémia, Kolozsvár–Brassó	112
5.4. A kolozsvári Zene- és Színművészeti Akadémia, valamint a temesvári Szépművészeti Iskola.....	116
5.5. Műszaki Főiskola (Politechnika), Temesvár	118
5.6. Jogi Akadémia, Nagyvárad.....	120
5.7. Egyetemi fokú teológiai intézetek.....	123
6. A kolozsvári egyetem	127
7. Összegzés	141
Bibliográfia.....	151
Mellékletek.....	163
 Rezumat.....	 205
Abstract.....	207

BEVEZETÉS

Az alábbi munka kizárólag az erdélyi oktatási rendszernek és a kultúratermelő intézményeknek az 1918–1948 közötti statisztikai bemutatására vállalkozik. Mindezt elsősorban az eddig publikált statisztikai összeállítások, népszámlálások, évkönyvek, szaktanulmányok felhasználásával teszi meg, anélkül, hogy levéltári alap kutatásokra és mély elemzésekre vállalkozna.¹ A tanulmány egy nagyobb európai összehasonlító kutatás első fázisába illeszkedik bele.² A második fázis mélyelemzéseire szükséges dokumentáció összeállítását a kutatás további munkatársai végzik, és eredményeik remélhetőleg a közeljövőben napvilágot látnak.

Az 1918-at követő erdélyi oktatásügy helyzete, a nemzeti kisebbségek iskolaproblémái és kulturális jogai nemcsak tudományos viták, nézeteltérések tárgyát képezték, hanem a politikum szintjén is megjelentek. Ez elsősorban az erdélyi/romániai magyarság által elszenvedett iskolaügyi sérelmeknek és a korabeli román állam ezt tagadó álláspontjának az ütközéséből fakadt. Tisztában vagyunk a kérdés súlyával és volumenével, a tanulmányunk mégsem kíván foglalkozni ezekkel a vitákkal és a kisebbsé-

¹ Jelen tanulmány a kolozsvári Nemzeti Kisebbségkutató Intézet kiadójánál megjelent angol nyelvű szöveg javított és bővített magyar változata: Gidó Attila: *School Market and the Educational Institutions in Transylvania, Partium and Banat between 1919 and 1948*. Working Paper, nr. 39, Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale, Cluj-Napoca, 2011. (<http://www.ispmn.gov.ro/node/school-market-and-the-educational-institutions-in-transylvania-partium-and-banat-between-1919-and-1948>). Elkészítését az *Etnikailag és vallásilag összetett elitek Kelet-Közép-Európában (1900–1950)* (Erdély, Észtország, Lettország, Magyarország, Szlovákia, Vajdaság) c. FP7-es projekt és a Nemzeti Kisebbségkutató Intézet támogatta.

² A kutatás címe: *Etnikailag és vallásilag összetett elitek Kelet-Közép-Európában (1900–1950)* (Erdély, Észtország, Lettország, Magyarország, Szlovákia, Vajdaság). Vezetője: Karády Viktor.

gek sérelmeivel, csupán utal rájuk.³ Teszi mindezt azért, mert a sérelmeknek vagy általában a kisebbségi oktatásnak a vizsgálata külön kutatást és önálló kiadványt igényel. Ez a könyv elsősorban általános adatokkal kíván szolgálni, abban a reményben, hogy a témával foglalkozó kutatók számára kiváló kiindulási alapot nyújthat akár egy kisebbségi oktatásról és sérelmekről szóló kézirat elkészítéséhez is.

Az elsődleges célunk az volt, hogy egy olyan, etnikai és felekezeti bontást is tartalmazó oktatásstatisztikai munkát állítsunk össze, amely egyaránt kiindulópont lehet a korszakkal foglalkozó történészek, szociológusok, statisztikusok számára és az egyetemi oktatásban is haszonnal forgathatják az érdeklődők. Mindazonáltal, a száraz adatsorok mellett, igyekeztünk rámutatni azokra a főbb irányvonalakra, amelyek jellemezték az 1918–1948 közötti időszak oktatási piacát, a mindenkori hatalom oktatáspolitikáját, és az etnikum/felekezetspecifikus sajátságokra is utaltunk.

Az összefoglaló első felében, a társadalomszerkezet és a jogi szabályozások időbeni változásának bemutatását követően, az erdélyi oktatási intézmények és a diákpopoláció statisztikai adatai kerülnek ismertetésre. Mielőtt rátérnénk a témára, szükségesnek tartjuk röviden vázolni a korabeli Erdély etnikai és foglalkozási viszonyait.

³ A vitákra, sérelmekre lásd: Balázs 1929, Rónai 1934, Mikó 1941, Nagy 1944, Balogh 1996, Bíró 2002, Bárdi 2004, *Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul* 1929, Caliani 1934, Drăgoescu 1999: 890–893. és 1016–1226.

1. ETNIKAI ÉS TÁRSADALMI VISZONYOK

1.1. Az erdélyi népesség etnikai és vallási megoszlása

Erdély oktatási intézményhálózatának és kulturális intézményeinek működését, szellemi hátterét jelentős mértékben meghatározta a terület etnikai sokszínűsége. Vizsgálatunk kezdete, 1918, korszakhatárt jelent a régió történetében. Az első világháborút a vesztesek oldalán befejező Magyarország 1918 őszén fokozatosan visszavonult a magyarok, románok, németek, zsidók, ukránok és szerbek által vegyesen lakott keleti és észak-keleti területeiről. A ma már együttesen Erdélyként emlegetett, 1918-ban elvesztett kelet-magyarországi területek lényegében három, etnikai összetételük, gazdasági fejlettségük, kulturális intézményhálójuk, urbanizációs szintjük szempontjából sok esetben eltérő jellegzetességekkel bíró régiót foglalnak magukban: történelmi Erdély, Bánság és Partium. A tanulmányunkban Erdély alatt tehát e három régió összességét értjük. Csak abban az esetben használjuk a történelmi megnevezéseket, amikor az adatsoraink nem a teljes volt magyarországi területekre, hanem csak valamelyik régióra, tehát a történelmi Erdélyre, a Bánságra vagy a Partiumra vonatkoznak.

Erdélyre nézve 1930-ig nem rendelkezünk etnikai statisztikákkal. A magyar népszámlálások csak az anyanyelvre és a vallásra kérdeztek rá. Az 1930-as román népszámlálás viszont már nemzetiségi adatokat is közölt. A történelmi Erdély, a Bánság és a Partium területén 1910-ben 5 247 205 lakost írtak össze. Közülük 53,6% (2 811 719 fő) volt román anyanyelvű, 31,5% (1 653 943) magyar, 10,7% (562 079) német, 1% (50 370) szerb és 0,6% (31 034) szlovák (Varga 1998: 364–373).

Tekintettel arra, hogy vizsgálatunk időbeni keretei főként a két világháború közötti periódust érintik, az 1930-as etnikai és anyanyelvi adatokat részletesebben kívánjuk közölni. 1930-ra – 1910-hez képest – a terület lakossága több mint 300 000-rel gyarapodott. Ezzel együtt az etnikai arányokban is változások következtek be. 1930-ban 58,3%, azaz 3 233 216 személy vallotta magát román anyanyelvűnek, és valamivel kevesebben, 57,8% (3 207 880) román nemzetiségűnek. A magyar anyanyelvű népesség aránya 26,7%-ra (1 480 712), a magyar nemzetiségűeké pedig 24,4%-ra (1 353 276) csökkent. Őket arányukban a német anyanyelvűek követték 9,7%-kal (540 793), illetve a német nemzetiségűek 543 852 személlyel, amely 9,8%-ot tett ki (Recensământ 1930, vol. 2: XXVIII–XXIX).

1. Erdély nemzetiségei 1930-ban:

	Anyanyelv	Nemzetiség
Román	3 233 216	3 207 880
Magyar	1 480 712	1 353 276
Német	540 793	543 852
Zsidó/ Jiddis	111 275	178 699
Cigány	43 653	109 156
Ukrán, rutén	24 217	29 607
Szerb, horvát, szlovén	42 359	43 342
Cseh, szlovák	40 630	46 786
Egyéb	31 508	35 765
Összesen	5 548 363	5 548 363

2. Erdély nemzetiségei 1930-ban százalékos megoszlásban:

	Anyanyelv	Nemzetiség
Román	58,3	57,8
Magyar	26,7	24,4
Német	9,7	9,8
Zsidó/Jiddis	2,0	3,2
Cigány	0,8	2,0
Ukrán, rutén	0,4	0,5
Szerb, horvát, szlovén	0,8	0,8
Cseh, szlovák	0,7	0,8
Egyéb	0,6	0,6

1941-ben, a román és a magyar népszámlálások alkalmával, Észak- és Dél-Erdély területén összesen 5 882 600 főt regisztráltak. A román nemzetiségűek aránya 55,9% (3 288 400), a magyaroké 29,5% (1 735 700), a németeké 9,1% (533 600) és a zsidóké 1,4% (82 500) volt (Varga 1998: 364–373).

Látható, hogy a zsidó etnikumúak száma jóval alatta maradt a zsidó/izraelita felekezetű személyekének. Ez főként annak tudható be, hogy az erdélyi zsidóság nagy része magyar kultúrájú és magyar vagy magyar–zsidó identitású volt. Az 1930-as román népszámlálás során erőteljes nyomás nehezedett az erdélyi zsidóságra abban a tekintetben, hogy ne magyarnak, hanem zsidó nemzetiségűnek vallják magukat. Sok esetben a népszámlálást végző biztosok önkényesen döntöttek az izraelita felekezetű lakosok zsidó nemzetiségűként való regisztrálásáról. Ennek következtében az 1930-as népszámlálás 192 373 izraelita vallását és 178 284 zsidó etnikumú személyt mutatott ki Erdély területén. Az 1941-es észak-erdélyi magyar népszámlálás esetén már sokkal kisebb arányban vallották magukat az izraeliták zsidó nemzetiségűnek.

Ha az 1941-es észak- és dél-erdélyi adatokat külön vizsgáljuk, akkor az látható, hogy a Magyarországhoz visszakerült részekben a magyar lakosság volt számbeli fölényben. A 2 590 811 lakosból 1 069 242 fő (41,3%) volt román anyanyelvű, és 1 029 493 (39,7%) román nemzetiségű. Magyar anyanyelvűnek 52,1% (1 349 545), magyar nemzetiségűnek pedig 53,5% (1 386 670) deklarálta magát. A német anyanyelvűek többsége Dél-Erdélyben élt, így az 1941-es magyarországi népszámlálás csak 1,8%-ot (47 556) mutatott ki. Azok, akik etnikailag is németeknek vallották magukat, még kevesebben voltak (1,7%, azaz 44 704 fő). A jiddis anyanyelvűek aránya 1,9% (49 970) és a zsidó nemzetiségűeké is 1,9%-ot (48 704) tett ki. Dél-Erdélyben jelentősen másképp néztek ki az etnikai viszonyok. Itt az 1941-ben regisztrált 3 332 898 lakosból 68,2% (2 274 561) volt román nemzetiségű, 10,9% (363 206) magyar, 14,7% (490 640) német és 1,2% (40 937) zsidó (Rotariu 2002: 121, 332–335, Gyémánt 2004: 127).

Erdély esetében a vallási megoszlás nagy vonalakban az etnikai határokat követte. A görögkeletiek és a görög katolikusok túlnyomó többsége román volt. A szerbek, ukránok és ruténok ugyancsak e két előbbi egyházhoz tartoztak. A római katolikusok és a protestáns egyházak hívei a kisebbségi magyar és német, valamint a bolgár, szlovák, cseh és horvát lakosság köréből kerültek ki. Az 1910-es népszámlálás adatai szerint Erdélyben a görögkeletiek aránya volt a legmagasabb 34,4%-kal (1 806 960 fő), őket pedig a görög katolikusok követték 23,7%-kal (1 244 928). A római katolikusok 18,9%-ot alkottak (994 748), a reformátusok 13,2-t (694 895), az evangélikusok 5-öt (262 383), az unitáriusok 1,3-at (68 752), az izraeliták pedig 3,5%-ot (182 484) (Kepecs 2001: 20–21).

A korábbi tendenciáknak megfelelően 1930-ban a görögkeletiek és a görög katolikusok aránya együttesen közel 60%-ot tett ki, őket követték a római katolikusok, a reformátusok, az evangélikusok és az izraeliták (Kepecs 2001: 22–23).

3. Erdély vallási megoszlása 1930-ban:

Görögkeleti	1 932 356	34,8
Görög katolikus	1 385 445	25,0
Római katolikus	947 351	17,1
Református	696 320	12,6
Evangélikus	274 415	4,9
Unitárius	68 330	1,2
Baptista	37 829	0,7
Izraelita	192 833	3,5
Egyéb	13 484	0,2
Összesen	5 548 363	100%

Az 1940-ben Magyarországhoz visszakerült Észak-Erdélyben az 1941-es népszámlálás adatai szerint 37,2% görög katolikus élt (960 329). A reformátusok aránya 22,9% volt (591 761), a római katolikusoké 20,8% (536 204). A görögkeleti népesség többsége Dél-Erdélyben maradt, ennek tudható be, hogy a Magyarországhoz csatolt részekben alig 8,9 százalékot (228 804 fő) tettek ki. Az izraeliták aránya 5,9% (151 312) volt, az unitáriusoké 1,9% (49 193) és az evangélikusoké 1,7% (44 313) (Kepecs 2001: 28–29).

Az oktatási intézményhálózat és a kulturális infrastruktúra szempontjából is fontos kitérni Erdély urbanizációs szintjére és az egyes etnikumok jellegzetességeire. 1920-ban a 40 erdélyi városban 721 546 személy élt, amely a terület lakosságának 14,1%-át jelentette. Tíz évvel később a városi lakosság aránya 17,2%-ra,⁴ 1941-ben pedig 19,4%-ra nőtt. Ez a növekedés nem csupán a népmozgásnak volt köszönhető, hanem újabb városi rangot kapott települések megjelenésének is. Az 1920–1941 közötti időszakban tízzel növekedett a városok száma Erdélyben (Varga 1998: 187). Amennyiben egyes népcsoportok esetében vizsgáljuk a városiasodás mértékét, látható, hogy jelentős eltérések mutatkoznak meg ezen a területen. A pólus egyik végletét a zsidó lakosság képviseli, amely a falvakról városokba történő beköltözéseknek köszönhetően a 20. századra jellegzetesen urbánus népességgé vált. 1910-ben 45,3%-uk élt városon, 1930-ra viszont a zsidó népességen belüli városiak aránya meghaladta az 56%-ot. Az 1941-es magyar népszámlálás szerint Észak-Erdélyben a zsidóság 57,6%-a élt városon. Ezzel szemben a román népszámlálások adatai szerint a Romániánál maradt

⁴ Ebben az évben, tehát 1930-ban, Romániának 20,2%-a lakott városon és 79,8%-a falun. A városi lakosság arányát tekintve Erdélyt a következő romániai régiók előzték meg: Munténia (27,1%), Dobrudza (23,8%), Moldova (24,3%), Bukovina (26,6%) (Scurtu 2003: 125).

Dél-Erdélyben lakó zsidóknak már 80,2%-a volt városi lakos 1941-ben. Mindez azt jelenti, hogy a második világháború alatt Észak- és Dél-Erdély zsidóságának összesen mintegy hatvankilenc százaléka élt városon (Sulyok–Fritz 1930: 112, Gyémánt 2004: 256). A holokauszt után tovább nőtt a városi zsidók aránya, hiszen a falvakról deportált és a holokausztot túlélő zsidóság többsége 1944 után városon telepedett le. 1947-ben a megmaradt zsidóság 85,1%-a volt városi, 1956-ban pedig már több mint 90% (Gyémánt 2004: 142–143).

Ami a régió két legnagyobb etnikumát – azaz a románokat és a magyarokat – illeti, jelentős változásoknak lehetünk tanúi 1918 után. 1910-ben Erdély városi lakosságának 55,6%-át alkották a magyarok, 17,6%-át a románok, 14,2%-át a németek és 9,6%-át a zsidók. Erdély Romániához történő csatolását követő első néhány évben jelentős magyar kivándorlás zajlott Magyarországra, amely főként a városi lakosságot érintette. Ezzel párhuzamosan felerősödött a román népesség városokra történő beköltözése, és megnőtt a városi rangú települések száma. Ilyen körülmények között 1930-ra jelentős arányeltolódásokat figyelhetünk meg: ekkor a városi lakosságnak már csak 37,9%-át alkották a magyarok, a románok aránya pedig 35%-ra nőtt. A németek esetében enyhe csökkenés (13,2%), míg a zsidók esetében enyhe növekedés (10,4%) volt tapasztalható. Mindez azt is jelentette, hogy a 20. század elején túlnyomóan rurális népességű erdélyi románságon belül erőteljes urbanizációs folyamat ment végbe. 1910-ben a román lakosságnak 5,4%-a élt városon, 1930-ban már 10,5%. A magyarokon belül a városi népesség aránya 1910-ben 28,9%, a németeken belül pedig 21,7% volt. 1930-ra a magyarok esetében 27%-ra csökkent ez az arány, a német lakosságon belüli városiak aránya viszont 23,3%-ra nőtt (Livezeanu 1995: 135). Az első világháborút követő változások ellenére, a városi társadalmakat tehát továbbra is a magyarok, a németek és a zsidók dominálták, ők határozták meg a városok arculatát. Ennek következtében a két világháború közötti román nemzetépítés prioritásai közé tartozott a városok etnikai képének a megváltoztatása. Mindezt elsősorban a városi román állami hivatalnokrétegnek, az állami alkalmazottak számának a felduzzasztásával próbálták elérni (Kiss 2010: 17).

Az oktatási rendszer felvázolása előtt röviden utalni kell a régió népességének foglalkozási megoszlására is. 1930-ban Erdély össznépességének 69,7%-a élt őstermelésből, 12,6%-a bányászatból és iparból, 6,1%-a kereskedelemről és hitelből. A közigazgatás és a hadsereg is a népesség 1,5–1,5%-át foglalkoztatta. Az alkalmi munkások aránya 1,7, a közoktatásban dolgozóké 0,8 és a vallásfelekezetek szolgálatában állóké 0,6% volt. Mindez etnikai bontásban jóval összetettebb képet mutatott. A román lakosság körében volt ugyanis a legnagyobb az őstermelésből élők aránya

(81%), míg a magyarok és a németek esetében sokkal kiegyensúlyozottabb volt a foglalkozásszerkezet. A magyaroknak ötvennyolc százaléka, a németeknek pedig 54,1%-a foglalkozott őstermeléssel. A korábbi tendenciáknak megfelelően a zsidó népesség körében továbbra is igen alacsony maradt az őstermelésből élők aránya (9,2%), viszont több mint kétharmad részüknek a bányászatból és az iparból (26,7%), valamint a kereskedelem, a hitel és a közlekedés (40,4%) ágazataiból származott a jövedelme (Kiss 2010: 21).

Látható tehát, hogy Erdély összlakosságának többsége az agrárszektorban talált megélhetést, egyes etnikumok szintjén viszont igen differenciált volt a foglalkozásszerkezet. Ennek megfelelően a különböző foglalkozási szektorokban nemzetiségi arányeltolódásokat figyelhetünk meg. Mindez szoros összefüggésben állt a nemzetiségek körében tapasztalható modernizációs szinttel, illetve az írni-olvasni tudásnak és az iskolázottsági szintnek az alakulásával, az iskolaválasztással és a pályaaorientációval.

1.2. Iskolázottsági szint

Erdély népességének iskolázottsági szintjét az 1910-es magyar és az 1930-as román népszámlálások alapján mutatjuk be.

1910-ben a 6 éven felüli erdélyi lakosság 51,1%-a volt írástudó. Ha viszont csak a történelmi Erdély adatait vizsgáljuk, akkor ez az arány valamivel magasabb, 54%. Mindez viszont jóval alatta maradt az összmagyarországi adatoknak. 1910-ben a 6 éven felüli magyarországi lakoságnak hatvanhét százaléka tudott írni-olvasni, amely az erdélyi területek népességének jelentős lemaradását jelzi (Karády–Nagy 2009: 12). 1930-ra lényeges pozitív változások történtek. Ekkor a közben Romániához került, 7 éven felüli erdélyi (történelmi Erdély, Bánság, Partium) lakosság 67,4%-a volt írástudó, amely a legmagasabbnak bizonyult Nagy-Románia különböző régióihoz képest (Recensământ 1930, vol. 3: X–XI):

4. Az írástudók aránya Románia különböző régióiban:

Írástudók	1897–1910	1930
Erdély	51,1% (1910)	67,4%
Bukovina	45,2% (1910)	65,7%
Ókirályság	39,3% (1912)	56,1%
Cadrilater	27,9% (1910)	45,5%
Besszarábia	19,4% (1897)	38,2%
Átlagosan	–	57,1%

Az írástudók aránya a falvak és a városok szintjén, valamint a kisebb régiók szerint is változott. A 7 évet betöltött lakosságot véve alapul, 1930-ban az írástudók legmagasabb aránya a történelmi Erdély városi népességének körében volt (87,5%), a legalacsonyabb arány pedig a Partium rurális környezetében (55,1%) (Recensământ 1930, vol. 3: XXVIII–XLIX).

5. Írástudók Erdélyben 1930-ban:

		Történelmi Erdély	Bánság	Partium	Összesen
Városok	7 éven felüli lakosság	455 411	151 234	244 965	851 610
	Írástudók	401 002	132 261	210 561	743 824
		88,1	87,5	86,0	87,3
Falvak	7 éven felüli lakosság	2 171 979	663 169	910 147	3 745 295
	Írástudók	1 397 067	455 219	501 921	2 354 207
		64,3	68,6	55,1	62,9
Összesen	7 éven felüli lakosság	2 627 390	814 403	1 155 112	4 596 905
	Írástudók	1 798 069	587 480	712 482	3 098 031
		68,4	72,1	61,7	67,4

A 7 éven felüli írástudók nemi megoszlása a következőképpen alakult 1930-ban (Recensământ 1930, vol. 3: XXVIII):

6. A 7 éven felüli írástudók nemi megoszlása Erdélyben:

	Falvak és városok összesen				
	Férfi		Nő		Összesen
Történelmi Erdély	962 435	53,5	835 634	46,5	1 798 069
Bánság	317 214	54,0	270 266	46,0	587 480
Partium	384 651	54,0	327 831	46,0	712 482
Összesen	1 664 300	53,7	1 433 731	46,3	3 098 031

Az 1930-as népszámlálás szerint az írni és olvasni tudó, 7 éven felüli erdélyi lakosságnak 85,6%-a rendelkezett elemi szintű képzéssel. Középiskolai végzettsége 9,2%-nak volt, egyetemi és főiskolai képzettsége pedig összesen 1,4%-nak (Recensământ 1930, vol. 3: XXVIII).

7. A 7 éven felüli írástudó személyek iskolázottsági szintje 1930-ban.

	Történelmi Erdély	Bánság	Partium	Összesen
Iskolán kívüli oktatás vagy ismeretlen	16 329	5439	8415	30 183
	0,9	0,9	1,2	1,0
Elemi oktatás	1 542 028	508 006	601 138	2 651 172
	85,8	86,5	84,4	85,6
Középfokú oktatás	162 663	53 099	70 531	286 293
	9,0	9,0	9,9	9,2
Szakoktatás	40 400	11 457	17 650	69 507
	2,2	2,0	2,5	2,2
Egyetemi oktatás	18 780	4244	6423	29 447
	1,0	0,7	0,9	1,0
Egyéb felsőfokú oktatás	8346	2380	2394	13 120
	0,5	0,4	0,3	0,4
Összesen	1 798 069	587 480	712 482	3 098 031

1910-ből csupán a történelmi Erdélyre vonatkozóan rendelkezünk pontos adatokkal. Mivel a magyar népszámlálás a nemzetiségi hovatartozásra nem kérdezett rá, ezért 1910-ből a vallási adatokkal foglalkozunk. Korábbi kutatásokból ismert jelenség az erdélyi/magyarországi zsidóság túlszokozottsága az egyéb felekezetekhez/etnikumokhoz képest (Karády 1997: 79). 1910-ben például a történelmi Erdély területén az önálló törvényhatósági jogú városokban (Kolozsvár, Marosvásárhely) lakó, 20–24 év közötti zsidó férfiaknak 3,5 százaléka volt írástudatlan, 12,4 százalékuk rendelkezett 4 osztályos iskolával, 28,4% pedig 8 osztállyal. A 20–24 éves zsidó nők körében az írástudatlanok aránya 2,7% volt, a 8 osztályt végzeteké pedig 2,3. Ezzel szemben a városon élő 20–24 éves görög katolikus férfi lakosságnak 44,4%-a nem tudott írni-olvasni, 1,1%-uk 4 osztályt, 2,8%-uk 8 osztályt végzett. A hasonló korú görög katolikus nők 56,3%-a volt írástudatlan, és 0,5%-uk rendelkezett 8 osztállyal. A zsidó és görög katolikus lakosságra vonatkozó értékek között helyezkednek el a többi felekezetre vonatkozó adatok: A római katolikus vallású, urbánus területen élő 20–24 éves férfi-

ak körében 6,5%-os, a reformátusok körében 7,2, a görögkeletiek esetében 39,2%-os volt az írástudatlanság (Karády 2009: 278–301).

Amennyiben megyei szinten vizsgáljuk meg az illető korosztály iskolázottsági szintjét (idetartoznak a rurális térségek és a nem önálló törvényhatósági jogú városok is), hasonló etnikai-felekezeti alapú arányeltolódásokat tapasztalhatunk: az izraelita férfiaknak 7,2, a nőknek pedig 10,3%-a volt írástudatlan. A férfiaknak 12,2%-a végzett négy osztályt és 13,8%-uk nyolc osztályt. A zsidó nők esetében ezek az értékek 16,1, illetve 1,6%-ot mutattak. A görög katolikus népesség körében az elmaradás még szembeötlőbb a városi adatokhoz képest. A történelmi Erdély falvaiban és nem törvényhatósági jogú városaiban élő, 20–24 éves görög katolikus férfiaknak 56,7, a nőknek pedig 73,5 %-a nem tudott írni-olvasni. A férfiaknak 0,6 %-a rendelkezett négyosztályos végzettséggel és 1,6 %-uk nyolc osztállyal. A nőknél ezek az arányok még kedvezőtlenebbeknek bizonyultak: Négy osztályt 0,6% végzett, a nyolc osztályt kijárt személyek aránya pedig alig volt mérhető (0,1%). A római katolikus férfiak körében az írástudatlanság 13,2%, a reformátusok körében 16,9%, az evangélikusok esetében 3,4%, a görögkeletiekénél 45% és az unitáriusok körében 13,4% volt (Karády 2009: 290–301).

2. AZ ERDÉLYI/ROMÁNIAI OKTATÁSI RENDSZER JOGI HÁTTERE ÉS SZERKEZETE

Az első világháború végéig az erdélyi oktatási rendszer a magyarországi rendszer részét képezte. Erdélynek (korábban Magyarország része), Bukovinának (Ausztria) és Besszarábiának (Oroszország) Romániához történő csatolása azt is jelentette, hogy az új tartományokat jogi és közigazgatási téren is integrálni kellett az új állami keretekbe. Erdély integrációjának egyik legfontosabb eszköze a nagyszebeni román Kormányzótanács (Consiliul Dirigent) volt, amelyet egy 1918. december 11-i törvényrendelettel hoztak létre, és amelyre egyfajta Erdély közigazgatását ellátó szerv szerepe hárult.

Az első, oktatást érintő intézkedések az 1920-ig fennálló Kormányzótanácshoz fűződtek. Az erdélyi tanügyi intézményrendszer romániai integrációjára vonatkozó törvények, rendeletek viszont többéves folyamat részeként láttak napvilágot. Azt is látni kell, hogy a különböző romániai régiók oktatási rendszerének egységesítése lényegében egybeesett az oktatási rendszer megreformálását célzó törekvésekkel.

Tekintettel Erdély etnikai viszonyaira, az oktatás és a kulturális intézményháló terén kiemelten fontos szerep jutott a kisebbségeknek. A nemzeti kisebbségek tanszabadságára már az 1918. december 1-jén elfogadott *Gyulafehérvári határozatok* 1. pontja utalást tett. A következő évben, 1919. december 9-én, Románia aláírta a párizsi *Kisebbségi szerződést*, amely már nemcsak elismerte a kisebbségek saját anyanyelvű oktatáshoz való jogát, hanem konkrét intézkedéseket is tartalmazott ennek biztosítására (9–11. cikkek). A 9. cikk rendelkezett arról, hogy Románia kisebbségeinek joguk van saját költségükön jótékonyági, vallási és szociális intézményeket, valamint oktatási és nevelőintézményeket felállítani és működtetni. Ezekben szabadon használhatják anyanyelvüket, és korlátozások nélkül gyakorolhatják vallásukat. A szerződés következő cikkei lehetőséget biztosítottak

arra, hogy azokon a településeken, ahol jelentős kisebbségi lakosság él, az állami elemi iskolákban a nem román gyermekek saját anyanyelvükön tanulhassanak. Ugyanakkor fenntartották annak a lehetőségét, hogy a kisebbségi gyermekek számára is kötelezővé tegyék a román nyelv oktatását. Biztosították továbbá a kisebbségek oktatási, nevelési, vallási és jótékonyági intézményeinek méltányos állami finanszírozását (Nagy 1944: 117, 219).

Az első világháborút követő román tanügyi törvénykezés csak részben tett eleget a Gyulafehérvári határozatokban és a Kisebbségi szerződésben foglaltaknak. Ez elsősorban a korábban államalkotó nemzet szerepét betöltő erdélyi magyarság oktatásügyére nézve bizonyult hátrányosnak. De ugyanígy az erdélyi német/szász és zsidó oktatás is jelentős nehézségekbe ütközött.

A román uralom alá került erdélyi területeken (történelmi Erdély, Bánság, Partium) 1919-ben az elemi iskoláknak hetvenkét százaléka volt felekezeti és községi jellegű, huszonnyolc százalékát pedig az állam tartotta fenn. Ami a tanítási nyelvet illeti, 44,7%-uk volt román, 48,4%-uk pedig magyar nyelvű iskola (Bíró 2002: 351).

1918 decemberében a nagyszebeni román Kormányzótanács irányításával megkezdődött az erdélyi magyar állami iskolák románosítása. A Kormányzótanács állandó biztosai átvették az iskolák leltárait, és bevezették a román nyelv kötelező tanítását. A következő tanévtől, azaz 1919/1920-tól román állami tulajdonba került az összes magyar állami és királyi katolikus oktatási intézmény (bővebben lásd Iancu 1970: 251–265).

A románosítások nem csupán az iskolarendszer átalakulását hozták magukkal (a kisebbségi felekezetek kisebbségi tanítási nyelvű iskolákat nyitottak), hanem a tanszemélyzet számára és helyzetére is kihatással bírtak. Az erdélyi román oktatók közül sokat felszívott az újonnan berendezkedő román adminisztráció, a kisebbségek esetében pedig problémákat jelentett a tanerők utánpótlása (Balogh 1996: 39).

1919. január 24-én rendeletben szabályozták az erdélyi oktatásügyet. A rendelet lényegében megelőlegezte az 1924 után meghozott oktatással kapcsolatos román törvények szellemiségét. Az állami elemi iskolák tanítási nyelvének tekintetében úgy rendelkezett, hogy az az illető településen többséget alkotó népesség etnikumának/anyanyelvének függvényében dől el. A településeken belül kisebbségben élő etnikumok számára anyanyelven tanító párhuzamos osztályok létesítését tette lehetővé. A rendelet a községi, felekezeti, alapítványi és magániskolák esetében a tanítás nyelvét az iskolafenntartó döntéskörébe utalta. Az állami középiskolák tanítási nyelvének esetében a megyében többséget alkotó etnikum volt a döntő, a

felsőoktatásban pedig az illető régió többségi nyelvét vették figyelembe (Szlucska 2009: 14–15).

A továbbiakban az 1924 utáni, oktatásra vonatkozó főbb jogi szabályozásokat ismertetjük kronológiai sorrendben. Az oktatásnak a két világháború közötti megszervezése több fázisban történt, amelynek legfontosabb elemeit az 1924-es elemi oktatási törvény, az 1925-ös magánoktatási, az 1928-as középiskolai és az 1932-es felsőoktatási törvény, valamint a kereskedelmi és ipari oktatás 1936-os szabályozásai alkották. Az egyházi oktatási intézmények helyzetét és ezzel együtt lényegében a kisebbségi oktatás kereteit is az 1925-ös magánoktatási törvény határozta meg. Első lépésben az állami oktatásnak a két világháború közötti kereteit, majd a magánoktatási törvényt ismertetjük. Ezt követően térünk rá az 1940–1944 közötti periódus tárgyalására, amely a merőben új geopolitikai helyzet (Észak-Erdély Magyarországhoz kerül, Dél-Erdély Romániánál marad) és a megváltozott belpolitikai viszonyok következtében külön ismertetést igényel. A harmadik fázisban az újból ugyanazon adminisztratív határok közé került (Románia) erdélyi területek 1944/1945 és 1948 közötti oktatásügyének jogi ismertetésére vállalkozunk.

2.1. Az oktatásügy 1918–1940 között

2.1.1. Az elemi oktatás

A háború utáni román tanügyi törvényhozás egyik legfontosabb és a kisebbségek szempontjából is jelentős alkotása az 1924. július 26-án megjelent, az *állami elemi iskolai oktatásról és tanítóképzésről* szóló törvény (Legea învățământului primar–normal) volt, amely 1934-ben és 1937-ben részleges módosításokon ment keresztül. A törvény az elemi oktatás rendszeréhez tartozó napközi otthonok, elemi iskolák, iskolás kort meghaladó személyek számára szánt tanfolyamok, képzések, valamint szellemi és egészségügyi fogyatékossgal rendelkező gyermekek nevelésével foglalkozó speciális iskolák működését és a tanítóképzést szabályozta. Az elemi oktatás színtereként három kategóriát állított fel: nyilvános állami tanintézmények, az állam által engedélyezett magánoktatási intézmények (ezeknek a működését 1925-ben külön törvényben szabályozták) és a családban zajló nevelés. A három kategória közül az elsővel, tehát az állami oktatási intézmények működésével foglalkozott a törvény. Idetartoztak mind az állam által, mind az egyes községek vagy megyék által létrehozott és a Közoktatásügyi Minisztérium által engedélyezett oktatási intézmények. A törvény szerint az állami elemi iskolákat az illető községek tartották fent,

ezek működtetéséhez az állam csakis a tanítók fizetésének biztosításával járult hozzá. Ugyanígy az iskolaépületeket, és azok felszereléseit is a községek kellett, hogy biztosítsák. Az állami iskolákban tanuló diákokra nem rótt anyagi terhet a törvény. Az ingyenes állami elemi oktatás és az állami iskolák számában bekövetkezett növekedés tehát egyre nagyobb réteg számára biztosította az alfabetizációt.

Az 1924-es törvény rendelkezése értelmében az elemi oktatás megszervezése és irányítása kizárólag állami feladat volt. Az állam ezt a jogkörét a Közoktatásügyi Minisztériumon keresztül gyakorolta. Ennek megfelelően sem állami, sem magán/egyházi elemi iskolát nem lehetett felállítani előzetes minisztériumi engedély és a törvényi keretek tiszteletben tartása nélkül. A törvény mindezek mellett leszögezte azt is, hogy az elemi iskolai oktatás az egész országban egységes és azonos program szerint működik (Enciclopedia României 1938: 468). Az állami elemi oktatás nyelveként egységesen a románt állapította meg. A törvény viszont lehetővé tette azt, hogy azokon a településeken, ahol a lakosság anyanyelve nem román, ott a kisebbségek számára is nyithatnak állami iskolákat. Ezekben a tanítási nyelv az illető kisebbség nyelve volt, de a román nyelv tanítása is kötelező maradt.

Igen súlyosan érintette a kisebbségeket az a kitétel, amely szerint az olyan román származású állampolgárok, akik „anyanyelvüket elvesztették”, kötelesek román tanítási nyelvű állami vagy magániskolába íratni a gyermekeiket, még abban az esetben is, ha olyan településen élnek, ahol a lakosság többsége nem román anyanyelvű. A törvény 8.§-a módot adott az iskolai hatóságoknak arra is, hogy ellenőrizzék a gyermekek származását, és ennek alapján megtiltsák vagy engedélyezzék a kisebbségi iskolák látogatását számukra. Ez a rendelkezés nagyon sok esetben vezetett visszaélésekhez a nemzetiségek rovására (Nagy 1944: 121).

Az elemi iskolai oktatásról szóló törvény, a tanítási nyelv és az iskolák jogi viszonya mellett külön foglalkozott a tanulókkal és a pedagógusokkal. Kötelezővé, de ugyanakkor ingyenessé tette minden iskoláskorú gyermek számára az elemi iskolák látogatását. Ennek értelmében elrendelte a tanköteles gyermekek (5–16 évesek) évenkénti összeírását, amelyre a szeptember 1–10. közötti időszakot jelölte ki. Az iskolakerülést pénzbüntetéssel sújtották.

A tankötelezettség tekintetében több kategóriát állított fel a törvény: Az 5–7 éves gyermekek számára az elemi oktatásra felkészítő óvodákat hoztak létre. A törvény 1926-os végrehajtási utasítása szerint ezeket az intézményeket elsősorban ott kellett működtetni, ahol „nemzetiségüket elvesztett románok laknak” (Nagy 1944: 122). A 7–16 évesek számára az

elemi iskolák látogatása volt kötelező. A 16–18 év közötti fiatalok részére ún. *felőtképző iskolákat, tanfolyamokat* létesítettek.

Az elemi iskolákat a korábbi négyről hétszotályosra bővítették, és ennek a bővítési folyamatnak minden iskola esetében 1930-ig le kellett zárulnia (Kornis 1927: 22). Az elemi iskolák I–IV. osztályai képezték az elemi oktatás alsó szintjét. Ezeknek a tanrendje országos szinten azonos volt, és lényegében az oktatás további szintjeinek a megalapozását szolgálták. Az I–IV. osztályokban a következő tantárgyakat tanították: írás-olvasás, hit- és erkölcsan, román nyelv, gyakorlati számtan és mértan, Románia történelme, földrajza és alkotmánytana, természettan és természetrajz, egészség-tan, rajz, ének, testnevelés, kézimunka. Mindehhez hozzáadódott a fiúk esetében a gazdasági gyakorlatok tanítása (falvakon) és a lányok esetében a háztartásban. A kisebbségek számára ugyanakkor lehetővé tette az anyanyelven történő tanítást. Ezzel szemben az állami iskolák V–VII. osztályai-ban a tanítás nyelve kizárólag csak a román lehetett (Kornis 1927: 22).

Az elemi oktatás második szintjét az V–VII. osztályok képezték. Ezeknek a korábban megszerzett tudásanyagának az elmélyítése és bővítése mellett a szakirányú, gyakorlati nevelés is célja volt. Ennek következtében a tanrend itt már nem volt egységes, hanem a regionális, helyi sajátosságokat is figyelembe vette. A tantárgyak ugyanazok maradtak, mint az alsó tagozaton, itt viszont már bővebb ismeretanyagot sajátíthattak el a tanulók és mezőgazdasági, illetve ipari szakirányú képzésben is részesülhettek.

A felnőtképző iskolák és tanfolyamok rendszerét az írni-olvasni nem tudó 16–18 éves korosztály és az elemi iskolát nem végzett 12–18 év közötti fiatalok részére hozták létre. Ezen oktatási intézmények látogatása alól csak azokat a 18 év alatti személyeket mentették fel, akik az elemi iskola I–IV. osztályait elvégezték. A tanítás nyelve kizárólag román volt, nem véve figyelembe a nemzeti kisebbségekhez tartozó fiatalok igényeit. A tanrend lényegében sűrített formában foglalta magába az I–IV. osztályok tananyagát.

Ugyancsak az 1924-es állami elemi iskolai törvény szabályozta a testi vagy szellemi fogyatékkal élő gyermekek oktatását is. Ezeket a különleges iskolákat a közoktatási és népjóléti minisztériumok működtették, magát az oktatás szervezését viszont a közoktatásügyi minisztérium látta el.

A törvény rendelkezése szerint csupán azok a fiatalok kaphattak bizonyítványt az elemi iskola elvégzéséről, akik mind a hét osztályt kijárták. A tanulók számának tekintetében úgy határoztak, hogy az alsóbb tagozatokon egy-egy osztály létszáma 60, míg az V–VII. évfolyamokon 40 lehet. A tanerők számát az iskolások alapján szabták meg. Így abban az esetben, ha a tanulók száma 60 alatt volt, az illető iskolának egy tanítót kellett alkalmaznia. 60–120 közötti diáklétszám esetében kettőt, 120–160 között

hármat és 160–220 között négy tanítót irányoztak elő. Abban az esetben, ha az elemi iskola alsó tagozatában a diákok száma meghaladta a 220-at, akkor külön leányiskolát is kellett nyitni (Enciclopedia României 1938: 469, Kornis 1927: 22).

A tanerők státusát illetően a törvény két kategóriát állított fel. Az első kategóriába tartoztak a *rendes tanítók*, akiket négy további csoportba soroltak: ideiglenes tanítók (a képesítővizsgát követően első kinevezésüket töltő tanítók), végleges tanítók (legalább 3 évi szolgálat és véglegesítő vizsga után), előléptetett II. fokú tanító (olyan végleges tanító, aki fokozati vizsgát tett), előléptetett I. fokú tanító (minimum 6 évi szolgálat után, a II. fokozat birtokában lehetett elérni). A második kategóriába a *segédtanítók* két csoportja tartozott, és azok közül kerültek ki, akik nem végeztek tanítóképzőt: ideiglenes helyettes tanítók (legalább 4 középiskolai osztályt kellett végeznie), segédtanítók (olyan személyek, akik legalább négy évig szolgáltak ideiglenes helyettes tanítóként, vagy a líceumot végeztek, illetve olyan tanítóképzőt járt személyek, akik nem tették le a képesítővizsgákat).

A tanítók képzését külön erre a célra felállított oktatási intézmények látták el. Itt mind az elemi iskolák, mind az óvodák számára készítettek fel tanerőket. A tanítóképzők kezdetben hét, majd nyolc osztállyal működtek. Az első hároméves (később négy) ciklusban a növendékek a gimnáziumokéhoz hasonló képzésben részesültek. Az utolsó négy évben, tehát a második ciklusban már szakirányú tanítás folyt. A tanítóképzőkbe az elemi iskola alsó tagozatának, azaz az I–IV. osztályoknak az elvégzése után lehetett bekerülni felvételi vizsga révén (Statistica învățământului 1931: XI).

A törvény 228. §-a szerint állami tanító csak olyan személy lehetett, aki beszélt a román nyelvet. A már képesítéssel rendelkező, nem román anyanyelvű tanítókat emellett arra kötelezték, hogy vizsgát tegyenek román nyelvből, Románia földrajzából, történelméből és alkotmánytanából (Nagy 1944: 190).

A tanítók továbbképzését az általános tanítói gyűlések, a kulturális körök, továbbképző tanfolyamok és a szaktudásukat elvesztett tanítók számára szervezett ismétlő tanfolyamok biztosították.

Külön képesítő-kiegészítő tanfolyamokat szerveztek az olyan kisebbségi tanerők számára, akik nem román tanítási nyelvű állami elemi iskolában dolgoztak. Ezeken a tanfolyamokon román nyelvet, Románia történelmét és földrajzát, valamint alkotmánytant adtak le. Azok a kisebbségi tanítók pedig, akiknek a tanfolyam végén nem sikerült az említett tantárgyakból tett pótképesítő vizsgájuk, a következő évben is meg kellett, hogy ismételjék a kurzusokat. Másodszori bukás esetén elvesztették állásukat.

Az állami iskolai rendes tanítók fizetése alapfizetésből és korpótlékból tevődött össze. A képesítés nélküli segédtanítók az ideiglenes okleveles tanítók fizetésének 75%-át kapták. A korpótlékokat a tanügyben ledolgozott évek alapján állapították meg. Így az 5 éves rendes tanítói régiséggel rendelkező személyek az alapfizetésük alapján kiszámított 25%-os pótlékban részesültek. Tíz év szolgálat után ez az arány 50%, 15 év után 75%, 20 év után 100% és 25 év után 125% volt (Kornis 1927: 28).

A törvény ismertetése végén szólni kell a kisebbségekre nézve sérelmes *kultúrzónákról*. A kultúrzónákat a törvény 159. §-a alapján hozták létre olyan megyékben, ahol a nemzetiségek éltek többségben vagy jelentős számban. Az itt letelepedő, más megyéből származó román tanítók 50%-os fizetési pótlékot, telket (10 hektár) kaptak, és korábban mehetek nyugdíjba (Diószegi–R. Süle 1990: 26).⁵ A rendelkezés nem titkolt célja volt a kisebbségek elrománosításának felgyorsítása (Nagy 1944: 123, Livezeanu 1995: 140–141).

Az 1924-es állami elemi oktatási törvény 1939-ig maradt érvényben. Ekkor, 1939. május 27-én tették közzé az *állami elemi iskolai oktatásról, valamint a tanítóképzésről* szóló *törvényrendeletet* (Decret-lege pentru organizarea și funcționarea învățământului normal și primar). A megváltozott román belpolitikai viszonyok (1938 februárjától a demokratikus berendezkedést királyi diktatúra váltotta fel) új alkotmány megszavazását és új törvények életbe léptetését hozták magukkal. Az új tanügyi törvény különös hangsúlyt fektetett az állami elemi iskolák nemzeti nevelőszerepére. A tanítás nyelveként a románt írta elő, megengedve viszont, hogy az olyan vidékeken, ahol jelentős számú kisebbség él, az illető kisebbség nyelvén tanító iskolákat hozzanak létre. Hasonlóan az 1924-es előírásokhoz, ez esetben is kötelező volt a kisebbségi nyelven oktató iskolák számára a román nyelvről a tanítása. Emellett viszont Románia történelmét, földrajzát és alkotmánytanát is román nyelven kellett oktatni. Az új törvény érvényben hagyta a kultúrzónákat is (Nagy 1944: 125). Mindemellett viszont egy sor reformtörekvést is tartalmazott. Az új törvény nagyobb hangsúlyt fektetett a gyakorlati oktatásra és az iskolák didaktikai eszközeinek bővítésére. Ez volt az első olyan romániai elemi oktatást szabályozó törvény, amely konkrétan meghatározta az iskolák keretében működő kiegészítő intézményeket: iskolai étkezdé, gyógyszertár, tornacsapatok, ipari műhely, mezőgazdasági telep, könyvtár, kórus stb. (Diac 2004: 258).

⁵ A következő erdélyi, főként magyar népességű megyék tartoztak a kultúrzónához: Csík, Háromszék, Udvarhely, Maros-Torda, Bihar, Szatmár, Szilágy, Kolozs, Szolnok-Doboka, Torda-Aranyos. Ezenkívül kultúrzónának számítottak a bolgárok által lakott dobрудzai Durostor és Caliacra, valamint az orosz és ukrán kisebbséget magáénak tudó bukovinai, illetve besszarábiai Vijnța, Zastava, Coțmani, Hotin, Tighina, Cetatea-Albă, Ismail megyék is (Nagy 1944: 123, Diószegi–R. Süle 1990: 26).

2.1.2. A középiskolai oktatás

A két világháború közötti középiskolai oktatást az 1928. május 15-i Hivatalos Közlönyben megjelent *középfokú oktatásról szóló törvény* (Lege pentru învățământul secundar) szabályozta. A törvény megállapítása szerint a középfokú oktatás két szintéren zajlott: az állami tanintézményekben és az 1925-ös magánoktatási törvényben meghatározott egyházi, egyesületi vagy más magánjellegű iskolákban.

Habár az évek során több módosításon ment keresztül, az 1939-ben elfogadott új középfokú elméleti oktatási törvényig az 1928-as törvény maradt érvényben. A két világháború közötti középfokú oktatás a következő kategóriákat foglalta magában: elméleti oktatás, tanítóképzés, teológiai szemináriumok, illetve főiskolák, ipari oktatás, kereskedelmi oktatás, mezőgazdasági képzés, valamint katonai oktatás (Enciclopedia României 1938: 471). A különböző középiskolai szintű oktatási intézményekbe azok nyerhettek felvételt, akik elvégezték legalább az elemi iskolák alsó tagozatát, azaz az I–IV. osztályt.

Az elméleti középiskolai oktatás két, egymástól önállóan működő szinten zajlott. Az első szintet képviselték a hároméves *gimnáziumok*, ahová az elemi iskolák első négy osztályát elvégző diákok kerülhettek be 11 éves kortól. Ezen a szinten az általános műveltséghez szükséges ismereteket lehetett elsajátítani. Az oktatási program egységes volt minden iskolában, a fiúk és a lányok számára viszont külön képzéseket is tartottak. A felső, *liceumi* szint négyéves képzést biztosított, de itt már az általános ismeretek elmélyítésén túl az első 3 évben szakirányú oktatás zajlott. Az utolsó évben pedig a hangsúly az egyetemi tanulmányokra történő felkészítés jegyében telt. Azokat az elméleti középiskolákat, amelyek csak alsó szintű képzést biztosítottak, azaz csak I–III. osztállyal működtek, *gimnáziumoknak* nevezték. Abban az esetben, ha az illető középiskola csak a felső szinttel, tehát a IV–VII. osztályokkal vagy mind a két fokozattal (I–VII. osztályok) működött, *liceumnak* minősült. Változást jelentett a korábbi középiskolák szerkezetéhez képest az, hogy a törvény egységesítette a felső ciklusokat, azaz megszüntette a korábbi klasszikus, modern és reál szakirányokat (Statistica învățământului 1931: XII).

A törvény 17. §-a értelmében azok a tanulók, akik sikeresen letették a III. osztály utáni vizsgát, igazolást kaptak arról, hogy elvégezték a gimnáziumot. Mindazoknak, akik liceumi szinten kívánták a tanulmányaikat folytatni, felvételizniük kellett a IV. osztályba.⁶ A liceumi tanulmányok elvégzésével csak azok a tanulók nyerhettek a felsőoktatási intézményekbe

⁶ A gimnáziumból liceumba történő felvételi kötelezettségét egy 1925. március 8-i törvény írta elő (Statistica Învățământului 1931: XII).

felvételit, akik sikeresen letették az érettségi vizsgát. A szóbeliből és írásbeliből álló vizsga legfőképpen a kisebbségeket és közöttük is a magyarokat érintette a leghátrányosabban, ami az igen rossz baccalaureatusi eredményekben is tetten érhető (Lásd részletesebben: Bíró 2002: 384–386).

A tanítók utánpótlását, azaz a tanítóképzést külön erre a célra felállított intézmények végezték, az 1924-es *állami elemi iskolai oktatásról és tanítóképzésről* szóló törvény alapján (a vonatkozó rendelkezések ismertetését lásd fentebb).

A teológiai szemináriumok, illetve főiskolák rendeltetése a papi utánpótlás biztosítása volt. A növendékeket ide az elemi iskola első négy osztályának az elvégzése után vették fel. A teológiai képzés egyházanként változott. Erdélyi viszonylatban elsősorban három nagyobb rendszerről beszélhetünk. Az elsőt az inkább román lakossághoz köthető görögkeleti papok képzése céljából működő papi szemináriumok alkották. A második rendszerbe tartoztak a nyugati kereszténység kötelékébe tartozó római katolikus és protestáns egyházak által működtetett teológiák. A harmadikba pedig a zsidóság papi utánpótlása.

A mezőgazdasági ismeretek továbbadását szakirányú iskolák és ismeretterjesztő tanfolyamok végezték. Az iskolai képzést I. és II. fokú fiú- és leány mezőgazdasági, valamint lányok számára létesített I. és II. fokú háziipari iskolák látták el. A mezőgazdasági ismereteket terjesztő tanfolyamok is több kategóriára oszlottak, és közös jellemzőjük volt, hogy nem a Közoktatásügyi Minisztériumtól, hanem a Mezőgazdasági Minisztériumtól függtek. Ezek lehetek téli mezőgazdasági iskolák fiúk és lányok számára, mezőgazdasági kiegészítő személyzetet képző iskolák, időszakos mezőgazdasági tanfolyamok, valamint mezőgazdasági előadások. Ami a törvényi háttérrel illeti, a mezőgazdasági oktatási rendszer jogi szabályozásával az 1929. augusztus 2-án a Hivatalos Közlönyben közzétett *a mezőgazdasági és háziipari I. és II. fokú oktatás, valamint a népszerűsítő oktatás szervezéséről* szóló törvény (Lege pentru organizarea învățământului agricol și casnic de gradul I și II și de popularizare) foglalkozott. Az oktatás nyelveként a román határozták meg, engedélyezve viszont a kisebbségek által lakott területeken a kisebbségi nyelveken történő oktatást is.

A királyi diktátúra elején újabb törvényt hoztak a mezőgazdasági oktatás szabályozásának céljából. Az 1938. szeptember 30-án megjelent, *alsó- és középfokú mezőgazdasági oktatásról* (Lege pentru organizarea învățământului agricol mediu, inferior și de popularizare) címet viselő törvény rendelkezett arról, hogy mezőgazdasági középiskolát csak az állam tarthat fent (Nagy 1944: 133).

A kereskedelmi és ipari oktatás egységes jogi szabályozására csak 1936-ban került sor. A *középfokú kereskedelmi iskolákról szóló törvény* (Lege pentru organizarea învățământului comercial secundar) április 1-jén jelent meg. Egyik legfontosabb hozadéka a kereskedelmi oktatás államosítása és a román tanítási nyelv általánossá tétele volt. Az oktatás két szinten zajlott. Az alsó, négyéves gimnáziumi képzésre az elemi iskola első négy osztályának elvégzése után vették fel a növendékeket. A felsőbb, ugyancsak négyéves líceumba a kereskedelmi gimnáziumok végzőseit vették fel. A kereskedelmi gimnáziumok végzősei egyébként nemcsak kereskedelmi, hanem elméleti líceumban is folytathatták tanulmányaikat.

Az ipari oktatást az 1936. április 16-i *középfokú kereskedelmi iskolákról szóló törvény* (Lege pentru organizarea și funcționarea învățământului secundar industrial de băieți și fete) az állam kizárólagos feladatkörébe utalta. Az oktatás nyelveként a románt határozta meg, és három kategóriát különböztetett meg. Az első kategóriába tartoztak a négyéves ipari gimnáziumok, amelyekbe az elemi iskola I–IV. osztályait követően lehetett beiratkozni. A második kategóriába a négyosztályos ipari líceumi képzés tartozott. Ide az elméleti oktatást nyújtó intézményekből vagy ipari gimnáziumokból iratkozhattak be a diákok. A harmadik kategóriát a kétéves ipari iskolák képezték. Ezekbe az elemi iskolák első négy osztályának elvégzése után vették fel a növendékeket.

A középiskolai oktatás rendszerébe tartoztak a katonai líceumok. Nyolcéves képzést nyújtottak, amelyekre az elemi iskola I–IV. osztályának elvégzése után lehetett felvételt nyerni. Az általános műveltséghez szükséges ismeretek mellett a növendékek katonai képzésben is részesültek. Ezek az oktatási intézmények a Hadügyminisztérium kötelékébe tartoztak (Enciclopedia României 1938: 472–473).

A Románia új alkotmányának elfogadása utáni évben, 1939. november 4-én hirdették ki a középfokú oktatást újraszabályozó *középfokú elméleti oktatásról szóló rendelet-törvényt* (Decret-lege pentru organizarea și funcționarea învățământului secundar teoretic). A törvény nem változtatott az állami és magániskolákra vonatkozó korábbi rendelkezéseken, sem az iskolalétesítési és fenntartási jogon. Újjászervezte viszont az érettségi rendszert, arra hivatkozva, hogy a korábbi években megszerzett igen magas számú érettségi következtében az egyetemek túljelentkezésekkel küszködnek. Az új rendszer főleg a románul gyengébben tudó kisebbségi diákokat érintette hátrányosan, ugyanis a törvény értelmében a román nyelv ismerete „különös elbírálás alá” esett az érettségien (Nagy 1944: 129).

Új eleme volt az 1939-es törvénynek a román nemzeti nevelés hangsúlyosabbá tétele. Ennek fényében az összes középiskolai tanárt a Nemzeti Újjászületés Frontba (Frontul Renașterii Naționale) történő belépésre kötelezte.⁷

Az állami középfokú oktatás módosításáról (Decret-lege pentru modificarea unor art. din decretul lege pentru organizarea și funcționarea învățământului secundar teoretic din 4. nov. 1939) újabb rendelet törvény jelent meg 1940-ben. Ebben a törvényhozó, a megváltozott külföldi politikai körülményekre és a román nemzeti kultúra igényeire hivatkozva, a német vagy olasz nyelv valamelyikének a kötelező középiskolai oktatását írta elő (Nagy 1944: 129).

2.1.3. Az egyházi, egyesületi és magániskolák helyzete

Erdély Romániához csatolását követően a települések állami iskolái a román állam felügyelete alá kerültek. Ez lényegében azt jelentette, hogy a korábban többségében magyar tanítási nyelvű állami oktatási intézményrendszer román tanítási nyelvűvé vált. Az intézményi változásokon túl az iskolák románosítása azzal járt, hogy a kisebbségek anyanyelvi oktatása az egyházakra hárult.

A román Hivatalos Közlönyben 1925. december 22-én jelent meg a *magánoktatási törvény* (Lege asupra învățământului particular), amely szabályozta az egyházak, egyesületek által működtetett oktatási intézményeket és a magánjellegű iskolákat. A törvény szerint bármely román állampolgár felállíthatott iskolát. Mindezt egyénileg vagy társulva is megtehették, amennyiben erre engedélyt kaptak a Közoktatásügyi Minisztériumtól. Ezeknek az intézményeknek az ellenőrzését, felügyeletét a minisztérium végezte.

A tanítási nyelv tekintetében úgy határozott a törvény, hogy azokban a magánoktatási intézményekben, amelyekben *román eredetű* szülők gyermekei járnak, románul folyik az oktatás. Egyéb iskolákban a tanítási nyelvet az iskolafenntartó határozza meg (tehát az illető egyház vagy egyesület), de csak olyan gyermekeket lehet ide felvenni, akiknek az anyanyelve azonos az illető oktatási intézmény tanítási nyelvével. Ez a rendelkezés korábban ismeretlen akadályokat gördített a kisebbségi egyházi iskolák elé: lényegében csak azokat a diákokat vehették fel, akik a saját nemzeti közösségükhöz tartoztak. Ilyen értelemben a leghátrányosabban az erdélyi magyar anyanyelvű és magyar identitású zsidóságot érintette a törvény.

⁷ A Nemzeti Újjászületési Frontot II. Károly hozta létre a királyi diktatúra bevezetését követően. A Front a beszüntetett politikai pártok helyét vette át, és mint kizárólagos politikai szervezet működött. Az élén maga a király állt (Scurtu 2003: 391–393).

Őket ugyanis, ellentétben a korábbi magyar állami gyakorlattal, a román állam nem a magyarság részének, hanem különálló nemzeti kisebbségnek tekintette. A zsidó diákok többsége így kiszorult a keresztény felekezetek iskoláiból (Lásd Kolozsvár esetét: Gidó 2012: 519–532).

Külön paragrafus foglalkozott a zsidók által fenntartott magániskolák kérdésével. Az ő esetükben tanítási nyelvként az állam nyelvét, tehát a román vagy a „zsidó” nyelvet írta elő. Habár a magyar anyanyelvű erdélyi zsidó iskolák számára a magyar tanítási nyelv megtiltása komoly erőpróbát jelentett (kezdetben a legtöbb iskola nem is tudott eleget tenni a törvény előírásainak, mert a tanerők és a diákok sem ismerték kellő mértékben a román vagy a héber nyelvet), az a lehetőség, hogy választhatnak a román vagy a zsidó között, kibúvókra adott lehetőséget.⁸ A törvény ugyanis nem határozta meg pontosan azt, hogy mit is ért zsidó nyelv alatt. Így ezt az iskolafenntartók saját belátásuk szerint értelmezheték jiddisként vagy héberként is (Gyémánt 2004: 106).

A törvény előírása szerint, függetlenül a magániskolák tanítási nyelvétől, Románia földrajzat, történelmének és alkotmánytanát kötelező módon románul kellett oktatni. Az említett tantárgyakat pedig „csak román nyelvet ismerő, képezett tanárok” taníthatták (Nagy 1944: 135).

Az egyházak, közületek által fenntartott vagy egyéb magánjellegű óvodák abban az esetben taníthattak valamely kisebbség nyelvén, ha az odajáró gyermekek között nem volt román ajkú. Ellenkező esetben az oktatási nyelv az állam nyelve kellett, hogy legyen.

A magániskolák önállóságát korlátozta a törvény azon rendelkezése, amely szerint nem állíthattak ki okleveleket, csak egyszerű igazolásokat. Ez alól csak esetenként volt kivétel. A magániskolák (kisebbségi iskolák) tanulóinak így az állami iskolákban kellett letenniük a vizsgáikat.

Habár a törvény általános rendelkezése szerint magánosok nem létesíthettek tanítóképzőket, a már 1918 előtt alapított és azóta folyamatosan funkcionáló hasonló tanintézmények működését továbbra is engedélyezték. A tanszemélyzet tekintetében egy sor előírást tartalmazott a törvény. Megkövetelte, hogy a tanárok román állampolgársággal rendelkezzenek, és az állami iskolák pedagógusaihoz hasonló képesítésük legyen. Alapkövetelmény volt a román nyelv ismerete, amelyet a román állam által kiállított oklevéllel vagy külön vizsgával kellett igazolni. A külön vizsga románnyelv-ismeretből, Románia történelméből, földrajzából és alkotmánytanából állt. Mindazon személyeket, akik a törvény hatályba lépését

⁸ Az 1925-ös magánoktatási törvényt megelőzően is születtek már próbálkozások az erdélyi zsidó iskolák tanítási nyelvének a megváltoztatására. 1922 júniusában például a kolozsvári tankerületi felügyelőség (Directoratul General Cluj) rendeletben tiltotta meg, hogy a zsidó iskolák a magyar nyelvet használják az oktatás nyelveként. *Új Kelet* 1922. június 13., 126. sz., *Magyar Nép* 1922. június 24., 25. sz.

követő öt éven belül nem tették le a nyelvvizsgát vagy elbukták azt, megfoszthatták állásuktól. A nyelvvizsga kötelezettsége alól csak az 55. évüket betöltött vagy legalább 30 év régiséggel rendelkező pedagógusok mentesültek.

2.1.4. A felsőoktatás

Az egyetemi oktatás működését 1932-ig az 1912-es román felsőoktatási törvény szabályozta. Az időközben eltérő közigazgatási és jogi rendszerű területekkel bővült Romániának viszont szüksége volt egy olyan törvényre, amely egységesen szabályozza az egyetemi és főiskolai szintű képzést. Ezt a jogi igényt teljesítette az 1932. április 22-i *egyetemi oktatásról szóló törvény* (Lege pentru învățământul universitar). 1932-ig viszont meg kellett oldani az 1918 után Romániához került területeken működő felsőoktatási intézmények helyzetét. Erdély esetében ez legélesebben a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem esetében merült fel. A magyar állami felsőoktatási intézményként működő egyetemet 1919-ben október 1-jei hatállyal románra nyilvánította a román állam. Mindezt egy 1919. szeptember 23-án kihirdetett törvényben tette meg (Lege pentru transformarea Universității Maghiare din Cluj în Universitate românească). Az oktatás nyelve a román lett, kicserélődött az oktatói kar, és az épületek, felszerelések, tehát az intézményi infrastruktúra a román állam tulajdonába ment át. Hasonlóképpen, azaz egy 1919-ben meghozott törvény révén zajlott le a cernăuți-i német tanítási nyelvű egyetem románosítása is (Lege pentru transformarea Universității Germane din Cernăuți în Universitate românească) (Nagy 1944: 133–134). Ugyancsak román tanítási nyelvűvé vált 1919/1920-tól a Nagyvárad Királyi Jogakadémia, valamint az 1921/1922-es tanévtől a Kolozsvári Gazdasági Akadémia és a Kolozsvári Kereskedelmi Akadémia (Szlucska 2009: 25).

Az 1932-es egyetemi oktatásról szóló törvény értelmében egyetemet csak az állam tarthatott fenn. Ez alól csupán a lelkészképző intézetek és a katonai akadémiák jelentettek kivételt. Ez lényegében azt jelentette, hogy a Románia területén élő kisebbségek vagy egyházak, egyesületek, magánosok csak teológiai irányultságú felsőoktatási intézményeket hozhattak létre és működtethettek. Egyéb téren nem vehettek részt a felsőoktatásban (Nagy 1944: 134). A katonai akadémiák a Hadügyminisztérium hatáskörébe tartoztak.

A romániai/erdélyi felsőoktatási intézményekbe érettségivel rendelkező fiatalokat vettek fel. A tanulmányi idő minimum 3 évet tett ki, és a diákok tandíjat, valamint vizsgadíjakat fizettek. A két világháború közötti román egyetemi szféra a következő karokat foglalta magában: orvosi, ál-

latorvosi, gyógyszerészeti, természettudományi, jogi, bölcsész, teológiai. Az egyetemi tanulmányok elvégzését szakdiploma, illetve doktori diploma igazolta. A főiskolák az egyetemi diplomákhoz hasonló bizonyítványokat állítottak ki a végzősök számára (Enciclopedia României 1938: 473).

2.2. Az oktatásügy 1940–1944 között

Az 1940. augusztus 30-i második bécsi döntés nyomán Erdélyt két részre osztották. Észak-Erdély Magyarországhoz került vissza, míg Dél-Erdély Romániánál maradt. Az 1940–1944 közötti időszak oktatásügyét tehát két állam törvénykezése határozta meg. Magyarország az 1938–1941 közötti területi gyarapodásoknak köszönhetően nemcsak területét növelte meg, hanem újból jelentős számú kisebbségi lakosság került a határai közé. A visszacsatolt területek népességének 49,5%-a kisebbségi, azaz nem magyar nemzetiségű volt. Az új etnikai viszonyok új szabályozásokat is igényeltek: a magyarországi kisebbségi népoktatás újraszabályozását szolgáló rendeletet 1941. február 1-jén léptették életbe. A rendelet megengedte a kisebbségek anyanyelven történő oktatását, ugyanakkor kötelezővé tette a magyar nyelv oktatását is. A kisebbségi oktatásügy területén a magyar kormány kettős elveket követett. Amíg a trianoni országrészen a vegyes, azaz az illető kisebbség anyanyelvén és magyarul folyó oktatást támogatta, addig a visszacsatolt területeken a teljes körű anyanyelvi oktatás bevezetése felé hajlott (Tóth 1998: 16–17).

Az oktatásszervezés terén is változások következtek be, az észak-erdélyi oktatási intézményrendszert igyekeztek a magyarországival összehangba hozni. Az első világháború utáni román iskolapolitika a korai specializálódásra épített. Ennek következtében az ipari, háztartási iskolákba már 10 éves kortól vették fel a diákokat, a tanítás pedig általában két tagozaton folyt (egy 3–4 vagy 5 éves alsó és egy 3 vagy 4 éves felső tagozat). Esetenként ezeknek az iskoláknak az alsó tagozata önálló egységet is alkothatt. Magyarországon viszont az 1934-es középiskolai reformot követően (1934:XI. tc.) egységes középiskolai alsó tagozatok, azaz gimnáziumok működtek. Ezt egészítette ki az 1938:XIII. tc., amely a pályaválasztás lehetőségét a diákok 14. életévéig tolta ki.⁹

A második bécsi döntés után a magyar Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium hozzákezdett az észak-erdélyi oktatás magyarországi típusú átszervezéséhez. Visszaállították a román Közoktatásügyi Minisztérium által megszüntetett polgári iskolákat, és visszamagyarosították az 1919/1920-ban elrománosított állami és királyi katolikus tanintézménye-

⁹ *Magyar Országos Levéltár* (a továbbiakban: MOL) K592, 689. csomó, 4. tétel, *Erdélyi gimnáziumok nyilvántartása*, 195.

ket. Az önállóan működő alsó fokú szakiskolákat fokozatosan tanonciskolákká alakították át. Azokat a szakiskolákat, amelyek felső tagozattal is rendelkeztek, polgári iskolává szervezték át. A négy évfolyamú ipari fiú- és leánylíceumokat ipari középiskolává változtatták. Az önállóan működő ipari gimnáziumokat pedig ipari szakiskolává alakították. (Az ipari szakiskolákba azok kerülhettek be, akik elvégeztek legalább négy év polgárit, vagy azzal egyenlő értékű iskolát). Az alsó fokú ipari iskolákat (școli inferioare de meserii) iparos tanonciskolákká szervezték át. Változások következtek be a háztartási és főzőiskolák terén is. Ezek kétéves háztartási gazdasági szaktanfolyamokká minősültek át. A kereskedelmi oktatási intézmények terén szintén történtek módosítások. A kereskedelmi fiú- és leánylíceumokat kereskedelmi középiskolákká, a kereskedelmi gimnáziumokat pedig polgári iskolákká minősítették át.

2.3. Az oktatásügy 1944–1948 között

A két világháború közötti időszakhoz képest, az oktatási intézményrendszer nem ment keresztül lényegi változásokon 1948-ig.

Az 1948. augusztus 3-i tanügyi reform (175-ös törvényrendelet) szocialista szellemben készült el, és egy új korszakot nyitott a romániai oktatásügy történetében. Kizárólag világi oktatást engedélyezett (a lelkészképzésen kívül), a következő rendszerben: iskola előtti tanintézmények (óvodák, napközi otthonok), elemi iskolák két ciklussal (1–4. osztály a 7–11. éves gyermekek számára és 5–7. osztály a 11–14. éves tanulók számára), különböző típusú középiskolák (4 évfolyamos szakiskolák, líceumok, tanítóképzők, technikumok), felsőoktatás (egyetemek és egyetemi szintű felsőfokú tanintézmények) (Giurescu 1971: 348).

A törvény értelmében az ország minden lakosának egyenlő módon volt joga tanulmányokat folytatni. Az összes egyházi és magániskolák az állam tulajdonába mentek át. A felsőoktatást érintő rendelkezések leszögezték, hogy Romániában kéttípusú felsőoktatási intézmény működik majd a továbbiakban: egyetemek és politechnikák.

Az egyetemeken folytatott tanulmányok idejét a törvény 4–6 évben szabta meg. Újdonságnak számított az, hogy 2 éves speciális iskolákat hoztak létre, amelyek a középiskolai tanulmányok pótlását voltak hivatottak betölteni. Ide elsősorban érettségivel nem rendelkező, munkásszármazású személyeket vettek fel, akik a két év elvégzése után jogot kaptak arra, hogy egyetemekre felvételizzenek (Nicoară 2010: 347).

Az 1948-as reform révén a romániai oktatás teljes mértékben átpolitizálódott és a Kommunista Párt ellenőrzése alá került. A középiskolai és egyetemi felvételnél előnyben részesítették a munkásszármazású diáko-

kat, ezzel szemben a nagypolgárság vagy a kulákok gyermekeit hátrányos megkülönböztetések érték, sok esetben nem folytathatták tanulmányaikat sem. A kommunista vezetés szemében az iskolák többek között arra szolgáltak, hogy pártkádereket, hűséges pártkatonákat termeljenek ki (Tismăneanu–Dobrincu–Vasile 2007: 290, Bunescu 2004: 17).

3. AZ ERDÉLYI TANINTÉZMÉNYEK 1918–1940 KÖZÖTT

A romániai oktatási rendszert teljes egészében átfogó részletes statisztikák főként a két világháború közötti időszakra nézve készültek. Az 1919–1929-es periódus adatait két, a Közoktatásügyi és Vallásügyi Minisztérium által publikált statisztikai összefoglaló közölte. Az első, amelyet 1924-ben adtak ki, az 1919/1920 és az 1920/1921-es tanéveket foglalja magában (*Statistica învățământului* 1924). Segítségével az 1918-tól Romániához tartozó Erdély (értve ezalatt a történelmi Erdélyt, Bánságot és a Partiumot) oktatásügyének impériumváltás kori helyzetéről kaphatunk információkat. Mivel a román kormány a korábbi erdélyi állami, magyar nyelven oktató oktatási intézményeket románosította, az 1920-as évek elejére lényegesen átalakult az erdélyi oktatási intézményhálózat. 1924-ben elfogadták az állami elemi iskolákról és tanítóképzésről szóló törvényt, majd egy évvel később a magánoktatási törvényt, amelyek újabb átalakulásokat eredményeztek az oktatási rendszerben. Ezeket a változásokat lehet nyomon követni az 1931-ben megjelent újabb statisztikai összefoglaló segítségével, amely az 1921–1929 közötti időszakról közöl adatokat (*Statistica învățământului* 1931).

A fent említett két összegzés mellett további négy koncentrált forrás állt a rendelkezésünkre a két világháború közötti időszakra nézve: az 1925-ben publikált *Anuarul învățământului particular de grad secundar* az 1923/1924-es tanévben működő egyházi, magán és társulati közép fokú tanintézményeket veszi leltárba (*Anuarul învățământului particular* 1925). Ellentétben a már említett többéves összefoglalókkal, itt minden egyes tanintézmény név szerint és a legfontosabb adatok feltüntetésével szerepel (alapítási év, székhely, tanítási nyelv, diákok létszáma, tanárok fizetése stb.). Ugyancsak hasonló felépítésben jelent meg 1925-ben az állami közép fokú iskolák adatait tartalmazó évkönyv (*Anuarul învățământului secundar* 1925).

és 1927-ben a kereskedelmi oktatás évkönyve (*Anuarul învățământului comercial* 1927). A negyedik korpusz az 1939/1940-es tanévben működő egyházi és magán elemi iskolákról közöl statisztikát (*Tabloul școlilor primare* 1940).

Igen fontos forrásanyagnak bizonyultak a román statisztikai évkönyvek. Segítségükkel és a már említett összefoglalók alapján szinte teljes adatsorokat sikerült összeállítani az 1919–1938 közötti időszakra (*Anuarul Statistic* 1933: 340–365., *Anuarul Statistic* 1934: 316–347., *Anuarul Statistic* 1935: 400–433., *Anuarul Statistic* 1939: 201–267., *Anuarul Statistic* 1940: 241–299).

A tanulmány elején utaltunk már arra, hogy a különböző oktatási szinteken tanuló diákok számára, illetve az egyes etnikumokra, felekezetekre vonatkozó román statisztikai eredmények pontosságát, hitelességét a két világháború között többen is kétségbe vonták. Most csak Rónai András 1934-es cikkére hivatkozunk, amelyben a román statisztikák nemzetiségi eredményeit vitatja. Rónai szerint már az problémát jelent, hogy „a román tanügyi statisztikát román tanfelügyelők és tanítók állítják össze”, akiknek a többségében magyar vagy egyéb kisebbségek által lakott településeken érdekükben áll a ténylegesnél nagyobb számú román és kisebb számú nemzetiségi tanulót feltüntetni. Hiszen így a saját, állam által fizetett állásuk létjogosultságát tudják indokolni. Számításai szerint az 1920-as évek közepén mintegy 300 000, 6–14 év közötti magyar tanköteles gyermek volt Erdélyben, a román statisztikák viszont 100 000-rel kevesebbet mutattak ki. Rónai mindezt az egyházi statisztikák, népszámlálási adatok és a román iskolastatisztikák összevetése alapján állította (Rónai 1934: 851–871). Az adatok esetleges pontatlanságának lehetőségét egyébként maguk a statisztikát készítő szakemberek is elismerték. Az általunk közölt kimutatások elsősorban mégis a román statisztikai közleményekre támaszkodnak, mivel a hozzáférhető feldolgozások közül ezek a legátfogóbbak.

A két világháború közötti időszakra vonatkozó kimutatásaink a fentebb felsorolt korpuszok alapján készültek. Az alább szereplő 1918–1938 közötti időszakra vonatkozó táblázatoknál csak azokat a forrásokat tüntetjük fel, amelyek ebben a felsorolásban nem szerepeltek.

A második világháború éveire és az azt követő, 1948-as államosításokkal lezáruló periódusra már jóval szórványosabb információk álltak a rendelkezésünkre. Itt elsősorban Szlucska János monográfiájára (Szlucska 2009) támaszkodhattunk, valamint néhány levéltári forrásra és a Magyar statisztikai évkönyv kötetekre.

Az alább közreadott táblázatok szerkesztési módszerével kapcsolatosan a következőket kell megjegyeznünk: A román statisztikai kiadványokban a kimutatások első oszlopában minden esetben a román vagy a

görögkeleti, valamint a görög katolikus népességre vonatkozó adatok szerepelnek. Ezeket követik az egyéb nemzetiségek, köztük a németek, majd a magyarok és a zsidók. Az elsősorban felekezeti adatokat közlő magyar statisztikákban ezzel szemben a magyarokra vagy a római katolikusokra és protestánsokra vonatkozó számok szerepelnek az első helyeken. Mivel a statisztikák etnikai és vallási megoszlást mutató rubrikáinak sorrendje a román és a magyar állam kategorizációs logikáját mutatja, úgy tartottuk helyesnek, ha minden esetben megőrizzük a hivatalos kimutatások eredeti szerkezetét.

3.1. Iskoláskorúak

A továbbiakban az 1919 utáni erdélyi iskoláskorú népesség számának alakulására nézve közlünk adatokat. Azt követően pedig az Erdélyben élő, számbelileg fontosabb népcsoportok (románok, magyarok, németek, zsidók) oktatásának jellegzetességeit ismertetjük.

Az erdélyi iskoláskorúak számának alakulásáról az 1924–1937-es periódusra nézve rendelkezünk információkkal. 1924-ben 744 000 volt a 7–16 éves fiatalok száma. A következő évtől viszont már az 5–18 éves korosztály létszáma meghaladta az egy milliót. Az alábbiakban az 5–18 éves iskoláskorú fiatalok számának alakulását követhetjük figyelemmel (lásd még az 1. sz. mellékletet):

8. Az iskoláskorúak számának alakulása Erdélyben 1924–1937 között.¹⁰

1924	744 070
1925	1 102 990
1926	1 053 113
1927	1 050 706
1928	1 067 510
1929	1 051 813
1931	1 088 688
1933	1 130 186
1936	1 187 761
1937	1 201 716

Az iskoláskorú gyermekek számának folyamatos emelkedése az általános romániai/erdélyi demográfiai tendenciákat követte. Az 1910-es és az 1930-as népszámlálás között 5,6%-kal gyarapodott Erdély lakossága, 1941-re pedig 12,5%-ra nőtt ez az arány 1910-hez képest. Az iskoláskorúak

¹⁰ Az 1924-es adat csak a 7–16 éves iskoláskorúak számát mutatja.

számának terén 1925 és 1937 között közel 99 000-es növekedést tapasztalhatunk, amely 9%-os növekedést jelent.

Erdély etnikai képéhez hasonlóan az iskoláskorú gyermekek között a román nemzetiségűek voltak többségben, őket a magyarok, majd a németek és a zsidók követték. Jelentős volt továbbá a főként Máramaros vidékén élő ukránok/ruténok, a bánsági szerbek és bolgárok száma is (lásd a 2. és 3. sz. melléleteket). A románok, magyarok, németek és zsidók aránya a következő módon alakult:

9. Az erdélyi iskoláskorúak etnikai megoszlása 1924–1937 között:

	Román		Német		Magyar		Zsidó		Egyéb	Összesen
		%		%		%		%		
1924	438 538	58,9	76 354	10,3	176 657	23,7	28 645	3,8	23 876	744 070
1925	654 785	59,4	104 185	9,4	276 199	25,0	36 851	3,3	30 970	1 102 990
1926	625 472	59,4	104 180	9,9	258 725	24,6	33 082	3,1	31 654	1 053 113
1927	636 078	60,5	97 020	9,2	251 356	23,9	34 671	3,3	31 581	1 050 706
1928	648 279	60,7	97 036	9,1	256 116	24,0	34 607	3,2	31 535	1 067 573
1929	645 014	61,3	92 998	8,8	250 825	23,8	33 040	3,1	29 936	1 051 813
1931	672 029	61,7	96 152	8,8	253 356	23,3	33 841	3,1	33 310	1 088 688
1933	710 136	62,8	98 572	8,7	254 974	22,6	32 197	2,8	34 307	1 130 186
1936	761 626	64,1	99 947	8,4	254 488	21,4	32 740	2,8	38 960	1 187 761
1937	781 816	65,1	96 104	8,0	251 249	20,9	33 165	2,8	39 382	1 201 716

Míg az iskoláskorú román fiatalok aránya folyamatosan növekedett a két világháború között, addig – a korszak demográfiai folyamatainak megfelelően – a németek, a magyarok és a zsidók esetében folyamatos csökkenés tapasztalható. 1925-ben a román nemzetiségűek 59,4%-ot, a magyarok 25%-ot, a németek 9,4-et és a zsidók 3,3%-ot alkottak, 1931-re a többségi nemzet aránya 61,7%-ra emelkedett, a kisebbségek pedig visszaesett. 1937-re tovább folytatódott ez a tendencia, a románok részesedése 65,1%-ra emelkedve, a magyaroké pedig 20,9-re, a németeké 8-ra és a zsidóké 2,8%-ra zsugorodva.

3.2. Óvodák

Az oktatás legalsó lépcsőfokának számító óvodák száma az 1920-as évek elején ugrott meg. Közvetlenül az impériumváltást követő tanévben 257 óvoda működött Erdély területén. Ezekből 147 volt állami, 62 egyházi, 47 községi és 1 magánjellegű.

10. Az erdélyi óvodák megoszlása az 1919/1920-as tanévben:

		Óvodák száma	Beiratkozott növendékek	Tényleges frekvenciák			Tanerők		
				Fiú	Lány	Összesen	Román	Idegen (nem román nemzetiségű)	Összesen
Állami		147	6251	3030	3069	6099	92	60	152
Községi		47	2964	1397	1528	2925	7	43	50
Magán		1	72	35	37	72	–	1	1
Egyházi	Román görögkeleti	4	406	171	184	355	4	–	4
	Szerb görögkeleti	–	–	–	–	–	–	–	–
	Román görög katolikus	–	–	–	–	–	–	–	–
	Lutheránus	36	2373	1153	1169	2322	–	43	43
	Református	4	194	89	92	181	–	5	5
	Római katolikus	15	926	438	477	915	1	17	18
	Unitárius	–	–	–	–	–	–	–	–
	Izraelita	2	125	60	62	122	–	2	2
	Egyéb egyház	1	65	31	34	65	–	1	1
	Összes egyházi	62	4089	1942	2018	3960	5	68	73
Összesen		257	13 376	6404	6652	13 056	104	172	276

Az állami óvodák tanítási nyelve a román volt, a kisebbségek által nagyobb számban lakott településeken pedig az adott kisebbség nyelve.

Az egyházi óvodákat elsősorban azok az egyházak működtették, amelyeknek hívei túlnyomórészt a magyarok, németek vagy a zsidók közül kerültek ki. Itt is kiemelkedtek a lutheránusok, amelyek az egyházi óvodáknak több mint a felét tartották fent. Őket a római katolikus, református és izraelita intézmények követték. A tanerők etnikai összetétele ugyancsak az állami és egyházi óvodák mentén körvonalazódik. Az egyházi intézményekben a pedagógusokból 5, azaz 6,8% volt csupán román etnikumú. Közülük egy római katolikus, 4 pedig görögkeleti óvodákban tanított. Ezzel szemben az állam által működtetett intézményekben a román oktatók alkottak 60,5%-os többséget. A főként kisebbségek által lakott területeken működő községi óvodákban ugyancsak alulreprezentált volt a román tanárszemélyzet.

A további idősokra nézve nem rendelkezünk hasonlóan részletes statisztikákkal az óvodák jellegét illetően. Az 1927–1929-es időszakot leszámítva csupán az állami intézmények számának alakulásáról és növekedéseiről készültek átfogó korabeli kimutatások. Itt viszont igen jelentős gyarapodásnak lehetünk tanúi, főleg az óvodák működését is szabályozó 1924-es állami elemi oktatásról szóló törvény elfogadását követően. Az 1925/1926-os tanévben, az előző évhez képest, 49,5%-al nőtt az állami óvodák száma, elsősorban a kisebbségek által lakott területeken. Az új törvény 1926-os végrehajtási utasítása, amely a „nemzetiségüket elvesztett románok” által lakott területeken szorgalmazta az óvodák működtetését, újabb ugrásszerű növekedést idézett elő: 1926/1927 és 1927/1928 között 36%-kal lett több óvoda Erdélyben (Nagy 1944: 122).

Az egyházi, egyesületi és magánóvodák száma az impériumváltás időszakához viszonyítva szintén emelkedett valamelyest, de látható, hogy ezt a típusú oktatást elsősorban az állam látta el. Az 1927/1928-as tanévben 79, egy évvel később pedig 89 volt a számuk. Ezekben az években állami óvodából 487, illetve 556 működött Erdély-szerte (lásd még a 4. sz. mellékletet).

11. Állami óvodák száma Erdélyben:

	Intézmények száma
1921/1922	99
1922/1923	125
1923/1924	173
1924/1925	208
1925/1926	311
1926/1927	358
1927/1928	487
1928/1929	556

1930/1931	673
1931/1932	675
1932/1933	666
1935/1936	763
1936/1937	807

Az állami óvodák növendékeinek közel felét a román gyermekek tették ki. A magyarok 1/3 arányban voltak jelen, míg a németek 9–15%-ot tettek ki. A zsidók aránya folyamatos csökkenést mutatott, amely a nemzetiségi arányok kiegyenlítődésének a számlájára írható. Míg az 1920-as évek elején 8–9% körül mozgott a rátájuk az állami óvodákban, addig az 1936/1937-es tanévre már csak 3,5%-ot alkottak (lásd az 5. sz. mellékletet). Látható viszont a román nemzetiségű óvodások alulképviseltsége, amely mindvégig megmaradt a két világháború között mind az állami, mind az egyházi intézményekben. A jelenséget egyaránt okozta az, hogy főként a nemzetiségek által nagyszámban lakott területeken működtek óvodák és az, hogy a román népességet általában aluliskolázottság jellemezte ebben az időszakban.

12. Az állami óvodák növendékeinek etnikai megoszlása:

	Román		Német		Magyar		Zsidó		Egyéb		Összesen
		%		%		%		%		%	
1921/1922	2125	49,1					406	9,4	1797	41,5	4328
1922/1923	3335	49,4					662	9,8	2752	40,8	6749
1923/1924	5616	50,2					887	7,9	4692	41,9	11 195
1924/1925	6915	46,1					1201	8,0	6891	45,9	15 007
1925/1926	10 201	45,7	2589	11,6	7489	33,5	1703	7,6	361	1,6	22 343
1926/1927	12 429	45,4	4195	15,3	8499	31,0	1643	6,0	640	2,3	27 406
1927/1928	16 527	47,8	4270	12,3	11 282	32,6	1798	5,2	702	2,0	34 579
1928/1929	19 244	47,6	5606	13,9	12 642	31,3	2058	5,1	839	2,1	40 389
1930/1931	19 307	45,4	4815	11,3	15 716	37,0	1912	4,5	738	1,7	42 488
1931/1932	19 287	46,6	4691	11,3	15 279	36,9	1870	4,5	256	0,6	41 383
1932/1933	19 526	46,5	4651	11,1	15 077	35,9	1925	4,6	809	1,9	41 988
1935/1936	21 966	48,3	4703	10,3	15 937	35,0	1888	4,2	983	2,2	45 477
1936/1937	24 554	49,9	4265	8,7	17 621	35,8	1741	3,5	1060	2,2	49 241

Az egyházi és magánóvodákban, tükrözve a működtetők arányát, a német gyermekek száma volt a domináns, őket a magyarok követték 20–26%-al. A románok és a zsidók aránya is elenyésző volt, habár mindkettő esetében enyhe növekedés tapasztalható.

13. Az egyházi és magánjellegű óvodák növendékeinek etnikai megoszlása:

	Román		Német		Magyar		Zsidó		Egyéb		Összesen
		%		%		%		%		%	
1927/1928	85	1,2	5002	71,6	1814	26,0	84	1,2	4	0,1	6989
1928/1929	219	2,9	5475	73,5	1507	20,2	236	3,2	7	0,1	7444

Az állami intézményekbe járó óvodások felekezeti megoszlásáról csak az 1925-ös tanévtől kezdődően rendelkezünk részletes adatokkal. 1925–1937 között a görögkeleti vallású óvodások 30,1–34,3%-ot alkottak, a görög katolikusok pedig 13,2–16,9%-ot, amely az etnikai mutatókhoz hasonlóan jelentős aluliskolázottságot jelez a két felekezet esetében. A túlnyomórészt magyar, kisebb részben bolgár és német nemzetiségű római katolikusok, reformátusok és unitáriusok aránya együttesen 41–47% volt, míg a német és magyar evangélikusok 1,9–3,4%-ot tettek ki. A többségében magyar kultúrájú és magyar kötődésű izraelita vallású gyermekek aránya 3,5–7,6% között mozgott ebben az időszakban.

14. Az állami óvodák növendékeinek felekezeti megoszlása:

	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangélikus	Izraelita	Egyéb	Összesen
1921/1922	1601						406	2321	4328
1922/1923	2492						662	3595	6749
1923/1924	4232						887	6076	11 195
1924/1925	5126						1201	8680	15 007
1925/1926	7270	2939	6344	3085	488	415	1703	99	22 343
1926/1927	8610	3954	7578	4059	531	934	1643	97	27 406
1927/1928	11 853	4913	8731	5362	716	1100	1798	106	34 579
1928/1929	13 558	6035	10 510	6155	881	1050	2058	142	40 389
1930/1931	12 803	6391	11 906	7258	1049	918	1912	251	42 488
1931/1932	13 272	6335	11 506	6694	869	1011	1870	281	41 838
1932/1933	13 309	6353	11 997	6473	806	918	1925	207	41 988
1935/1936	15 130	7707	11 219	7631	807	882	1888	213	45 477
1936/1937	17 142	7980	11 515	7933	890	1741	1741	299	49 241

15. Az állami óvodák növendékeinek felekezeti megoszlása százalékban kifejezve:

	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangelikus	Izraelita	Egyéb
1921/1922	37,0						9,4	53,6
1922/1923	36,9						9,8	53,3
1923/1924	37,8						7,9	54,3
1924/1925	34,2						8,0	57,8
1925/1926	32,5	13,2	28,4	13,8	2,2	1,9	7,6	0,4
1926/1927	31,4	14,4	27,7	14,8	1,9	3,4	6,0	0,4
1927/1928	34,3	14,2	25,2	15,5	2,1	3,2	5,2	0,3
1928/1929	33,6	14,9	26,0	15,2	2,2	2,6	5,1	0,4
1930/1931	30,1	15,0	28,0	17,1	2,5	2,2	4,5	0,6
1931/1932	31,7	15,1	27,5	16,0	2,1	2,4	4,5	0,7
1932/1933	31,7	15,1	28,6	15,4	1,9	2,2	4,6	0,5
1935/1936	33,3	16,9	24,7	16,8	1,8	1,9	4,2	0,5
1936/1937	34,8	16,2	23,4	16,1	1,8	3,5	3,5	0,6

3.3. Elemi oktatás

Amíg az óvodai képzés csak egy töredékét fedte le a gyermekeknek, addig az elemi iskolai rendszer szinte teljes egészében átfogta az iskolaköteles növendékeket. Az alábbiakban az állami elemi iskolák és azok pedagógusai számának alakulását követhetjük nyomon. A két világháború közötti időszakban jelentős növekedés tapasztalható mind az iskolák, mind a tanerők számának alakulását illetően. 1920-ban az állami és községi elemik száma 1572-t tett ki. Ezzel szemben 1921-ben Erdélyben már összesen 3044 állami elemi iskola működött és 1936-ra 4570-re ugrott a számuk, amely közel háromszoros emelkedést jelentett 1921-hez képest. A tanerők esetében ez az arány viszont három és félszeres volt (lásd az 5. sz. mellékletet). A leglátványosabb növekedés 1922 és 1923 között következett be, ekkor 667-tel lett több állami elemi iskola Erdélyben. Constantin Angelescu tanügyminisztersége első évében, 1922-ben kezdődött ugyanis el az országos iskolaépítési kampány (Angelescu 1939: 13).

Az állami intézmények számának gyarapodásával párhuzamosan az ellehetetlenített egyházi és magánjellegű elemik néhány év alatt közel harmadával csökkentek: 1920-ban összesen 3223 egyházi iskola működött, 1927-ben már csak 1210.

OKTATÁSI INTÉZMÉNYRENDSZER ÉS DIÁKPOPULÁCIÓ ERDÉLYBEN

16. A különböző típusú elemi iskolák száma az 1920/1921-es tanévben:

		Iskolák száma	Beiratkozott növendékek
Állami		1218	160 791
Községi		354	23 134
Magán		19	854
Egyházi	Román görögkeleti	1031	79 929
	Szerb görögkeleti	34	2467
	Román görög katolikus	768	50 691
	Rutén görög katolikus	18	1035
	Római katolikus	423	46 576
	Református	669	55 232
	Unitárius	65	1879
	Evangélikus	180	30 611
	Izraelita	32	4083
	Egyéb egyház	3	85
Összes egyházi		3223	272 588
Összesen		4814	457 367

17. Az állami elemi iskolák és tanerők száma:¹¹

	Fiú	Lány	Vegyes	Összesen	Tanerők száma
1921/1922	60	71	2913	3044	5867
1922/1923	17	18	3580	3615	5928
1923/1924	10	8	3673	3691	6048
1924/1925	14	11	3724	3749	6923
1925/1926	21	19	3680	3720	7460
1926/1927	17	17	3810	3844	7774
1927/1928	20	16	3950	3986	8310
1928/1929	19	17	4292	4328	8698
1929/1930				4227	8876
1930/1931	16	16	4228	4261	8943
1931/1932	20	17	4248	4285	9028
1932/1933	13	15	4269	4297	9072
1935/1936	20	16	4468	4504	10 195
1936/1937	29	27	4514	4570	11 260

¹¹ Az 1929/1930–1932/1933 közötti iskolaszám-csökkenés két okra vezethető vissza: A román Nemzeti-Liberális Párt kormányzását 1928-ban a Nemzeti Parasztpárt váltotta fel, amely a korábbi, intézményfejlesztési politikát eltúlzottnak tartotta. Ugyanakkor a beköszöntő világ-gazdasági válság és annak romániai hatásai további iskolák bezárását váltották ki. Az újabb növekedés Constantin Angelescu liberális párti tanügyminiszter második mandátuma alatt, 1933-at követően következett be (Livezeanu 1995: 39).

A pár ezer állami elemi iskolába az 1920-as évek elején több mint 305 000 diák, 15 évvel később pedig ennek közel kétszerese, 604 000 tanuló iratkozott be.¹² A beiratkozottaknak viszont egy jelentős része nem látogatta rendszeresen az iskolát. Az 1931/1932-es tanévben például a beiratkozottaknak csak 80,2%-a járt ténylegesen iskolába. Ez az arány Nagy-Románia egyéb régióiban még rosszabb volt: Bukovinában 75,5%, a Regátban 73,6%, Besszarábiában 54,9%, országos összesítésben pedig 72,3% (Anuarul Învăţământului Primar 1933: IV).

1925-ig a statisztikák csak a román és a zsidó diákok számát tüntették fel, a többi nemzetiség az *Egyéb* kategóriában szerepelt, 1929/1930-ból pedig nem közöltek etnikai bontást. Mivel a magyar és a német kisebbségi gyermekek jelentős része egyházak által fenntartott vagy magániskolákba járt, az állami iskolákban az etnikai arányok a románok javára mozdultak el. 1925-ben például az iskolaköteles gyermekeknek 59,4%-a volt román nemzetiségű, az állami iskolákban viszont 73,8%-ot alkottak. Ezzel szemben 1925-ben a magyar elemisták aránya az állami intézményekben 17,4% volt, holott az iskoláskorúak között 25%-ot tettek ki. A németek esetében is jelentős eltérés mutatkozott, azaz 4,2 százalék a 9,4 százalékkal szemben. A zsidóság nem rendelkezett olyan fejlett iskolahálózattal, mint az előbb említett kisebbségek, habár a nagyobb településeken a hitközségek is működtettek elemi iskolákat. Ennek tulajdonítható az, hogy az iskoláskorú zsidó gyermekek túlnyomó része az állami iskolákban tanult. 1925-ben például az iskoláskorúaknak és az állami elemi iskolák zsidó növendékeinek is 3,3% volt az aránya. A későbbiekben változott ez a megoszlás és a magyarokhoz és németekhez hasonlóan a zsidók esetében is alulmaradt az állami intézményeket látogató elemisták aránya az iskolakötelesektől: 1931-ben 3,1%-ot tettek ki a zsidó iskolakötelesek, de az állami iskolákban csak 2,8% volt. A többi diák vagy a városokban működő zsidó hitközségek által működtetett elemikben tanult, vagy a kisebb települések, falvak különböző egyházai által fenntartott felekezeti intézményekben.

18. Az állami elemi iskolákba beiratkozott diákok etnikai megoszlása:

	Román		Német		Magyar		Zsidó		Egyéb		Összesen
		%		%		%		%		%	
1921/1922	181 049	59,3					9832	3,2	114 246	37,4	305 127
1922/1923	205 098	68,2					9334	3,1	86 324	28,7	300 754
1923/1924	214 684	72,0					8703	2,9	74 581	25,0	297 968
1924/1925	239 055	72,6					9265	2,8	81 123	24,6	329 443

¹² Az 1921/1922-ét követő néhány évben csökkenés mutatható ki az elemi iskolások számát illetően. A csökkenés oka arra vezethető vissza, hogy az 1922/1923–1924/1925 közötti generáció a háború alatt született, amikor a születések száma alacsonyabb, a mortalitás pedig magasabb volt a békeidőkhöz képest.

1925/1926	242 388	73,8	13 959	4,2	57 239	17,4	10 762	3,3	4181	1,3	328 529
1926/1927	254 372	73,4	17 057	4,9	57 548	16,6	10 833	3,1	6614	1,9	346 424
1927/1928	283 105	73,6	18 171	4,7	64 995	16,9	11 522	3,0	7005	1,8	384 798
1928/1929	313 128	74,0	19 924	4,7	69 658	16,5	11 974	2,8	8335	2,0	423 019
1929/1930											460 062
1930/1931	371 014	73,4	27 261	5,4	80 221	15,9	13 436	2,7	13 457	2,7	505 389
1931/1932	390 109	73,2	25 429	4,8	90 268	16,9	14 863	2,8	12 310	2,3	532 979
1932/1933	419 545	73,7	26 045	4,6	96 809	17,0	15 466	2,7	11 654	2,0	569 519
1935/1936	455 652	74,5	24 201	4,0	102 463	16,7	15 350	2,5	14 165	2,3	611 831
1936/1937	441 443	73,0	25 392	4,2	107 464	17,8	15 348	2,5	15 162	2,5	604 809

A vallási megoszlást tekintve az etnikai bontáshoz hasonló eredményeket kapunk. Az állami iskolákban a túlnyomórészt román nemzetiségű görögkeleti és görög katolikus diákok aránya a két világháború között 70% körül mozgott, a római katolikusoké 12–13, a reformátusoké 8–9, és az unitáriusoké pedig 1% körül. Az evangélikusok aránya általában 1 százalék alatt maradt, míg az izraeliták 3% körüli arányt alkottak.

19. Az állami elemi iskolák diákjainak felekezeti megoszlása:

	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangélikus	Izraelita	Egyéb	Összesen
1921/1922	125 974						9832	16 9321	305 127
1922/1923	134 310						9334	15 7110	300 754
1923/1924	132 657						8703	15 6608	297 968
1924/1925	143 886						9265	17 6292	329 443
1925/1926	148 685	94 266	39 335	28 706	3798	2118	10 762	859	328 529
1926/1927	143 529	111 152	42 759	30 539	3871	2851	10 833	890	346 424
1927/1928	162 340	122 111	46 760	32 970	4482	3342	11 522	1271	384 798
1928/1929	186 687	126 191	53 058	35 655	4346	3554	11 974	1554	423 019
1930/1931	243 664	141 622	50 625	42 750	5825	4454	13 436	3013	505 389
1931/1932	223 630	167 923	66 385	45 972	5915	4881	14 863	3410	532 979
1932/1933	248 459	172 189	67 925	49 785	6327	5062	15 466	4306	569 519
1935/1936	249 812	194 626	77 359	54 196	7565	8432	15 350	4491	611 831
1936/1937	246 789	192 679	80 358	53 387	6206	5022	15 348	5020	604 809

20. Az állami elemi iskolák diákjainak felekezeti megoszlása százalékban kifejezve:

	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitári-us	Evangelikus	Izraelita	Egyéb
1921/1922	41,3						3,2	55,5
1922/1923	44,7						3,1	52,2
1923/1924	44,5						2,9	52,6
1924/1925	43,7						2,8	53,5
1925/1926	45,3	28,7	12,0	8,7	1,2	0,6	3,3	0,3
1926/1927	41,4	32,1	12,3	8,8	1,1	0,8	3,1	0,3
1927/1928	42,2	31,7	12,2	8,6	1,2	0,9	3,0	0,3
1928/1929	44,1	29,8	12,5	8,4	1,0	0,8	2,8	0,4
1930/1931	48,2	28,0	10,0	8,5	1,2	0,9	2,7	0,6
1931/1932	42,0	31,5	12,5	8,6	1,1	0,9	2,8	0,6
1932/1933	43,6	30,2	11,9	8,7	1,1	0,9	2,7	0,8
1935/1936	40,8	31,8	12,6	8,9	1,2	1,4	2,5	0,7
1936/1937	40,8	31,9	13,3	8,8	1,0	0,8	2,5	0,8

Az egyházi és magán elemi iskolákra nézve négy évből, 1927–1929 és 1935–1937-ből rendelkezünk kimutatásokkal. Ezekben az években 1200 körül mozgott az ilyen típusú intézmények száma, és szinte kivétel nélkül mindegyiket valamelyik egyház tartotta fenn. Látható, hogy 1920/1921-hez képest közel egyharmadára csökkent az egyházi iskolák száma, amely több okra is visszavezethető. 1918 után a román állam átvette a legtöbb görögkeleti és görög katolikus iskola kezelését, ezzel párhuzamosan pedig, 1923–1924 folyamán a kisebbségi felekezeti elemi oktatási intézmények százait zárták be különböző indokokkal (Bíró 2002: 354). Hasonló iskola-bezárásokra került sor 1936-ban és 1937-ben is, főként a magyarok által lakott Székelyföldön (Bíró 2002: 356).

Figyelemre méltó az a tény, hogy nagyon sok iskola nem rendelkezett nyilvánossági joggal, amely főleg a kisebbségi egyházak (római katolikusok, protestánsok, izraeliták) által fenntartott intézmények körüli problémáknak tulajdonítható. Az 1925-ös magánoktatási törvény ugyanis jelentős mértékben megnehezítette a nyilvánossági jog megszerzését az egyházi és más jellegű magániskolák számára. Az egyik ilyen akadály a képesítéssel rendelkező tanerők számának a megszabása volt. A törvény az állami iskolák esetében nem írt elő erre nézve semmilyen kötelezettséget. Ezzel szemben a magán elemi iskolák csak akkor kaptak nyilvánossági jogot, ha legalább egy végleges tanító állt az alkalmazásukban. A magán középisko-

lák alsó tagozata részére már kettő, míg a felső tagozatok részére legalább négy végleges tanárt írt elő a törvény. A nyilvánossági jog birtoklása többek között jogot adott az illető intézménynek államérvényes bizonyítványok kiállítására. Ellenkező esetben ezeknek az iskoláknak a növendékei magántanulói minőségben állami iskolákban kellett, hogy vizsgázzanak és bizonyítványt szerezzenek (Nagy 1944: 136–137).

21. Egyházi és magán elemi iskolák Erdélyben:

	Intézmény típusa				Iskolafenntartó			Működés	
	Fiú	Lány	Vegyes	Összesen	Magánszemély, ipari vagy kereskedelmi vállalat	Egyház	Kulturális vagy jótékonyági szervezet	Nyilvánossági joggal	Nyilvánossági jog nélkül
1927/1928	29	39	1142	1210					
1928/1929	27	41	1166	1234					
1935/1936	30	37	1124	1191	3	1185	3	950	241
1936/1937	26	36	1120	1182	2	1179	1	975	207

A nem állami iskolák növendékeinek túlnyomó többsége valamely nemzeti kisebbséghez tartozott, a románok aránya a vizsgált években nem érte el az egy százalékot sem. Ezzel szemben a magyarok aránya 51–58% között, a németeké 32–40% és a zsidóké 3–4% között mozgott. Összehasonlítva az állami iskolákba járó kisebbségi diákok számával azt látjuk, hogy a magyaroknak 1927/1928-ban 46,3%-a, a zsidóknak pedig 33,7%-a járt egyházi vagy egyéb magánjellegű iskolába, és 53,7, illetve 66,3%-uk állami intézménybe. A németeknél ez az arány 1927/1928-ban fordított, azaz 63,3, illetve 36,7 volt. Mivel az egyházi és magánjellegű iskolákat általában a működtetők saját anyagi forrásból finanszírozták, és csak minimális és rendszertelen állami támogatásban részesültek, elmondható, hogy a kisebbségi gyermekek közel felének az elemi iskolai szintű oktatását a kisebbségi egyházak fedezték anyagilag.

22. Az egyházi és magánjellegű iskolákba beiratkozott diákok nemzetisége:

	Beiratkozott diákok nemzetisége											Tanerők
	Román		Német		Magyar		Zsidó		Egyéb		Össze- sen	
		%		%		%		%		%		
1927/1928	438	0,5	31 403	32,8	55 964	58,5	3888	4,1	3993	4,2	95 686	2407
1928/1929	987	0,9	35 717	32,9	63 792	58,8	4487	4,1	3517	3,2	108 500	2455
1935/1936	362	0,3	41 155	37,0	60 495	54,4	3482	3,1	5718	5,1	111 212	2521
1936/1937	331	0,3	46 067	40,2	59 356	51,8	3428	3,0	5353	4,7	114 535	2597

Az egyházi és egyéb magánjellegű elemi iskolába járó tanulók etnikai megoszlásához hasonlóan a vallási megoszlás is a kisebbségi egyházak dominanciáját mutatja. 1927/1928-ban a diákok 34,6%-a volt római katolikus, 33,9%-a református, 21,9%-a evangélikus, 4,1%-a izraelita és 2,3%-a unitárius. Az *Egyéb* kategóriába tartozó mohamedánok és baptisták aránya nem volt mérhető, és a későbbi években is alig érték el a 0,1–0,2%-ot.

23. Az egyházi és magán elemi iskolákba beiratkozott diákok felekezeti megoszlása:

	A beiratkozottak vallása								
	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangélikus	Izraelita	Egyéb	Összesen
1926/1927	2759	421	25 978	30 734	2036	23 796	3659	38	89 421
1927/1928	2646	318	33 069	32 468	2243	20 931	3965	46	95 686
1928/1929	3243	514	35 825	34 953	5590	23 831	4487	57	108 500
1935/1936	4956	171	33 110	35 895	2422	30 993	3482	183	111 212
1936/1937	4825	145	33 067	35 118	2280	35 508	3428	164	114 535

24. Az egyházi és magán elemi iskolákba beiratkozott diákok felekezeti megoszlása, százalékban kifejezve:

	A beiratkozottak vallása							
	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangélikus	Izraelita	Egyéb
1926/1927	3,1	0,5	29,1	34,4	2,3	26,6	4,1	0,0
1927/1928	2,8	0,3	34,6	33,9	2,3	21,9	4,1	0,0
1928/1929	3,0	0,5	33,0	32,2	5,2	22,0	4,1	0,1
1935/1936	4,5	0,2	29,8	32,3	2,2	27,9	3,1	0,2
1936/1937	4,2	0,1	28,9	30,7	2,0	31,0	3,0	0,1

Amint már jeleztük, az állami fenntartású elemi iskolák száma az intenzív infrastruktúra-fejlesztésnek köszönhetően a két világháború között jelentős mértékben megugrott, miközben az egyháziaké csökkent. Ennek eredményeként az 1920/1921-es 32,7%-os arányról az állami iskolák részesedése 79,5%-ra emelkedett. Hasonlóan drasztikus változás figyelhető meg a diákok esetében is. 1920/1921-ben a diákoknak 40,2%-a járt állami elemi iskolába, és 59,8%-uk egyháziba. 1936/1937-re már 84,1% volt az állami elemisták aránya.

25. Az erdélyi elemi iskolák megoszlása fenntartók szerint és a diákok aránya:

	Iskolák aránya		Diákok aránya	
	Állami és községi	Egyházi és magán	Állami és községi	Egyházi és magán
1920/1921	32,7	67,3	40,2	59,8
1927/1928	76,1	23,9	80,1	19,9
1928/1929	77,8	22,2	79,6	20,4
1935/1936	79,1	20,9	84,6	15,4
1936/1937	79,5	20,5	84,1	15,9

A fenti adatok arról árulkodnak, hogy a román állam expanzív iskolapolitikája sikeresnek bizonyult. Mindeközben az egy iskolára eső diákok száma továbbra is az egyházi intézményekben volt alacsonyabb, amely azt jelzi, hogy az egyházi struktúrákat nem sikerült teljes mértékben elsovasztani. Ugyanakkor az is nyilvánvaló, hogy az egyházi intézményrendszernek teljes egészében nemzeti kisebbségi jellege volt. A román elemista diákoknak csak 0,3%-a járt felekezeti iskolába 1927/1928-ban. Ezzel szemben a zsidó tanulóknak 27,3%-a, a magyaroknak 47,8, a németeknek pedig 64,2%-a frekvencia az egyházi intézményeket. Magyarázatra szorul az egyes kisebbségek eltérő arányszáma. A főként városi zsidó népesség kevesebb saját iskolát tartott fent, gyermekeiket általában állami intézménybe küldték. Ez egyébként annak is volt a következménye, hogy az 1925-ös magánoktatási törvényt követően a zsidó diákok egyre nehezebben nyertek felvételt a más felekezetek által fenntartott iskolákba (A törvény előtt, 1920/1921-ben a zsidó diákoknak 55,4%-a járt egyházi elemibe) (Statistica învățământului 1924: 441). A magyarok esetében a folyamatosan zsugorodó egyházi iskolahálózat váltotta ki a diákok állami iskolába vándorlását. A németek által élvezett viszonylagos immunitás, illetve a nagyon erős intézményi, társadalmi szervezettség a saját iskolahálózat megmaradását eredményezte.

Felekezeti bontásban hasonló megoszlást tapasztalunk. Az elemista gyermekek túlnyomó többségét alkotó ortodox és görög katolikus diákoknak összesen 2,1%-a járt felekezeti intézménybe 1928/1929-ben. Az izraelita diákoknál ez az arány 27,3 százalék, a római katolikusoknál 40,3, a reformátusoknál 49,5, az unitáriusoknál 56,3, a főként német nemzetiségű evangélikusoknál viszont 87% volt.

3.4. Középfokú oktatás

3.4.1. Tanítóképzők

A korabeli román statisztikák a középfokú oktatást nyújtó tanintézményeket több típusra osztották. Az alábbiakban ezt a felosztást követjük.

Az elemi oktatásban dolgozó pedagógusok felkészítését tanítóképzők látták el. A két világháború között Erdélyben 30 alatt volt azoknak az állami intézményeknek a száma, amelyek tanítókat vagy tanítónőket képeztek. Az évek során fokozatos növekedést figyelhetünk meg mind az intézmények, mind a növendékek és a tanszemélyzet számának tekintetében. Amennyiben a beiratkozottak és a felsőbb osztályba továbblépő diákok számát vizsgáljuk, az látható, hogy a lemorzsolódás aránya 12–15% között mozgott ebben az időszakban (lásd még a 6. sz. mellékletet).

26. Az erdélyi állami tanító- és tanítónőképző iskolák diákjai és tanárai:

	Iskolák száma	Tanulók			Tanárok (mesterek nélkül)
		Beiratkozottak	Felsőbb osztályba léptek		
1921/1922	16	2766	2389	86,4	148
1922/1923	17	3475	2950	84,9	158
1923/1924	22	4145	3639	87,8	198
1924/1925	25	4927	4293	87,1	234
1925/1926	25	5308	4530	85,3	234
1926/1927	25	5529	4756	86,0	256
1927/1928	30	6526	5592	85,7	291
1928/1929	30	6337	5514	87,0	317
1930/1931	29	5185	4459	86,0	374
1931/1932	28	4449	3987	89,6	470
1932/1933	25	3811	3403	89,3	412
1935/1936	25	4726	4115	87,1	433
1936/1937	26	4860	4266	87,8	445

Az állami tanítóképzők és tanítónőképzők diákjai szinte kizárólag a román etnikumúak közül kerültek ki. Azokban a két világháború közötti években, amelyekre nézve nemzetiségi adatokkal is rendelkezünk, ezeknek az intézményeknek a falai között tanuló diákoknak több mint kilencven százaléka volt román. Őket a magyarok követték néhány százalékkal, a németeké pedig csak egy-két esetben lépte túl az egyszázalékos arányt. A zsidó növendékek aránya minden esetben egy százalék alatt maradt (lásd még a 7. sz. mellékletet).

27. Az állami tanító- és tanítónőképzők diákjainak nemzetiségi megoszlása:

	A beiratkozott diákok nemzetisége										
	Román		Német		Magyar		Zsidó		Egyéb		Összesen
		%		%		%		%		%	
1923/1924	3933	94,9	11	0,3	189	4,6	9	0,2	3	0,1	4145
1924/1925	4672	94,8	35	0,7	199	4,0	14	0,3	7	0,1	4927
1925/1926	5078	95,7	34	0,6	149	2,8	12	0,2	35	0,7	5308
1926/1927	5339	96,6	28	0,5	125	2,3	11	0,2	26	0,5	5529
1927/1928	6279	96,2	24	0,4	177	2,7	12	0,2	34	0,5	6526
1928/1929	6102	96,3	45	0,7	142	2,2	11	0,2	37	0,6	6337
1935/1936	4394	93,0	58	1,2	202	4,3	17	0,4	55	1,2	4726
1936/1937	4526	93,1	79	1,6	188	3,9	9	0,2	58	1,2	4860

Felekezeti szempontból a túlnyomórészt románajkú görögkeletiek és görög katolikusok alkották a többséget. A római katolikusok, protestánsok és izraeliták összesen alig tettek ki néhány százalékot (lásd még a 8–9. sz. melléleteket).

28. Az erdélyi állami tanító- és tanítónőképzők diákjainak vallási megoszlása:

	A beiratkozottak vallása							
	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangélikus	Izraelita	Egyéb
1923/1924	2825	1088	101	76	34	11	9	1
1924/1925	3475	1183	125	78	39	10	14	3
1925/1926	3774	1319	99	69	27	5	12	3
1926/1927	4012	1332	95	51	21	6	11	1
1927/1928	4366	1931	112	68	23	10	12	4
1928/1929	4181	1937	115	71	17	2	11	3
1930/1931	3086	1830	188	61	17	12	8	1
1931/1932	2761	1468	132	44	20	14	10	–
1932/1933	2360	1203	135	66	17	18	12	–
1935/1936	2719	1683	175	80	34	14	19	2
1936/1937	2761	1784	177	78	26	16	7	11

29. Az erdélyi állami tanító- és tanítónőképzők diákjainak vallási megoszlása, százalékban kifejezve:

	A beiratkozottak vallása						
	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangélikus	Izraelita
1923/1924	68,2	26,2	2,4	1,8	0,8	0,3	0,2
1924/1925	70,5	24,0	2,5	1,6	0,8	0,2	0,3
1925/1926	71,1	24,8	1,9	1,3	0,5	0,1	0,2
1926/1927	72,6	24,1	1,7	0,9	0,4	0,1	0,2
1927/1928	66,9	29,6	1,7	1,0	0,4	0,2	0,2
1928/1929	66,0	30,6	1,8	1,1	0,3	0,0	0,2
1930/1931	59,5	35,3	3,6	1,2	0,3	0,2	0,2
1931/1932	62,1	33,0	3,0	1,0	0,4	0,3	0,2
1932/1933	61,9	31,6	3,5	1,7	0,4	0,5	0,3
1935/1936	57,5	35,6	3,7	1,7	0,7	0,3	0,4
1936/1937	56,8	36,7	3,6	1,6	0,5	0,3	0,1

Amíg az állami intézményekbe túlnyomórészt román diákok jártak, addig az egyházi és más magánjellegű tanító-, illetve tanítónőképzőkben elsősorban kisebbségi diákok tanultak. A magyar és a német kisebbség ilyen úton próbálta megoldani a saját, anyanyelvi oktatással megvalósuló pedagógus-utánpótlást. Erre nézve az 1926–1928 közötti tanévekre rendelkezünk adatokkal. Ezekben az években 12–13 egyházi tanítóképző működött Erdélyben és az éves diákszám ezer körül mozgott. A felsőbb osztályba lépők aránya nyolcvankilenc százalék körül volt. Habár a diáklétszám fokozatosan növekedett az évek során, a tanárok száma 150-ről 128-ra esett vissza 1926/1927-hez képest.

Az iskolafenntartók megoszlását tekintve az 1926/1927-es tanévben a 13 oktatási intézményből egyet a görög katolikus, hetet a római katolikus, kettőt a református és négyet az evangélikus egyház tartott fenn. A következő évtől a görög katolikus tanítónőképző megszűnt, így csak 12 intézmény folytatta a működését (lásd még a 10. sz. mellékletet).

30. Az egyházi és egyesületi tanítóképzők diákjai és tanárai:

	Intézmények száma	Beiratkozott diákok	Felsőbb osztályba léptek		Tanerők
1926/1927	13	908	811	89,3	150
1927/1928	12	954	848	88,9	128
1928/1929	12	1114	980	88,0	128

Az egyházi tanítóképző intézetek növendékei a magyar és német kisebbségek köréből verbuválódtak. Ez alól csupán az 1926/1927-es tanév képez kivételt, ekkor ugyanis a még működő görög katolikus tanítónőképző román diákjai 19,8 százalékot tettek ki.

31. Az egyházi és egyesületi tanítóképzők diákjainak nemzetiségi megoszlása:

	Beiratkozott diákok nemzetisége									
	Román		Német		Magyar		Zsidó		Egyéb	Összesen
		%		%		%		%		
1926/1927	119	13,1	318	35,0	465	51,2	–	–	6	908
1927/1928	–	–	339	35,5	613	64,3	–	–	2	954
1928/1929	–	–	343	30,8	768	68,9	3	0,3	–	1114

A nemzetiségi arányoknak megfelelően a legtöbb diák római katolikus, evangélikus és református volt. Görögkeletiek és görög katolikusok csak az 1926/1927-es tanévben mutathatóak ki. Az unitáriusok és izraeliták száma szintén elenyésző volt.

32. Az egyházi és egyesületi tanítóképzők diákjainak felekezeti megoszlása:

	Beiratkozottak vallása								
	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangélikus	Izraelita	Egyéb	Összesen
1926/1927	12	109	314	220	10	238	2	3	908
1927/1928	–	–	398	291	22	243	–	–	954
1928/1929	–	–	491	353	25	242	3	–	1114

33. Az egyházi és egyesületi tanítóképzők diákjainak felekezeti megoszlása, százalékban kifejezve:

	Beiratkozottak vallása						
	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangélikus	Izraelita
1926/1927	1,3	12,0	34,6	24,2	1,1	26,2	0,2
1927/1928	–	–	41,7	30,5	2,3	25,5	–
1928/1929	–	–	44,1	31,7	2,2	21,7	0,3

Az állami és egyházi tanítóképzők diákjainak nemzetiségi adatait együttesen vizsgálva az derül ki, hogy a kisebbségek pedagógus-utánpótlása messze alulmaradt a normálisnál, amely hosszú távon a már amúgy

is létező tanítóhiány állandósulásával, illetve mélyülésével fenyegetett. Ez legjobban a zsidóknál nyilvánult meg, akik a növendékek között csak 0,2%-ot alkottak. Az ő esetükben még egy fontos vetülete volt a jelenségnek. Amint az elemisták esetében, a tanítóképzős, középiskolás zsidó diákok többsége általában román tanítási nyelvű állami iskolákba járt. Amennyiben az állami oktatási rendszert egyfajta integrációs, asszimilációs csatornaként fogjuk fel, akkor az egyébként többségében magyar kulturális családi háttérrel rendelkező zsidó diákok egyre nagyobb körében ment végbe a magyar kultúrától való fokozatos eltávolodás.

3.4.2. Polgári iskolák

A polgári iskolák rendszerét az erdélyi oktatási intézményrendszer az Osztrák–Magyar Monarchia korából örökölte. Ez az iskolatípus az új román tanügyi törvénykezés következtében az 1920-as évek második felére megszűnt. A négyosztályos polgári iskolák lényegében az elemi és a gimnáziumi oktatás között képeztek átmenetet. A polgári iskolák számára, tanerőire és diákjaira nézve az 1919/1920-as és az 1921/1922–1927/1928-as tanévekből rendelkezünk adatokkal.

Az 1919/1920-as tanévben Erdély területén összesen 115 polgári iskola működött. Ezek közül 49 volt állami, 11 községi fenntartású és 55 egyházi jellegű. Az egyházi intézményekből a római katolikusok harmincat, a reformátusok tizenhármát, az unitáriusok kettőt, az evangélikusok nyolcat és az izraeliták kettőt működtettek. A tanerők közel felét foglalkoztatták az egyházi iskolák, közel egyharmadukat az állami fenntartásúak és egy kisebb részüket a községi polgárik.

34. Polgári iskolák Erdélyben 1919/1920-ban:

		Iskolák száma			Tanerők		
		Fiú	Lány	Összesen	Fiú iskolák	Lány iskolák	Összesen
Állami		25	24	49	252	240	492
Községi		5	6	11	74	65	139
Egyházi	Római katolikus	7	23	30	63	226	289
	Református	5	8	13	50	93	143
	Unitárius	2	–	2	24	–	24
	Evangélikus	3	5	8	31	64	95
	Izraelita	1	1	2	10	11	21
	Összes egyházi	18	37	55	178	394	572
Összesen		48	67	115	504	699	1203

Amint a nemzetiségi adatokból is kitűnik, a polgári iskolákat elsősorban a kisebbségek látogatták és a román tanulók csupán az állami fenntartású intézményekben alkottak többséget. Az állam által működtetett polgári iskolákban viszont az etnikai arányok többé-kevésbé megfeleltek Erdély etnikai viszonyainak. Ez alól csak a zsidók alkottak kivételt, akik, ahogy egyébként általánosan az iskolázottsági szintjüket tekintve is, felülreprezentáltak voltak a tanulók között.

35. A polgári iskolák diákjainak nemzetiségi megoszlása 1919/1920-ban:

		Beiratkozott diákok nemzetisége										
		Román		Német		Magyar		Zsidó		Egyéb		Össze- sen
			%		%		%		%		%	
Állami		3721	60,3	569	9,2	1350	21,9	460	7,5	73	1,2	6173
Községi		309	9,5	379	11,6	2099	64,3	444	13,6	32	1,0	3263
Egyházi	Római katolikus	286	5,2	859	15,7	3875	70,9	197	3,6	246	4,5	5463
	Református	18	0,8	33	1,5	1757	80,7	370	17,0	–	–	2178
	Unitárius	3	1,7	4	2,2	157	87,7	15	8,4	–	–	179
	Lutheránus	21	1,4	958	66,0	348	24,0	125	8,6	–	–	1452
	Izraelita	2	0,6	–	–	5	1,4	338	98,0	–	–	345
Összes egyházi		330	3,4	1854	19,3	6142	63,9	1045	10,9	246	2,6	9617
Összesen		4360	22,9	2802	14,7	9591	50,3	1949	10,2	351	1,8	19 053

A következő években a polgári iskolák és azok tanulóinak, tanárainak száma fokozatosan csökkent. Az állam által fenntartott ilyen jellegű intézményekből 1921-ben még 72 működött, 1927-ben viszont csak 27. Azt követően pedig megszűnt a polgári iskolák rendszere.

36. Állami fenntartású polgári iskolák Erdélyben:

	Iskolák száma				Tanulók		Tanárok (mesterek nélkül)
	Fíú	Lány	Vegyes	Összesen	Beiratkozottak	Felsőbb osztályba léptek	
1921/1922	26	35	11	72	11 022	9070	523
1922/1923	32	38	7	77	11 647	9207	504
1923/1924	22	27	4	53	9008	7417	360
1924/1925	19	29	2	50	8023	6620	350
1925/1926	18	29	1	48	7641	6132	318
1926/1927	16	16	1	33	5052	4149	226
1927/1928	12	14	1	27	3423	2824	174

A tanulók nemzetiségi és felekezeti összetételét tekintve is jelentős átalakulásokat figyelhetünk meg. A román diákok aránya ugyanis fokozatosan nőtt, míg a zsidóké csökkent az évek során. A magyar és német növendékek aránya megközelítőleg hasonló maradt.

37. Az állami fenntartású polgári iskolák diákjainak nemzetiségi megoszlása:

	Beiratkozottak nemzetisége										Összesen
	Román		Német		Magyar		Zsidó		Egyéb		
		%		%		%		%		%	
1921/1922	3630	32,9					1230	11,2	6162		11 022
1922/1923	4140	35,5					1250	10,7	6257		11 647
1923/1924	4745	52,3	907	10,0	2397	26,4	871	9,6	88	1,0	9080
1924/1925	4072	50,8	957	11,9	2109	26,3	732	9,1	153	1,9	8023
1925/1926	3860	50,5	897	11,7	2123	27,8	621	8,1	140	1,8	7641
1926/1927	2474	49,0	643	12,7	1296	25,7	428	8,5	211	4,2	5052
1927/1928	1709	49,9	609	17,8	877	25,6	147	4,3	81	2,4	3423

Az etnikai vonatkozású változásokhoz hasonló folyamatok figyelhetőek meg felekezeti szinten is. A görögkeletiek aránya 1927-re 33,2-ről 43,3 százalékra nőtt, ezzel szemben az izraelitáké 11,2-ről 4,3-ra csökkent. Az állami fenntartású polgári iskolákban a görögkeletieket a római katolikusok követték számbelileg, majd a görög katolikusok és a reformátusok. Az unitáriusok és az evangélikusok aránya elenyésző volt.

38. Az állami fenntartású polgári iskolák diákjainak felekezeti megoszlása:

	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangélikus	Izraelita	Egyéb	Összesen
1921/1922	3657						1230	6135	11 022
1922/1923	4156						1250	6241	11 647
1923/1924	3567	1305	2226	901	34	145	871	31	9080
1924/1925	3317	924	2027	792	34	163	732	34	8023
1925/1926	3084	808	2126	771	55	142	621	34	7641
1926/1927	2138	472	1486	416	36	73	428	3	5052
1927/1928	1481	275	1188	275	6	46	147	5	3423

39. Az állami fenntartású polgári iskolák diákjainak felekezeti megoszlása, százalékban kifejezve:

	Beiratkozottak vallása							
	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangelikus	Izraelita	Egyéb
1921/1922	33,2						11,2	
1922/1923	35,7						10,7	
1923/1924	39,3	14,4	24,5	9,9	0,4	1,6	9,6	0,3
1924/1925	41,3	11,5	25,3	9,9	0,4	2,0	9,1	0,4
1925/1926	40,4	10,6	27,8	10,1	0,7	1,9	8,1	0,4
1926/1927	42,3	9,3	29,4	8,2	0,7	1,4	8,5	0,1
1927/1928	43,3	8,0	34,7	8,0	0,2	1,3	4,3	0,1

Az egyházi fenntartású polgári iskolákra vonatkozóan az 1926/1927-es és az azt követő tanévekből rendelkezünk adatokkal. Mind a két évben összesen 45 intézmény működött, ebből 9 volt fiú-, 34 leány- és 2 vegyes polgári iskola. Az intézmények közül a legtöbbet a római katolikus egyház működtette, de az evangélikusok, reformátusok és izraeliták is rendelkeztek néhányval. Amint korábban is láthattuk, jellemző módon főként a kisebbségi hívekkel rendelkező egyházak tartottak fenn oktatási intézményeket. A polgári iskolák esetében is a magyarokat, németeket és a főként magyar identitású/kultúrájú zsidókat tömörítő felekezetek voltak a működtetők. Ennek megfelelően például az 1926/1927-es tanévben a diákok 99,6 százaléka is a kisebbségek köréből került ki. A román tanulók ebben az évben 0,4%-ot, a zsidók 7,8%-ot, a németek 36,4%-ot, a magyarok pedig 54,8%-ot alkottak.

40. Az egyházak által fenntartott polgári iskolák Erdélyben:

		Római katolikus	Evangelikus	Református	Izraelita	Összesen
1926/1927	Fiú	6	2	–	1	9
	Lány	24	5	4	1	34
	Vegyes	2	–	–	–	2
	Összesen	32	7	4	2	45
1927/1928	Fiú	6	2	–	1	9
	Lány	24	5	4	1	34
	Vegyes	2	–	–	–	2
	Összesen	32	7	4	2	45

41. Az egyházak által fenntartott polgári iskolák diákjai:

	Intézmény típusa		Beiratkozott diákok	Felsőbb osztályba léptek
1926/1927	Fiú	9	1319	1058
	Lány	34	5035	4443
	Vegyes	2	160	134
	Összesen	45	6514	5635
1927/1928	Fiú	9	1048	823
	Lány	34	4316	3767
	Vegyes	2	152	129
	Összesen	45	5516	4719

3.4.3. Gimnáziumok és alsó fokú leányiskolák

A polgári iskolákkal párhuzamosan és azok szerepét fokozatosan átvéve az elemi oktatás következő lépcsőfokát a gimnáziumok képezték. A gimnáziumokba az elemi iskola első négy osztályának elvégzése után lehetett beiratkozni, és a képzés előbb négy-, majd az 1928-as középiskolai törvényt követően hároméves volt. A polgári iskolák számának csökkenésével párhuzamosan növekedett a gimnáziumok, illetve ezek diákjainak és tanárainak a száma. 1923-ban még csak 18 állami gimnázium működött Erdély területén, a következő évben viszont már 23, 1936-ban pedig már 48. Lánygimnáziumok az 1920-as években nem működtek, szerepüket az I. fokú leány-középiskolák látták el, amelyeknek száma ugyancsak fokozatos emelkedést mutatott az évek során.

A vegyes gimnáziumok 1927-től jelentek meg, ahová egyaránt jártak fiú és lány diákok, majd 1929-től az I. fokú leány-középiskolák leánygimnáziumokká alakultak át (lásd bővebben a 11. sz. mellékletet). Ettől kezdve maguk a hivatalos statisztikák is együtt kezelték a fiú-, vegyes és leánygimnáziumok adatait. Az alábbi táblázatban tehát 1930/1931-től már nemcsak a fiúintézmények, hanem mindhárom gimnáziumtípus adatai szerepelnek.

42. Az állami gimnáziumok diákjai és tanárai:

	Iskolák száma	Beiratkozottak	Felsőbb osztályba léptek	Tanárok (mesterek nélkül)
1923/1924	18	2054	1684	100
1924/1925	23	2760	2150	126
1925/1926	25	3190	2404	152
1926/1927	26	3185	2483	166
1927/1928	29	3428	2631	190
1928/1929	37	3977	2964	236
1930/1931	57	5379	4131	475

1931/1932	52	6170	5161	511
1932/1933	51	7004	5898	497
1935/1936	49	7520	6352	372
1936/1937	48	7614	6540	486

43. Az I. fokú állami leány-középiskolák diákjai és tanárai:

	Intézmények száma	Beiratkozottak	Felsőbb osztályba léptek	Tanárok (mesterek nélkül)
1923/1924	13	1734	1446	91
1924/1925	12	1815	1400	80
1925/1926	13	1696	1288	79
1926/1927	20	2390	1878	121
1927/1928	23	2823	2207	149
1928/1929	28	2622	1959	186

Az állami gimnáziumok és alsó fokú leányiskolák tanulóinak többsége a román nemzetiségűek közül került ki, viszont a polgári iskolák számának csökkenésével egyidőben megfigyelhető a gimnáziumok nemzetiségi tanulóinak aránybeli növekedése is. Ennek tulajdonítható, hogy mind a magyarok, mind a zsidók aránya jelentősen megnőtt az 1930-as évek közepére az 1920-as évek elejéhez képest. Ez főként a leányiskolák esetében érhető tetten, hiszen az 1928-ban megszűnt 72 polgári iskolának 2/3-a leányintézmény volt.

44. Az állami gimnáziumok diákjainak nemzetiségi megoszlása:

	Román		Német		Magyar		Zsidó		Egyéb		Összesen
		%		%		%		%		%	
1923/1924	1439	70,1	253	12,3	249	12,1	82	4,0	31	1,5	2054
1924/1925	1975	71,6	191	6,9	444	16,1	132	4,8	18	0,7	2760
1925/1926	2396	75,1	163	5,1	493	15,5	131	4,1	7	0,2	3190
1926/1927	2447	76,8	165	5,2	393	12,3	175	5,5	5	0,2	3185
1927/1928	2477	72,3	148	4,3	526	15,3	259	7,6	18	0,5	3428
1928/1929	2450	61,6	454	11,4	757	19,0	213	5,4	103	2,6	3977
1935/1936	4385	58,3	854	11,4	1474	19,6	670	8,9	137	1,8	7520
1936/1937	4780	62,8	744	9,8	1326	17,4	622	8,2	142	1,9	7614

45. Az I. fokú leány-középiskolák diákjainak nemzetiségi megoszlása:¹³

	Beiratkozottak nemzetisége										Összesen
	Román		Német		Magyar		Zsidó		Egyéb		
		%		%		%		%		%	
1923/1924	1091	62,9	45	2,6	400	23,1	190	11,0	8	0,5	1734
1924/1925	1135	62,5	32	1,8	422	23,3	220	12,1	6	0,3	1815
1925/1926	1148	67,7	35	2,1	324	19,1	185	10,9	4	0,2	1696
1926/1927	1596	66,8	102	4,3	466	19,5	207	8,7	19	0,8	2390
1927/1928	1688	59,8	85	3,0	609	21,6	418	14,8	23	0,8	2823
1928/1929	1528	58,3	160	6,1	641	24,4	262	10,0	31	1,2	2622

Az etnikai arányok változásához hasonló folyamatok figyelhetőek meg felekezeti vonatkozásban is. A görögkeletiek és görög katolikusok aránya csökkenő tendenciát mutatott, a római katolikus és protestáns felekezetűeké, valamint az izraelitáké pedig növekvőben volt 1936-ig.

46. Az állami gimnáziumok diákjainak felekezeti megoszlása:

	Beiratkozottak vallása								Összesen
	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangélikus	Izraelita	Egyéb	
1923/1924	1024	445	351	121	19	12	82	–	2054
1924/1925	1202	776	398	210	19	21	132	2	2760
1925/1926	1396	999	383	228	20	28	131	5	3190
1926/1927	1490	785	413	237	24	52	175	9	3185
1927/1928	1719	751	432	219	16	27	259	5	3428
1928/1929	1931	589	946	229	7	52	213	10	3977
1930/1931	1957	857	1401	448	19	116	553	28	5379
1931/1932	2245	1036	1433	499	126	114	690	27	6170
1932/1933	2498	1233	1590	594	81	138	842	28	7004
1935/1936	3105	1272	1650	599	52	149	670	23	7520
1936/1937	3417	1348	1479	548	40	133	622	27	7614

¹³ Az 1927/1928-as tanévben közel megduplázódik a zsidó diáklányok száma. Ez annak tulajdonítható, hogy 1927 nyarán megszűnt a kolozsvári zsidó gimnázium, ahonnan jelentős számú zsidó diáklány áramlott át az I. fokú leány-középiskolákba.

47. Az állami gimnáziumok növendékeinek felekezeti megoszlása, százalékban kifejezve:

	Beiratkozottak vallása							
	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangélikus	Izraelita	Egyéb
1923/1924	49,9	21,7	17,1	5,9	0,9	0,6	4,0	–
1924/1925	43,6	28,1	14,4	7,6	0,7	0,8	4,8	0,1
1925/1926	43,8	31,3	12,0	7,1	0,6	0,9	4,1	0,2
1926/1927	46,8	24,6	13,0	7,4	0,8	1,6	5,5	0,3
1927/1928	50,1	21,9	12,6	6,4	0,5	0,8	7,6	0,1
1928/1929	48,6	14,8	23,8	5,8	0,2	1,3	5,4	0,3
1930/1931	36,4	15,9	26,0	8,3	0,4	2,2	10,3	0,5
1931/1932	36,4	16,8	23,2	8,1	2,0	1,8	11,2	0,4
1932/1933	35,7	17,6	22,7	8,5	1,2	2,0	12,0	0,4
1935/1936	41,3	16,9	21,9	8,0	0,7	2,0	8,9	0,3
1936/1937	44,9	17,7	19,4	7,2	0,5	1,7	8,2	0,4

48. Az I. fokú leány-középiskolák diákjainak felekezeti megoszlása:

	Beiratkozottak vallása								Összesen
	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangélikus	Izraelita	Egyéb	
1923/1924	437	629	211	202	33	24	190	8	1734
1924/1925	434	690	223	195	30	19	220	4	1815
1925/1926	532	599	183	147	32	18	185	–	1696
1926/1927	931	627	358	196	21	50	207	–	2390
1927/1928	999	692	401	208	28	66	418	11	2823
1928/1929	1031	486	544	258	5	28	262	8	2622

49. Az I. fokú leány-középiskolák diákjainak felekezeti megoszlása, százalékban kifejezve:

	Beiratkozottak vallása						
	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangélikus	Izraelita
1923/1924	25,2	36,3	12,2	11,6	1,9	1,4	11,0
1924/1925	23,9	38,0	12,3	10,7	1,7	1,0	12,1

1925/1926	31,4	35,3	10,8	8,7	1,9	1,1	10,9
1926/1927	39,0	26,2	15,0	8,2	0,9	2,1	8,7
1927/1928	35,4	24,5	14,2	7,4	1,0	2,3	14,8
1928/1929	39,3	18,5	20,7	9,8	0,2	1,1	10,0

Egyházi gimnáziumokról az 1926–1928 közötti időszakból rendelkezünk kimutatásokkal. Ez az az időszak, amikor az intézmények számának gyors növekedése megy végbe, amely főként a megszűnő polgári iskolák, illetve a középfokú oktatás helyzetét tisztázó 1928. májusi középfokú oktatási törvény elfogadása következményének tekinthető. Az egyházi iskolák számának alakulásán is tetten érhető ez, a törvény elfogadását megelőzően ugyanis csak 11 fiúgimnázium és első fokú leányiskola működött, az 1928/1929-es tanévben viszont a számuk 45-re ugrott.

50. Az egyházi gimnáziumok megoszlása Erdélyben:

		Római katolikus	Református	Evangelikus	Izraelita
1926/1927	Fiúgimnázium	–	–	3	–
	I. fokú leány-középiskola	–	3	2	2
1927/1928	Fiúgimnázium	–	–	3	
	I. fokú leány-középiskola	–	4	2	2
1928/1929	Fiúgimnázium	2	1	3	1
	I. fokú leány-középiskola	22	6	6	2
	Vegyes	2	–	–	–

Ugyanez a számbeli növekedés figyelhető meg a tanulók létszámán is. 1926/1927-ben az egyházak által fenntartott fiúgimnáziumokba és alsó fokú leány-középiskolákba összesen 1001 diák iratkozott be, két évvel később már 4300 felett volt a számuk. Az egyházi intézmények esetében alacsonyabb fokú lemorzsolódást figyelhetünk meg a tanulók körében. Összehasonlítva az állami iskolák fiú- és vegyes gimnáziumaiban felsőbb osztályba továbblépett diákok arányát az egyházi intézmények hasonló osztályaival, néhány százalékos eltéréseket kapunk. Az egyházi fiú- és vegyes gimnáziumokban 1926/1927-ben a tanulók 86,7%-a, míg az államiakban hetvennyolc százaléka lépett felsőbb osztályba. A következő két évben a különbség csökkent: 1927/1928-ban 82,4%, illetve 76,8% volt ez az arány, az ezt követő tanévben pedig 76% és 74,5%.

51. Az egyházi gimnáziumok tanulói és tanárai:

		Intézmények száma	Beiratkozottak	Felsőbb osztályba léptek	Tanárok (mesterek nélkül)
1926/1927	Fiúgimnázium	3	263	228	24
	I. fokú leány-középiskola	7	738	639	75
	Vegyes	–	–	–	–
	Összesen	10	1001	867	99
1927/1928	Fiúgimnázium	3	205	169	22
	I. fokú leány-középiskola	8	615	529	61
	Vegyes	–	–	–	–
	Összesen	11	820	698	83
1928/1929	Fiúgimnázium	7	605	454	55
	I. fokú leány-középiskola	36	3587	2924	292
	Vegyes	2	149	119	10
	Összesen	45	4341	3497	357

Az egyházi gimnáziumokat és alsó fokú leányiskolákat elsősorban a kisebbségi felekezetek működtették, és ennek megfelelően kisebbségi gyermekek is látogatták őket. A románok átlaga a két iskolatípusban alig egy-két százalékot tett ki, ezzel szemben a magyarok és németek aránya volt a legnagyobb. Ugyanígy a zsidók is felülreprezentáltak voltak.

52. Az egyházi gimnáziumok diákjainak nemzetiségi megoszlása:

		Beiratkozott diákok nemzetisége										Össze- sen
		Román		Német		Magyar		Zsidó		Egyéb		
			%		%		%		%		%	
1926/1927	Fiúgimnázium	15	5,7	153	58,2	66	25,1	28	10,6	1	0,4	263
	I. fokú leányközépiskola	9	1,2	138	18,7	428	58,0	162	22,0	1	0,1	738
	Összesen	24	2,4	291	29,1	494	49,4	190	19,0	2	0,2	1001
1927/1928	Fiúgimnázium	1	0,5	131	63,9	56	27,3	14	6,8	3	1,5	205
	I. fokú leányközépiskola	11	1,8	121	19,7	372	60,5	109	17,7	2	0,3	615
	Összesen	12	1,5	252	30,7	428	52,2	123	15,0	5	0,6	820
1928/1929	Fiúgimnázium	–	–	226	37,4	240	39,7	137	22,6	2	0,3	605
	I. fokú leányközépiskola	7	0,2	1271	35,4	1909	53,2	253	7,1	147	4,1	3587
	Vegyes	–	–	–	–	149	100,0	–	–	–	–	149
	Összesen	7	0,2	1497	34,5	2298	52,9	390	9,0	149	3,4	4341

A vallási megoszlás az etnikai arányokat tükrözte. Így ezekben az intézményekben alig találkozunk görögkeleti és görög katolikus növendékekkel. A tanulók túlnyomó többségét a római katolikus, protestáns és izraelita diákok tették ki.

53. Az egyházi gimnáziumok diákjainak felekezeti megoszlása:

		Beiratkozottak vallása								Össze- sen
		Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangelikus	Izraelita	Egyéb	
1926/1927	Fiúgimnázium	10	5	32	12	–	175	28	1	263
	I. fokú leány- középiskola	1	9	67	267	40	192	162	–	738
	Összesen	11	14	99	279	40	367	190	1	1001
1927/1928	Fiúgimnázium	–	1	23	10	–	157	14	–	205
	I. fokú leány- középiskola	5	6	57	240	32	166	109	–	615
	Összesen	5	7	80	250	32	323	123	–	820
1928/1929	Fiúgimnázium	–	–	191	72	–	205	137	–	605
	I. fokú leány- középiskola	5	4	1975	660	51	625	253	14	3587
	Vegyes	–	–	146	3	–	–	–	–	149
	Összesen	5	4	2312	735	51	830	390	14	4341

54. Az egyházi gimnáziumok diákjainak felekezeti megoszlása, százalékban kifejezve:

		Beiratkozottak vallása						
		Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangelikus	Izraelita
1926/1927	Fiúgimnázium	3,8	1,9	12,2	4,6	–	66,5	10,6
	I. fokú leány- középiskola	0,1	1,2	9,1	36,2	5,4	26,0	22,0
	Összesen	1,1	1,4	9,9	27,9	4,0	36,7	19,0
1927/1928	Fiúgimnázium	–	0,5	11,2	4,9	–	76,6	6,8
	I. fokú leány- középiskola	0,8	1,0	9,3	39,0	5,2	27,0	17,7
	Összesen	0,6	0,9	9,8	30,5	3,9	39,4	15,0

1928/1929	Fiúgimnázium	–	–	31,6	11,9		33,9	22,6
	I. fokú leány-középiskola	0,1	0,1	55,1	18,4	1,4	17,4	7,1
	Vegyes	–	–	98,0	2,0	–	–	–
	Összesen	0,1	0,1	53,3	16,9	1,2	19,1	9,0

Láthattuk, amint az állami és egyházi gimnáziumok, leány-középiskolák száma, illetve diákjainak megoszlása fejlődött. Az állam ebben az esetben is jelentős befektetéseket eszközölt 1918-at követően, de elsősorban 1923-tól, amikor Angelescu oktatásügyi miniszter középiskola-építési kampánya elkezdődött. Az 1928/1929-es tanévben összesen 110 gimnázium és leány-középiskola működött Erdély területén, amelyből 65 (59,1%) volt állami és 45 (40,9%) egyházi tulajdonban. Az egyházi intézmények magas száma viszont csalóka, ugyanis egy évvel korábban csak 11 (17,5%) volt belőlük. A gyors növekedés tehát ebben az esetben nem az egyházak infrastrukturális befektetéseinek, hanem a túlnyomórészt egyházi fenntartású polgári iskolák gimnáziumokká történő átalakításának köszönhető.

55. Az erdélyi gimnáziumok és I. fokú leány-középiskolák megoszlása működtetők szerint 1928/1929-ben:

	Gimnáziumok és I. fokú leány-középiskolák		
	Állami	Egyházi	Összesen
Intézmények	59,1	40,9	100%
Diákok	60,3	39,7	100%
Tanárok	54,2	45,8	100%

3.4.4. Líceumok és felső fokú leányiskolák

Az érettségi bizonyítványt nyújtó középfokú intézmények legfontosabb pillére a líceum és az ennek megfelelő képzést nyújtó felső fokú leányiskola volt. Az 1919/1920-as tanévre nézve összetett kimutatással rendelkezünk a líceumokat illetően. Ekkor Erdélyben 36 állami, 3 községi és 45 egyházi líceum működött, összesen 24 081 beiratkozott tanulóval. Az egyházi intézmények közül a legtöbb a római katolikus, református és evangélikus egyházak felügyelete alatt állt. Amint az alábbi táblázatban is látható, a beiratkozott diákoknak alig egy töredéke érettségizett le. Amíg a felsőbb osztályba lépők aránya az állami líceumokban 87,6 százalékos volt, addig az érettségizőké csupán 3%. A községi iskolákban a tanulók 92,7 százaléka tanult tovább, és 5,4 százalékuk abszolválta. Az egyházi iskolákban az érettségizők aránya valamivel magasabb, 7,1 százalékos volt. Összesítve a különböző fenntartók által működtetett intézményeket, átlagban a diá-

kok 88,8 százaléka lépett felsőbb osztályba és 5,3 százalékuk érettségizett le az 1919/1920-as tanévben.

56. Líceumok és diákjaik Erdélyben az 1919/1920-as tanévben:

		Líceumok száma			Beiratkozott tanulók			Vizsgát letett növendékek			Végzett/Abszolvált hallgatók		
		Fiú	Leány	Összesen	Fiú	Leány	Összesen	Fiú	Leány	Összesen	Fiú	Leány	Összesen
Állami		28	8	36	9030	1433	10 463	7853	1316	9169	319	–	319
Községi		3	–	3	314	–	314	291	–	291	17	–	17
Egyházi	Román görögkeleti	3	–	3	730	–	730	654	–	654	42	–	42
	Román görög katolikus	2	2	4	439	514	953	392	481	873	47	–	47
	Római katolikus	12	3	15	5783	508	6291	5019	474	5493	376	33	409
	Református	11	–	11	2718	–	2718	2507	–	2507	249	–	249
	Unitárius	3	–	3	994	–	994	898	–	898	108	–	108
	Evangélikus	9	–	9	1618	–	1618	1498	–	1498	85	–	85
	Izraelita	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
	Összes egyházi	40	5	45	12 282	1022	13 304	10 968	955	11 923	907	33	940
Összesen		71	13	84	21 626	2455	24 081	19 112	2271	21 383	1243	33	1276

Az 1920-as években mind az állami fiúliceumok, mind a felső fokú leányiskolák tekintetében növekedést tapasztalhatunk, és az 1930-as évek elejére többé-kevésbé kialakult a líceumi intézményrendszer Erdélyben.

A tanulók létszáma is folyamatosan nőtt 1924/1925-ig, majd ezt követően 1931/1932-ig csökkenés mutatható ki. 1932-t követően újabb létszámbeli gyarapodásnak lehetünk tanúi, és ennek köszönhetően az 1935/1936-os tanévben a diákok száma már meghaladta a húszezret. Az évről évre javuló tanár-diák arány a líceumi infrastruktúrát érintő állami fejlesztések volumenére is következtetni enged. 1921/1922-ben egy tanárra 25,6 diák, 1936/1937-re már csak 16,6 jutott. Összehasonlításképpen utaljunk az állami elemi iskolák helyzetére, ahol ez az arány inkább romlott az illető periódusban, mint javult (52-ről 54 diák/tanárra).

A két világháború közötti évekre vonatkozó statisztikákból sajnos nem derül ki az érettségizettek száma. Ismerjük viszont az 1920-as években az alsó és felső tagozatokban tanuló, felsőbb osztályokba lépő diákok adatait.

Ekkor a felső tagozatokon átlagban 75–85 százalékos volt a felsőbb osztályokba lépők aránya (lásd bővebben a 15–16. sz. melléleteket).

57. Érettségit nyújtó állami fiúliceumok és II. fokú leány-középiskolák (leányliceumok):

	Intézmények száma	Összes beiratkozott tanuló alsó és felső tagozaton	Tanárok (mesterek nélkül)
1921/1922	38	13 103	512
1922/1923	45	15 773	571
1923/1924	42	18 027	611
1924/1925	45	19 395	635
1925/1926	47	19 157	645
1926/1927	51	18 885	745
1927/1928	52	18 158	780
1928/1929	55	17 329	788
1930/1931	51	15 555	989
1931/1932	52	15 736	1034
1932/1933	50	16 136	1031
1935/1936	55	20 683	1090
1936/1937	55	21 333	1284

Habár nem áll rendelkezésünkre összesített kimutatás az érettségizőkről, tudjuk, hogy az 1925-től bevezetett új érettségi rendszer nagyon hátrányosan érintette a kisebbségi diákokat és az első években alig 32 százalékuk tette le sikeresen a baccalaureatust (Balogh 1996: 109). A rossz érettségi eredmények mindvégig jellemzőek maradtak a két világháború közötti időszakra. Az 1934 júniusában érettségire jelentkező erdélyi református magyar diákoknak például a nyolcvanöt százalékát buktatták el (Bíró 2002: 384).

Az érettségit nyújtó fiú állami liceumok és felsőfokú leányiskolák tanulóinak etnikai megoszlásáról csak az 1920-as évekből és 1935–1936-ból rendelkezünk adatokkal. Mindkét iskolatípusnál a román tanulók száma dominált. Az 1921–1922 közötti tanéveket leszámítva, amikor a románok aránya a fiúintézményekben ötven százalék alatt volt, mind a lányok, mind a fiúk aránya általában meghaladta a hetven százalékot. A magyarok a két iskolatípusban összesen kilenc–tizenkét százalékot, a zsidók 7–12%-ot, a németek pedig öt–hat százalékot tettek ki (lásd bővebben a 17. sz. mellékletet). A román diákok arányának megnövekedése (11,3%-al) és a kisebbségi tanulók számának visszaesése az 1918 utáni hatalomváltás következményének tekinthető. Az állami középiskolák, amelyek az első világháború végéig magyar tanítási nyelvűek voltak, 1918/1919-től román tanítási nyelvvűekké változtak. Ennek következtében a kisebbségi egyházak iskolaalapítással próbálták megoldani az anyanyelvi oktatást, így a nemzetiségi

tanulók létszáma az állami intézményekben visszaesett, az egyháziakban pedig dominánssá vált. Ez alól csak a zsidó diákok képeztek kivételt. Megfigyelhető, hogy a két világháború között a zsidó diákok aránya fokozatosan csökkent az egyházi iskolákban, és ezzel párhuzamosan nőtt az állami intézményekben. Itt, mint ahogy a gimnáziumok és elemi iskolák esetében, ugyancsak a zsidók kisebbségi iskolákból történő hatósági kizorítása állt a háttérben.

58. Az érettségit nyújtó állami fiúliceumok és II. fokú leány-középiskolák (leányliceumok) diákjainak etnikai megoszlása:

	Beiratkozott tanulók nemzetisége alsó és felső tagozaton összesen									
	Román		Német		Magyar		Zsidó		Egyéb	
		%		%		%		%		Össze- sen
1921/1922	7274	55,5					683	5,2	5146	39,3
1922/1923	8296	52,6					931	5,9	6546	41,5
1923/1924	13 036	72,3	974	5,4	2135	11,8	1530	8,5	352	2,0
1924/1925	13 910	71,7	1125	5,8	2408	12,4	1605	8,3	347	1,8
1925/1926	14 093	73,6	1177	6,1	2132	11,1	1474	7,7	281	1,5
1926/1927	14 284	75,6	1029	5,4	1807	9,6	1448	7,7	317	1,7
1927/1928	13 527	74,5	936	5,2	1819	10,0	1572	8,7	304	1,7
1928/1929	12 946	74,7	862	5,0	1733	10,0	1564	9,0	224	1,3
1935/1936	14 484	70,0	1184	5,7	2159	10,4	2586	12,5	270	1,3
1936/1937	15 369	72,0	1102	5,2	2065	9,7	2502	11,7	295	1,4

A felekezeti megoszlás szintén az intézmények szintjén beállott változásokat tükrözi. A főként román etnikumúakat magukban foglaló görögkeleti és görög katolikus egyházakhoz tartozó diákok együttes aránya 1923-at követően meghaladta a hetven százalékot, míg a római katolikus, protestáns és izraelita növendékek összesen húsz-huszonöt százalékot tettek ki (lásd bővebben a 18–19. sz. melléleteket).

Az állami középiskolai oktatás románosítása, illetve az a cél, hogy ezekben az intézményekben elsősorban a román társadalmi elit utánpótlását, illetve pozíciójának megerősítését biztosítsák, nemcsak az etnikai arányokban, hanem a felekezetek közötti megoszlásban is lemérhető. A két szélső év, tehát 1921/1922 és 1936/1937 között a diákok száma 62,8%-kal nőtt, miközben az elsősorban kisebbségekből álló római katolikus, református gyermekek száma kismértékben csökkent. A görögkeleti diákok száma 42,5%-kal nőtt, a görög katolikusoké pedig 19,3%-kal. Az izraelita tanulók száma az évek során megnégyszereződött. Ebben az esetben viszont érdemes megjegyezni, hogy megközelítőleg ugyanennyivel csökkent az egyházi líceumok zsidó diákjainak létszáma ebben a periódusban.

59. Az érettségit nyújtó állami fiúliceumok és II. fokú leány-középiskolák (leányliceumok) diákjainak felekezeti megoszlása:

	Beiratkozott tanulók felekezeti megoszlása alsó és felső tagozaton összesen								
	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangélikus	Izraelita	Egyéb	Összesen
1921/1922	6818						683	5114	13 103
1922/1923	7849						931	6525	15 773
1923/1924	8343	4810	2204	840	40	159	1530	101	18 027
1924/1925	9031	5021	2404	870	87	295	1605	82	19 395
1925/1926	9153	5028	2354	777	78	261	1474	32	19 157
1926/1927	9277	5070	1987	759	51	197	1448	96	18 885
1927/1928	8966	4727	1889	697	47	211	1572	49	18 158
1928/1929	8536	4448	1745	718	53	222	1564	43	17 329
1930/1931	7223	4219	1627	589	55	185	1633	24	15 555
1931/1932	6999	4236	1798	628	54	196	1771	54	15 736
1932/1933	7004	4215	1969	670	59	229	1943	47	16 136
1935/1936	9147	5410	2242	788	112	354	2586	44	20 683
1936/1937	9717	5736	2199	750	97	292	2502	40	21 333

60. Az érettségit nyújtó állami fiúliceumok és II. fokú leány-középiskolák (leányliceumok) diákjainak felekezeti megoszlása, százalékban kifejezve:

	Beiratkozott tanulók felekezeti megoszlása alsó és felső tagozaton összesen							
	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangélikus	Izraelita	Egyéb
1921/1922	52,0						5,2	39,0
1922/1923	49,8						5,9	41,4
1923/1924	46,3	26,7	12,2	4,7	0,2	0,9	8,5	0,6
1924/1925	46,6	25,9	12,4	4,5	0,4	1,5	8,3	0,4
1925/1926	47,8	26,2	12,3	4,1	0,4	1,4	7,7	0,2
1926/1927	49,1	26,8	10,5	4,0	0,3	1,0	7,7	0,5
1927/1928	49,4	26,0	10,4	3,8	0,3	1,2	8,7	0,3
1928/1929	49,3	25,7	10,1	4,1	0,3	1,3	9,0	0,2
1930/1931	46,4	27,1	10,5	3,8	0,4	1,2	10,5	0,2
1931/1932	44,5	26,9	11,4	4,0	0,3	1,2	11,3	0,3
1932/1933	43,4	26,1	12,2	4,2	0,4	1,4	12,0	0,3
1935/1936	44,2	26,2	10,8	3,8	0,5	1,7	12,5	0,2
1936/1937	45,5	26,9	10,3	3,5	0,5	1,4	11,7	0,2

A kisebbségi egyházak az 1920-as évek második felében 30 fiúlíceumot és felsőfokú leány-középiskolát működtettek. Közülük a legtöbbet a római katolikus egyház rendelkezett, őket a reformátusok és az evangélikusok követték.

61. Érettségit nyújtó egyházi fiúlíceumok és II. fokú leány-középiskolák:

		Római katolikus	Református	Evangélikus	Unitárius	Izraelita	Összesen
1926/1927	Fiúlíceum	10	6	5	2	2	25
	II. fokú leány-középiskola	3	1	1	–	–	5
	Összesen	13	7	6	2	2	30
1927/1928	Fiúlíceum	10	6	5	2	2	25
	II. fokú leány-középiskola	3	1	1	–	–	5
	Összesen	13	7	6	2	2	30
1928/1929	Fiúlíceum	10	5	5	2	2	24
	II. fokú leány-középiskola	3	1	1	–	1	6
	Összesen	13	6	6	2	3	30

A líceumi fokú egyházi intézményekben a vizsgált három évben 7000–8500 diák tanult. A felső tagozatokra beiratkozott növendékeknek nyolcvanöt-kilencven százaléka lépett felsőbb osztályba, amely felülmúlta az állami iskolák átlagát. Az egyházi oktatás visszaszorulását és ezzel a kisebbségi középiskolai rendszer leépülését jelzi viszont az, hogy miközben az állami intézmények jelentős, több mint 62%-os diáklétszám-gyarapodást könyvelhettek el a két világháború között, az egyházi líceumokban 1919/1920 és 1928/1929 között felére csökkent a diákkontingens (lásd az 56. és az 57. táblázatokat).

62. Érettségit nyújtó egyházi fiúliceumok és II. fokú leány-középiskolák diákjai és tanárai:

		Intézmények száma	Alsó tagozat		Felső tagozat		Összes beiratkozott	Tanárok (mesterek nélkül)
			Beiratkozottak	Felső osztályba léptek	Beiratkozottak	Felső osztályba léptek		
1926/1927	Fiúliceum	25	4865	4094	2189	1994	7054	432
	II. fokú leány-középiskola	5	1328	1128	222	197	1550	97
	Összesen	30	6193	5222	2411	2191	8604	529
1927/1928	Fiúliceum	25	4697	3781	2086	1892	6783	439
	II. fokú leány-középiskola	5	1215	1012	279	249	1494	100
	Összesen	30	5912	4793	2365	2141	8277	539
1928/1929	Fiúliceum	24	3136	2542	2562	2175	5698	422
	II. fokú leány-középiskola	6	844	663	535	444	1379	103
	Összesen	30	3980	3205	3097	2619	7077	525

A diákok többségét a magyarok alkották hatvankét-hatvannégyszázalékos aránnyal, őket a németek (24-25%) és a zsidók követték (8-10%). A románok alig 1-1,4%-ot tettek ki.

63. Az érettségit nyújtó egyházi fiúliceumok és II. fokú leány-középiskolák diákjainak nemzetiségi megoszlása:

		Beiratkozott növendékek alsó és felső tagozaton										Ösz- szesen
		Román		Német		Magyar		Zsidó		Egyéb		
			%		%		%		%		%	
1926/1927	Fiúliceum	79	1,1	1890	26,8	4373	62,0	663	9,4	49	0,7	7054
	II. fokú leány- középiskola	39	2,5	308	19,9	983	63,4	189	12,2	31	2,0	1550
	Összesen	118	1,4	2198	25,5	5356	62,3	852	9,9	80	0,9	8604
1927/1928	Fiúliceum	41	0,6	1807	26,6	4324	63,7	571	8,4	40	0,6	6783
	II. fokú leány- középiskola	45	3,0	282	18,9	958	64,1	173	11,6	36	2,4	1494
	Összesen	86	1,0	2089	25,2	5282	63,8	744	9,0	76	0,9	8277
1928/1929	Fiúliceum	20	0,4	1477	25,9	3745	65,7	388	6,8	68	1,2	5698
	II. fokú leány- középiskola	67	4,9	268	19,4	833	60,4	169	12,3	42	3,0	1379
	Összesen	87	1,2	1745	24,7	4578	64,7	557	7,9	110	1,6	7077

Felekezeti szempontból ugyancsak a kisebbségi egyházakhoz tartozó növendékek alkottak túlnyomó többséget. A római katolikusok aránya 36-38%, a reformátusoké 24-26%, az evangélikusoké 21-23%, az unitáriusoké pedig 4-5% körül mozgott. Az izraeliták nyolc-tíz százalékot tettek ki. Az elsősorban román etnikumú görögkeletiek és görög katolikusok együttes aránya 2% alatt maradt.

64. Az érettségit nyújtó egyházi fiúliceumok és II. fokú leány-középiskolák diákjainak felekezeti megoszlása:

		Beiratkozottak vallása							
		Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangélikus	Izraelita	Egyéb
1926/1927	Fiúliceum	43	49	2523	1766	297	1708	663	5
	II. fokú leány-középiskola	36	17	622	378	42	266	189	–
	Összesen	79	66	3145	2144	339	1974	852	5
1927/1928	Fiúliceum	24	21	2451	1811	316	1587	571	2
	II. fokú leány-középiskola	45	23	591	374	56	232	173	–
	Összesen	69	44	3042	2185	372	1819	744	2
1928/1929	Fiúliceum	20	9	2208	1532	286	1253	388	2
	II. fokú leány-középiskola	52	38	507	337	54	222	169	–
	Összesen	72	47	2715	1869	340	1475	557	2

65. Az érettségit nyújtó egyházi fiúliceumok és II. fokú leány-középiskolák diákjainak felekezeti megoszlása, százalékban kifejezve:

		Beiratkozottak vallása						
		Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangélikus	Izraelita
1926/1927	Fiúliceum	0,6	0,7	35,8	25,0	4,2	24,2	9,4
	II. fokú leány-középiskola	2,3	1,1	40,1	24,4	2,7	17,2	12,2
	Összesen	0,9	0,8	36,6	24,9	3,9	22,9	9,9

1927/1928	Fiúliceum	0,4	0,3	36,1	26,7	4,7	23,4	8,4
	II. fokú leány-középiskola	3,0	1,5	39,6	25,0	3,7	15,5	11,6
	Összesen	0,8	0,5	36,8	26,4	4,5	22,0	9,0
1928/1929	Fiúliceum	0,4	0,2	38,8	26,9	5,0	22,0	6,8
	II. fokú leány-középiskola	3,8	2,8	36,8	24,4	3,9	16,1	12,3
	Összesen	1,0	0,7	38,4	26,4	4,8	20,8	7,9

3.4.5. Kereskedelmi iskolák

Az alábbiakban az elemi és középfokú képzést nyújtó kereskedelmi iskolák számbeli alakulását és diákjainak nemzetiségi, valamint felekezeti megoszlását mutatjuk be.

Az elemi szintű állami kereskedelmi oktatás elsősorban a fiúkat szólította meg. Habár Románia egyéb régióiban (Regát, Besszarábia) leányelemik is működtek, ez Erdélyre nem volt jellemző.

Erdélyben az elemi szintű kereskedelmi oktatást állami intézmények látták el, magán-, illetve egyházi iskolák nem voltak. Az állami kereskedelmi iskolák száma az 1920-as években folyamatosan ingadozott. A legtöbb 1927-ben működött, ekkor 11 fiúintézményben tanulhattak a diákok. 1936-tól az elemi szintű kereskedelmi iskolák gimnáziumokká alakultak át. A tanulók létszámát illetően ugyancsak ingadozásokat figyelhetünk meg. Összehasonlítva a polgári iskolákba beiratkozott növendékek és a felsőbb osztályba lépők arányát a kereskedelmi iskolákkal, azt láthatjuk, hogy az utóbbiak esetében lényegesen többen hagyták félbe tanulmányaikat. Az 1923/1924-es tanévben például a polgári iskolákba beiratkozott gyermekek 81,7%-a lépett felsőbb osztályba, míg a kereskedelmi iskoláknál 73,6% volt ez az arány. Az is megfigyelhető, hogy az elemi szintű kereskedelmi iskolák gimnáziummá történő átalakulása a továbbtanulók tekintetében is javulásokat eredményezett. 1936/1937-ben a diákok 81,5 %-a lépett felsőbb osztályba.

66. Az elemi szintű állami kereskedelmi iskolák diákjai és tanárai:¹⁴

		Intézmények száma	Beiratkozottak	Felsőbb osztályba léptek	Tanárok (mesterek nélkül)
1923/1924	Fiú	4	125	92	13
1924/1925	Fiú	8	277	199	22
1925/1926	Fiú	9	480	322	29
1926/1927	Fiú	9	570	415	44
1927/1928	Fiú	11	542	404	68
1928/1929	Fiú	9	439	327	52
1930/1931	Fiú	4	300	208	28
1931/1932	Fiú	2	162	128	15
1932/1933	Fiú	2	190	146	11
1935/1936	Fiú	5	347	259	38
	Lány	1	62	56	12
	Összesen	6	409	315	50
1936/1937 gimnázium	Fiú	2	248	202	20

A tanulók etnikai megoszlásáról az 1923–1928 és az 1935–1936 közötti időszakból rendelkezünk információkkal. Az állami intézményeket elsősorban a román nemzetiségű diákok látogatták, arányuk a két világháború közötti években hetven-nyolcvankilenc százalék között mozgott. A kisebbségekhez tartozó növendékek többsége magyar vagy zsidó volt. Az alábbi etnikai és felekezeti bontást közlő táblázatokból egyértelmű román túlsúly látszik, miközben a magyarok és németek alulreprezentáltak. A román túlsúly elsősorban a román tanítási nyelvnek tulajdonítható, valamint annak, hogy ezek az iskolák elsősorban olyan erdélyi településeken működtek, ahol az államalkotó nemzet vagy többségben volt vagy jelentős arányt képviselt. A zsidó diákoknál a zsidó népesség körében megfigyelhető pályaorientáció adhat magyarázatot. Mint ahogy általában az elméleti középiskolákban, a kereskedelmi iskolákban is felülreprezentáltak voltak a zsidó diákok.

67. Az elemi szintű állami kereskedelmi iskolák diákjainak nemzetiségi megoszlása:

		Román		Német		Magyar		Zsidó		Egyéb	Összesen
			%		%		%		%		
1923/1924	Fiú	106	84,8	8	6,4	6	4,8	5	4,0	–	125
1924/1925	Fiú	244	88,1	6	2,2	19	6,9	8	2,9	–	277

¹⁴ A kimutatás nem tartalmazza az esti iskolák (cursuri serale suprapuse ale școlilor elementare comerciale) adatait.

1925/1926	Fiú	428	89,2	8	1,7	31	6,5	11	2,3	2	480
1926/1927	Fiú	485	85,1	11	1,9	38	6,7	27	4,7	9	570
1927/1928	Fiú	450	83,0	18	3,3	35	6,5	25	4,6	14	542
1928/1929	Fiú	361	82,2	3	0,7	32	7,3	36	8,2	7	439
1935/1936	Fiú	241	69,5	18	5,2	40	11,5	44	12,7	4	347
	Lány	47	75,8	–	–	1	1,6	14	22,6	–	62
	Összesen	288	70,4	18	4,4	41	10,0	58	14,2	4	409
1936/1937 gimnázium	Fiú	194	78,2	6	2,4	19	7,7	27	10,9	2	248

Az elemi szintű állami kereskedelmi iskolákban a görögkeleti és görög katolikus vallású növendékek alkották a többséget. Arányuk csak az 1930-as évek első felében esett vissza, de ekkor is több mint ötven százalékot alkottak. Magasnak tekinthető az izraelita tanulók létszáma is, főként az 1930-as években. Ez a jelenség elsősorban a zsidóság egyenlőtlen foglalkozásszerkezetének és az ennek mentén kialakult pályaválasztási tendenciáknak köszönhető.

68. Az elemi szintű állami kereskedelmi iskolák diákjainak felekezeti megoszlása:

		Beiratkozottak vallása								
		Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangelikus	Izraelita	Egyéb	Összesen
1923/1924	Fiú	71	29	17	–	3	–	5	–	125
1924/1925	Fiú	152	91	12	1	13	–	8	–	277
1925/1926	Fiú	252	171	26	1	14	3	11	2	480
1926/1927	Fiú	300	184	37	1	20	–	27	1	570
1927/1928	Fiú	284	177	42	–	12	2	25	–	542
1928/1929	Fiú	246	119	19	17	–	2	36	–	439
1930/1931	Fiú	111	106	24	1	16	1	41	–	300
1931/1932	Fiú	47	46	12	1	15	1	39	1	162
1932/1933	Fiú	69	44	12	–	17	–	47	1	190
1935/1936	Fiú	161	82	33	5	20	2	44	–	347
	Lány	39	7	–	–	2	–	14	–	62
	Összesen	200	89	33	5	22	2	58	–	409
1936/1937 gimnázium	Fiú	93	103	12	10	–	3	27	–	248

69. Az elemi szintű állami kereskedelmi iskolák diákjainak felekezeti megoszlása, százalékban kifejezve:

		Beiratkozottak vallása						
		Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangélikus	Izraelita
1923/1924	Fiú	56,8	23,2	13,6	–	2,4	–	4,0
1924/1925	Fiú	54,9	32,9	4,3	0,4	4,7	–	2,9
1925/1926	Fiú	52,5	35,6	5,4	0,2	2,9	0,6	2,3
1926/1927	Fiú	52,6	32,3	6,5	0,2	3,5	–	4,7
1927/1928	Fiú	52,4	32,7	7,7	–	2,2	0,4	4,6
1928/1929	Fiú	56,0	27,1	4,3	3,9	–	0,5	8,2
1930/1931	Fiú	37,0	35,3	8,0	0,3	5,3	0,3	13,7
1931/1932	Fiú	29,0	28,4	7,4	0,6	9,3	0,6	24,1
1932/1933	Fiú	36,3	23,2	6,3	–	8,9	–	24,7
1935/1936	Fiú	46,4	23,6	9,5	1,4	5,8	0,6	12,7
	Lány	62,9	11,3	–	–	3,2	–	22,6
	Összesen	48,9	21,8	8,1	1,2	5,4	0,5	14,2
1936/1937 gimnázium	Fiú	37,5	41,5	4,8	4,0	–	1,2	10,9

Az érettségi diplomát is adó állami felső kereskedelmi iskolákban az 1920-as évek elején 1000-1500 diák tanult, a későbbiekben viszont a számuk meghaladta a kétezret, vagy akár a négyezret is megközelítette. A továbbtanulási arány az évek folyamán hetvenhárom–nyolcvannyolc százalék között ingadozott, amely meghaladta az elemi szintű kereskedelmi iskolák mutatóit.

Erdélyben 5 állami, 7 községi, 2 egyesületi és 11 egyházi, azaz összesen 25 felső kereskedelmi iskola működött az 1919/1920-as tanévben. Az egyháziakból ötöt a református, hármat az evangélikus, kettőt a római katolikus és egyet az izraelita felekezet működtetett.

70. A felső kereskedelmi iskolák megoszlása fenntartók szerint, és a diákok száma 1919/1920-ban:

	Iskolák száma			Tanerők		
	Fiú	Lány	Összesen	Fiúiskolák	Lányiskolák	Összesen
Állami	5	–	5	54	–	54
Községi	4	3	7	52	23	75
Egyesületi	1	1	2	18	10	28

Egyházi	Római katolikus	–	2	2	–	22	22
	Református	4	1	5	47	10	57
	Evangelikus	2	1	3	20	16	36
	Izraelita	1	–	1	14	–	14
	Összes egyházi	7	4	11	81	48	129
Összesen		17	8	25	205	81	286

Az állami iskolákat elsősorban a román diákok látogatták, míg a kisebbségekhez tartozó tanulók az anyanyelven oktató községi, egyesületi vagy az egyházak által fenntartott intézményekbe jártak. Ennek tulajdonítható az, hogy az állami kereskedelmikben a románok aránya 59,8% volt, a községiekben viszont alig 7,3. A többi iskolatípusban elhanyagolható volt a számuk. Ha az összesített adatokat nézzük, akkor is szembetűnő a különbség. Az 1919/1920-as tanévben, azaz Erdély Romániához történő csatolását követő évben a felső kereskedelmi iskolák növendékeinek csak 12,5%-a volt román. Ezzel szemben a magyarok 49,1%-ot és a zsidók 26,7-et tettek ki.

71. A felső kereskedelmi iskolák diákjainak nemzetiségi megoszlása 1919/1920-ban:

		Beiratkozott diákok nemzetisége										
		Román		Német		Magyar		Zsidó		Egyéb		Össze- sen
			%		%		%		%		%	
Állami		262	59,8	10	2,3	94	21,5	69	15,8	3	0,7	438
Községi		94	7,3	92	7,2	737	57,6	339	26,5	17	1,3	1279
Egyesületi		12	3,4	6	1,7	127	36,1	205	58,2	2	0,6	352
Egyházi	Római katolikus	5	2,1	10	4,2	194	81,2	25	10,5	5	2,1	239
	Református	4	0,8	47	10	335	71	80	16,9	6	1,3	472
	Evangelikus	2	1,2	152	93,3	4	2,5	–	–	5	3,1	163
	Izraelita	–	–	–	–	1	1,1	93	98,9	–	–	94
	Összes egyházi	11	1,1	209	21,6	534	55,2	198	20,5	16	1,7	968
Összesen		379	12,5	317	10,4	1492	49,1	811	26,7	38	1,3	3037

Az 1920-as évek elejétől az államosításoknak köszönhetően megnőtt az állami intézmények száma és jelentősége. Az állami és községi kereskedelmi iskolák is, hasonlóan a többi oktatási intézményhez, áttértek a román tanítási nyelvre, ennek eredményeként pedig fokozatosan növekedni kezdett a román nemzetiségű diákok aránya is (lásd bővebben a 20. sz. mellékletet). A növekedéshez ugyanakkor a román népesség városi lakosságon belül tapasztalható térnyerése is hozzájárult. A román állam,

haszonlóan a többi oktatási területhez, a kereskedelmi oktatás területén is jelentős fejlesztést vitt véghez. Az intézmények számának növekedésével párhuzamosan a tanár-diák arányban is jelentős javulás érzékelhető. Az 1921/1922-es tanévben 10,6 tanuló jutott egy tanárra, 1936/1937-ben pedig csak 8,3. A beiratkozott diákok száma megkétszereződött a két világháború között.

72. Az állami felsőkereskedelmi iskolák diákjai és tanárai:

	Intézmények száma	Beiratkozottak	Felsőbb osztályba léptek	Tanárok (mesterek nélkül)
1921/1922	13	1309	1100	123
1922/1923	14	1181	994	91
1923/1924	15	1456	1139	127
1924/1925	18	2077	1561	134
1925/1926	18	2613	2085	152
1926/1927	19	3047	2405	207
1927/1928	22	3393	2661	239
1928/1929	20	3359	2648	236
1930/1931	27	3901	3074	305
1931/1932	22	3155	2644	365
1932/1933	21	2328	2013	252
1935/1936	22	1826	1372	268
1936/1937 liceum	22	2951	2309	352

Az állami felső kereskedelmi iskolák növendékeinek etnikai megoszlása eltért a hasonló profilú elemi szintű intézményekétől. Főként az első világháborút követő években tapasztalható a román diákok alulreprezentáltsága. Az 1921/1922-es tanévben például alig 26,5%-ot tettek ki. A következő tanévtől viszont már meghaladták az ötven százalékot, és az arányuk fokozatosan növekedett az 1930-as évekig. Ettől az időponttól kezdődően újabb csökkenésnek lehetünk tanúi. Magas volt mindvégig a zsidó diákok száma, amely hasonló okokra vezethető vissza, mint az elemi fokú kereskedelmi iskolák esetében (lásd bővebben a 21. sz. mellékletet).

73. Az állami felső kereskedelmi iskolák diákjainak nemzetiségi megoszlása:

	Beiratkozott diákok nemzetisége										
	Román		Német		Magyar		Zsidó		Egyéb		Összesen
		%		%		%		%		%	
1921/1922	347	26,5					185	14,1	777	59,4	1309
1922/1923	621	52,6					220	18,6	340	28,8	1181
1923/1924	845	58,0	91	6,3	265	18,2	236	16,2	19	1,3	1456

1924/1925	1373	66,1	146	7,0	299	14,4	230	11,1	29	1,4	2077
1925/1926	1915	73,3	157	6,0	318	12,2	197	7,5	26	1,0	2613
1926/1927	2301	75,5	171	5,6	343	11,3	165	5,4	67	2,2	3047
1927/1928	2559	75,4	212	6,2	404	11,9	179	5,3	39	1,1	3393
1928/1929	2548	75,9	215	6,4	384	11,4	181	5,4	31	0,9	3359
1935/1936	1169	64,0	122	6,7	327	17,9	181	9,9	27	1,5	1826
1936/1937 liceum	1912	64,8	190	6,4	453	15,4	368	12,5	28	0,9	2951

Az állami felső kereskedelmi iskolákban a görögkeletiek és a görög katolikusok alkották a többséget. A 73. sz. táblázatban közölt etnikai arányoknak megfelelően a két román valláshoz tartozó gyermekek aránya itt is alacsonyabb volt a kezdeti években (lásd bővebben a 22–23. sz. *mellékletet*). A felekezeti megoszlás azt mutatja, hogy az ortodox, unitárius és az izraelita felekezethez tartozó diákok felülreprezentáltak voltak a felső kereskedelmisták között, az egyéb vallásúak pedig alulreprezentáltak. Mint már többször tettük a dolgozatunk folyamán, az izraelita növendékek magas számánál újból a zsidó lakosság foglalkozásszerkezetére és előrehaladottabb modernizációs, urbanizációs szintjére kell utalnunk.

A diákok vallási megoszlásának dinamikáját nagyban befolyásolták a kereskedelmi iskolák tulajdonosai terén bekövetkezett változások és a helyszín. Ezeknek az intézményeknek az államosítása vagy létesítése lépésként történt 1918 után. Az 1921/1922-es tanévben például a már meglévő állami intézmények mellett hat felső kereskedelmi iskola államosítására került sor: Aradon egy fiú és egy leány kereskedelmi, Brassóban, Szatmárnémetiben, Nagyszebenben és Temesváron. Ha megnézzük ezeknek a városoknak a felekezeti összetételét, akkor azt látjuk, hogy a görögkeletiek száma, Szatmárnémetit kivéve, mindenhol messze felülmúlta a görög katolikusokét. Természetes tehát, hogy ez a számbeli különbség a kereskedelmi iskolák diákjainak körében is leképeződött, és ez a későbbi években sem változott. Az unitárius növendékek felülreprezentáltsága és az evangélikusok térvesztése hasonló okokra vezethető vissza. Az intézmények többsége olyan településen működött, ahol több vagy közel azonos számú evangélikus élt, mint unitárius. Az unitárius egyház viszont nem működtetett saját felső kereskedelmi iskolát (lásd a 76. sz. *táblázatot*), így a gyermekek nagyobb arányban választották az állami iskolákat, mint az evangélikusok (Anuarul Învăţământului Comercial 1927: XXII–XXVI).

74. Az állami felső kereskedelmi iskolákba beiratkozott növendékek felekezeti megoszlása:

	Beiratkozott növendékek felekezete								
	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangelikus	Izraelita	Egyéb	Összesen
1921/1922	356	26					185	742	1309
1922/1923	514	43					220	404	1181
1923/1924	720	120	230	12	100	34	236	4	1456
1924/1925	1117	235	314	24	100	51	230	6	2077
1925/1926	1540	355	341	13	106	46	197	15	2613
1926/1927	1860	443	358	15	148	40	165	18	3047
1927/1928	2080	485	436	21	140	46	179	6	3393
1928/1929	2014	536	437	105	38	46	181	2	3359
1930/1931	2259	678	490	14	168	35	253	4	3901
1931/1932	1814	562	386	8	130	50	198	7	3155
1932/1933	1269	410	301	6	110	38	178	16	2328
1935/1936	873	287	302	11	125	40	181	7	1826
1936/1937 liceum	1358	538	396	197	24	64	368	6	2951

75. Az állami felső kereskedelmi iskolákba beiratkozott növendékek felekezeti megoszlása, százalékban kifejezve:

	Beiratkozott növendékek felekezete						
	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangelikus	Izraelita
1921/1922	27,2	2,0					14,1
1922/1923	43,5	3,6					18,6
1923/1924	49,5	8,2	15,8	0,8	6,9	2,3	16,2
1924/1925	53,8	11,3	15,1	1,2	4,8	2,5	11,1
1925/1926	58,9	13,6	13,1	0,5	4,1	1,8	7,5
1926/1927	61,0	14,5	11,7	0,5	4,9	1,3	5,4
1927/1928	61,3	14,3	12,8	0,6	4,1	1,4	5,3
1928/1929	60,0	16,0	13,0	3,1	1,1	1,4	5,4
1930/1931	57,9	17,4	12,6	0,4	4,3	0,9	6,5
1931/1932	57,5	17,8	12,2	0,3	4,1	1,6	6,3
1932/1933	54,5	17,6	12,9	0,3	4,7	1,6	7,6
1935/1936	47,8	15,7	16,5	0,6	6,8	2,2	9,9
1936/1937 liceum	46,0	18,2	13,4	6,7	0,8	2,2	12,5

Felső kereskedelmi iskolát a római katolikus, református, evangélikus és izraelita felekezetek működtettek az 1920-as évek második felében. 1926/1927-ben összesen 6 felekezeti és 5 egyesületi, a két utána következő tanévben pedig 6-6, illetve 2-2 hasonló jellegű iskola működött. Ezeknek az intézményeknek a befogadóképessége viszont jóval csekélyebb volt, mint az államiaké, így lényegesen kevesebb diák tanulhatott itt. Az 1928/1929-es tanévben például az egyházi vagy magántulajdonban lévő felsőkereskedelmi iskolák 28,6%-ot tettek ki, de az összdiákságnak csak 20,8%-a felett rendelkeztek.

76. Az egyházi és egyesületi felső kereskedelmi iskolák, valamint a tanáraik száma:

		Római katolikus	Református	Evangélikus	Izraelita	Egyesületi	Összesen	Tanárok (mesterek nélkül)
1926/1927	Fiú	–	1	1	1	4	7	72
	Lány	2	1	–	–	1	4	51
	Összesen	2	2	1	1	5	11	123
1927/1928	Fiú	–	1	1	1	1	4	55
	Lány	2	1	–	–	1	4	47
	Összesen	2	2	1	1	2	8	102
1928/1929	Fiú	–	1	1	1	1	4	50
	Lány	2	1	–	–	1	4	51
	Összesen	2	2	1	1	2	8	101

Az 1926/1927-es tanévre 1381 diák iratkozott be és 85,2%-uk lépett felsőbb osztályba. A továbbtanulók aránya a következő két évben is meglehetősen magas, azaz 87,5 és 87,3% volt, amely jelentősen meghaladta az állami fenntartású felsőkereskedelmi iskolák 1926–1928 közötti mutatóit (78,4–78,9% közötti arányok).

77. Az egyházi és egyesületi felsőkereskedelmi iskolák diákjai:

		Intézmények száma	Beiratkozott diákok	Felsőbb osztályba léptek
1926/1927	Fiú	7	1075	891
	Lány	4	306	286
	Összesen	11	1381	1177
1927/1928	Fiú	4	520	448
	Lány	4	334	299
	Összesen	8	854	747

1928/1929	Fiú	4	511	433
	Lány	4	371	337
	Összesen	8	882	770

A nem állami felső kereskedelmi iskolák tanulóinak többsége a három legnagyobb létszámmal rendelkező erdélyi etnikum, a magyarok, a németek és a zsidók közül került ki. 1926/1927-ben a beiratkozott növendékeknek negyven százaléka volt német, harminchárom százaléka magyar és húsz százaléka zsidó, míg a románok csak hét százalékot tettek ki. A következő két évben a németek és a románok aránya is csökkent, míg a magyaroké és a zsidóké emelkedett.

78. Az egyházi és egyesületi felső kereskedelmi iskolák diákjainak nemzetiségi megoszlása:

		Beiratkozott diákok nemzetisége									
		Román		Német		Magyar		Zsidó		Egyéb	Összesen
			%		%		%		%		
1926/1927	Fiú	89	8,3	553	51,4	191	17,8	242	22,5	–	1075
	Lány	1	0,3	2	0,7	267	87,3	34	11,1	4	306
	Összesen	90	6,5	555	40,2	458	33,2	276	20,0	4	1381
1927/1928	Fiú	43	8,3	114	21,9	136	26,2	227	43,7	–	520
	Lány	1	0,3	1	0,3	303	90,7	26	7,8	3	334
	Összesen	44	5,2	115	13,5	439	51,4	253	29,6	3	854
1928/1929	Fiú	34	6,7	135	26,4	132	25,8	210	41,1	–	511
	Lány	4	1,1	–	0,0	331	89,2	35	9,4	1	371
	Összesen	38	4,3	135	15,3	463	52,5	245	27,8	1	882

A felekezeti megoszlás tekintetében hasonló eredményeket kapunk. Mivel a görögkeleti és görög katolikus egyház nem tartott fenn felső kereskedelmi iskolákat, a diákok túlnyomó többsége római katolikus, evangélikus, izraelita és református volt.

79. Az egyházi és egyesületi felső kereskedelmi iskolák diákjainak felekezeti megoszlása:

		Beiratkozottak vallása							
		Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangélikus	Izraelita	Egyéb
1926/1927	Fiú	69	21	148	78	5	512	242	–
	Lány	1	3	159	85	9	15	34	–
	Összesen	70	24	307	163	14	527	276	–

1927/1928	Fiú	30	13	82	53	1	114	227	–	520
	Lány	1	3	160	117	11	16	26	–	334
	Összesen	31	16	242	170	12	130	253	–	854
1928/1929	Fiú	24	10	87	48	1	130	210	1	511
	Lány	4	–	184	121	13	14	35	–	371
	Összesen	28	10	271	169	14	144	245	1	882

80. Az egyházi és egyesületi felső kereskedelmi iskolák diákjainak felekezeti megoszlása, százalékban kifejezve:

		Beiratkozottak vallása						
		Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangélikus	Izraelita
1926/1927	Fiú	6,4	2,0	13,8	7,3	0,5	47,6	22,5
	Lány	0,3	1,0	52,0	27,8	2,9	4,9	11,1
	Összesen	5,1	1,7	22,2	11,8	1,0	38,2	20,0
1927/1928	Fiú	5,8	2,5	15,8	10,2	0,2	21,9	43,7
	Lány	0,3	0,9	47,9	35,0	3,3	4,8	7,8
	Összesen	3,6	1,9	28,3	19,9	1,4	15,2	29,6
1928/1929	Fiú	4,7	2,0	17,0	9,4	0,2	25,4	41,1
	Lány	1,1	–	49,6	32,6	3,5	3,8	9,4
	Összesen	3,2	1,1	30,7	19,2	1,6	16,3	27,8

3.4.6. Ipariskolák, szakiskolák és háztartási iskolák

A gyakorlati, szakmai képzést az állam által fenntartott szakiskolák, ipariskolák és háztartási iskolák biztosították. Az ezekből az intézményekből kikerülő növendékek túlnyomó többsége a szakmunkás-, illetve a munkásrétegbe tagozódott be.

A két világháború közötti román állami iskolafejlesztés területén, az óvodák és a gimnáziumok mellett a szakoktatást biztosító intézmények (ipariskolák, szakiskolák, háztartási és mezőgazdasági iskolák) fejlődése a legszembetűnőbb. 1919-et követően az utóbbi iskolatípusok száma megháromszorozódott, és lényeges jellemzőjük volt, hogy elsősorban román diákok tanultak a falaik között. Ez a fejlődés lényegében a Regátban már a 19. század végén megkezdett iskolapolitikát folytatta, amikor fokozott hangsúlyt fektettek a gyakorlati szakmákat nyújtó iskolák létrehozására és fejlesztésére.

Az első világháború utáni Erdélyben az ipari oktatást az elemi szintű, valamint az alsó és felsőfokú ipariskolák biztosították. Elemi ipari iskolából csak egy volt a régióban és 1937-ig működött. Az itt tanuló diákok kizárólag románok voltak, és a görögkeleti vagy a görög katolikus vallást követték.

81. Az állami elemi ipariskolák diákjai és tanárai:

	Intézmények száma	Beiratkozott diákok	Felsőbb osztályba léptek	Beiratkozott diákok nemzetisége		Tanárok, oktatók, tanítók, mesterek, mestersegédek
				Román	Összesen	
1928/1929	1	23	19	23	23	4
1930/1931	1	29	29	29	29	5
1936/1937 ipari műhelyek fiúknak	1	12	?	12	12	6

Az alsó fokú ipariskolák száma 1923-tól ugrott tehát meg. Ekkor 20, a következő tanévben pedig – Angelescu közoktatásügyi miniszter iskolaépítési akciójának köszönhetően – már 29 működött Erdélyben. A tanulók létszáma is ennek megfelelően 1000–3000 között mozgott. A felsőbb osztályba lépők aránya, 1921-et leszámítva, megközelítette vagy meghaladta a nyolcvan százalékot.

82. Az alsó fokú állami ipariskolák diákjai és tanárai:

		Intézmények száma	Beiratkozott diákok	Felsőbb osztályba léptek	Tanárok, oktatók, tanítók, mesterek, mestersegédek
1919/1920	Fiú	9	551	?	50
1921/1922	Fiú	11	2639	1639	176
1922/1923	Fiú	12	1206	999	140
1923/1924	Fiú	20	1410	1203	190
1924/1925	Fiú	29	1784	1477	238
1925/1926	Fiú	35	2294	1926	328
1926/1927	Fiú	38	2791	2285	446
1927/1928	Fiú	38	2802	2356	342
1928/1929	Fiú	36	2967	2506	339
1930/1931	Fiú	31	2467	2082	373
1931/1932	Fiú	25	1724	1428	285
1932/1933	Fiú	22	1341	1064	273
1935/1936	Fiú	19	979	789	200

1936/1937 ipari gimnázium	Fiú	18	1533	1210	210
	Lány	6	537	407	85
	Összesen	24	2070	1617	295

Az alsó fokú ipariskolák tanulóinak nagy részét a román nemzetiségűek alkották, a kisebbségi diákok alulreprezentáltak voltak. A jelenség főként az 1920-as évek közepétől figyelhető meg. A világháború utáni első években ugyanis még a magyar és német növendékek alkották a többséget. 1922-ben viszont már a beiratkozottaknak hetvenöt százaléka, 1923-ban nyolcvannégy és 1924-ben kilencven százaléka volt román. Az etnikai arányok megváltozásában a magyar tanítási nyelvről a románra történő átállás játszhatott szerepet.

83. Az alsó fokú állami ipariskolák diákjainak nemzetiségi megoszlása:

		Beiratkozott diákok nemzetisége											Össze- sen
		Román		Német		Magyar		Zsidó		Egyéb			
			%		%		%		%		%		
1919/1920	Fiú	201	36,5	11	2,0	313	56,8	22	4,0	4	0,7	551	
1921/1922	Fiú	888	33,6					16	0,6			2639	
1922/1923	Fiú	904	75,0					12	1,0			1206	
1923/1924	Fiú	1184	84,0	48	3,4	143	10,1	12	0,9	23	1,6	1410	
1924/1925	Fiú	1619	90,8	31	1,7	113	6,3	14	0,8	7	0,4	1784	
1925/1926	Fiú	2105	91,8	34	1,5	127	5,5	8	0,3	20	0,9	2294	
1926/1927	Fiú	2553	91,5	44	1,6	155	5,6	17	0,6	22	0,8	2791	
1927/1928	Fiú	2550	91,0	56	2,0	156	5,6	14	0,5	26	0,9	2802	
1928/1929	Fiú	2737	92,2	53	1,8	135	4,6	10	0,3	32	1,1	2967	
1935/1936	Fiú	822	84,0	19	1,9	112	11,4	13	1,3	13	1,3	979	
1936/1937 ipari gim- názium	Fiú	1152	75,1	64	4,2	190	12,4	16	1,0	111	7,2	1533	
	Lány	420	78,2	13	2,4	61	11,4	26	4,8	17	3,2	537	
	Összesen	1572	75,9	77	3,7	251	12,1	42	2,0	128	6,2	2070	

Az etnikai arányok eltolódásához hasonló jelenség figyelhető meg a felekezeti megoszlás terén is. Az 1921/1922-es tanévben a görögkeleti diákok 22,8%-ot alkottak, a következő években viszont már több mint felét tették ki a növendékeknek.

84. Az alsó fokú állami ipariskolák diákjainak felekezeti megoszlása:

		Beiratkozott diákok vallása								
		Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangelikus	Izraelita	Egyéb	Összesen
1921/1922	Fiú	602						16	2021	2639
1922/1923	Fiú	762						12	432	1206
1923/1924	Fiú	711	470	138	2	60	13	12	4	1410
1924/1925	Fiú	996	615	98	8	45	8	14	–	1784
1925/1926	Fiú	1259	846	115	10	41	3	8	12	2294
1926/1927	Fiú	1567	977	138	4	69	7	17	12	2791
1927/1928	Fiú	1538	1024	153	2	64	6	14	1	2802
1928/1929	Fiú	1781	943	174	6	42	5	10	6	2967
1930/1931	Fiú	1494	734	159	3	60	10	4	3	2467
1931/1932	Fiú	975	504	140	3	77	15	10	–	1724
1932/1933	Fiú	714	396	120	81	6	12	11	1	1341
1935/1936	Fiú	536	293	79	41	6	5	13	6	979
1936/1937 ipari gim- názium	Fiú	799	432	177	8	87	8	16	6	1533
	Lány	336	80	52	3	26	14	26	–	537
	Összesen	1135	512	229	11	113	22	42	6	2070

85. Az alsó fokú állami ipariskolák diákjainak felekezeti megoszlása, százalékban kifejezve:

		Beiratkozott diákok vallása						
		Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangelikus	Izraelita
1921/1922	Fiú	22,8						0,6
1922/1923	Fiú	63,2						1,0
1923/1924	Fiú	50,4	33,3	9,8	0,1	4,3	0,9	0,9
1924/1925	Fiú	55,8	34,5	5,5	0,4	2,5	0,4	0,8
1925/1926	Fiú	54,9	36,9	5,0	0,4	1,8	0,1	0,3
1926/1927	Fiú	56,1	35,0	4,9	0,1	2,5	0,3	0,6
1927/1928	Fiú	54,9	36,5	5,5	0,1	2,3	0,2	0,5
1928/1929	Fiú	60,0	31,8	5,9	0,2	1,4	0,2	0,3
1930/1931	Fiú	60,6	29,8	6,4	0,1	2,4	0,4	0,2
1931/1932	Fiú	56,6	29,2	8,1	0,2	4,5	0,9	0,6
1932/1933	Fiú	53,2	29,5	8,9	6,0	0,4	0,9	0,8
1935/1936	Fiú	54,7	29,9	8,1	4,2	0,6	0,5	1,3

1936/1937 ipari gim- názium	Fiú	52,1	28,2	11,5	0,5	5,7	0,5	1,0
	Lány	62,6	14,9	9,7	0,6	4,8	2,6	4,8
	Összesen	54,8	24,7	11,1	0,5	5,5	1,1	2,0

Felsőfokú állami ipariskolák az 1930-as évektől kezdődően működtek nagyobb számban, az 1936/1937-es tanévben pedig leány-ipariskola is nyílt Erdélyben. A felsőbb osztályba továbblépők aránya változó volt az évek folyamán, arányuk 73–91% között ingadozott.

86. A felső fokú állami ipariskolák diákjainak és tanárainak száma:

		Intézmények száma	Beiratkozott diákok	Felsőbb osztályba léptek	Tanárok, oktatók, tanítók, mesterek, mestersegédek
1919/1920	Fiú	2	329	?	17
1927/1928	Fiú	1	218	169	33
1928/1929	Fiú	1	66	55	34
1930/1931	Fiú	3	405	348	58
1931/1932	Fiú	5	571	508	89
1932/1933	Fiú	5	509	465	79
1935/1936	Fiú	10	1360	1038	202
1936/1937 ipari liceum	Fiú	8	1182	1021	173
	Lány	5	903	661	104
	Összesen	13	2085	1682	277

Etnikai és vallási tekintetben a felsőfokú ipariskolák diákjainak megoszlása hasonlított az alsó fokú intézményekéhez. 1919/1920-ban itt is a kisebbségek és a kisebbségi felekezetekhez tartozó növendékek alkották a többséget. A későbbiekben viszont erőteljes arányeltolódás figyelhető meg a román diákok, illetve a görögkeletiek és görög katolikusok irányába.

87. A felső fokú állami ipariskolák növendékeinek nemzetiségi megoszlása:

		Beiratkozott diákok nemzetisége									
		Román		Német		Magyar		Zsidó		Egyéb	Össze- sen
			%		%		%		%		
1919/1920	Fiú	78	23,7	69	21,0	161	48,9	19	5,8	2	329
1927/1928	Fiú	204	93,6	–	–	9	4,1	–	–	5	218
1928/1929	Fiú	56	84,8	–	–	10	15,2	–	–	–	66
1935/1936	Fiú	871	64,0	114	8,4	292	21,5	54	4,0	29	1360
1936/1937 ipari liceum	Fiú	826	69,9	82	6,9	215	18,2	43	3,6	16	1182
	Lány	666	73,8	33	3,7	99	11,0	89	9,9	16	903
	Összesen	1492	71,6	115	5,5	314	15,1	132	6,3	32	2085

88. A felső fokú állami ipariskolák növendékeinek felekezeti megoszlása:

		Beiratkozott diákok vallása								
		Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangélikus	Izraelita	Egyéb	Összesen
1927/1928	Fiú	204	8	–	1	–	–	–	5	218
1928/1929	Fiú	56	6	4	–	–	–	–	–	66
1930/1931	Fiú	287	63	38	9	2	–	2	4	405
1931/1932	Fiú	352	110	78	2	14	4	9	2	571
1932/1933	Fiú	222	107	114	34	8	9	14	1	509
1935/1936	Fiú	658	225	272	108	11	29	54	3	1360
1936/1937 ipari liceum	Fiú	615	216	193	7	85	21	43	2	1182
	Lány	511	152	79	5	44	21	89	2	903
	Összesen	1126	368	272	12	129	42	132	4	2085

89. A felső fokú állami ipariskolák növendékeinek felekezeti megoszlása, százalékban kifejezve:

		Beiratkozott diákok vallása						
		Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangélikus	Izraelita
1927/1928	Fiú	93,6	3,7	–	0,5	–	–	–
1928/1929	Fiú	84,8	9,1	6,1	–	–	–	–
1930/1931	Fiú	70,9	15,6	9,4	2,2	0,5	–	0,5
1931/1932	Fiú	61,6	19,3	13,7	0,4	2,5	0,7	1,6
1932/1933	Fiú	43,6	21,0	22,4	6,7	1,6	1,8	2,8
1935/1936	Fiú	48,4	16,5	20,0	7,9	0,8	2,1	4,0
1936/1937 ipari liceum	Fiú	52,0	18,3	16,3	0,6	7,2	1,8	3,6
	Lány	56,6	16,8	8,7	0,6	4,9	2,3	9,9
	Összesen	54,0	17,6	13,0	0,6	6,2	2,0	6,3

A lányok szakmai képzését az 1936/1937-es tanévig, amikor is az ipariskolák gimnáziumokká, illetve líceumokká alakultak át, és mind a két nem számára nyíltak osztályok, alsó és felső fokú szakiskolák látták el. Ezekbe az intézményekbe, 1925 után, évente 1000 körüli diák iratkozott be, és hetvenöt–nyolcvankét százalékuk lépett felsőbb osztályba.

90. Az I. és II. fokú állami leány-szakiskolák diákjai és tanárai:

	Intézmények száma	Beiratkozottak száma	Felsőbb osztályba léptek	Tanárok (mesterek nélkül)
1921/1922	3	265	217	4
1922/1923	4	181	140	10
1923/1924	12	572	445	50
1924/1925	12	839	648	53
1925/1926	12	1005	766	42
1926/1927	11	1152	916	39
1927/1928	13	1259	964	53
1928/1929	13	1347	1055	55
1930/1931	10	1076	685	161 (mesterekkel)
1931/1932	9	990	764	157 (mesterekkel)
1932/1933	9	958	721	155 (mesterekkel)
1935/1936	10	1268	1007	159 (mesterekkel)

Az ipariskolákhoz hasonlóan a leány-szakiskolákban is 1923 után változik meg drasztikusan a diákok nemzetiségi és felekezeti aránya. Ettől az időszaktól kezdve a román etnikumú tanulók több mint hetven, de egyes években akár kilencvenkét százalékot is kitesznek. Ugyanígy a görögkeletiek és görög katolikusok aránya is meghaladja a hetven-nyolcvan százalékot. Ezzel szemben a magyarok és zsidók tíz-húsz százalékot tettek ki együttesen.

91. Az I. és II. fokú állami leány-szakiskolák diákjainak nemzetiségi megoszlása:

	Beiratkozott diákok nemzetisége									
	Román		Német		Magyar		Zsidó		Egyéb	Összesen
		%		%		%		%		
1921/1922	32	12,1					39	14,7	194	265
1922/1923	40	22,1					26	14,4	115	181
1923/1924	504	88,1	2	0,3	32	5,6	31	5,4	3	572
1924/1925	729	86,9	11	1,3	62	7,4	34	4,1	3	839
1925/1926	916	91,1	–	–	56	5,6	28	2,8	5	1005
1926/1927	1053	91,4	1	0,1	79	6,9	18	1,6	1	1152
1927/1928	1157	91,9	5	0,4	76	6,0	13	1,0	8	1259
1928/1929	1219	90,5	18	1,3	68	5,0	30	2,2	12	1347
1935/1936	924	72,9	40	3,2	147	11,6	126	9,9	31	1268

AZ ERDÉLYI TANINTÉZMÉNYEK 1918–1940 KÖZÖTT

92. Az I. és II. fokú állami leány-szakiskolák diákjainak felekezeti megoszlása:

	Beiratkozott diákok vallása								
	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangelikus	Izraelita	Egyéb	Összesen
1921/1922	30	2					39	194	265
1922/1923	40	2					26	113	181
1923/1924	275	232	24	–	4	6	31	–	572
1924/1925	426	302	40	–	17	20	34	–	839
1925/1926	515	376	42	3	19	20	28	2	1005
1926/1927	686	363	46	6	23	10	18	–	1152
1927/1928	765	383	54	2	28	12	13	2	1259
1928/1929	844	372	58	30	2	10	30	1	1347
1930/1931	655	255	74	1	37	7	41	6	1076
1931/1932	581	216	73	28	–	6	84	2	990
1932/1933	568	181	78	1	27	23	77	3	958
1935/1936	699	211	116	66	7	36	126	7	1268

93. Az I. és II. fokú állami leány-szakiskolák diákjainak felekezeti megoszlása, százalékban kifejezve:

	Beiratkozott diákok vallása						
	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangelikus	Izraelita
1921/1922	11,3	0,8					14,7
1922/1923	22,1	1,1					14,4
1923/1924	48,1	40,6	4,2	–	0,7	1,0	5,4
1924/1925	50,8	36,0	4,8	–	2,0	2,4	4,1
1925/1926	51,2	37,4	4,2	0,3	1,9	2,0	2,8
1926/1927	59,5	31,5	4,0	0,5	2,0	0,9	1,6
1927/1928	60,8	30,4	4,3	0,2	2,2	1,0	1,0
1928/1929	62,7	27,6	4,3	2,2	0,1	0,7	2,2
1930/1931	60,9	23,7	6,9	0,1	3,4	0,7	3,8
1931/1932	58,7	21,8	7,4	2,8	–	0,6	8,5
1932/1933	59,3	18,9	8,1	0,1	2,8	2,4	8,0
1935/1936	55,1	16,6	9,1	5,2	0,6	2,8	9,9

Az 1919/1920-as tanévre nézve alsó fokú mezőgazdasági iskolákról is rendelkezünk adatokkal. Ebben az évben összesen 10 ilyen oktatási intézmény működött, amelyből hét volt állami és három magán. A szászok által működtetett magániskolák tanulói szinte kizárólag a német kisebbség közül kerültek ki. Az állami intézményekben elsősorban románok és magyarok tanultak.

94. Az alsó fokú mezőgazdasági iskolák tanárainak és diákjainak nemzetiségi megoszlása 1919/1920-ban:

	Iskolák száma	Tanerők	Beiratkozott tanulók				
			Román	Magyar	Német	Egyéb	Összesen
Magán (szász)	3	8	2	1	100	–	103
Állami	7	14	33	27	3	1	64
Összesen	10	22	35	28	103	1	167

Fiatal lányok háztartási képzését szolgálták az elemi szintű háztartási iskolák. A diákok túlnyomó többsége román etnikumú, illetve görögkeleti és görög katolikus vallású volt.

95. Az állami háztartási leányiskolák diákjai és tanárai:

	Intézmények száma	Háztartási oktatás		Gazdálkodói oktatás		Tanárok (mesterek nélkül)
		Beiratkozott diákok	Felsőbb osztályba léptek	Beiratkozott diákok	Felsőbb osztályba léptek	
1925/1926	2	98	84	11	10	12
1926/1927	4	149	117	25	23	24
1927/1928	5	233	167	27	26	41
1928/1929	5	261	193	30	28	30
1930/1931	4	221	160			56 (mesterekkel)
1931/1932	4	183	147			45 (mesterekkel)
1932/1933	8	339	244			79 (mesterekkel)
1935/1936	8	569	480			106 (mesterekkel)

96. Az állami háztartási leányiskolák diákjainak nemzetiségi megoszlása:

	Beiratkozott diákok nemzetisége									
	Román		Német		Magyar		Zsidó		Egyéb	
		%		%		%		%		%
1925/1926	116	81,1	6	4,2	12	8,4	3	2,1	6	4,2
1926/1927	189	89,6	6	2,8	7	3,3	3	1,4	6	2,8

AZ ERDÉLYI TANINTÉZMÉNYEK 1918–1940 KÖZÖTT

1927/1928	266	92,7	6	2,1	4	1,4	3	1	8	2,8	287
1928/1929	275	92,0	6	2,0	3	1,0	1	0,3	14	4,7	299
1935/1936	517	90,9	20	3,5	17	3	7	1,2	8	1,4	569

97. Az állami háztartási leányiskolák diákjainak felekezeti megoszlása:

Háztartási állami leányiskolák	Beiratkozott diákok vallása												Összesen
	Görögkeleti		Görög katolikus		Római katolikus		Református		Unitárius	Evangelikus	Izraelita		
		%		%		%		%				%	
1925/1926	120	83,9	–	–	19	13,3	1	0,7	–	–	3	2,1	143
1926/1927	165	78,2	30	14,2	12	5,7	1	0,5	–	–	3	1,4	211
1927/1928	237	82,6	37	12,9	9	3,1	–	–	–	1	3	1,0	287
1928/1929	234	78,3	58	19,4	5	1,7	–	–	–	1	1	0,3	299
1930/1931	193	87,3	21	9,5	3	1,4	–	–	–	–	4	1,8	221
1931/1932	159	86,9	19	10,4	1	0,5	–	–	–	–	4	2,2	183
1932/1933	228	67,3	88	26,0	9	2,7	3	0,9	–	1	10	2,9	339
1935/1936	330	58,0	190	33,4	24	4,2	11	1,9	1	6	7	1,2	569

4. AZ ERDÉLYI TANINTÉZMÉNYEK 1940–1948 KÖZÖTT

Oktatásstatisztikai szempontból Észak- és Dél-Erdélyre nézve az 1940-et követő időszakról rendelkezünk a legkevesebb forrással. Mivel alig készültek kimutatások az oktatási intézmények és a bennük tanuló diákok pontos számát illetően, igen nehézkes ezek dinamikáját ismertetni. Az alábbiakban külön alfejezetekben tárgyaljuk az 1940–1944 és 1944–1948 közötti időszakokat. Az első szakaszban Erdély két részre szakítva, két különböző államhoz tartozott, amelynek következtében még nehezebb pontos képet alkotni az oktatásügyről. Itt elsősorban magyar forrásokra támaszkodhattunk, és ennek okáért főként az észak-erdélyi viszonyok ismertetésére vállalkozhatunk nagyobb bátorsággal. A második világháború alatt Romániához tartozó Dél-Erdélyre nézve még kevesebb információval rendelkezünk.

Az 1944–1948-as periódus az erdélyi oktatásügyben, mint ahogy a romániaiakban is, csak kisebb strukturális változásokat eredményezett. Az igazi változást az 1948-as román oktatási törvény jelentette, amely azon túl, hogy államosította az oktatási intézményeket, magát a nevelést is a kommunista szellemiség szolgálatába állította.

4.1. Az 1940–1944-es időszak

4.1.1. Óvodák

Észak-Erdélyben az 1940/1941-es tanévben 503 óvoda működött, a következő évben már 559. Többségük állami fenntartású (82,9%) vagy községi (10,5%) tulajdonú volt. Az egyházak közül a római katolikusok és a reformátusok működtették a legtöbb óvodát, de ezek aránya is alig néhány százalékot tett ki az összes intézmények között. Az ilyen típusú

intézménymegoszlás lényegében a két világháború közötti folyamatokat tükrözi, amikor is az egyházi és magán oktatási intézmények fokozatosan teret veszítettek az államiakkal szemben. Látható viszont, hogy a második bécsi döntést követően Magyarországhoz került erdélyi területeken újból emelkedni kezdett a nem állami óvodák aránya (Magyar statisztikai évkönyv 1943: 190–193. és 1944: 206–208).¹⁵

98. Az észak-erdélyi óvodák megoszlása működtetők szerint:

	Állami		Községi		Egyházi		Társulati, alapítványi, magán-, idegen		Összesen
		%		%		%		%	
1940/1941	417	82,9	53	10,5	30	6	3	0,6	503
1941/1942	448	80,1	68	12,2	36	6,4	7	1,3	559

Mivel nem rendelkezünk dél-erdélyi statisztikákkal, az oktatási intézményháló fejlődésének dinamikáját nem tudjuk megbecsülni. Így nem tudjuk, hogy 1940-ben a 470 észak-erdélyi állami és községi óvoda visszalépést vagy előrelépést jelentett az 1936-ban teljes Erdély-szinten működő 807 államihoz képest. Ugyanígy az egyházak által működtetett intézmények fejlődési ívét sem tudjuk megrajzolni.

Az egyházak és magánosok által fenntartott 30–36 óvoda az összes ilyen jellegű intézmény 6–6,4%-át tette ki, és a következő módon oszlott meg a felekezetek között (Magyar statisztikai évkönyv 1943: 190–193. és 1944: 206–208):

99. Az észak-erdélyi egyházi óvodák megoszlása:

	Római katolikus		Görög katolikus		Református		Evangélikus		Izraelita		Összesen
		%		%		%		%		%	
1940/1941	17	56,7	1	3,3	6	20,0	4	13,3	2	6,7	30
1941/1942	22	61,1	1	2,8	7	19,4	4	11,1	2	5,6	36

A növendékek számát illetően ugyancsak az 1940–1941 közötti időszakból rendelkezünk adatokkal. Látható, hogy akár az intézmények esetében, az óvodások számának tekintetében is növekedés tapasztalható (Magyar statisztikai évkönyv 1943: 190–193. és 1944: 206–208).

¹⁵ A kimutatás nem tartalmazza a második bécsi döntés során Arad megyétől Magyarországhoz került néhány kisebb település adatait.

100. Az észak-erdélyi óvodák növendékei és tanerői:

	Összesen	Tanerők	Az iskolai év végén gondozott gyermekek
1940/1941	503	1009	36 578
1941/1942	559	1155	40 215

4.1.2. Elemi oktatás

A második bécsi döntés következtében Magyarországhoz visszakerült Észak-Erdély oktatásszervezését a magyar adminisztráció át kívánta alakítani. Ez nemcsak az intézménytípusokat, hanem az állami oktatás nyelvét is érintette. Az alábbi, Szlucska János kimutatásainak felhasználásával készült táblázat ezt az átalakulási folyamatot érzékelteti (Szlucska 2009: 515). Látható, hogy az utolsó, 1939/1940-es román tanévben az észak-erdélyi népiskolák túlnyomó többsége román nyelvű volt. A bécsi döntést követően viszont, mint ahogy 22 évvel korábban a román hatóságok románosítani kezdték az iskolákat, a magyar állam megváltoztatta a legtöbb oktatási intézmény tanítási nyelvét magyarra vagy vegyesre.

101. Az észak-erdélyi népiskolák tanítási nyelve:

	Tanítási nyelv										Össze- sen
	Magyar és magyar- egyéb kisebbségi		Magyar–Román		Román és román- magyar kiegészítő		Német és német- egyéb, német-ro- mán		Szlovák, szlovák- egyéb, szlovák- román, rutén, rutén-román, cseh		
		%		%		%		%		%	
1939/1940	167	6,7	424	16,9	1829	72,9	73	2,9	17	0,7	2510
1942/1943	1347	53,7	365	14,6	729	29,1	59	2,4	8	0,3	2508

A Magyar statisztikai évkönyv adatai némileg eltérnek a Szlucska János által közltekétől. Amíg Szlucska kizárólag csak a népiskolákat veszi számba, addig a Statisztikai évkönyv az elemi szintű oktatás többi típusával is foglalkozik. Eszerint az 1940/1941-es tanévben Észak-Erdélyben 2682 elemi mindennapi iskola, 239 továbbképző (ismétlő)-, 4 önálló (szaktanítós, gazdasági), 42 iparostanonc- és 2 kereskedőtanonc-iskola volt (Magyar statisztikai évkönyv 1943: 190 és 1944: 206).¹⁶ A következő évben az elemi

¹⁶ A kimutatás nem tartalmazza a második bécsi döntés során Arad megyétől Magyarországhoz került néhány kisebb település adatait.

mindennapi és az iparostanonc-iskolák száma nőtt, míg a többieké csökkent.

102. Az észak-erdélyi elemi szintű oktatás iskolatípusai:

	Népoktatás				
	Elemi mindennapi	Továbbképző (ismétlő-)	Önálló (szaktanítós) gazdasági	Iparostanonc	Kereskedőtanonc
	népiskolák			iskolák	
1940/1941	2682	239	4	42	2
1941/1942	2768	217	4	50	4

Az elemi mindennapi és a továbbképző iskolák többségét az állam (62%), valamint a római katolikus és református egyház működtette. Ennek a két iskolatípusnak a fenntartóira nézve pontos adatokkal rendelkezünk (Magyar statisztikai évkönyv 1943: 193–194. és 1944: 209–210):

103. Az észak-erdélyi elemi mindennapi és továbbképző népiskolák megoszlása a működtetők szerint:

	Állami	Községi	Egyházi	Társulati, alapítványi, magán-, idegen, érdekeltségi	Továbbképző (ismétlő-) iskolák	Összesen
1940/1941	1812	14	849	7	239	2921
1941/1942	1897	15	844	12	217	2985

104. Az észak-erdélyi elemi mindennapi és továbbképző népiskolák megoszlása a működtetők szerint, százalékos megoszlásban:

	Állami	Községi	Egyházi	Társulati, alapítványi, magán-, idegen, érdekeltségi	Továbbképző (ismétlő-) iskolák
1940/1941	62,0	0,5	29,1	0,2	8,2
1941/1942	63,6	0,5	28,3	0,4	7,3

A közel 850 egyházi elemi mindennapi iskola a következőképpen oszlott meg (Magyar statisztikai évkönyv 1943: 193–194. és 1944: 209–210):

105. Az észak-erdélyi egyházi elemi mindennapi népiskolák megoszlása az egyházak között:

	Római katolikus	Görög katolikus	Görögkeleti	Református	Evangélikus	Unitárius	Izraelita	Összesen
1940/1941	242	31	2	482	50	23	19	849
1941/1942	244	29	2	477	50	23	19	844

106. Az észak-erdélyi egyházi elemi mindennapi népiskolák megoszlása az egyházak között, százalékban kifejezve:

	Római katolikus	Görög katolikus	Görögkeleti	Református	Evangélikus	Unitárius	Izraelita
1940/1941	28,5	3,7	0,2	56,8	5,9	2,7	2,2
1941/1942	28,9	3,4	0,2	56,5	5,9	2,7	2,3

Az iparos- és kereskedőtanonc-iskolákat, néhány kivétellel, a községek tartották fenn. Az állam és az egyházak is csak 3–3 iparostanonc-iskolát működtettek (Magyar statisztikai évkönyv 1943: 198–199. és 1944: 214–215).

107. Az észak-erdélyi iparos- és kereskedőtanonc-iskolák megoszlása működtetők szerint:

	Iparostanonc iskolák			Kereskedőtanonc iskolák	Összesen
	Állami	Községi	Egyházi (római katolikus és refor- mátus)	Községi	
1940/1941	3	36	3	2	44
1941/1942	3	44	3	4	54

1940 után tehát tovább folytatódott az egyházak által fenntartott elemi iskolák számának csökkenése, viszont ezek között továbbra is domináns maradt a római katolikus és a református egyházak kötelékébe tartozó intézmények száma. Említettük már, hogy 1918 után a román állam románosította az állami oktatási intézményeket, és ugyanígy járt el a magyar állam is 1940-et követően az észak-erdélyi iskolákkal, amikor azok többségébe újból magyar tanítási nyelvet vezetett be. Az 1940-es második bécsi döntés másik lényeges kísérőjelensége a román tanítók és tanárok nagyarányú távozása Észak-Erdélyből. 1940 augusztusában 4700 román nemzetiségű tanító tevékenykedett Észak-Erdélyben, de az elkövetkező időszakban 84,7 százalékuk román területre távozott. Ugyanígy a román nemzetiségű tanárok nagy része is elmenekült/eltávozott (Sebestyén 1998: 167).

A tanulók és tanerők számát illetően ugyancsak a Magyar statisztikai évkönyv adatait használjuk fel. Az elemi mindennapi népiskolákban 1940/1941-ben 6862 pedagógus működött, és a következő tanévre a számuk több mint ötszázalakkal nőtt. Ők több mint 370 000, illetve 398 000 tanulóknak az oktatásáról gondoskodtak (Magyar statisztikai évkönyv 1943: 193–194. és 1944: 209–210).

108. Az észak-erdélyi elemi mindennapi népiskolák tanulói és tanárai:

	Tanerők	A mindennapi elemi iskolák tanulóinak száma	A továbbképző (ismétlő-) elemi iskolák tanulóinak száma	Összes tanuló
1940/1941	6862	357 188	13 630	370 818
1941/1942	7380	387 384	11 460	398 844

A szakképzést biztosító iparos- és kereskedőtanonc-iskolákban a két vizsgált tanévben 318 és 375 pedagógus dolgozott, míg a diákok száma meghaladta a 7300–7790-et (Magyar statisztikai évkönyv 1943: 198–199. és 1944: 214–215):

109. Az észak-erdélyi iparos- és kereskedőtanonc-iskolák diákjai és tanárai:

	Iparostanonc-iskolák				Kereskedőtanonc-iskolák			
	Tanerők	Tanulók			Tanerők	Tanulók		
		Magyar anyanyelvűek	Nem magyar anyanyelvűek	Összesen		Magyar anyanyelvűek	Nem magyar anyanyelvűek	Összesen
1940/1941	308	5959	1224	7183	10	115	11	126
1941/1942	354	6495	1083	7578	21	202	17	219

Az elemi szintű oktatásról elmondható tehát, hogy 1940/1941-ben összesen 2969 népoktatási intézmény működött Észak-Erdélyben. A népoktatási intézményekben 7180 tanerő dolgozott és 378 127 diák tanult. 1941/1942-ben a népoktatási intézmények száma 3043 volt. Ebben az évben a tanszemélyzet száma 7755-re, a diákoké pedig 406 641-re emelkedett.

4.1.3. Középfokú oktatás

A Magyar statisztikai évkönyv a középfokú oktatás legalsó szintjét képező polgári iskolák esetében és a tanítóképzőkre nézve is csak az intézmények számáról közöl adatokat. Eszerint 1940/1941-ben 52 polgári iskola és 14 óvó- és tanítóképző intézet működött Észak-Erdélyben. A következő tanévben a polgári iskolák száma 50-re csökkent, a tanítóképzőké pedig 11-re (Magyar statisztikai évkönyv 1943: 190–191. és 1944: 206–207).

A polgári iskolák esetében a csökkenés tovább folytatódott 1942/1943-ban is. Ekkor a 48 iskolából 44-ben magyarul folyt a tanítás, 3-ban németül és 1-ben románul. Amennyiben összehasonlítjuk a román uralom alatti utolsó évvel az adatainkat, akkor azt látjuk, hogy a polgári is-

kolák tanítási nyelve lényegesen megváltozott. Amíg a második bécsi döntés előtt a polgári iskolák szerepét ellátó algimnáziumok 54,3%-ában volt román nyelvű oktatás, addig 1942/1943-ban már csak 2,1%-ban (Szlucska 2009: 523–525).

110. Az észak-erdélyi polgári iskolák megoszlása tanítási nyelv szerint 1939/1940-ben és 1942/1943-ban:

	Tanítási nyelv								
	Román		Magyar		Német		Francia		Összesen
		%		%		%		%	
1939/1940 algimnáziumok	19	54,3	12	34,2	3	8,6	1	2,9	35
1942/1943 polgári iskolák	1	2,1	44	91,6	3	6,3	–	–	48

A diákok etnikai megoszlását illetően is jelentős változás következett be 1940 után. Ahogy a tanítási nyelv esetében is láttuk, a két világháború közötti időszakhoz képest a második bécsi döntést követően 36,4%-ról 4,9%-ra esett vissza a román diákok aránya és 49,2%-ról 91,2%-ra nőtt a magyaroké (Szlucska 2009: 540–541).

111. Az észak-erdélyi algimnáziumok és polgári iskolák diákjainak nemzetiségi megoszlása:

		A diákok nemzetisége									
		Román		Magyar		Német		Egyéb		Összesen	
			%		%		%		%		%
1939/1940 algimnáziumok	anyanyelvén tanult	1609	97,0	1408	63,0	321	92,6	–	–	3338	73,3
	nem anyanyelvén tanult	48	3,0	827	37,0	26	7,4	311	100,0	1212	26,7
	összesen	1657	36,4	2235	49,2	347	7,6	311	6,8	4550	100
1942/1943 polgári iskolák	anyanyelvén tanult	135	21,9	11 321	100,0	410	97,4	–	–	11 866	95,5
	nem anyanyelvén tanult	480	78,1	–	–	11	2,6	74	100,0	565	4,5
	összesen	615	4,9	11 321	91,2	421	3,4	74	0,5	12 431	100,0

A Magyar Királyi Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium V.1-es ügyosztálya 1940. augusztus 10-én, tehát a területi változásokat megelőzően néhány héttel tervezetet készített az észak-erdélyi iskolahálózat megszervezéséről.¹⁷ A tervezet többek között az engedélyezendő fiú- és leány-

¹⁷ MOL K592, 689. csomó, 4. tétel, Erdélyi gimnáziumok nyilvántartása, 193–252.

gimnáziumok, valamint a főgimnáziumok (líceumok) számáról és tanítási nyelvéről rendelkezett. Eszerint 1940-től a korábbi 92 helyett összesen 63 gimnázium és főgimnázium működött volna a visszacsatolt területen (ezek közül 52 fiú-, 11 pedig leányintézmény). Az iskolák közül 53-at magyar, 8-at német és 5-öt román tanítási nyelvűre terveztek. Emellett a magyar tanítási nyelvű állami főgimnáziumokban 4 román nyelvű tagozat is működött volna (Déva, Nagyszeben, Fogaras, Kolozsvár). Az alábbiakban ezeknek az intézeteknek a megoszlása szerepel:

112. A Magyar Királyi Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium tervezete az észak-erdélyi gimnáziumok és főgimnáziumok tanítási nyelvéről (1940):

Tanítási nyelv	Gimnáziumok és főgimnáziumok jellege										
	Állami		Királyi katolikus	Római katolikus		Evangelikus	Református		Unitárius	Izraelita	Görögkeleti
	Fiú	Leány		Fiú	Leány		Fiú	Leány		Fiú	Fiú
Magyar	20	5	3	10	4	–	7	1	2	1	–
Német	1	–	–	1	1	5	–	–	–	–	–
Román	4	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2

A minisztérium szándéka az volt, hogy a román uralom alatt is fennálló és a második bécsi döntés időpontjában működő magyar nyelvű felekezeti gimnáziumokat nem szervezi át. Ugyanígy a német nyelvű felekezeti gimnáziumokat is meg kívánta hagyni. Ezzel szemben a román felekezeti intézmények esetében csak abban az esetben kívánta engedélyezni működésüket, ha a román adminisztráció alatt, azaz 1918–1940 között nem váltak állami jellegűekké. Az állami főgimnáziumok terén kívánták a legnagyobb változásokat végrehajtani. Ezek ugyanis 1918 után mind román tanítási nyelvűekké váltak. A tervezet szerint csak azokat az állami főgimnáziumokat hagyták volna meg, amelyek működése iskolapolitikai szempontból indokolt, és nem gyengítik az ugyanazon településen működő magyar felekezeti iskolákat. A tervezet a román időszak alatt államosított magyar felekezeti iskolák eredeti jellegét szándékozott visszaállítani.

A korabeli statisztikák alapján úgy tűnik, hogy a magyar Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium tervezete ténylegesen is megvalósult 1940 őszétől. Az 1940/1941-es tanévben ugyanis összesen 63 gimnázium és líceum működött Észak-Erdély városaiban. Ehhez még hozzáadódott 3 ipari középiskola és 10 kereskedelmi középiskola. 1941/1942-ben viszont 61-re csökkent a gimnáziumok és a líceumok száma. Mindemellett 2 honvéd

középiskola is nyílt (Magyar statisztikai évkönyv 1943: 190–191. és 1944: 206–207).

113. Az észak-erdélyi középiskolák megoszlása típusonként:

	Középiskolák							
	Gimnáziumok	Leánygimnáziumok	Honvéd középiskolák	Líceumok	Leány-líceumok	Ipari középiskolák	Kereskedelmi középiskolák	Összesen
1940/1941	36	15	–	6	6	3	10	76
1941/1942	35	11	2	7	8	3	9	75

4.2. Az 1944–1948 közötti évek

A második világháborút követő négy év oktatásügyéről még kevesebb statisztikával rendelkezünk. Azok a tanulmányok, amelyek a korszakkal foglalkoznak, csak egy-egy résztémát vagy valamely etnikum – elsősorban a magyarok – speciális ügyét érintik az oktatásügy kapcsán.

Amikor a román adminisztráció visszatért Észak-Erdélybe, az oktatási intézmények újból gazdát cseréltek. 1945 májusában királyi dekrétum rendelte el, hogy mindazon román tanintézmények, amelyek 1940 után eltávoztak Észak-Erdélyből, visszatérhetnek korábbi épületeikbe. Ez az azal járt, hogy a magyar iskolák jelentős részének költöznie kellett (Vincze 1999: 191).

Részletesebb statisztikákat a román Nemzeti Művelődési és Vallásügyi Minisztérium 1946-os kimutatásai közölnek. Ez lényegében az 1945/1946-os tanévet érinti, és ennek alapján próbáljuk meg rekonstruálni a második világháború utáni erdélyi oktatásügy helyzetét.

Az elemi iskolákat illetően nem rendelkezünk regionális bontással, így csak az országos adatokat ismerjük. Romániában 1945/1946-ban 12 270 állami és 773 egyházi elemi iskola működött. Rajtuk kívül további 1163 magán elemi iskola és óvoda állt fenn. Az állami iskolák közül 932 volt magyar és 29 ukrán tanítási nyelvű. További 23 intézményben külön ukrán szekció is működött.¹⁸ A több mint 12 ezer elemi iskolában 46 477 pedagógus tanított, amelyek közül 2855 volt magyar nemzetiségű.¹⁹

¹⁸ *Arhivele Naționale Istorice Centrale*, București (a továbbiakban: ANIC), Fond: Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor, inv. 2325, dos. 603, 5.

¹⁹ Uo.

114. Az elemi iskolák száma Romániában az 1945/1946-os tanévben:

Elemi állami iskolák	12 270
Ukrán tanítási nyelvű iskolák	29
Ukrán szekciók	23
Magyar tanítási nyelvű állami elemik	932
Egyházi elemik	773
Magán elemik és óvodák	1163

Az 1944 előtti időszakhoz és az 1948 utánihoz képest is a középiskolai oktatás területén figyelhető meg a legjelentősebb eltérés. 1945 augusztusában a Groza-kormány 3 éves képzést biztosító, ún. *egységes gimnáziumokat* (*gimnazii unice*) hozott létre. Ezek az intézmények az oktatás felzárkóztatását célozták meg. Megfelelő számú pedagógus hiányában, valamint az elmaradott oktatási infrastruktúra (pl. alkalmas iskolaépületek hiánya) következtében csak nagyobb településeken indulhatott be az ilyen típusú oktatási intézmény. Erdélyben az 1945/1946-os tanévben 242 működött belőlük. Az 1948-as tanügyi reform megszüntette az egységes gimnáziumokat, így ezek mindössze három évig működhettek (Bunescu 2004: 343).

Az 1945/1946-os tanévben összesen 408 középiskola volt Erdélyben 2859 pedagógussal. Az intézményekből 83 elméleti líceum és gimnázium volt, az ipari és kereskedelmi középfokú képzést pedig 50 tanintézmény látta el. Tanítóképzés 21 iskolában folyt.²⁰

115. Az erdélyi középiskolák megoszlása típusuk szerint 1945/1946-ban:

	Fiúiskolák száma	Leányiskolák száma	Vegyes iskolák	Összesen
Elméleti líceumok és gimnáziumok	37	32	14	83
Kereskedelmi líceumok és gimnáziumok	10	5	2	17
Ipari líceumok és gimnáziumok	21	12	–	33
Tanítóképzők	11	9	1	21
Háztartási iskolák (gospodărie)	–	12	–	12
Egységes gimnáziumok (Gimnazii unice)	–	–	242	242
Összesen	79	70	259	408

²⁰ Uo. 6–7.

A több mint 56 000 erdélyi középiskolai diáknak 53,5%-a járt elméleti líceumba vagy gimnáziumba (1928/1929-ben 68,7% volt ez az arány). A falvakon működő egységes gimnáziumok a diákok további 17,6%-át oktatták.²¹

116. Az erdélyi középiskolákban tanuló diákok száma 1945/1946-ban:

	Fiúiskolák	Leányiskolák	Vegyes iskolák	Összesen
Elméleti líceumok és gimnáziumok	15 612	12 195	2430	30 237
Kereskedelmi líceumok és gimnáziumok	2897	1615	506	5018
Ipari líceumok és gimnáziumok	3355	2275	–	5630
Tanítóképzők	2175	2183	224	4582
Háztartási iskolák (gospodărie)	–	1113	–	1113
Egységes gimnáziumok (Gimnazii unice)	–	–	9932	9932
Összesen	24 039	19 381	13 092	56 512

²¹ Uo.

5. FELSOÓKTATÁS

Az erdélyi felsőoktatás csúcspontját a kolozsvári Ferdinánd Király Tudományegyetem képezte. Mellette viszont további felső fokú képzést biztosító intézmények is működtek: Agrártudományi Akadémia (Kolozsvár), Felsőkereskedelmi és Ipari Akadémia (Kolozsvár), Zenetudományi Akadémia (Kolozsvár), Jogi Akadémia (Nagyvárad), Műszaki Főiskola (Temesvár), Elektromechanikai Almérnöki Iskola (Kolozsvár), Szépművészeti Iskola (Temesvár) és a különböző felekezetekhez tartozó teológiai intézetek.

A felsőoktatási intézmények tanítási nyelvén a magyar helyett a román vált, és az 1918 előtti állapotokhoz képest jelentősen átalakult a diákok etnikai összetétele. A tanítási nyelv megváltozása, főleg az első években, jelentős visszatartó tényezőt jelentett a románul nem tudó magyar és egyéb kisebbségi fiatalok számára a beiratkozásukkor.

A felsőoktatási intézményekben jellemző módon a görögkeletiek, a görög katolikusok és az izraelita diákok felülreprezentáltságát figyelhetjük meg. Ez az egyes felekezetekre/etnikumokra jellemző modernizációs szint és társadalmi rétegződés mellett a középiskolákból kikerülő diákok megoszlásával is összefüggésben állt. A líceumokban és kereskedelmi iskolákban a románok és zsidók voltak túlsúlyban, így természetes, hogy a műszaki, kereskedelmi, mérnöki, agrártudományi főiskolákra is ők felvételiztek többen.

Mindezek mellett nemcsak Erdélyben, hanem Nagy-Románia többi egyetemén, főiskoláin is megnőtt a hallgatók összlétszáma, amely főként a Romániához csatolt új területek szempontjából bizonyult lényegesnek. A felsőoktatási intézmények tanulói etnikai megoszlásának megváltoztatásával és a diáklétszám növekedésével akarta ugyanis elérni a román állam

egy új, román elit megteremtését és megerősítését a többnemzetiségű régiókban, így Erdélyben is (Kiss 2010: 19, Livezeanu 1995: 211).

A két világháború közötti román felsőoktatási rendszer egyik nagy hiányossága volt az, hogy a diáklétszám növekedése és a megszerezhető képesítések nem álltak arányban a munkaerő-piaci igényekkel. Ez az aránytalanság a szellemi munkaerőpiac túlnépesedéséhez vezetett, amely komoly konfliktushelyzeteket teremtett. A két világháború között gyakoriak voltak a diáktüntetések, randalírozások, amelyek az egyetemi oktatási rendszer átalakítását, a diákok életkörülményeinek és a tanulási feltételek javítását, valamint a nem román diákok létszámának korlátozását (*numerus clausus*) követelték. A legtöbb diáktüntetést kifejezetten zsidóellenes megnyilvánulások is kísérték, mint például az 1927. decemberi nagyvárad-i és kolozsvári diáktüntetések (Gidó 2006: 41–43).

5.1. Elektromechanikai almérnöki iskola, Kolozsvár

A Kolozsváron működő elektromechanikai almérnöki iskolát 1937-ben hozták létre. Az intézmény viszont egyéb elnevezéssel és oktatási szinttel már 1920-tól működött. Az első világháborút követően több olyan ipari vállalat is létrejött Erdélyben (Aranyosgyéres, Nagybánya, Brassó, Pusztakala), amelyeknek számára elengedhetetlenül fontos volt, hogy jól képzett szakembereket (mérnököket, műszaki ismeretekkel rendelkező szakmunkásokat) alkalmazhassanak. Ezeket az igényeket igyekeztek kielégíteni a kolozsvári Ipari Felsőiskola (*Școala Superioară Industrială*) 1920-as elindításával, amely 1922 és 1937 között a Műszaki Vezetők Iskolája (*Școală de Conducători Tehnici*) nevet viselte. 1937-ben ezt az intézményt alakították át elektromechanikai almérnöki iskolává (Drăgoescu 1999: 1191).

Az elektromechanikai iskolába elsősorban fiúnövendékek jártak. 1937-ig a számuk 35 és 84 között volt, az 1938-as tanévtől viszont 120 fölé emelkedett. A diákok nemzetiségi összetétele változó volt az évek során, de 1935-öt és 1936-ot kivéve a románok alkották az abszolút többséget. A magyarok aránya 14–31% között, a zsidóké pedig 10–21% között mozgott. A lánynövendékek elsősorban a zsidók közül kerültek ki: 1934/1935-ben három, 1935/1936 és 1937/1938 között pedig két-két, a következő két tanévben pedig egy-egy zsidó lány járt az almérnöki iskolába.

117. A kolozsvári Elektromechanikai Almérnöki Iskola diákjainak nemzetiségi megoszlása:

	Tanárok	Beiratkozott diákok nemzetisége										Összesen		
		Román		Német		Magyar		Zsidó		Egyéb		Férfi	Nő	Összesen
			%		%		%		%		%			
1933/1934	17	24	68,6	1	2,9	5	14,3	4	11,4	1	2,9	35	–	35
1934/1935	16	30	57,7	2	3,8	9	17,3	10	19,2	1	1,9	49	3	52
1935/1936	16	28	45,2	2	3,2	19	30,6	13	21,0	–	–	60	2	62
1936/1937	23	38	45,2	3	3,6	26	31,0	14	16,7	3	3,6	82	2	84
1937/1938	23	40	54,1	1	1,4	18	24,3	10	13,5	5	6,8	71	3	74
1938/1939	23	82	67,2	1	0,8	21	17,2	12	9,8	6	4,9	120	2	122
1939/1940	23	66	53,7	2	1,6	27	22,0	19	15,4	9	7,3	120	3	123

A tanulók, az etnikai arányoknak megfelelően, főként görögkeletiek és görög katolikusak voltak. Őket arányban a római katolikusok, az izraeliták és a reformátusok követték.

118. A kolozsvári Elektromechanikai Almérnöki Iskola diákjainak felekezeti megoszlása:

	Beiratkozott diákok vallása							
	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangélikus	Izraelita	Összesen
1933/1934	17	8	4	2	–	–	4	35
1934/1935	25	6	3	5	1	2	10	52
1935/1936	18	10	7	8	3	3	13	62
1936/1937	28	13	13	9	3	4	14	84
1937/1938	28	16	8	8	2	2	10	74
1938/1939	56	31	15	4	–	4	12	122
1939/1940	49	24	16	10	1	4	19	123

119. A kolozsvári Elektromechanikai Almérnöki Iskola diákjainak felekezeti megoszlása, százalékban kifejezve:

	Beiratkozott diákok vallása						
	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangélikus	Izraelita
1933/1934	48,6	22,9	11,4	5,7	–	–	11,4
1934/1935	48,1	11,5	5,8	9,6	1,9	3,8	19,2

1935/1936	29,0	16,1	11,3	12,9	4,8	4,8	21,0
1936/1937	33,3	15,5	15,5	10,7	3,6	4,8	16,7
1937/1938	37,8	21,6	10,8	10,8	2,7	2,7	13,5
1938/1939	45,9	25,4	12,3	3,3	–	3,3	9,8
1939/1940	39,8	19,5	13,0	8,1	0,8	3,3	15,4

Az almérnöki iskolába beiratkozott diákoknak csak egy kis része diplomázott le. Az 1933/1934-es tanévre beiratkozott növendékekhez viszonyítva az ez évben diplomát szerzettek aránya 37,1% volt, a következő évben 11,5, míg 1935/1936-ban csak 6,5%.

120. A kolozsvári Elektromechanikai Almérnöki Iskola diplomázott diákjai:

	Diplomázottak		
	Férfi	Nő	Összesen
1933/1934	13	–	13
1934/1935	6	–	6
1935/1936	4	–	4
1936/1937	16	1	17
1937/1938	13	–	13
1938/1939	15	1	16
1939/1940	–	–	–

5.2. Agrártudományi Akadémia, Kolozsvár

Az erdélyi agrártudományi tanulmányok hosszú múltra tekintenek vissza. 1869-ben jött létre a Kolozsvár melletti Monostoron egy agrártudományi intézet, amely 1906-ban az Agrárakadémia nevet vette fel. A névváltoztatás egyben azt is jelentette, hogy az intézmény felsőoktatási szintre emelkedett. Az első világháború alatt, egészen 1918-ig, az Akadémián szünetelt az oktatás.

Az újrainduló intézmény jelentős fejlesztésen ment keresztül. A képzés 4 éves időtartamú volt, 1922-től pedig a diplomázott diákok agrármérnöki címet kaptak. Néhány év múlva, 1929-ben az Agrárakadémia átalakult Agrártudományi Akadémiává (Academia de Înalte Studii Agronomice), a négyéves képzési időszakról az ötévesre tért át, és az intézmény a doktori címet odaítélésére is jogosulttá vált.

A kolozsvári Agrártudományi Akadémia diákjainak száma az 1920-as évek második felében meghaladta a százat, az 1930-as évek végén pedig már 300 felett volt. 1925 és 1937 között a diákok esetében négyszeres, a tanárok esetében pedig kétszeres növekedés figyelhető meg. A mérnöki diplomát szerzőknek a beiratkozott diákokhoz viszonyított aránya évenként

változott. A legtöbb esetben 10–14% között mozgott, 1926/1927-ben viszont felsőoktatási viszonylatban magas értéket ért el (28,6%).

121. A kolozsvári Agrártudományi Akadémia diákjai, diplomázottai és tanárai:

	Beiratkozott diákok			Mérnöki diplomát szereztek				Tanári kar
	Fiú	Lány	Összesen	Fiú	Lány	Összesen		
1925/1926	73	–	73	9	–	9	12,3%	22
1926/1927	68	2	70	19	1	20	28,6%	22
1927/1928	101	1	102	12	3	15	14,7%	21
1928/1929	128	3	131	13	1	14	10,7%	21
1929/1930	153	4	157	15	–	15	9,6%	20
1930/1931	149	8	157	18	1	19	12,1%	20
1931/1932	170	14	184	20	–	20	10,9%	20
1932/1933	200	16	216	5	–	5	2,3%	23
1933/1934	305	26	331	25	1	26	7,9%	21
1935/1936	308	23	331	36	4	40	12,1%	43
1936/1937	301	22	323	53	7	60	18,6%	42
1937/1938	309	15	324	53	4	57	17,6%	41

A beiratkozott diákok etnikai megoszlására nézve az 1935–1937 közötti időszakból rendelkezünk adatokkal. Ekkor a nemzetiségi és felekezeti megoszlás teljesen ellentétes képet mutatott az 1918 előttihez képest. A korábban a magyar dzsentrik iskolájaként működő intézmény a két világháború között román jellegűvé vált. A román diákok nyolcvanhárom–nyolcvanhét százalékot, a magyarok 6–8-at, míg a németek három–négy százalékot alkottak az 1930-as évek második felében. A vallási összetétel hasonlóan alakult. A görögkeleti és görög katolikus diákok aránya nyolcvan százalék fölött volt, őket a római katolikusok követték, majd a reformátusok, evangélikusok és unitáriusok. Az izraeliták aránya elenyésző volt.

122. A kolozsvári Agrártudományi Akadémia diákjainak nemzetiségi megoszlása:

	Beiratkozott diákok nemzetisége										Összesen
	Román		Német		Magyar		Zsidó		Egyéb		
		%		%		%		%		%	
1935/1936	289	87,3	12	3,6	19	5,7	1	0,3	10	3,0	331
1936/1937	269	83,3	11	3,4	24	7,4	1	0,3	18	5,6	323
1937/1938	278	85,8	13	4,0	26	8,0	–	–	7	2,2	324

123. A kolozsvári Agrártudományi Akadémia diákjainak felekezeti megoszlása:

	Beiratkozott diákok vallása								
	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangelikus	Izraelita	Egyéb	Összesen
1935/1936	230	65	17	6	4	5	1	1	329
1936/1937	220	58	16	9	6	8	1	2	320
1937/1938	207	73	23	9	6	5	–	1	324

124. A kolozsvári Agrártudományi Akadémia diákjainak felekezeti megoszlása, százalékban kifejezve:

	Beiratkozott diákok vallása							
	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangelikus	Izraelita	
1935/1936	69,9	19,8	5,2	1,8	1,2	1,5	0,3	
1936/1937	68,8	18,1	5,0	2,8	1,9	2,5	0,3	
1937/1938	63,9	22,5	7,1	2,8	1,9	1,5	–	

Az 1938-as felsőoktatási törvény értelmében az Agrárakadémiát a temesvári Műszaki Egyetemnek rendelték alá. Mindez azt jelentette, hogy 1938-tól megszűnt intézményi önállósága, és a továbbiakban a temesvári Politechnika Mezőgazdasági Karaként működött tovább egészen 1948-ig. 1940-ben, a második bécsi döntést követően, a Mezőgazdasági Kar Kolozsvárról Temesvárra menekült, ahonnan 1945-ben tért vissza eredeti székhelyére (Drăgoescu 1999: 1211).

5.3. Felsőkereskedelmi és Ipari Akadémia, Kolozsvár–Brassó

Az erdélyi egyetemi szintű közgazdasági oktatás a kolozsvári Kereskedelmi Akadémia 1902-es megnyitásával vette kezdetét. Az intézmény 1922-ig működött ezen név alatt. 1922-ben az intézményt a bukaresti hasonló profilú felsőoktatási intézmény mintájára szervezték újjá Felsőkereskedelmi és Ipari Akadémia néven (*Academia de Înalte Studii Comerciale*) (Dare de Seamă 1922: 3–22).

A kolozsvári Felsőkereskedelmi és Ipari Akadémiára az 1920–1927 közötti időszakban beiratkozott diákok száma fokozatosan nőtt. Az első tanévre alig 39 diákot vettek fel, egy év múlva már 107 volt a számuk, 1924/1925-ben pedig 290. Az ezt követő években enyhe visszaesés tapasztalható a diákok számát illetően, 1930-tól viszont újabb gyarapodásnak lehetünk a tanúi. Ez elsősorban annak volt köszönhető, hogy 1930. január 1-től megváltozott az intézmény státusa. Ettől kezdődően a korábbi 3 éves képzés 4 évesre bővült, amelyből az első év előkészítő év volt, és az Akadémia doktori címek kibocsátására is jogosulttá vált (Drăgoescu 1999: 1098–1099., Dare de seamă 1922: 26, 1924: 36 és 48, 1926: 35 és 50, 1929: 56 és 66., Anuarul Statistic 1933: 364, 1939: 250 és 252).

Az 1930–1937-es periódusban 460–960 között iratkoztak be, látható tehát, hogy az 1920-as évek elejéhez képest megduplázódott a diáklétszám. Mindez viszont nem feltétlenül járt együtt az oktatás minőségének javulásával. Legalábbis az a tény, hogy 1923-ban tíz, de 1934-ben is csak 66 diák szerzett diplomát az intézetben, igen nagyarányú lemorzsolódást jelez (lásd a 129. sz. táblázatot).

Részletes adatokkal az 1930-at követő időszakról rendelkezünk. A diákok többsége fiú volt, a lányok aránya az 1930-as évek elején 30–32%, később viszont visszaesett és 1936/1937-ben már csak 9,5%-ra rúgott.

125. A kolozsvári Felsőkereskedelmi és Ipari Akadémia diákjainak nemi megoszlása
1931–1937 között:

	Beiratkozott diákok nemzetisége													Tanerők
	Román		Német		Magyar		Zsidó		Egyéb	Összesen		Összesen		
	Fiú	Lány	Fiú	Lány	Fiú	Lány	Fiú	Lány	Fiú	Fiú	Lány			
1931/1932	254	97	20	2	40	28	6	9	7	326	137	463		
1932/1933	292	115	18	3	47	34	10	17	4	370	170	540		
1933/1934	384	83	25	2	57	33	21	19	5	492	137	629		
1935/1936	689	71	19	2	46	21	17	12	7	778	106	884	29	
1936/1937	795	69	17	2	41	16	15	4	8	875	92	967	28	
1937/1938	693	66	12	14	33	11	6	4	6	750	95	845	28	

Nemzetiségi megoszlás tekintetében a román nemzetiségű hallgatók képezték a túlnyomó többséget. Őket a magyarok követték öt–tizenegy százalékkal, a zsidók egy–tizenöt százalékkal és a németek kettő–öt százalékkal. Hasonló módon a diákok felekezeti megoszlása is erőteljes görögkeleti és görög katolikus fölényt mutatott. A római katolikusok négy–hét százalékot, a reformátusok két százalékot tettek ki.

126. A kolozsvári Felsőkereskedelmi és Ipari Akadémia diákjainak nemzetiségi megoszlása:

	Beiratkozott diákok									
	Román		Magyar		Német		Zsidó		Egyéb	Összesen
		%		%		%		%		
1920/1921	38	97,4	–	–	–	–	–	–	1	39
1921/1922	93	86,9	6	5,6	3	2,8	3	2,8	2	107
1922/1923	189	82,9	26	11,4	7	3,1	4	1,8	2	228
1923/1924	184	86,4	12	5,6	9	4,2	5	2,3	3	213
1924/1925	236	81,4	21	7,2	12	4,1	7	2,4	14	290
1925/1926	215	81,7	27	10,3	9	3,4	7	2,7	5	263
1926/1927	193	74,8	29	11,2	16	6,2	9	3,5	11	258
1927/1928	215	81,7	29	11,0	10	3,8	4	1,5	5	263
1931/1932	351	75,8	68	14,7	22	4,8	15	3,2	7	463
1932/1933	407	75,4	81	15,0	21	3,9	27	5,0	4	540
1933/1934	467	74,2	90	14,3	27	4,3	40	6,4	5	629
1935/1936	760	86,0	67	7,6	21	2,4	29	3,3	7	884
1936/1937	864	89,3	57	5,9	19	2,0	19	2,0	8	967
1937/1938	759	89,8	44	5,2	26	3,1	10	1,2	6	845

127. A kolozsvári Felsőkereskedelmi és Ipari Akadémia diákjainak felekezeti megoszlása:

	Beiratkozott diákok vallása								
	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Evangelikus	Unitárius	Izraelita	Egyéb	Összesen
1920/1921	23	15	1	–	–	–	–	–	39
1921/1922	64	29	5	2	3	1	3	–	107
1922/1923	137	53	14	8	7	5	4	–	228
1923/1924	140	45	9	5	8	1	5	–	213
1924/1925	209	40	14	6	12	2	7	–	290
1925/1926	177	39	12	11	9	4	7	4	263
1926/1927	159	46	13	13	14	4	9	–	258
1927/1928	157	59	24	8	8	3	4	–	263
1935/1936	636	126	62	19	3	6	29	3	884
1936/1937	746	114	52	19	2	11	19	4	967
1937/1938	656	112	34	15	10	3	10	5	845

128. A kolozsvári Felsőkereskedelmi és Ipari Akadémia diákjainak felekezeti megoszlása, százalékban kifejezve:

	Beiratkozott diákok vallása						
	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Evangelikus	Unitárius	Izraelita
1920/1921	59,0	38,5	2,6	–	–	–	–
1921/1922	59,8	27,1	4,7	1,9	2,8	0,9	2,8
1922/1923	60,1	23,2	6,1	3,5	3,1	2,2	1,8
1923/1924	65,7	21,1	4,2	2,3	3,8	0,5	2,3
1924/1925	72,1	13,8	4,8	2,1	4,1	0,7	2,4
1925/1926	67,3	14,8	4,6	4,2	3,4	1,5	2,7
1926/1927	61,6	17,8	5,0	5,0	5,4	1,6	3,5
1927/1928	59,7	22,4	9,1	3,0	3,0	1,1	1,5
1935/1936	71,9	14,3	7,0	2,1	0,3	0,7	3,3
1936/1937	77,1	11,8	5,4	2,0	0,2	1,1	2,0
1937/1938	77,6	13,3	4,0	1,8	1,2	0,4	1,2

A Felsőkereskedelmi Akadémia végzőseiről az 1923–1934 közötti időszakra nézve rendelkezünk kimutatásokkal. Ezek alatt az évek alatt összesen 570 személy szerzett diplomát, amely évi 41–71 licenciátust jelentett.

129. A Felsőkereskedelmi és Ipari Akadémia diplomázottainak száma 1923–1934 között:

1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934
10	37	53	47	47	46	45	65	42	41	71	66

A második bécsi döntést követően a kolozsvári Felsőkereskedelmi és Ipari Akadémia a Romániánál maradt Brassóba helyezte át a székhelyét, ahol 1940–1948 között működött ezen a néven. Az 1948-as román tanügyi reformot követően az Akadémiát megszüntették, és helyette új, három-éves képzést nyújtó oktatási intézményt hoztak létre *Gazdaságtudományi és Tervezési Intézet* (Institutul de Științe Economice și Planificare) névvel. Az Intézet székhelyét 1950-ben Iași-ba helyezték át (Drăgoescu 1999: 1101, Chiriacescu 1998).

1938–1948 között a következő módon alakult a Felsőkereskedelmi és Ipari Akadémia diákjainak létszáma (Drăgoescu 1999: 1099):

130. A Felsőkereskedelmi és Ipari Akadémia diákjainak száma 1938–1947 között:

	Év	Diákok száma
Kolozsvár	1938/1939	738
	1939/1940	622
Brassó	1940/1941	1024
	1941/1942	520
	1942/1943	540
	1943/1944	704
	1944/1945	560
	1945/1946	1128
	1946/1947	1744
	1947/1948	1412

5.4. A kolozsvári Zene- és Színművészeti Akadémia, valamint a temesvári Szépművészeti Iskola

A kolozsvári Zene- és Színművészeti Akadémia hallgatóinak száma az 1930-as évek második felében meghaladta a kétszázat. A beiratkozott lány-diákok harminckilenc-negyvenegy százalékot alkottak. A hallgatóknak közel kétharmada volt román nemzetiségű és görögkeleti vagy görög katolikus vallású, 15–18% volt magyar, és 9–10% német. A zsidók hét-nyolc százalékot tettek ki. A kisebbségi felekezetekhez tartozó diákok alulrepresentáltsága nyilvánvaló. Többségük a római katolikus (13%), református (5–11%), evangélikus (4–9%) és izraelita (7–8%) felekezethez tartozott.

131. A kolozsvári Zene- és Színművészeti Akadémia diákjainak nemi megoszlása és tanárai:

	Tanári kar	Beiratkozott diákok		
		Fíú	Lány	Összesen
1935/1936	25	138	95	233
1936/1937	23	136	90	226
1937/1938	29	137	88	225

132. A kolozsvári Zene- és Színművészeti Akadémia diákjainak nemzetiségi megoszlása:

	Beiratkozott diákok nemzetisége										Összesen
	Román		Magyar		Német		Zsidó		Egyéb		
		%		%		%		%		%	
1935/1936	149	63,9	42	18,0	24	10,3	16	6,9	2	0,9	233
1936/1937	149	65,9	34	15,0	22	9,7	17	7,5	4	1,8	226
1937/1938	140	62,2	41	18,2	20	8,9	18	8,0	6	2,7	225

133. A kolozsvári Zene- és Színművészeti Akadémia diákjainak felekezeti megoszlása:

	Beiratkozott diákok vallása								
	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangélikus	Izraelita	Egyéb	Összesen
1935/1936	75	71	31	12	4	20	16	4	233
1936/1937	81	66	29	18	2	10	17	3	226
1937/1938	67	69	30	24	4	10	18	3	225

134. A kolozsvári Zene- és Színművészeti Akadémia diákjainak felekezeti megoszlása, százalékban kifejezve:

	Beiratkozott diákok vallása							
	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangélikus	Izraelita	Egyéb
1935/1936	32,2	30,5	13,3	5,2	1,7	8,6	6,9	1,7
1936/1937	35,8	29,2	12,8	8,0	0,9	4,4	7,5	1,3
1937/1938	29,8	30,7	13,3	10,7	1,8	4,4	8,0	1,3

Első éveiben a Szépművészeti Iskola (Școala de Arte Frumoase) Kolozsváron működött (1925–1933), majd innen helyezték át székhelyét Temesvárra (1933–1941). Nyilvánossági jogot 1930-ban kapott, az 1936/1937-es tanévtől pedig akadémiai rangra emelkedett (Academia de Arte Frumoase din Timișoara) (Lăptoiu 1999: 120). 1941-ben középiskolává minősítették vissza.

A Szépművészeti Iskola volt az első olyan erdélyi felsőoktatási intézmény, amely a szépművészetek terén nyújtott képzést. Az első évben 67, a következőben 91, 1927/1928-ban pedig már 120 diák iratkozott be (Lăptoiu 1999: 28). Később viszont csökkent a számuk, de így is, az 1932/1933-as tanévig 738 volt az évek során beiratkozottak száma. Közülük 625-en látogatták ténylegesen is az órákat (Lăptoiu 1999: 107).

Az 1935–1937 közötti időszakban évenként mintegy félszáz diák tanult itt, a beiratkozott hallgatóinak közel fele volt nő. A román nemzetiségű hallgatók aránya 57–62% között mozgott, a magyaroké 16–26%, a németeké 10–13%, a zsidóké pedig 2–4% között. A legtöbb diák a görögkeleti felekezethez tartozott, őket a római katolikusok, reformátusok és izraeliták követték.

135. A temesvári Szépművészeti Iskola diákjainak nemi megoszlása és tanárai:

	Tanári kar	Beiratkozott diákok		
		Férfi	Nő	Összesen
1935/1936	9	21	21	42
1936/1937	9	28	22	50
1937/1938	7	24	23	47

136. A temesvári Szépművészeti Iskola diákjainak nemzetiségi megoszlása:

	Beiratkozott diákok nemzetisége										
	Román		Magyar		Német		Zsidó		Egyéb		Összesen
		%		%		%		%		%	
1935/1936	24	57,1	11	26,2	4	9,5	1	2,4	2	4,8	42
1936/1937	31	62,0	8	16,0	6	12,0	2	4,0	3	6,0	50
1937/1938	29	61,7	8	17,0	6	12,8	2	4,3	2	4,3	47

137. A temesvári Szépművészeti Iskola diákjainak felekezeti megoszlása:

	Beiratkozott diákok vallása												Összesen
	Görögkeleti		Görög katolikus		Római katolikus		Református		Evangelikus		Izraelita		
		%		%		%		%		%		%	
1935/1936	20	47,6	2	4,8	13	31,0	5	11,9	1	2,4	1	2,4	42
1936/1937	26	52,0	4	8,0	12	24,0	4	8	2	4,0	2	4,0	50
1937/1938	26	55,3	3	6,4	12	25,5	4	8,5	–	–	2	4,3	47

5.5. Műszaki Főiskola (Politechnika), Temesvár

Az 1920-ban Temesváron létrehozott Műszaki Főiskolára a két világháború között évente néhány száz diák iratkozott be, 1923–1937 alatt alig nőtt a számuk. Ezzel szemben, az intézményt érintő fejlesztések velejárójaként, a tanári kar megduplázódott. Mérnöki diplomát a hallgatók egytizede szerzett. A diákok szinte kizárólag fiúkból álltak és nyolcvanegy százalékuk román nemzetiségű volt. A magyarok hat-hét százalékot, a németek ötöt tettek ki, zsidók pedig alig voltak. A görögkeletiek és görög katolikusok együttes aránya meghaladta a nyolcvanhat százalékot, magukban foglalva a román nemzetiségű diákokat, valamint főként e két vallást követő orosz, rutén, görög hallgatókat. A hallgatók körében tapasztalható román túlsúly lényegében a két világháború közötti műszaki mérnöki elitben bekövetkező etnikai váltást is előrevetíti.

138. A temesvári Műszaki Főiskola diákjainak nemi megoszlása, a diplomázottak száma és a tanári kar:

	Beiratkozott diákok			Mérnöki diplomát szereztek		Tanári kar
	Fiú	Lány	Összesen	Fiú	Lány	
1923/1924	338	–	338	21	–	34
1924/1925	324	–	324	29	–	42
1925/1926	305	–	305	33	–	45
1926/1927	327	1	328	60	–	47
1927/1928	396	1	397	73	–	56
1928/1929	406	–	406	54	–	57
1929/1930	408	–	408	44	–	57
1930/1931	415	–	415	44	–	69
1931/1932	356	1	357	30	–	62
1932/1933	391	3	394	50	–	57
1933/1934	427	1	428	34	–	63
1935/1936	517	3	520	?	?	67
1936/1937	415	5	420	?	?	67
1937/1938	395	2	397	51	1	67

139. A temesvári Műszaki Főiskola diákjainak nemzetiségi megoszlása:²²

	Beiratkozott diákok nemzetisége										
	Román		Német		Magyar		Zsidó		Egyéb		Összesen
		%		%		%		%		%	
1935/1936	421	81,0	19	3,7	37	7,1	2	0,4	41	7,9	520
1936/1937	340	81,0	16	3,8	29	6,9	1	0,2	34	8,1	420
1937/1938	320	80,6	17	4,3	25	6,3	–	–	35	8,8	397

140. A temesvári Műszaki Főiskola diákjainak felekezeti megoszlása:

	Beiratkozott diákok vallása								
	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangelikus	Izraelita	Egyéb	Összesen
1935/1936	393	59	48	8	2	6	2	2	520
1936/1937	312	49	44	5	2	4	1	3	420
1937/1938	288	57	40	4	3	3	–	2	397

²² Az Egyéb kategória ebben az esetben a Bánságban és Máramaros vidékén nagyobb számban élő oroszokat, ruténokat, bolgárokat, cseheket, szlovákokat, lengyeleket, görögöket, valamint nem román állampolgárokat takar.

141. A temesvári Műszaki Főiskola diákjainak felekezeti megoszlása, százalékban kifejezve:

	Beiratkozott diákok vallása						
	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangélikus	Izraelita
1935/1936	75,6	11,3	9,2	1,5	0,4	1,2	0,4
1936/1937	74,3	11,7	10,5	1,2	0,5	1,0	0,2
1937/1938	72,5	14,4	10,1	1,0	0,8	0,8	–

A Műszaki Főiskolán 1937-től doktori címet is lehetett szerezni, de az első doktori címet 1939-ben ítelték oda itt. 1944-ig tíz hallgató doktorált le a Főiskolán. Az 1948-as oktatási reformot követően az intézmény a korábbi két fakultás mellett még kettővel bővült, a következőket foglalva magában: Mechanika, Elektrotechnika, Építészet, Ipari kémia (Drăgoescu 1999: 1193). 1948/1949-ben már 3655 diák tanult a Politechnikán (Anuarul Statistic 1957: 200).

5.6. Jogi Akadémia, Nagyvárad

A nagyváradai Jogi Akadémia múltja Mária Terézia korára nyúlik vissza. Az uralkodónő a Ratio Educationis révén öt Királyi Akadémiát hozott létre Győrött, Kassán, Nagyszombaton, Nagyváradon és Zágrábban. A nagyváradai intézmény 1780-ban kezdte meg a működését, de nem működött folyamatosan. Az első világháborút követően, 1919 áprilisában a Jogi Akadémiát az erdélyi Kormányzótanács felügyelete alá helyezték, ugyanez év őszén pedig románosították. 1931-től az intézmény *II. Károly Királyi Jogi Akadémia* néven működött, a következő évtől viszont megszűnt az önállósága. Az új román egyetemi oktatási törvény értelmében a Jogi Akadémiát előbb a Bukaresti Egyetemhez csatolták (1932–1934), 1934-ben pedig beolvasztották a kolozsvári egyetem jogi tanszékebe (Fleisz 2005: 165–168).

A jogi akadémia két világháború közötti működésére nézve szinte teljes adatsorokkal rendelkezünk. 1921 és 1932 között a felsőoktatási intézmény diáklétszáma megduplázódott, ugyanakkor a fiú- és lánydiákok közötti arány is jelentős mértékben megváltozott. A kezdeti 0,3-ról 1932-re 8,8%-ra emelkedett a női hallgatók aránya. Az államvizsgázott diákok többsége román és zsidó nemzetiségű volt.

142. A nagyváradi Jogi Akadémia diákjainak és diplomázottainak nemi megoszlása, valamint a tanári kar:

	Beiratkozott diákok			Államvizsgát tettek			Tanári kar
	Férfi	Nő	Összesen	Férfi	Nő	Összesen	
1921/1922	380	1	381	12	–	12	12
1922/1923	292	1	293	8	–	8	12
1923/1924	190	5	195	42	–	42	16
1924/1925	188	7	195	–	–	–	16
1925/1926	254	8	262	31	–	31	11
1926/1927	277	13	290	48	1	49	11
1927/1928	259	15	274	43	–	43	12
1928/1929	279	32	311	75	5	80	13
1929/1930	331	28	359	–	–	–	14
1930/1931	391	11	402	–	–	–	16
1931/1932	515	42	557	–	–	–	15
1932/1933	697	67	764	–	–	–	14

143. A nagyváradi Jogi Akadémia diplomázottainak nemzetiségi megoszlása:

	Államvizsgát tett személyek nemzetisége							
	Román		Magyar		Zsidó		Egyéb	Összesen
		%		%		%		
1921/1922	11	91,7	–	–	–	–	1	12
1922/1923	7	87,5	–	–	1	12,5	–	8
1923/1924	36	85,7	–	–	3	7,1	3	42
1925/1926	29	93,5	1	3,2	1	3,2	–	31
1926/1927	40	81,6	3	6,1	6	12,2	–	49
1927/1928	33	76,7	5	11,6	5	11,6	–	43
1928/1929	59	73,8	8	10,0	13	16,3	–	80

A diákok etnikai és vallási megoszlásáról az 1921–1928 közötti tanévekből rendelkezünk adatokkal. Az első világháborút megelőzően a diákok túlnyomó többsége magyar nemzetiségű volt. A magyar diákok 1918-at követően egyre nagyobb arányban maradtak távol (nyelvi nehézségek, más továbbtanulási lehetőségek választása), amelynek következtében a beiratkozott román hallgatók aránya 1924-re 73,8%-ra növekedett. Igen magas volt a zsidó diákok aránya (16,4–27,8% között), amely a zsidóság foglalkozásszerkezetére és pályaeorientációjára ebben a korban jellemző irányokat követte. Ugyanezeket a sajátosságokat tapasztalhatjuk a felekezeti megoszlás tekintetében is.

OKTATÁSI INTÉZMÉNYRENDSZER ÉS DIÁKPOPULÁCIÓ ERDÉLYBEN

144. A nagyváradi Jogi Akadémia diákjainak nemzetiségi megoszlása:

	Beiratkozott diákok nemzetisége									
	Román		Német		Magyar		Zsidó		Egyéb	Összesen
		%		%		%		%		
1921/1922	192	50,4					106	27,8	83	381
1922/1923	158	53,9					68	23,2	67	293
1923/1924	136	69,7					32	16,4	27	195
1924/1925	144	73,8					36	18,5	15	195
1925/1926	184	70,2	1	0,4	30	11,5	47	17,9	–	262
1926/1927	199	68,6	5	1,7	23	7,9	63	21,7	–	290
1927/1928	189	69,0	1	0,4	22	8,0	62	22,6	–	274
1928/1929	199	64,0	4	1,3	35	11,3	73	23,5	–	311

145. A nagyváradi Jogi Akadémia diákjainak felekezeti megoszlása:

	Beiratkozott diákok vallása									
	Görögkeleti	Görög katolikus		Római katolikus	Református	Unitárius		Evangelikus	Izraelita	Egyéb
1921/1922	88							106	187	381
1922/1923	76							68	149	293
1923/1924	73							32	90	195
1924/1925	92							36	67	195
1925/1926	112	72	12	17	1	1	47	–	262	
1926/1927	124	74	10	16	1	2	63	–	290	
1927/1928	123	66	8	14	1	–	62	–	274	
1928/1929	132	67	20	16	–	3	73	–	311	

146. A nagyváradi Jogi Akadémia diákjainak felekezeti megoszlása, százalékban kifejezve:

	Beiratkozott diákok vallása						
	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangelikus	Izraelita
1921/1922	23,1						27,8
1922/1923	25,9						23,2
1923/1924	37,4						16,4
1924/1925	47,2						18,5
1925/1926	42,7	27,5	4,6	6,5	0,4	0,4	17,9
1926/1927	42,8	25,5	3,4	5,5	0,3	0,7	21,7
1927/1928	44,9	24,1	2,9	5,1	0,4	–	22,6
1928/1929	42,4	21,5	6,4	5,1	–	1,0	23,5

5.7. Egyetemi fokú teológiai intézetek

A különböző erdélyi egyházak teológusképzését, megfelelő források hiányában, csak töredékesen tudjuk rekonstruálni. Így például alig áll rendelkezésünkre adat a második és harmadik legnagyobb felekezet, a római katolikus és a görög katolikus teológiák/szemináriumok hallgatóiról. De ugyanígy a görögkeleti egyház esetében is csak részleges információval rendelkezünk.

1948-ig a római katolikus egyháznak három papnevelő intézete, szemináriuma volt Erdélyben: Temesváron, Szatmárnémetiben és Gyulafehérváron. Ebből az 1948-as tanügyi reformot követően csak egy, a gyulafehérvári működhetett tovább. A temesvári teológián az 1929/1930-as tanévben 37 lelkészjelölt tanult, a szatmárnémeti papnevelő intézetben 1928/1929-ben pedig 24 (Sulyok–Fritz 1930: 42–45).

Görög katolikus teológiák Nagyváradon, Balázsfalván és Szamosújváron működtek. Balázsfalván 1754-től képeztek görög katolikus papokat. A szamosújvári teológia 1859-től, a nagyváradai akadémia pedig 1923-tól állt fenn. Ezek közül a szamosújvári és a balázsfalvi diáklétszámokat ismerjük az 1918–1928 közötti időszakra vonatkozóan (Transilvania, Banatul, Crișana 1929: 979–982):

147. A szamosújvári és a balázsfalvi görög katolikus teológiák diákjainak száma:

	Szamosújvár	Balázsfalva
1918/1919	12	7
1919/1920	10	10
1920/1921	8	12
1921/1922	15	9
1922/1923	14	18
1923/1924	8	16
1924/1925	16	22
1925/1926	37	20
1926/1927	19	25
1927/1928	27	23

1948. december 1-jén a román görög katolikus egyházat a kormány 358. sz. rendelete felszámolta, ezzel pedig megszűnt a teológus-utánpótlás is.

A görögkeleti/ortodox papokat képző teológiák ugyancsak nagy múlt-
ra tekintenek vissza. 1811-ben Nagyszebenben hat hónapos képzést biz-
tosító teológiai szeminárium nyílt, 1822-ben Aradon és Versecen indultak
szemináriumok a bánsági és az Arad környéki papok képzésére. Görögke-
leti/ortodox teológiai akadémiák csak az első világháború után jöttek létre:

1924-ben a nagyszebeni szeminárium alakult át akadémiává, ezt követően hasonló intézmények kezdtek meg működésüket Nagyváradon, Kolozsváron és Karánsebesen. Az akadémiákra érettségizett diákok iratkozhattak be (Transilvania, Banatul, Crișana 1929: 973–975). Az alábbiakban a kolozsvári ortodox teológiai akadémia diáklétszámának alakulását közöljük (Anuarul 1930: 56, Anuarul 1937: 158, Anuar 1938: 96, Anuar 1939: 151, Moraru 1996: 94–102):

148. A kolozsvári Ortodox Teológiai Akadémia diákjainak száma:

	Beiratkozott diákok
1924/1925	64
1925/1926	72
1926/1927	59
1927/1928	82
1928/1929	106
1929/1930	112
1934/1935	80
1935/1936	81
1936/1937	56
1937/1938	53
1938/1939	53
1939/1940	58
1941/1942	54
1942/1943	64
1943/1944	63
1945/1946	76

A református és unitárius lelkészképzést a két egyház kolozsvári teológiai látták el. A diákok létszámának alakulásáról szinte teljes statisztikával rendelkezünk (Az Erdélyi Református Egyházkerület Theologiai Fakultásának Értesítője 1923–1943, A Magyarországi Unitárius Egyház 1919, A Magyar Unitárius Egyház 1921–1935, Az Unitárius Egyház 1936–1942):

149. A kolozsvári Református Teológia, valamint az Unitárius Teológia diákjainak száma:

	Református Teológia	Unitárius Teológia
1918/1919	?	5
1919/1920	?	11
1920/1921	?	21
1921/1922	82	?
1922/1923	118	29
1923/1924	126	29
1924/1925	143	28

1925/1926	159	27
1926/1927	143	?
1927/1928	172	?
1928/1929	183	29
1929/1930	188	33
1930/1931	191	27
1931/1932	?	35
1932/1933	?	26
1933/1934	135	?
1934/1935	?	33
1935/1936	117	28
1936/1937	129	28
1937/1938	148	30
1938/1939	149	29
1939/1940	152	23
1940/1941	94	20
1941/1942	70	15
1942/1943	65	?

A második világháborút követő évekig külön teológiai intézeteket működtető erdélyi protestáns egyházak az 1948. évi 177. sz. kultusztörvénynek és a diktatorikus államberendezkedésnek kényszere alatt közös teológiát állítottak fel. Így jött létre 1949-ben a kolozsvári Egyetemi Fokú Protestáns Teológiai Intézet, amely református, ágostai hitvallású evangélikus, zsinatpresbiteri evangélikus és unitárius növendékeket képzett a papi hivatásra. 1948/1949-ben az egyesített protestáns teológián 171 növendék tanult, a következő évben pedig 187 (Egyetemi Fokú Protestáns Teológiai Intézet 1951: 13–37).

150. A kolozsvári Egyetemi Fokú Protestáns Teológiai Intézet diákjainak száma:

	Református	Evangélikus	Unitárius	Összesen
1948/1949	137	10	24	171
1949/1950	144	14	29	187
1950/1951	138	32	23	193

6. A KOLOZSVÁRI EGYETEM

Az általunk vizsgált korszakban, de azt megelőzően és azt követően is a kolozsvári egyetem volt Erdély legfontosabb felsőoktatási intézménye, ezért részletesebben kívánunk foglalkozni vele.

Az 1872-ben alapított kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemet 1919-ben a román állam vette át. Az új, román állami intézmény neve *I. Ferdinánd Tudományegyetem* lett. Az intézmény magyar tanári karának többsége elmenekült Kolozsvárról, az elűzött magyar egyetem pedig Szegeden folytatta tovább a tevékenységét 1940-ig. Az I. Ferdinánd Tudományegyetem 1919. november 3-án nyitotta meg a kapuit több mint 2000 beiratkozott diákkal. A második bécsi döntéstől 1944-ig az intézmény újból magyar egyetemenként működött. Ez alatt az időszak alatt az 1940 őszén Kolozsvárról elmenekült I. Ferdinánd Tudományegyetem Nagyszebenben folytatta a tevékenységét. A második világháborút követően a folytonosságot két különálló egyetem biztosította Kolozsváron. A Bolyai Egyetem 1945-től magyar nyelven, míg a Babeş Egyetem (amely az 1945-ben Nagyszebenből visszatérő I. Ferdinánd Tudományegyetemnek volt a jogutódja) román nyelven oktatott.²³ A két intézmény önállósága 1959-ben szűnt meg, amikor a román államhatalom erőszakosan egyesítette őket *Babeş–Bolyai Tudományegyetem* néven.²⁴

A kolozsvári egyetemre 1912/1913-ban több mint 2300 diák iratkozott be (Karady–Nastasă 2004: 45). Az első világháború után az első években növekvő, majd egy rövid időre csökkenő tendenciát mutatott a hallgatók számának alakulása. A csúcspontot az 1930-as évek első felében érte

²³ A Babeş Egyetem történetére lásd: Nicoară 2010.

²⁴ Az egyetem történetét és működésének körülményeit nem kívánjuk részletezni, erre nézve bőséges szakirodalom áll rendelkezésre. Gaal 2001, Pálffy 2004, Uő. 2008, Karady–Nastasă 2004, B. Kovács 1997, Barabás–Joó 1990, Puşcaş 1999, Lázok–Vincze 1998.

el a létszám, ezt követően viszont ismét visszaesés tapasztalható. 1934-től ugyanis az egyetemi pálya túlsúlyosságát enyhítendő, bevezették az egyetemi felvételi rendszert. Ennek következtében létszámcsökkenés állt be a kolozsvári egyetem diákságában. Az is megfigyelhető, hogy ez a fajta korlátozás, mivel összekapcsolódott az ún. *numerus vallachicus* mozgalommal, erőteljesebben érintette a kisebbségi diákokat és a nőhallgatókat (Pálffy 2004: 169–172). Mindezt figyelembe véve, 1941/1942-re még nagyobb visszaesés tapasztalható. Ez annak tulajdonítható, hogy a háborús körülmények negatív hatásai mellett a Kolozsvárról Nagyszebenbe menekült román egyetem populációjának rekrutációs területe Észak-Erdély Magyarországhoz történő visszacsatolásával jelentősen beszűkült.

Kétségtől, a korszak pályaválasztási stratégiáinak megfelelően, a diákok többsége a Jogi- és az Orvosi Karon tanult. 1921/1922-ben például a hallgatóknak 45,4%-a a Jogi Karra iratkozott be. A következő évben ez az arány 43,6%, 1935/1936-ban viszont 48,1% volt (lásd a 24–25. sz. *mellékleteket*).

Ami a diákok nemi megoszlását illeti, a két világháború között fokozatos kiegyenlítődési tendencia figyelhető meg. 1921/1922-ben a hallgatóknak 11,8%-át tették ki a nők. A következő évben 14,7%-ot alkottak, majd 1925-től húsz százalék fölé emelkedett az arányuk. A legtöbb diáklány az 1931/1932-es tanévre iratkozott be. Ekkor 24,3%-ot alkottak. Az 1930-as évek közepére az egyetemre beiratkozott lányok aránya megközelítette az érettségit adó iskolák lánydiákjait. Az 1928/1929-es tanévben például, a II. fokú leány-középiskolákban és felsőkereskedelmi iskolákban 25,3% volt az arányuk, a kolozsvári egyetemen pedig 20–24%.

Sem a tanárok, sem a diákok száma nem nőtt jelentősen a két világháború között. Az 1921/1922-es tanévhez képest 1938/1939-ben csupán 17,1%-kal tanult több hallgató az egyetemen, és a tanárok száma is csak 14,2%-kal emelkedett. Mindez azért meglepő, mert amint korábban jeleztük, ebben az időszakban jelentős fejlesztések mentek végbe a romániai középiskolai rendszerben, tehát elméletileg egyre több, egyetemi felvételre jogot formálható tanuló került ki a líceumok padjaiból. A magyarázat valószínűleg több okban kereshető.

Az egyik okra, a kisebbségi diákok távolmaradására már utaltunk. Egy másik ok viszont az érettségiző diákok alacsony száma. Országos szinten az érettségre jelentkező diákoknak megközelítőleg fele szerzett érettségi bizonyítványt. Így 1925-ben például 40,4%-os, 1929-ben 51,8%-os, 1932-ben kivételes módon 74,1%-os, 1935-ben viszont csak 31,7%-os volt a sikeresen érettségizők aránya (Angelescu 1939: 34).

A harmadik ok a bukaresti egyetem erős vonzóerejében rejtőzhet. Bukarest ugyanis, fővárosi jellegéből adódóan, jelentős vidéki diáksereget vonzott, és ennek köszönhetően az ország legnagyobb egyetemi központja volt. 1926/1927-ben például a romániai egyetemisták 65,8%-a tanult a bukaresti egyetemen, míg a kolozsvárin csak 11,3% (Pálffy 2004: 165).

Az alábbiakban évekre lebontva közöljük az egyetem hallgatói és tanári számának alakulását (Az egyes karokra beiratkozott diákokra vonatkozó adatokat lásd a 24–25. sz. melléletekben).

151. A kolozsvári I. Ferdinánd Tudományegyetem diákjainak nemi megoszlása és a tanári kar:

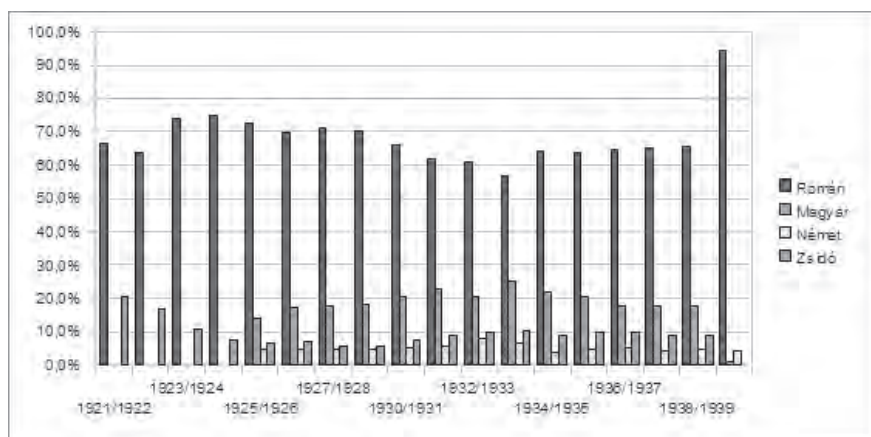
	Férfi	Nő		Összesen	Tanári kar
			%		
1921/1922	2330	313	11,8	2643	296
1922/1923	2474	426	14,7	2900	293
1923/1924	1712	304	15,1	2016	318
1924/1925	1722	390	18,5	2112	316
1925/1926	1810	482	21,0	2292	325
1926/1927	2004	545	21,4	2549	324
1927/1928	2090	622	22,9	2712	346
1928/1929	2326	730	23,9	3056	347
1929/1930	2866	827	22,4	3693	349
1930/1931	3085	979	24,1	4064	370
1931/1932	3121	1003	24,3	4124	374
1932/1933	3442	1027	23,0	4469	344
1933/1934	3370	1075	24,2	4445	?
1934/1935	3449	851	19,8	4300	?
1935/1936	2861	712	19,9	3573	321
1936/1937	2551	688	21,2	3239	338
1937/1938	2483	672	21,3	3155	?
1938/1939	2466	628	20,3	3094	?
1941/1942	1689	519	23,5	2208	?

Az államvizsgát tett vagy doktori címet szerzett hallgatók számáról az 1920-as évekre nézve rendelkezünk teljes adatsorokkal. Az 1930-as évekből néhány esetben csak a férfiak és nők összesített adatait ismerjük. 1921/1922 és 1928/1929 között 765 diák államvizsgázott, közülük 236 (30,8%) volt nő. A doktorátust szerzettek száma 1488 volt (94, azaz 6,3% nő). A következő évtizedben, 1930/1931–1934/1935 és 1937/1938–1938/1939 között, valamint 1941/1942-ben az államvizsgázók száma összesen 2169, a doktori diplomát megszerzőké pedig 1849 volt.

152. Az I. Ferdinánd Tudományegyetemen államvizsgát és doktorátust szerzett diákok száma:

	Államvizsgát tettek	Doktorok
1921/1922	39	255
1922/1923	28	227
1923/1924	34	235
1924/1925	7	1
1925/1926	249	205
1926/1927	87	219
1927/1928	150	168
1928/1929	171	178
1930/1931	206	132
1931/1932	228	200
1932/1933	224	223
1933/1934	221	276
1934/1935	233	300
1937/1938	355	281
1938/1939	469	323
1941/1942	233	114

Látható, hogy az államvizsgát tett hallgatók száma 1925-öt követően ugrik meg, és folyamatosan hullámozik az évek során. A csúcspontot az 1938/1939-es tanév jelenti, amikor 469-en végzik el az egyetemet. A Nagyszebenbe menekült román egyetem 1941/1942-es adatai újabb visszaesést mutatnak. Hasonló hullámozást figyelhetünk meg a doktori címet szerzők számának alakulását illetően is (A részletes, fakultásokra lebontott kimutatást lásd a 26–27. sz. mellékletekben).

A hallgatók etnikai megoszlása az első világháborút követően jelentős változáson ment keresztül. A korábban 80% körüli magyar fölény 1918 után megfordult a román hallgatók javára. Mindez több okra is visszavezethető. A háború után a magyar egyetem Szegedre menekült, a Kolozsváron tovább működő intézményt pedig a román állam vette át, és a tanítási nyelv a román lett. Ennek következtében a román nyelvet nem ismerő diákok számára igen nehézkessé vált tanulmányaik folytatása. Habár elméletileg nemzetiségi különbség nélkül, mindenkinek egyenlő joga volt a kolozsvári egyetemre beiratkozni és ott tanulni, az első világháború utáni évek gyakorlata azt mutatja, hogy az oktatáspolitikai egyértelműen hátrányban részesítette a nemzetiségi hallgatókat (elsősorban a magyarokat és zsidókat). Egyes becslések szerint például a potenciális magyar egyetemi diákságnak a kilencven százaléka vagy Románián kívül (elsősorban Magyarországon) iratkozott be egyetemre az 1918 utáni első években, vagy egyáltalán nem tanult tovább (Pálffy 2004: 161, Livezeanu 1995: 226–227).

A fenti grafika kitűnően szemlélteti a kolozsvári egyetem hallgatói etnikai megoszlásának alakulását a két világháború között. Az 1925/1926-os tanévig csak a román és zsidó diákok számát ismerjük pontosan. Látható, hogy az első években a román diákság aránya 66,6%-ról fokozatosan 75%-ig nőtt, míg a zsidóké és az *Egyéb* kategóriába sorolt magyaroké és németeké csökkent. Csupán az 1925/1926-os tanévtől kezdődően tapasztalható egy enyhe növekedés a nem román etnikumú hallgatók arányában. Ebből a szempontból az 1933/1934-es év tekinthető a csúcspontnak, amikor a magyarok 25,4 százalékot tettek ki, a németek 6,4-et és a zsidók 10,3-at. Ezt követően többek között az egyetemi *numerus valachicus*nak tulajdoníthatóan újra fogyatkozni kezdenek a kisebbségi diákok.

Az etnikai és a felekezeti arányok ingadozásától függetlenül két állandó jellemzőre kell kitérnünk. Láttuk, hogy az érettségit adó középiskolai intézményekben a román (illetve a görögkeleti és görög katolikus) és a zsidó (izraelita) diákok felülreprezentáltak voltak, amely automatikusan azt eredményezte, hogy a többi etnikumhoz képest nagyobb potenciállal rendelkeztek az elit utánpótlás terén. A legnagyobb előnyt a román diákság élvezte a felvételiknél, a középiskolai adatokkal összehasonlítva mégis a zsidó érettségizők jutottak be nagyobb arányban. Ezt bizonyítja az is, hogy az 1928/1929-es tanévben az érettségit adó erdélyi líceumokba, II. fokú leány-középiskolákba és a felső kereskedelmi iskolákba beiratkozott tanulók között a románok 54,5%-ot tettek ki. Négy-öt év múlva, tehát amikor az 1928/1929-es generáció eljutott az egyetemi felvételi időszakához, a kolozsvári egyetemre beiratkozott diákoknak 56,6–64,1%-a román nemzetiségű volt. Ha a felekezeti adatokat vesszük alapul, akkor is hasonló eredményekre jutunk: az érettségit adó erdélyi középiskolákba beiratko-

zott görögkeleti és görög katolikus diákok együttesen 54,8%-ot alkottak, az 1933/1934-ben és 1934/1935-ben egyetemi felvételt nyert hallgatók között pedig 56,8–63,5%-ot. A zsidók/izraeliták esetében ez a következőképpen nézett ki: 1928/1929-ben 8,9%-ot tettek ki az érettségit adó középiskolákba beiratkozott tanulók között, 1933/1934-ben és 1934/1935-ben 9,2–10,3%-ot a kolozsvári egyetem beiratkozottai között.

Pontos adatok hiányában csak megbecsülni tudjuk, hogy az 1933–1934 körüli időszakban mekkora volt az egyes etnikumok aránya az összes erdélyi felsőoktatási intézmény hallgatóin belül. A román diákok a kolozsvári egyetemen, a kolozsvári Elektromechanikai Almérnöki Iskolában, az Agrártudományi Akadémián, a Felsőkereskedelmi és Ipari Akadémián, a Zene- és Színművészeti Akadémián, valamint a temesvári Szépművészeti Iskolában, illetve a Politechnikán és a nagyváradi Jogi Akadémián összesen mintegy 62%-ot alkothattak, a zsidók pedig 11-et (lásd a 117–153. sz. táblázatokat). Látható tehát, hogy az első világháború előtti időszakból örökölt zsidó túlszámosság 1918 után is megmaradt, habár a zsidók arányszáma az 1930-as évekre a jelentősebb felsőfokú intézményekben csökkenést mutatott. Ezzel szemben az alsó és középfokú oktatási rendszer, valamint az egyetemi szféra romanizálásának köszönhetően a román népesség iskolázottságbeli lemaradása fokozatosan megszűnt.

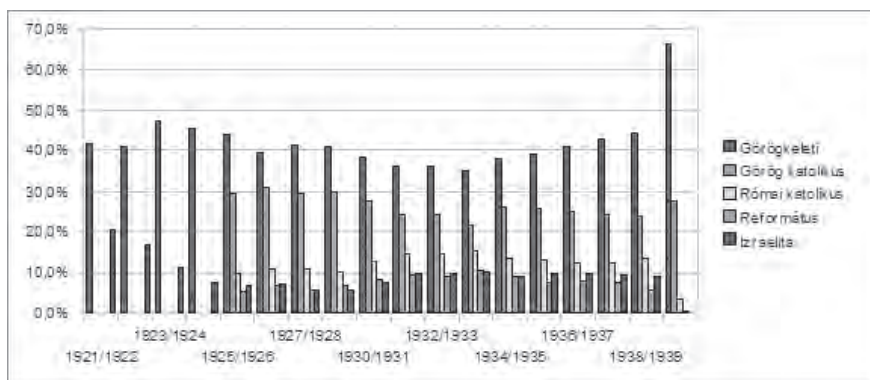
Az 1940-ben Nagyszebenbe menekült kolozsvári román egyetemre szinte kizárólag csak román diákok iratkoztak be, zsidókat pedig egyáltalán nem vettek fel (Az egyes fakultások diákjainak etnikai megoszlását lásd a 28–29. sz. mellékletekben).

153. Az I. Ferdinánd Tudományegyetem diákjainak nemzetiségi megoszlása, százalékban kifejezve:

	Román		Magyar		Német		Zsidó		Egyéb		Összesen
		%		%		%		%		%	
1921/1922	1759	66,6					539	20,4	345	13,1	2643
1922/1923	1842	63,5					494	17,0	564	19,4	2900
1923/1924	1495	74,2					223	11,1	298	14,8	2016
1924/1925	1583	75,0					155	7,3	374	17,7	2112
1925/1926	1672	72,9	321	14,0	114	5,0	151	6,6	34	1,5	2292
1926/1927	1772	69,5	447	17,5	121	4,7	179	7,0	30	1,2	2549
1927/1928	1923	70,9	488	18,0	127	4,7	153	5,6	21	0,8	2712
1928/1929	2140	70,0	567	18,6	143	4,7	173	5,7	33	1,1	3056
1930/1931	2685	66,1	842	20,7	207	5,1	301	7,4	–	–	4064
1931/1932	2540	61,6	935	22,7	231	5,6	388	9,4	–	–	4124
1932/1933	2722	60,9	922	20,6	345	7,7	447	10,0	–	–	4469
1933/1934	2518	56,6	1127	25,4	284	6,4	456	10,3	–	–	4445
1934/1935	2757	64,1	945	22,0	177	4,1	396	9,2	–	–	4300

1935/1936	2273	63,6	733	20,5	163	4,6	353	9,9	8	0,2	3573
1936/1937	2101	64,9	580	17,9	167	5,2	321	9,9	34	1,0	3239
1937/1938	2059	65,3	566	17,9	132	4,2	296	9,4	–	–	3155
1938/1939	2029	65,6	553	17,9	147	4,8	286	9,2	–	–	3094
1941/1942	2080	94,2	18	0,8	100	4,5	–	–	–	–	2208

A felekezeti megoszlásra nézve, hasonlóan az etnikai kimutatásokhoz, csak 1925-től rendelkezünk teljes adatsorokkal. Az 1920-as évek elejéről csak a görögkeleti (ortodox) és az izraelita hallgatók számát ismerjük. Az elsősorban magyar vagy német nemzetiségű római katolikusok, reformátusok, evangélikusok és unitáriusok számáról 1925-öt követően közölnek információkat az általunk használt források.

A görögkeleti vallású diákok képviselték mindvégig a legnagyobb diákkontingenst a két világháború között. A görög katolikusokkal együtt pedig 54–74 %-ot tettek ki. A többi vallás arányának alakulása a nemzeti-ségi megoszlást követte. Mind az izraeliták, mind a római katolikus és a protestáns felekezetű diákok száma csökkenést mutatott az első világháború után, és csak az 1930-as évek első felében tapasztalható növekedés a körükben (Az egyes felekezetek karonkénti megoszlását lásd a 30–33. sz. melléletekben).

A kezdeti évek legnagyobb visszaesése az izraelita diákok körében történt. 1921-hez viszonyítva 1923-ban 58,6%-kal kevesebb zsidó iratkozott be az egyetemre. Ennek egyik oka a felerősödő egyetemi antiszemitizmusban kereshető. 1920-tól kezdődően egyre több zsidóellenes akciót hajtott végre a román egyetemi diákság. Ennek egyik csúcspontja 1922 márciusában és október–novemberében volt, amikor az Orvosi Kar diákjai *numerus clausus* bevezetését követelték, és megakadályozták a zsidó diákok részvételét a tanórákon, valamint zsidó érdekeltségű üzleteket, szerkesztőségeket

támadtak meg Kolozsváron (Gidó 2006: 41). A másik ok kétségtelenül a nyelvismeret hiányában kereshető. Ugyanúgy, ahogy a többi magyar anyanyelvű egyetemi hallgató számára, a magyar kultúrájú zsidóság számára is gondot jelentett a román nyelven történő tanulás, és ezért sokan Magyarországra vagy egyéb külföldi egyetemre mentek tanulni.

Miután a kolozsvári román egyetem 1940-ben Nagyszebenbe menekült, a felekezeti arányok még inkább a görögkeletiek és a görög katolikusok javára mozdultak el. Izraelitákat ekkor már egyáltalán nem találunk a diákok között.

154. A kolozsvári I. Ferdinánd Tudományegyetemre beiratkozott diákok felekezeti megoszlása:

	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Evangelikus	Unitárius	Izraelita	Egyéb	Összesen
1921/1922	1109						539	995	2643
1922/1923	1182						494	1224	2900
1923/1924	951						223	842	2016
1924/1925	961						155	996	2112
1925/1926	1011	674	225	119	86	25	151	1	2292
1926/1927	1003	793	280	169	98	25	179	2	2549
1927/1928	1132	804	293	157	121	51	153	1	2712
1928/1929	1244	914	316	204	132	71	173	2	3056
1930/1931	1566	1116	519	330	180	48	302	3	4064
1931/1932	1495	1004	599	397	167	54	404	4	4124
1932/1933	1624	1087	638	405	196	65	446	8	4469
1933/1934	1559	967	688	473	221	74	453	10	4445
1934/1935	1631	1116	572	378	141	59	396	7	4300
1935/1936	1390	914	461	261	142	50	353	2	3573
1936/1937	1322	810	395	248	98	41	321	4	3239
1937/1938	1358	765	393	233	68	36	296	6	3155
1938/1939	1367	736	418	173	79	36	284	1	3094
1941/1942	1470	608	81	11	35	–	–	3	2208

155. A kolozsvári I. Ferdinánd Tudományegyetemre beiratkozott diákok felekezeti megoszlása, százalékban kifejezve:

	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Evangelikus	Unitárius	Izraelita	Egyéb
1921/1922	42,0						20,4	37,6
1922/1923	40,8						17,0	42,2
1923/1924	47,2						11,1	41,8
1924/1925	45,5						7,3	47,2
1925/1926	44,1	29,4	9,8	5,2	3,8	1,1	6,6	–
1926/1927	39,3	31,1	11,0	6,6	3,8	1,0	7,0	0,1
1927/1928	41,7	29,6	10,8	5,8	4,5	1,9	5,6	–
1928/1929	40,7	29,9	10,3	6,7	4,3	2,3	5,7	0,1
1930/1931	38,5	27,5	12,8	8,1	4,4	1,2	7,4	0,1
1931/1932	36,3	24,3	14,5	9,6	4,0	1,3	9,8	0,1
1932/1933	36,3	24,3	14,3	9,1	4,4	1,5	10,0	0,2
1933/1934	35,1	21,8	15,5	10,6	5,0	1,7	10,2	0,2
1934/1935	37,9	26,0	13,3	8,8	3,3	1,4	9,2	0,2
1935/1936	38,9	25,6	12,9	7,3	4,0	1,4	9,9	0,1
1936/1937	40,8	25,0	12,2	7,7	3,0	1,3	9,9	0,1
1937/1938	43,0	24,2	12,5	7,4	2,2	1,1	9,4	0,2
1938/1939	44,2	23,8	13,5	5,6	2,6	1,2	9,2	–
1941/1942	66,6	27,5	3,7	0,5	1,6	–	–	0,1

Az 1940-ben Nagyszebenbe menekült román egyetem 1942–1944 közötti statisztikai nem álltak rendelkezésünkre. Ami a Kolozsváron ugyan-csak ebben az időszakban működő magyar egyetemet illeti, két évből, 1940/1941 és 1941/1942-ből ismerjük a hallgatók létszámát. Etnikai bontással viszont ez esetben sem rendelkezünk.

A Magyarországhoz visszakerült Kolozsvár egyetemére 1940-ben a második félévre 2334 hallgató iratkozott be. Közülük 286, azaz 12,3% volt nő, amely lényeges visszaesést jelentett a két világháború közötti időszakhoz képest. Ugyanez az arány 1941/1942-ben 16,3%-ra nőtt (Magyar statisztikai évkönyv 1943: 211, és 1944: 227). Összevetve a két világháború közötti román egyetem adataival a nemek közötti arányokat, jelentős csökkenés állapítható meg a nők rovására. De ugyanígy a hallgatók összlétszáma is alulmaradt a korábbi évekhez viszonyítva, hiszen Erdély két részre történő osztása következtében kevesebb diák jutott az egyetemre.

156. A kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem diákjainak nemi megoszlása és a tanerők száma:

		Tanerők	Hallgatók száma		Hallgatók a II. féléven			
			I. félév	II. félév	Férfi	Nő		Összesen
1940/1941	Jog- és Államtudományi Kar	21	1480	1368	1340	28	2,0	1368
	Bölcsészkar	29	202	200	101	99	49,5	200
	Természettudományi Kar	45	107	111	75	36	32,4	111
	Orvostudományi Kar	91	359	340	269	71	20,9	340
	Közgazdaság-tudományi Kar	36	301	315	263	52	16,5	315
	Összesen	222	2449	2334	2048	286	12,3	2334
1941/1942	Jog- és Államtudományi Kar	25	1302	1161	1140	21	1,8	1161
	Bölcsészkar	37	268	224	106	118	52,7	224
	Természettudományi Kar	50	124	125	77	48	38,4	125
	Orvostudományi Kar	99	433	424	331	93	21,9	424
	Közgazdaság-tudományi Kar	29	438	427	322	105	24,6	427
	Összesen	240	2565	2361	1976	385	16,3	2361

A diákok felekezeti megoszlását az 1941/1942-es és 1942/1943-as tanévekből ismerjük (Magyar statisztikai évkönyv 1943: 227 és 1944: 243). Ezek szerint jelentős átrendeződés ment végbe a két világháború közötti viszonyokhoz képest. Lényegében ugyanaz történt, mint 1918 után, amikor is mind az etnikai, mind a felekezeti arányok teljes mértékben megfordultak. Az elsősorban román nemzetiségű görögkeletiek és görög katolikusok aránya öt-hat százalékra esett vissza, amely messze alulmaradt a két felekezet észak-erdélyi arányától. Ehhez képest 1938/1939-ben az I. Ferdinánd Tudományegyetemen hatvannyolc százalékot alkottak. Túlnyomó többségbe kerültek viszont a magyar nemzetiségű római katolikusok, reformátusok és unitáriusok. Ha ehhez még hozzáadjuk a magyar vagy német etnikumú evangélikusokat és a magyar anyanyelvű izraelitákat, akkor még szembetűnőbbé válik a különbség.

Nem követte az országos arányokat a római katolikus és református hallgatók megoszlása. Az 1941-es népszámlálás szerint Észak-Erdélyben 20,8% római katolikus és 22,9% református élt. A kolozsvári egyetemen viszont jóval több római katolikus tanult, mint református, amely valószí-

núleg a Szegedről áttelepített diákkontingensnek köszönhető. A második bécsi döntést követően ugyanis az 1919-ben Szegedre menekült kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem kettévált, és egy része visszaköltözött Kolozsvárra.

Érdemes kitérni az izraelita (zsidó) diáklétszám csökkenésének okaira is. Ellentétben a román diákokkal, akiknek jelentős része Nagyszebenben tanult tovább az 1940-ben odamenekült I. Ferdinánd Tudományegyetemen, a zsidó hallgatók aránya más okok miatt szorult vissza. 1939-ben Magyarországon bevezették a *második zsidótörvényt*, amely a faji alapú elkülönítésen túl a zsidók arányszámát a korábbi 20-ról 6%-ra csökkentette az értelmiségi és szabadfoglalkozású pályákon. A törvény az egyetemeken *numerus clausus*t vezetett be, amely azt jelentette, hogy a felsőoktatási intézmények első évfolyamára csak olyan mértékben lehetett zsidónak minősülő hallgatókat felvenni, hogy azoknak aránya ne haladja meg az illető egyetem vagy főiskola karára felvett összes diákok 6%-át. Kivételt képezett a budapesti József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Műszaki Kara, ahol 12%-ban szabták meg a felvehető zsidó diákok arányát.²⁵ A törvény szigora Kolozsvár esetében is érvényesült, ahol 1941/1942-ben 5%, a következő tanévben pedig 3,5% volt a zsidó hallgatók aránya.

157. A kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem diákjainak felekezeti megoszlása:

	Második félévre beiratkozott hallgatók vallása								
	Görögkeleti	Görögkatolikus	Római katolikus	Református	Evangelikus	Unitárius	Izraelita	Egyéb	Összesen
1941/1942	16	114	1190	716	98	107	119	1	2361
1942/1943	18	121	1231	693	117	93	82	1	2356

158. A kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem diákjainak felekezeti megoszlása, százalékban kifejezve:

	Második félévre beiratkozott hallgatók vallása						
	Görögkeleti	Görögkatolikus	Római katolikus	Református	Evangelikus	Unitárius	Izraelita
1941/1942	0,7	4,8	50,4	30,3	4,2	4,5	5,0
1942/1943	0,8	5,1	52,2	29,4	5,0	3,9	3,5

²⁵ A törvény szövegét lásd: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8098> (megtekintve 2010. október 17-én). (Vö. Gyurgyák 2001: 144–146).

A második világháborút követően Kolozsváron két egyetem működött. A helyben maradt magyar egyetem 1946-ban a Bolyai János nevet, míg a Nagyszebenből 1945-ben visszaköltözött román egyetem 1948-ban a Victor Babeş nevet vette fel.

Az 1944/1945-ös tanév volt az egyik legzavarosabb tanítási időszak a kolozsvári magyar egyetem számára. 1944 őszén szovjet és román csapatok vonultak be Észak-Erdélybe, majd 1945 tavaszáig szovjet katonai közigazgatás alá került a terület. A zűrzavaros politikai események következtében a kolozsvári egyetem diákjainak száma nagyon megcsappant. Az 1944/1945-ös tanév második félévére mindössze 856 diák iratkozott be (Pálffy 2008: 285).

A következő évre normalizálódott a terület helyzete, amely az egyetemisták létszámában is megmutatkozott. Egyes források szerint a magyar egyetemre az 1945/1946-os tanévre 2288 diák iratkozott be, a románra pedig 6884 (Nicoară 2010: 136, 140). A román Művelődés- és Vallásügyi Minisztérium korabeli kimutatásai ettől eltérő adatokat közölnek: Az I. Ferdinánd Tudományegyetemre beiratkozottak száma 1945 őszén összesen 6683 volt, a legtöbbjük az Orvosi Karon és a Jogi Karon tanult.²⁶

159. A kolozsvári I. Ferdinánd Tudományegyetem diákjainak és tanárainak száma 1945/1946-ban:

	Diákok	Tanárok
Jogi Kar	2522	25
Bölcsészkar	728	87
Orvosi Kar	2602	244
Természettudományi Kar	831	106
Összesen	6683	462

Ami a magyar egyetemet illeti, a minisztériumi adatok szerint 3060-at tett ki a beiratkozott hallgatók száma, akiknek közel fele a Jogi és Közgazdaságtudományi Karon tanult. Arányban őket a Bölcsészkar és az Orvosi Kar hallgatói követték.²⁷

160. A kolozsvári Bolyai Tudományegyetem diákjainak és tanárainak száma 1945/1946-ban:

	Diákok	Tanárok
Jogi és Közgazdaságtudományi Kar	1500	29
Bölcsészkar	700	52
Orvosi Kar	600	155
Természettudományi Kar	260	52
Összesen	3060	288

²⁶ ANIC, Fond: Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor, inv. 2325, dos. 603, 24–25.

²⁷ Uo.

Sajtóforrások szerint a következő tanévben Kolozsváron több mint 10 000 egyetemista volt. Közülük 6500 tanult az I. Ferdinánd Tudományegyetemen, 2500 a Bolyai Tudományegyetemen és 1500 a Temesvárról Kolozsvárra visszaköltözött Agronómián (Nicoară 2010: 261). A háború utáni néhány év mindkét intézmény esetében a fejlesztésekről szólt. Igaz ez a kisebbségi tanintézményként működő Bolyai Egyetemre is, ahol a folyamatosan növekvő számú diákok oktatását képzett, magyarországi vendégtanárok segítségével biztosították. A romániai egyetemi oktatás kommunista ellenőrzés alá vonása viszont gyorsan éreztette a hatását mindkét intézményben. 1947-től például a Bolyai Egyetemen több nagy tekintélyű professzornak mondtak fel vagy küldték őket nyugdíjba (Pálffy 2008: 291).

Az egyetemi szintű felsőoktatási intézmények száma a második világháború után nőtt meg Erdélyben. A kolozsvári egyetem és a temesvári Politechnika mellé újabb egyetemek sorakoztak fel 1944 után. Temesváron 1944 decemberében királyi rendelettel alapították meg a Nyugati Egyetemet (Universitatea de Vest) hét karral: jog, bölcsészettudomány, orvosi, természettudományok, állatorvosi, gyógyszerészeti és teológia. 1946-ban Magyar Zene- és Színművészeti Intézet alakult Kolozsváron. Brassóban 1948-ban létrejött a Gazdaságtudományi és Tervezési Intézet (Institutul de Științe Economice și Planificare), Marosvásárhelyen az Orvosi- és Gyógy-szerészeti Intézet (Institutul Medico-Farmaceutic), Petrozsényban a Szén Intézet (Institutul Cărbunelui), Brádon a Színesfém-tani Intézet (Institutul de Minereuri Neferoase), Kolozsváron az Agrártudományi Intézet (Institutul Agronomic) és Aradon, a temesvári Nyugati Egyetem kihelyezett szakaként az Állatorvosi Kar (Facultatea de Medicină Veterinară).

Az elszaporodó romániai felsőfokú oktatási intézmények nem hozták magukkal a vidék–főváros közötti kiegyenlítődést. A két világháború között a bukaresti egyetem a romániai diákságnak 65,5%-át tette ki. 1948/1949-re ugyan lecsökkent ez a szám 58,5%-ra, később pedig 55-56%-ra, de továbbra is egyértelmű a bukaresti dominancia. Kolozsvár esetében növekedést tapasztalhatunk (11,3%-ról 17,2%-ra), majd 1949-től újabb visszaesést, amely a kisebb egyetemi központokban végbement fejlesztéseknek köszönhető.

Az alábbiakban a második világháború után működő erdélyi egyetemek 1948/1949-es és 1949/1950-es adatait közöljük (Anuarul Statistic 1957: 200–201):

161. Az erdélyi egyetemi karok és a hallgatók létszáma 1948–1949 között:

Város	Egyetemi karok száma		Hallgatók száma	
	1948/1949	1949/1950	1948/1949	1949/1950
Kolozsvár	32	30	8365	8200
Temesvár	14	14	3655	4206

OKTATÁSI INTÉZMÉNYRENDSZER ÉS DIÁKPOPULÁCIÓ ERDÉLYBEN

Brassó	2	2	1482	1076
Marosvásárhely	5	5	841	889
Petrozsény	1	1	132	178
Brád	1	1	112	135
Arad	2	2	178	393
Összesen	57	55	14 765	15 077
Románia összesen	129	135	48 676	48 615

7. ÖSSZEGZÉS

Elemzésünkben oktatási szintek és iskolatípusok, iskolafenntartók szerint csoportosítva mutattuk be az erdélyi oktatási intézményeknek és diákjaik számának alakulását. A rendelkezésünkre álló hiányos statisztikák nem tették lehetővé egy mindenre kiterjedő, teljes fejlődésvonal megrajzolását. Ennek ellenére a tanulmányban bemutatott táblázatok alapján többé-kevésbé rekonstruálni lehet az 1918–1948 közötti oktatási piac és iskolai intézményrendszer főbb jellemzőit.

Mindenekelőtt lássuk az erdélyi állami iskolahálózat fejlettségét az országos adatokhoz viszonyítva. A két világháború között a romániai alsó és középfokú oktatási intézményeknek huszonkilenc-harminc százaléka működött Erdély területén. Ezzel a számmal szinte megegyezik az 5–18 éves iskolaköteles erdélyi gyermekek aránya Románián belül. Látható viszont, hogy az iskolaköteles gyermekek arányához viszonyítva az erdélyi állami iskolahálózat gyorsabban fejlődött, mint a romániai átlag. Ez a különbség pedig az 1930-as évek második felére tovább nőtt Erdély javára. A románianál gyorsabban bővülő erdélyi állami iskolahálózat azt eredményezte, hogy amíg az 1924/1925-ös tanévben 1 erdélyi állami oktatási intézményre 266,6 iskolaköteles gyermek jutott, addig 1935/1936-ban már csak 219. Ezzel szemben a romániai átlag 1924/1925-ben 264,1, míg 1935/1936-ban 247,6 volt (Statistica învățământului 1931: XIV–XVI., Anuarul Statistic 1939: 201–267).

162. Az Erdély területén működő alsó és középfokú oktatási intézmények aránya
Románián belül:

	Állami oktatási intézmények			5–18 éves iskolakötelesek		
	Erdély		Románia	Erdély		Románia
		%			%	
1924/1925*	4138	29,1	14 215	1 102 990	29,4	3 754 675
1928/1929	5129	29,7	17 293	1 051 813	27,3	3 847 485
1935/1936*	5424	30,1	18 035	1 187 761	26,6	4 466 274

*Az adatok nem tartalmazzák az ipariskolák, szakiskolák, mezőgazdasági és háztartási iskolák számát.

Tizenegy év leforgása alatt tehát a romániai állami óvodák, elemi iskolák és középfokú tanintézmények száma együttesen 26,9%-kal, az iskoláskorú lakossággé pedig 19%-kal gyarapodott. Erdélyben viszont az intézmények növekedése 31,1%-os volt. A gyorsabb erdélyi fejlődést az itteni iskoláskorú gyermekek száma nem indokolta volna, hiszen ebben a régióban, 1925-höz képest, az 5–18 évesek 7,7%-kal lettek többen 1936-ra. Ezek az adatok azt mutatják, hogy a két világháború között a román állam jelentős energiákat fektetett be az oktatási infrastruktúra fejlesztésébe és az iskolázottsági szint növelésébe. Amint már a tanulmányunk folyamán is említettük, Constantin Angelescu tanügyminisztersége alatt 1922-ben erőteljes elemi iskolaépítési kampány indult be országsszerte. A következő évben, 1923-ban újabb akció kezdődött, amely állami tanítóképzők és középiskolák építését célozta meg (Angelescu 1939: 1–31). A kampány első évében, 1923-ban, az Oktatásügyi Minisztérium 73 256 807 lejt, 1924-ben pedig 66 312 465 lejt fordított középiskolák és internátusok építésére, épületek vásárlására és javításokra országos szinten. Az összeg nagysága akkor érzékelhető, ha konkrét eseteket is megvizsgálunk. A gyulafehérvári állami fiúlíceum és internátus épületének a megépítése például, 8 269 893 lejbe, a máramarosszigeti leánylíceum internátusáé pedig 2 334 000 lejbe került. A gyulafehérvári intézmény I–VIII. osztályaiba 519 diák járt az 1924/1925-ös tanévben, míg a máramarosszigetibe 368 (Anuarul învățământului secundar 1925: LVI–LVII).

Az első világháború után Romániához csatolt területeken, és különösen képpen a Magyarországtól nyert részekben, az országos átlagnál nagyobb mértékben hoztak létre állami iskolákat, vagy úgy, hogy a már meglévő magyar nyelvű intézményeket államosították, vagy új iskolákat építettek. A nagymértékű infrastrukturális fejlesztéseknek lényegében két oka volt. Az állami intézmények révén kívánták megerősíteni az újonnan szerzett területek román lakosságának pozícióját a magyarokkal, németekkel, illetve a kisebbségek által működtetett egyházi iskolákkal szemben. A másik ok az állam által az oktatás irányításában betöltött szerep megváltozása

volt. Az 1918 előtti Erdélyben, a magyarországi gyakorlatnak megfelelően, az oktatási intézményeket elsősorban az egyházak tartották fent, a háború előtti Romániában viszont az egyházak szerepvállalása elenyésző volt (Livezeanu 1995: 35, Bíró 2002: 145, B. Kovács 1997: 19–21). A román állam tehát lényegében a korábbi iskolapolitikáját kívánta gyakorlatba ültetni az újonnan szerzett területeken is. Mindezeknek az lett az eredménye, hogy amíg az 1920/1921-es tanévben az Erdélyben működő elemi iskoláknak csak 32,7%-a volt állami és községi fenntartású, addig 1928/1929-re 77,8%-ra ugrott ez az arány. Habár kisebb mértékben, de ugyanez az arányváltozás figyelhető meg a líceumok és felsőfokú leányiskolák esetében is. Itt az állami intézmények aránya 46,4-ről 64,7%-ra változott.

A tanerők száma nem állt arányban az intézményi fejlesztések ütemével. 1918 után az Erdélyben berendezkedő román adminisztráció nagyszámú tanítót, tanárt vonzott el az oktatói pályáról, a kisebbségi tanerők közül pedig a román nyelvismeret hiányában számosan elveszítették az állásukat. Ennek következtében az első világháborút követően pedagógushiánnyal küzdöttek az erdélyi iskolák (Balogh 1996: 39). Mindez romániai összehasonlításban is tetten érhető. A két világháború között az erdélyi állami tanszemélyzet 23–27%-ot tett ki a romániai állami pedagógusok között, miközben az állami iskolák 29–30%-ot a romániai iskolahálózatban belül. Az egy iskolára jutó pedagógusok száma is alacsonyabb volt az országos átlagnál. Erdélyben ugyanis 1928/1929-ben 2,2, míg országos átlagban 2,8 tanító és tanár jutott egy oktatási intézményre. Ugyanígy a diák-tanár arány esetében is tetten érhető az erdélyi lemaradás: Ebben az évben 1 pedagógusra 45 tanuló jutott, országos szinten pedig 43 (Statistica învățământului 1931: 536–675., Anuarul Statistic 1939: 201–267).²⁸

163. Az erdélyi és romániai állami tanerők számának alakulása 1924–1935 között:

	Tanszemélyzet (mesterek nélkül)		Egy iskolára jutó oktatók száma		
	Erdély		Románia	Erdély	Románia
		%			
1924/1925	9289	26,7	34 810	2,2	2,4
1928/1929	11 087	23,3	47 628	2,2	2,8
1935/1936	13 295	24,6	54 067	2,5	3,0

*Az adatok nem tartalmazzák az ipariskolák, szakiskolák, mezőgazdasági és háztartási iskolák tanerőinek számát.

²⁸ Amennyiben a magántanulókat, családban felkészített tanulókat is beleszámítva vizsgáljuk meg ezt az arányt, akkor 1928/1929-ben Erdélyben egy tanárra 55, országos szinten pedig 50 diák jutott (Statistica învățământului 1931: 536–675., Anuarul Statistic 1939: 201–267).

A román állam azon igyekezete, hogy csökkentse az erdélyi pedagógushiányt, nem volt tehát eredményes. Habár 1924–1935 között 43,1%-kal nőtt a régió tanszemélyzetének száma, ez még mindig elmaradt az országos növekedési átlagtól (55,3%). Maga a „pedagógusminőség” is kételyeket ébresztett a kor szakembereiben. Az 1920-as évek elején erőteljes iskolafejlesztésbe kezdő Angelescu-kormányt például erős kritikák érték a tanszemélyzet alulképzettsége miatt. A tanítói gárdának 1/3-át megfelelő végzettség nélküli helyettesítők tették ki (Livezeanu 1995: 39–40., Balogh 1996: 41).

Az erdélyi oktatási rendszer fejlettsége a diáklétszámban és a rendszeren iskolába járók arányában is lemérhető. Az állami elemi iskolákba beiratkozott tanulóknak 82,7%-a járt rendszeresen iskolába az 1920-as évek második felében és 67,8%-uk végezte el az iskolát. A romániai átlag ennél alacsonyabb volt: A rendszeres iskolalátogató tanulók aránya 76,7%-ot, a tanulmányaikat befejezőké pedig 62,2%-ot tett ki (Balogh 1996: 108). Ez az aránybeli különbség nem magyarázható kizárólag az oktatási infrastruktúra minőségével. Az erdélyi magasabb iskolalátogatottsági és iskolavégzési arány legalább annyira volt annak a függvénye is, hogy a gyermekek milyen családi, társadalmi háttérrel rendelkeztek. Erdély népességének kisebb aránya dolgozott az agrárszektorban (69,7%), mint Románia egyéb területén (72,3%). Az iparban, kereskedelemben és a szolgáltatásokban viszont többen helyezkedtek el. A felsorolt tényezők következtében az erdélyi szülők nagyobb arányban járatták a gyermekeiket iskolába, illetve nagyobb mértékben támogatták a hosszabb tanulmányi időt.

A két világháború közötti erdélyi oktatási rendszer vizsgálata természetesen akkor lehet teljes, ha az egyházi és más, magánjellegű oktatási intézményekkel is foglalkozunk. Ebben az esetben viszont a statisztikák hiányosságának következtében csak egy tanítási évre, 1928/1929-re összpontosíthatunk.

Ebben az évben az összes alsó és középfokú oktatási intézménynek 78,3%-a volt állami kézben, és 21,7%-a egyháziban és magánban. A diákpopoláció megoszlása megközelítőleg azonos arányokat mutatott, enyhe állami lemaradással a magánszektorral szemben. Ha részleteiben vizsgáljuk meg az adatainkat, akkor az állami szektorban az óvodákon kívül mindenhol túlsúlyfóltsággal találkozunk.

164. Az alsó és középfokú intézményeknek és azok diákjainak megoszlása az állami és magánszektor között 1928/1929-ben:²⁹

	Állami szektor				Egyházi és magánszektor				Összes intézmény	Összes diák
	Intézmények		Diákok		Intézmények		Diákok			
		%		%		%		%		
Óvodák	566	86,4	40 389	84,4	89	13,6	7444	15,6	655	47 833
Elemi iskolák	4328	77,8	423 019	79,6	1234	22,2	108 500	20,4	5562	531 519
Tanítóképzők	30	71,4	6337	85,0	12	28,6	1114	15,0	42	7451
Gimnáziumok és I. fokú leány-középiskolák	65	59,1	6599	60,3	45	40,9	4341	39,7	110	10 940
Líceumok és II. fokú leány-középiskolák	55	64,7	17 329	71,0	30	35,3	7077	29,0	85	24 406
Kereskedelmi iskolák (elemi és felsőkereskedelmi)	29	78,4	3798	81,2	8	21,6	882	18,8	37	4680
Ipariskolák, szakiskolák, háztartási iskolák	56	100,0	4702	100,0	-	0,0	-	0,0	56	4702
Összesen	5129	78,3	502 173	79,5	1418	21,7	129 358	20,5	6547	631 531

Látható az is, hogy az egyházaknak és a magánosoknak elsősorban a középiskolai oktatásban sikerült jobban megőrizniük pozíciójukat. Ismerve azt, hogy ezekbe az intézménytípusokba túlnyomórészt kisebbségi diákok jártak, az egyházi és magánszektor szerepe még jobban felértékelődik a két világháború között.

A diákok iskolafenntartók szerinti etnikai megoszlása azt mutatja, hogy a román tanulók szinte kizárólag állami intézményekben tanultak. A kisebbségi iskolások között is lényeges eltérések figyelhetők meg. Statisztikai számításaink azt mutatják, hogy a legfejlettebb egyházi és magán iskolahálózattal a németek rendelkeztek, akiknél az állami szektorban tanuló gyermekek aránya alig 37,8% volt. A magyarok esetében ez ötvennégy százalék volt. Jóval szegényesebb oktatási intézményrendszert működtettek a zsidók, ahol a diákok 73,4%-a látogatott – elsősorban román tanítási nyelvű – állami iskolát. Ennek és a zsidó iskolákban kötelezően bevezetett román

²⁹ A kimutatás nem teljes, ugyanis nem tartalmazza a mezőgazdasági iskolák adatait, valamint a magántanulók és felnőttképző tanfolyamok diákjainak számát! Ebben az évben, 1928/1929-ben a 631 531 iskolába járó diákon kívül további 109 735 erdélyi iskoláskorú fiatal volt magántanuló vagy járt felnőttképző tanfolyamra.

(vagy zsidó) tanítási nyelvnek egyenes következménye volt a fiatalabb zsidó generációk lassú disszimilációja a magyarságból, amely elsősorban az autoidentifikációban és csak másodsorban a kultúrafogyasztási gyakorlatok megváltozásában érhető tetten (bővebben lásd: Gidó 2012: 519–532).

165. Az alsó és középfokú oktatásban részt vevő diákok megoszlása iskolafenntartók szerint 1928/1929-ben:³⁰

	Állami szektor		Egyházi és magánszektor		Összesen
		%		%	
Románok	362 594	99,6	1338	0,4	363 932
Németek	27 346	37,8	44 912	62,2	72 258
Magyarok	86 205	54,0	73 406	46,0	159 611
Zsidók	16 340	73,4	5918	26,6	22 258

A két legnagyobb lélekszámú kisebbség, a magyarok és a németek elitképzése tulajdonképpen kiszorult az általuk fenntartott egyházi és magánintézményekbe, míg a románokét teljes mértékben az állami szektor látta el. A magyar tanítói utánpótlást 84,4%-ban, a németet pedig 88,4%-ban az egyházi iskolák végezték. A német és a magyar egyházi líceumok és II. fokú leány-középiskolák a diákok 66,9, illetve 72,5%-át tudhatták magukénak (lásd a 34–37. sz. mellékleteket).

Az adatok a kisebbségi elitképzés egy másik vonatkozására is rámutatnak, mégpedig arra, hogy ez az elitképzés erősen humán jellegűvé vált, miközben a közgazdasági tudást szerző magyar felső kereskedelmistáknak csak 54,7%-a, a németeknek pedig 38,6%-a járt egyházi oktatási intézménybe. Hasonló problémákat vet fel a szakoktatás helyzete is. Ez a profil ugyanis teljesen hiányzott az egyházi és a magániskolák kínálatából. Így azok a kisebbségi fiatalok, akik szakmát akartak tanulni, csak állami szakiskolákba, ipariskolákba vagy háztartási iskolákba tudtak beiratkozni (lásd a 34–37. sz. mellékleteket). A tömbmagyar területeken a tanítási nyelv szempontjából mindez nem jelentett különösebb problémát, de azokon a településeken, ahol a kisebbségi lakosság alacsony arányszáma miatt nem működtek magyar tanítási nyelvű iskolák vagy osztályok, a fiatalok csak román nyelven tudták megszerezni a szaktudást. Ez a jelenség egyébként az általunk vizsgált időszakot követően mindvégig fennállt és korunkban is tapasztalható.

³⁰ A kimutatás nem teljes, ugyanis nem tartalmazza a mezőgazdasági iskolák adatait, valamint a magántanulók és felnőttképző tanfolyamok diákjainak számát!

Az egyes etnikumok közötti iskolázottsági aránytalanságokra több alkalommal is utaltunk a tanulmányunk folyamán. Az 5–18 éves, iskolaköteles fiatalok nemzetiségi megoszlását véve alapul, szembetűnő a kisebbségek felülreprezentáltsága bizonyos oktatási típusok esetében. A nagyobb arányban városlakó és szélesebb munkásréteggel rendelkező kisebbségek például nagyobb jelentőséget tulajdonítottak az óvodai nevelésnek, valamint a társadalmi középosztályban maradáshoz elősegítő, elméleti oktatásban megszerezhető tudásnak. Az iskoláskorúak között 3,2%-ot képviselő zsidók körében jelentősen nagyobb volt az elemi iskola után továbbtanuló diákok aránya, mint a románok vagy a magyarok esetében. A rendelkezésünkre álló adatok alapján úgy értékeljük, hogy 100 zsidó elemistából megközelítőleg 21 tanult tovább gimnáziumban, líceumban vagy felsőkereskedelmi iskolában. A románok esetében ez 8, a magyarok esetében 9, a németeknél pedig 10 volt (lásd a középiskolai oktatásról szóló fejezet etnikai bontást tartalmazó táblázatait)! Ez a hatalmas különbség vezetett a zsidó diákok felülreprezentáltságához a középfokú elméleti oktatásban (A líceumokban és II. fokú leány-középiskolákban például, 8,7%-ot alkottak, holott az iskolakötelesek között a zsidók aránya 3,2% volt).

A román kormány iskolapolitikájára utalnak a román diákság adatai. Az 1918 előtti Romániában – Spiru Haret oktatásügyi miniszter reformjainak köszönhetően, – nagy hangsúlyt fektettek a gyakorlati oktatásra. Ez a fajta szemléletmód Erdélybe is átgűrűzött, amelynek nyomán az ipariskolákban, szakiskolákban, háztartási iskolákban a román diákság aránya messze meghaladta a kisebbségekéét. Ehhez természetesen hozzájárult az, hogy a gyakorlati szakmákat oktató intézmények teljesen állami kézben összpontosultak, és a falaik között többnyire román nyelven zajlott az oktatás. Az sem mellékes, hogy a rurális lakószervezetű román lakosság számára elsősorban ezek az intézménytípusok voltak hozzáférhetőek.

A pedagógus-utánpótlást biztosító tanító- és tanítónőképzőkben is a román diákok aránya volt a domináns, amely a felduzzasztott állami elemi iskolai rendszer tanítóigényét volt hivatott kielégíteni. A kereskedelmi iskolák, valamint a líceumok szintén főként állami kézben összpontosultak (lásd a 164. sz. táblázatot), amely tény a román diákok arányában is megmutatkozott (lásd az 58., a 73. és a 166. sz. táblázatokot). Ezekkel az oktatási intézményekkel tehát az első világháború után nem csak a román népesség oktatási felzárkóztatása indult el, hanem az etnikai jellegű elitcsere (állami hivatalok, kulturális apparátus, szakértelmiség) bázisa is megeremtődött.

166. Az erdélyi alsó és középfokú oktatási intézményekbe beiratkozott diákok nemzetiségi megoszlása 1928/1929-ben, százalékban kifejezve:

	Román	Német	Magyar	Zsidó	Egyéb
Iskolakötelesek	60,7	9,1	24,0	3,2	3,0
Óvodák	40,7	23,2	29,6	4,8	1,8
Elemik	59,1	10,5	25,1	3,1	2,2
Tanító- és tanítónőképzők	81,9	5,2	12,2	0,2	0,5
Gimnáziumok és I. fokú leány-középiskolák	36,4	19,3	33,8	7,9	2,6
Líceumok és II. fokú leány-középiskolák	53,4	10,7	25,9	8,7	1,4
Kereskedelmi iskolák (elemi, felsőkereskedelmi)	63,0	7,5	18,8	9,9	0,8
Ipariskolák, szakiskolák, háztartási iskolák	91,7	1,6	4,6	0,9	1,2
Összes beiratkozott diák	57,6	11,4	25,3	3,5	2,1

A felsőoktatás lényegében leképezte a középiskolai helyzetet. Két esetben, a románok és a zsidók esetében, itt is túlliskolázottság figyelhető meg, azzal a lényeges különbséggel, hogy a zsidóknál a tendenciák negatív, a románoknál pedig pozitív irányba mutattak. A két világháború között a kisebbségi értelmiség utánpótlása lelassult, az igényeket nem elégítette ki. Ezzel szemben az érettségit adó középiskolák „elrománosodása” és a felsőoktatásba egyre nagyobb számba bekerülő többségi diákok révén felduzzadt a román diplomások száma.

A két világháború között a romániai egyetemisták száma négyszerezére nőtt (mindeközben a sikeres érettségit letevő diákok körében csak másfélszeres a növekedés), amely az egyetemi szféra túlnépesedéséhez vezetett. Igaz ez a kolozsvári egyetemre is, habár itt a beiratkozottak száma jóval kisebb arányban emelkedett. Az egyetem padjaiból kikerülő diplomások, az értelmiségi munkapiac telítettsége miatt, egyre nehezebben jutottak végzettségüknek megfelelő álláshoz. Mivel a szabadfoglalkozású pályákon, a szakértelmiségben, az 1918 előtti struktúráknak köszönhetően, még mindig a zsidók, a magyarok és a németek voltak túlsúlyban,³¹ az újonnan végzett román fiataloknak azt kellett tapasztalniuk, hogy csak nehézségek árán tudnak elhelyezkedni. A túlnépesedés konfliktushelyzeteket szült, amely elsősorban kisebbségellenes (zsidóellenes) megmozdulásokban öltött testet (Pálffy 2004: 160, Livezeanu 1995: 212–216).

³¹ Az orvosoknak még 1937-ben is 11,1%-a volt magyar, 15%-a német, 32,1%-a zsidó és 41,1%-a román. Az ügyvédek között 1936-ban a németek 7%-ot, magyarok 20,2%-ot, a zsidók 24,4-et, a románok pedig 47,8%-ot alkottak. Szél 1940: 696, Kiss 1936: 428.

A román elem túlsúlyba kerülése nem csak a kolozsvári egyetemen figyelhető meg. Az Erdély területén működő egyéb főiskolákban még inkább éreztette hatását a román állam azon törekvése, hogy kinevelje a saját, nemzethű kulturális elitjét. Ezekben az intézményekben, ahol a művészeti tudás mellett elsősorban szakirányú (műszaki, gazdasági) kompetenciákra lehetett szert tenni, 1935/1936-ban 80,6% volt a román hallgatók aránya. Amennyiben a felekezeti megoszlást vizsgáljuk, úgy azt látjuk, hogy a görögkeleti és görög katolikus vallású diákok dominanciája még jelentősebb volt (82,3%), miközben, ellentétben az I. Ferdinánd Tudományegyetemen tapasztaltakkal, a zsidó hallgatók alulreprezentáltak maradtak. Ez alól kivételt csak a kolozsvári Elektromechanikai Almérnöki Iskola (21%), valamint a kolozsvári Zene- és Színművészeti Akadémia (6,9%) képeztek.

167. Az erdélyi felsőoktatási intézményekbe beiratkozott diákok nemzetiségi megoszlása 1935/1936-ban, százalékban kifejezve:³²

	Román	Német	Magyar	Zsidó
I. Ferdinánd Tudományegyetem	63,6	4,6	20,5	9,9
Egyéb főiskolák	80,6	4,0	9,4	3,0
Összesen	69,9	4,3	16,4	7,4

168. Az erdélyi felsőoktatási intézményekbe beiratkozott diákok felekezeti megoszlása 1935/1936-ban, százalékban kifejezve:

	Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangélikus	Izraelita
I. Ferdinánd Tudományegyetem	38,9	25,6	12,9	7,3	1,4	4,0	9,9
Egyéb főiskolák	66,2	16,1	8,6	2,8	0,8	2,0	3,0
Összesen	48,9	22,1	11,3	5,7	1,2	3,2	7,4

Az 1940-es második bécsi döntés pillanatában az erdélyi oktatás tehát teljesen megváltozott képet mutatott az 1918-as állapotokhoz képest. Az Észak-Erdélybe visszatérő magyar adminisztráció visszamagyarosítási folyamatba kezdett az iskolai infrastruktúra minden szintjén. Így például az algimnáziumok 54,3%-ában folyt román nyelvű oktatás 1939/1940-ben, 1942/1943-ban viszont már csak 2,1%-ában. A főgimnáziumok többség-

³² Az *Egyéb főiskolák* kategória a következő, a tanulmányunkban részletesen tárgyalt felsőfokú intézményekre vonatkozik: Elektromechanikai Almérnöki Iskola, Agrártudományi Akadémia, Felsőkereskedelmi és Ipari Akadémia, Zene- és színművészeti Akadémia, Szépművészeti Iskola, Műszaki Főiskola.

ében is visszaállították a magyar nyelvű tanítást, és visszatért Kolozsvárra az első világháború után Szegedre menekült magyar egyetem. A nem egyetemi fokú oktatási intézményekben a diákok nemzetiségi és felekezeti megoszlása nagyjából az 1941-es népszámlálás eredményeinek felelt meg. Ezzel szemben a kolozsvári egyetemen a magyar diákok kerültek túlsúlyba, érzékeltetve a magyar állam elitképzésben elfoglalt kompenzáló álláspontját a két világháború közötti viszonyokhoz képest. Az erdélyi oktatási rendszernek és az oktatási piacnak az alakulását tehát mindvégig az állam részéről megnyilvánuló politikák (elitképzési stratégia, nemzetiségpolitika) határozták meg.

BIBLIOGRAFIA

ANGELESCU, Constantin

[1939] Evoluția învățământului primar și secundar în ultimii 20 de ani. Imprimeriile „Curentul” S. A., București.

1938 Anuar pe anul școlar 1937–1938. Academia Teologică Ortodoxă Română, Cluj.

1939 Anuar pe anul școlar 1938–1939. Academia Teologică Ortodoxă Română, Cluj.

1930 Anuarul 1924–1930. Academia Teologică Ortodoxă Română, Cluj.

1937 Anuarul 1935–1937. Academia Teologică Ortodoxă Română, Cluj.

1927 Anuarul învățământului comercial din România pe anul 1926–1927. Ministerul Instrucțiunii. Direcțiunea Generală a Învățământului Profesional, București.

1925 Anuarul învățământului particular de grad secundar din România pe anul școlar 1923–1924. Ministerul Instrucțiunii. Direcțiunea Generală a Învățământului Particular, Confesional și Minoritar, București.

1933 Anuarul Învățământului Primar. Ministerul Instrucțiunii Publice, Cultelor și Artelor, București.

1925 Anuarul învățământului secundar din România pe anul 1924–1925. Ministerul Instrucțiunii. Direcțiunea Generală a Învățământului Secundar, București.

1957 Anuarul Statistic al R.P.R. 1957. Editura Științifică, București.

1933 Anuarul Statistic al României 1931–1932. Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, București.

1934 Anuarul Statistic al României 1933. Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale. Institutul de Statistică Generală a Statului, București.

1935 Anuarul Statistic al României 1934. Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale. Institutul de Statistică a Statului, București.

1939 Anuarul Statistic al României 1937 și 1938. Institutul Central de Statistică, București.

1940 Anuarul Statistic al României 1939 și 1940. Institutul Central de Statistică, București.

1930 Anuarul Universității Regele Ferdinand I din Cluj 1929–1930. Tipografia Națională S.A., Cluj.

1931 Anuarul Universității Regele Ferdinand I din Cluj 1930–1931. Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, Cluj.

1932 Anuarul Universității Regele Ferdinand I din Cluj 1931–1932. Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, Cluj.

1933 Anuarul Universității Regele Ferdinand I din Cluj 1932–1933. Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, Cluj.

1934 Anuarul Universității Regele Ferdinand I din Cluj 1933–1934. Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, Cluj.

1935 Anuarul Universității Regele Ferdinand I din Cluj 1934–1935. Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, Cluj.

1939 Anuarul Universității Regele Ferdinand I din Cluj 1937–1938. Tipografia „Cartea Românească”, Cluj.

1940 Anuarul Universității Regele Ferdinand I din Cluj 1938–1939. Tipografia „Cartea Românească”, Cluj.

1943 Anuarul Universității Regele Ferdinand I Cluj–Sibiu. În al doilea an de refugiu 1941–1942. Tipografia „Cartea Românească” din Cluj, Sibiu.

B. Kovács András

1997 Szabályos kivétel. A romániai magyar oktatásügy regénye: 1918, 1944–1948, 1996. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest–Kolozsvár.

BALÁZS Sándor

1929 Adatok az erdélyi kisebbségek iskolavédelmi küzdelmeihez 1919–1929. Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet Részvénytársaság, Cluj–Kolozsvár.

BALOGH Júlia

1996 Az erdélyi hatalomváltás és a magyar közoktatás 1918–1928. Püski, Budapest.

BARABÁS Béla–Joó Rudolf (szerk.)

1990 A kolozsvári magyar egyetem 1945-ben: A Bolyai Egyetem szervezésének válogatott dokumentumai. Magyarságkutató Intézet, Budapest.

BÁRDI Nándor

2004 Tény és való. A budapesti kormányzatok és a határon túli magyarság kapcsolattörténete. Problémakatalógus. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony.

BÍRÓ Sándor

2002 Kisebbségben és többségben. Románok és magyarok 1867–1940. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda.

BUNESCU, Gheorghe (coord.)

2004 Antologia legilor învățământului din România. Institutul de Științe ale Educației, București.

CALIANI, Augustin

1934 L'enseignement minoritaire en Transylvanie. In: Revue de Transylvanie 2. 153–180.

CHIRIACESCU, Sergiu T.

1998 Învățământul superior brașovean 1948–1998. Editura Universității Transilvania, Brașov.

CIOBANU, Vasile

2001 Contribuții la cunoașterea istoriei sașilor transilvăneni 1918–1944. Editura Hora, Sibiu.

1922 Dare de seamă pe anii 1920/1921 și 1921/1922. Publicată de Direcțiunea Academiei. Academia de Comerț din Cluj, Cluj.

1924 Dare de seamă pe anii 1922/1923 și 1923/1924. Publicată de Rectoratul Academiei. Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale din Cluj, Cluj.

1926 Dare de seamă pe anii 1924/1925 și 1925/1926. Publicată de Rectoratul și Secretariatul Academiei. Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale din Cluj, Cluj.

1929 Dare de seamă pe anii 1926/1927 și 1927/1928. Publicată de Rectoratul și Secretariatul Academiei. Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale din Cluj, Cluj.

DIAC, Florian

2004 O istorie a învățământului românesc modern. Editura Oscar Print, București.

DIÓSZEGI László–R. SÜLE Andrea

1990 Hetven év. A romániai magyarság története 1919–1989. Magyar-sághkutató Intézet, Budapest.

DRĂGOESCU, Anton (coord.)

1999 Istoria României. Transilvania. Vol. II (1867–1947). Editura „George Barițiu”, Cluj-Napoca.

1951 Egyetemi Fokú Protestáns Theológiai Intézet (Kolozsvár) Évkönyve az 1949, 1949–50 és 1950–1951. tanévről. K. n., Kolozsvár.

1938 Enciclopedia României. vol. 1, Asociația Științifică pentru Enciclopedia României, București.

1923 Az Erdélyi Református Egyházkerület Theológiai Fakultásának Értesítője az 1922–1923. tanévről. (szerk. Makkai Sándor) A Ref. Theol. Fakultás Kiadványa, Cluj–Kolozsvár.

1924 Az Erdélyi Református Egyházkerület Theológiai Fakultásának Értesítője az 1923–1924. tanévről. (szerk. Makkai Sándor) A Ref. Theol. Fakultás Kiadványa, Cluj–Kolozsvár.

1925 Az Erdélyi Református Egyházkerület Theológiai Fakultásának Értesítője az 1924–1925. tanévről. (szerk. Tavaszy Sándor) A Ref. Theol. Fakultás Kiadványa, Cluj–Kolozsvár.

1926 Az Erdélyi Református Egyházkerület Theológiai Fakultásának Értesítője az 1925–1926. tanévről. (szerk. Tavaszy Sándor) A Ref. Theol. Fakultás Kiadványa, Cluj–Kolozsvár.

1927 Az Erdélyi Református Egyházkerület Theologiai Fakultásának Értesítője az 1926–1927. tanévről. (szerk. Tavaszy Sándor) A Ref. Theol. Fakultás Kiadványa, Cluj–Kolozsvár.

1928 Az Erdélyi Református Egyházkerület Theologiai Fakultásának Értesítője az 1927–1928. tanévről. (szerk. Tavaszy Sándor) A Ref. Theol. Fakultás Kiadványa, Cluj–Kolozsvár.

1929 Az Erdélyi Református Egyházkerület Theologiai Fakultásának Értesítője az 1928–1929. tanévről. (szerk. Tavaszy Sándor) A Ref. Theol. Fakultás Kiadványa, Cluj–Kolozsvár.

1930 Az Erdélyi Református Egyházkerület Theologiai Fakultásának Értesítője az 1929–1930. tanévről. (szerk. Tavaszy Sándor) A Ref. Theol. Fakultás Kiadványa, Cluj–Kolozsvár.

1931 Az Erdélyi Református Egyházkerület Theologiai Fakultásának Értesítője az 1930–1931. tanévről. (szerk. Tavaszy Sándor) A Ref. Theol. Fakultás Kiadványa, Cluj–Kolozsvár.

1934 Az Erdélyi Református Egyházkerület Theologiai Fakultásának Értesítője az 1933–1934. tanévről. (szerk. Imre Lajos) A Református Theol. Fakultás Kiadványa, Cluj–Kolozsvár.

1939 Az Erdélyi Református Egyházkerület Theologiai Fakultásának Értesítője az 1938–1939. tanévről. (szerk. Gönczy Lajos) A Ref. Theol. Fakultás Kiadványa, Cluj–Kolozsvár.

1940 Az Erdélyi Református Egyházkerület Theologiai Fakultásának Értesítője az 1939–1940. tanévről. (szerk. Gönczy Lajos) A Ref. Theol. Fakultás Kiadványa, Cluj–Kolozsvár.

1941 Az Erdélyi Református Egyházkerület Theologiai Fakultásának Értesítője az 1940–1941. tanévről. (szerk. Gönczy Lajos) A Ref. Theol. Fakultás Kiadványa, Kolozsvár.

1942 Az Erdélyi Református Egyházkerület Theologiai Fakultásának Értesítője az 1941–1942. tanévről. (szerk. Gönczy Lajos) A Ref. Theol. Fakultás Kiadványa, Kolozsvár.

1943 Az Erdélyi Református Egyházkerület Theologiai Fakultásának Évkönyve az 1942–1943. tanévről. (szerk. Gönczy Lajos) A Református Theol. Fakultás Kiadványa, Kolozsvár.

FLEISZ János

2005 Egy város átalakulása. Nagyvárad a két világháború között 1919–1940. Literátor, Nagyvárad.

GAAL György

2001 Egyetem a Farkas utcában. A kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem előzményei, korszakai és vonzatai. Erdélyi Magyar Műszaki Tudományos Társaság, Kolozsvár.

GIDÓ Attila

2006 Jogkorlátozás, kirekesztés és antiszemitizmus Kolozsváron (1918–1940). In: BRAHAM, Randolph L. (szerk.): Tanulmányok a holokausztról IV. Presscon Kiadó, Budapest, 17–55.

2012 Zsidó oktatásügy Kolozsváron a két világháború között. In: Biró Zsuzsanna Hanna–Nagy Péter Tibor (szerk.): Zsidóság – tradicionalitás és modernitás. Tisztelgő kötet Karády Viktor 75. születésnapja alkalmából. WJLF, Budapest, 519–532.

GIURESCU, Constantin C. (coord.)

1971 Istoria învățământului din România. Compendiu. Editura didactică și pedagogică, București.

GYÉMÁNT, Ladislau

2004 Evreii din Transilvania. Destin istoric. Centrul de Studii Transilvane–Institutul Cultural Român, Cluj-Napoca.

IANCU, Gheorghe

1970 Învățământul primar și secundar în Transilvania în perioada activității Consiliului Dirigent (1918–1920). In: Anuarul Institutului de Istorie din Cluj, Tom. XIII. 251–265.

JAKÓ Zsigmond

1992 Másfél évszázad az erdélyi honismeret szolgálatában. In: Erdélyi Múzeum 1–4. (54) 150–155.

KACSÓ Sándor (szerk.)

1937 Erdélyi Magyar Évkönyv 1938. A kisebbségi magyar polgár kézikönyve. A Brassói Lapok és a Népújság Kiadása, Brassó.

KARÁDY Viktor

1997 Iskolarendszer és felekezetei egyenlőtlenségek Magyarországon (1867–1945). Replika Kör, Budapest.

KARÁDY, Viktor–NAGY, Péter Tibor

2009 Educational Inequalities and Denominations, 1910. vol. 3. Database for Transylvania. John Wesley Publisher, Budapest.

KARADY, Victor–NASTASĂ, Lucian

2004 The University of Kolozsvár and the Students of Medical Faculty: 1872–1918. Central European University, Budapest.

KEPECS József (szerk.)

2001 Erdély településeinek vallási adatai (1880–1941). I. köt., Központi Statisztikai Hivatal, Budapest.

Kiss András

2003 Más források – más értelmezések. Mentor Kiadó, Marosvásárhely.

Kiss Árpád

1936 A romániai magyar ügyvédek. Magyar Kisebbség 15–16. (15) 428–433.

Kiss Tamás

2010 Támpontok az erdélyi etnikai rétegződési rendszer vizsgálatához, I. Pro Minoritate 2. (20) 3–28.

KORNIS Gyula (szerk.)

1927 Az elszakított magyarság közoktatásügye. A Magyar Pedagógiai Társaság Kiadása, Budapest.

LĂPTOIU, Negoită

1999 Școala de Arte Frumoase din Cluj și Timișoara (1925–1941). Editura ARC 2000, București.

LÁZOK János–VINCZE Gábor

1998 Erdély magyar egyeteme 1944–1949. Dokumentumok, 1945–1949. Custos–Mentor, Marosvásárhely.

LIVEZEANU, Irina

1995 Cultural Politics in Greater Romania. Regionalism, Nation Building, and Ethnic Struggle, 1918–1930. Cornell University Press, Ithaca and London.

1943 Magyar statisztikai évkönyv 1941. Országos Magyar Királyi Statisztikai Hivatal, Budapest.

1944 Magyar statisztikai évkönyv 1942. Országos Magyar Királyi Statisztikai Hivatal, Budapest.

1919 A Magyarországi Unitárius Egyház Kolozsvári Teológiai Akadémiájának értesítője az 1918–1919. évről. (szerk. Gálfi Lőrinc) Nyomtatott Kupferstein Testvérek könyvnyomdájában, Cluj–Kolozsvár.

1919 A Magyarországi Unitárius Egyház Kolozsvári Teológiai Akadémiájának értesítője az 1919–1920. évről. (szerk. Gálfi Lőrinc) Stief Jenő és Társa Könyvsajtója, Cluj–Kolozsvár.

1921 A Magyar Unitárius Egyház Kolozsvári Theológiai Akadémiájának értesítője az 1920–1921. iskolai évről. (szerk. Csifó Salamon) Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet, Cluj–Kolozsvár.

1926 A Magyar Unitárius Egyház Kolozsvári Teológiai Akadémiájának értesítője az 1925–1926. iskolai évről. (szerk. Kiss Elek) Nyomatott a „Corvin” Könyvnyomdai Műintézetben, Cluj–Kolozsvár.

1929 A Magyar Unitárius Egyház Kolozsvári Teológiai Akadémiájának értesítője az 1928–1929. iskolai évről. (szerk. Csifó Salamon) Nyomatott a „Corvin” Könyvnyomdai Műintézetben, Cluj–Kolozsvár.

1930 A Magyar Unitárius Egyház Kolozsvári Teológiai Akadémiájának értesítője az 1929–1930. iskolai évről. (szerk. Csifó Salamon) Nyomatott a „Corvin” Könyvnyomdai Műintézetben, Cluj–Kolozsvár.

1931 A Magyar Unitárius Egyház Kolozsvári Teológiai Akadémiájának értesítője az 1930–1931. iskolai évről. (szerk. Csifó Salamon) Nyomatott a „Corvin” Könyvnyomdai Műintézetben, Cluj–Kolozsvár.

1932 A Magyar Unitárius Egyház Kolozsvári Teológiai Akadémiájának értesítője az 1931–1932. iskolai évről. (szerk. Csifó Salamon) Nyomatott a „Corvin” Könyvnyomdai Műintézetben, Cluj–Kolozsvár.

1933 A Magyar Unitárius Egyház Kolozsvári Teológiai Akadémiájának értesítője az 1932–1933. iskolai évről. (szerk. Csifó Salamon) Nyomatott a „Corvin” Könyvnyomdai Műintézetben, Cluj–Kolozsvár.

1935 A Magyar Unitárius Egyház Teológiai Akadémiájának értesítője az 1934–1935. iskolai évről. (szerk. Vári Albert) Tipografia „Orient” Könyvnyomda, Cluj.

MANUIĂ, Sabin (red.)

1938 Recensământul general al Populației României din 29 decembrie 1930. Vol. 3, Institutul Central de Statistică, București.

Mikó Imre

1941 Huszonkét év. Az erdélyi magyarság politikai története 1918. december 1-től 1940. augusztus 30-ig. Stúdium, Budapest.

MOGA, Valer

2003 *Astra și Societatea 1918–1930*. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.

MORARU, Alexandru

1996 *Învățământul teologic universitar ortodox din Cluj (1924–1952)*. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.

NAGY Lajos

1944 *A kisebbségek alkotmányjogi helyzete Nagyromániában*. ETI, Kolozsvár.

NICOARĂ, Mihai Teodor

2010 *Istoria Universității din Cluj. De la Universitatea „Regele Ferdinand I” la Universitatea „Babeș-Bolyai” (1945–1959)*. Teză de doctorat, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca.

PÁLFY Zoltán

2004 *Nemzetállam és felsőoktatási piac. Adatok a kolozsvári egyetem diákságának etnikai és társadalmi összetételéről a két világháború között*. Erdélyi Társadalom 2. (2) 151–180.

2008 *Cluj Higher Learning in the Early Communist Period: Ethnic Division Reasserted in a Nationalized Market*. In: *Anuarul Institutului de Istorie „G. Barițiu” din Cluj-Napoca XLVII*. 283–307.

PUȘCAȘ, Vasile (szerk.)

1999 *University and Society: A History of Higher Education in Cluj in the 20th Century*. Cluj University Press, Cluj-Napoca.

1936 *A Református Theologiai Fakultás értesítője az 1935–1936. tanévről*. (szerk. Imre Lajos) *A Ref. Theol. Fakultás Kiadványa*, Cluj-Kolozsvár.

1937 *A Református Theologiai Fakultás értesítője az 1936–1937. tanévről*. (szerk. Gönczy Lajos) *A Ref. Theol. Fakultás Kiadványa*, Cluj-Kolozsvár.

1938 *A Református Theologiai Fakultás értesítője az 1937–1938. tanévről*. (szerk. Gönczy Lajos) *A Ref. Theol. Fakultás Kiadványa*, Cluj-Kolozsvár.

RÓNAI András

1934 *Az erdélyi magyarság népoktatásügyének statisztikai mérlege a másfél évtizedes román uralom alatt*. *Magyar Statisztikai Szemle* 12. (10) 851–871.

ROTARIU, Traian (coord.)

1999 Recensământul din 1910. Transilvania. Editura Staff, Cluj-Napoca.

2002 Recensământul din 1941. Transilvania. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2002.

SCURTU, Ioan (coord.)

2003 Istoria românilor. Vol. VIII. România întregită. Editura Enciclopedică, București.

SEBESTYÉN Kálmán

1998 Román iskolák Észak-Erdélyben (1940–1944). Limes 4. (11) 167–171.

1924 Statistica învățământului public și particular din România pe anii școlari 1919–1920 și 1920–1921. Ministerul Instrucțiunii. Direcția Generală a Statisticii Învățământului, Statelor Personale și Arhivelor, București.

1931 Statistica învățământului din România pe anii școlari 1921/1922–1928/1929. Ministerul Instrucțiunii, al Cultelor și Artelor. Secretariatul General, Secția de Studii, Documentare și Statistică, București.

SULYOK István–FRITZ László (szerk.)

1930 Erdélyi magyar évkönyv 1918–1929. I. évf. Juventus Kiadás, Kolozsvár.

SZÉL Tivadar

1940 A visszacsatolt keleti terület. Közegészségügy. Magyar Statisztikai Szemle 8–9. (XVIII) 685–696.

SZLUCSKA János

2009 „Pünkösdi királyság.” Az észak-erdélyi oktatásügy története 1940–1944. Gondolat Kiadó, Budapest.

1940 Tabloul școlilor primare particulare și confesionale. Anul școlar 1939/1940. Ministerul Educației Naționale. Direcțiunea Învățământului Particular și Confesional, București.

TISMĂNEANU, Vladimir–DOBRINCU, Dorin–VASILE, Cristian (szerk.)

2007 Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România. Raport Final. Humanitas, București.

TÓTH Ágnes

1998 Nemzetiségi népiskolák Magyarországon az 1943/44-es tanévben. Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára, Kecskemét.

TÖRÖK Borbála Zsuzsanna

2008. The Ethnic Design of Scholarship. Learned Societies and State Intervention in 19th Century Transylvania. Karady, Victor–Török Borbála Zsuzsanna (szerk.): Cultural Dimensions of Elite Formation in Transylvania (1770–1950). Ethnocultural Diversity Resource Center, Cluj-Napoca, 115–137.

1936 Az Unitárius Egyház Teológiai Akadémiájának értesítője az 1935–1936. iskolai évről. (szerk. Vári Albert) Tipografia „Pallas” Könyvnyomda, Cluj.

1937 Az Unitárius Egyház Teológiai Akadémiájának értesítője az 1936–1937. iskolai évről. (szerk. Vári Albert) Tipografia „Pallas” Könyvnyomda, Cluj.

1938 Az Unitárius Egyház Teológiai Akadémiájának értesítője az 1937–1938. iskolai évről. (szerk. Kiss Elek) Tipografia „Pallas” Könyvnyomda, Cluj.

1939 Az Unitárius Egyház Teológiai Akadémiájának értesítője az 1938–1939. iskolai évről. (szerk. Kiss Elek) Tipografia „Pallas” Könyvnyomda, Cluj.

1940 Az Unitárius Egyház Teológiai Akadémiájának értesítője az 1939–1940. iskolai évről. (szerk. Fikker János) Tipografia „Pallas” Sokszorosító Ipari Szövetkezet, Kolozsvár.

1941 Az Unitárius Egyház Teológiai Akadémiájának értesítője az 1939–1940. iskolai évről. (szerk. Fikker János) „Pallas” Könyvnyomda, Kolozsvár.

1942 Az Unitárius Egyház Teológiai Akadémiájának értesítője az 1941–1942. iskolai évről. (szerk. Abrudbányai János) Lengyel Albert Könyvnyomdája, Kolozsvár.

VARGA E. Árpád

1998 Fejezetek a jelenkori Erdély népesedéstörténetéből. Tanulmányok. Püski, Budapest.

VIMAN, Ioan

2007 Învățământul secundar din părțile sătmărene în perioada interbelică: 1919–1940. Editura Muzeului Sătmărean, Satu Mare.

VINCZE Gábor

1999 Illúziók és csalódások. Fejezetek a romániai magyarság második világháború utáni történetéből. Státus Könyvkiadó, Csíkszereda.

WAGNER, Richard

2000 Ethnic Germans in Romania. In: Wolf, Stefan (ed.): German Minorities in Europe. Ethnic Identity and Cultural Belonging. Berghahn Books, New York, Oxford, 135–142.

ZACH, Cornelius R.

2001 Sașii între tradiție și noi opțiuni politice 1930–1944. In: Transilvania și sașii ardeleni în istoriografie. Din publicațiile Asociației Studii Transilvane Heidelberg. Editura Hora, Arbeitskreis für Siebenbürgische Landeskunde, Sibiu, Heidelberg, 171–183.

MELLÉKLETEK

1. Az erdélyi iskoláskorúak korcsoportonkénti megoszlása falvakon és városokon:

Iskoláskorúak Erdélyben		5–7 éves		7–16 éves		16–18 éves		Összesen		Összes fiú és lány
		Fiú	Lány	Fiú	Lány	Fiú	Lány	Fiú	Lány	
1924	Falvak			323 619	308 780					632 399
	Városok			58 526	53 145					111 671
	Összesen			382 145	361 925					744 070
1925	Falvak	79 137	76 128	332 997	318 408	80 908	74 243	493 042	468 779	961 821
	Városok	10 182	9788	51 669	49 627	11 153	8750	73 004	68 165	141 169
	Összesen	89 319	85 916	384 666	368 035	92 061	82 993	566 046	536 944	1 102 990
1926	Falvak	90 681	87 991	304 280	291 240	74 804	69 334	469 765	448 565	918 330
	Városok	11 143	11 237	51 103	46 044	8783	6473	71 029	63 754	134 783
	Összesen	101 824	99 228	355 383	337 284	83 587	75 807	540 794	512 319	1 053 113
1927	Falvak	9543	93 163	303 658	290 179	68 280	62 050	467 374	445 392	912 766
	Városok	11 516	11 231	52 552	46 406	10 116	6119	74 184	63 756	137 940
	Összesen	21 059	104 394	356 210	336 585	78 396	68 169	541 558	509 148	1 050 706
1928	Falvak	99 377	96 470	313 131	298 297	63 191	56 429	475 699	451 259	926 958
	Városok	12 910	12 629	53 131	46 886	9666	5393	75 707	64 908	140 615
	Összesen	112 287	109 099	366 262	345 183	72 857	61 822	551 406	516 104	1 067 510
1929	Falvak	95 744	94 256	314 345	299 555	59 984	54 282	470 073	448 093	918 166
	Városok	11 822	11 502	51 020	44 954	9310	5039	72 152	61 495	133 647
	Összesen	107 566	105 758	365 365	344 509	69 294	59 321	542 225	509 588	1 051 813
1931	Falvak	95 262	92 480	343 834	328 884	46 222	41 502	485 318	462 866	948 184
	Városok	11 354	11 072	55 234	50 747	7866	4231	74 454	66 050	140 504
	Összesen	106 616	103 552	399 068	379 631	54 088	45 733	559 772	528 916	1 088 688
1933	Falvak	95 562	90 242	384 661	370 662	28 230	25 118	508 453	486 022	994 475
	Városok	10 001	9844	55 884	52 250	4966	2766	70 851	64 860	135 711
	Összesen	105 563	100 086	440 545	422 912	33 196	27 884	579 304	550 882	1 130 186
1936	Falvak	94 594	91 886	396 537	380 635	40 716	36 793	531 847	509 314	1 041 161
	Városok	9745	9605	60 605	56 044	6602	3999	76 952	69 648	146 600
	Összesen	104 339	101 491	457 142	436 679	47 318	40 792	608 799	578 962	1 187 761
1937	Falvak	94 642	92 296	395 601	378 906	45 133	41 624	535 376	512 826	1 048 202
	Városok	10 391	10 128	62 163	57 202	8661	4969	81 215	72 299	153 514
	Összesen	105 033	102 424	457 764	436 108	53 794	46 593	616 591	585 125	1 201 716

2. Az erdélyi iskoláskorúak nemzetiségi megoszlása falvakon és városokon:

Iskoláskorúak Erdélyben		Bolgár		Szerb		Ukrán/rutén		Zsidó		Magyar		Német		Román	
		Lány	Fiú	Lány	Fiú	Lány	Fiú	Lány	Fiú	Lány	Fiú	Lány	Fiú	Lány	Fiú
1924	Falvak	297	742	2825	2838	2533	2525	6487	6292	65 945	68 794	28 799	30 485	196 963	207 243
	Városok	64	72	269	336	198	204	7899	7967	20 386	21 532	8354	8716	15 392	18 940
	Összesen	361	814	3094	3174	2731	2729	14 386	14 259	86 331	90 326	37 153	39 201	212 355	226 183
1925	Falvak	853	976	3327	3425	2877	2883	9168	10 390	106 025	110 963	42 020	44 121	297 591	313 320
	Városok	50	43	234	298	69	82	8563	8730	28 805	30 406	8514	9530	20 996	22 878
	Összesen	903	1019	3561	3723	2946	2965	17 731	19 120	134 830	141 369	50 534	53 651	318 587	336 198
1926	Falvak	1500	1643	4138	4177	1896	1912	8022	8066	100 073	103 820	40 483	43 223	285 700	299 944
	Városok	31	36	308	389	81	96	8435	8559	26 201	28 631	9718	10 756	18 174	21 654
	Összesen	1531	1679	4446	4566	1977	2008	16 457	16 625	126 274	132 451	50 201	53 979	303 874	321 598
1927	Falvak	972	954	3765	3900	3420	3462	7974	7913	95 551	100 683	36 856	39 814	290 795	304 224
	Városok	31	38	298	363	107	144	9130	9654	25 774	29 348	9294	11 056	18 366	22 693
	Összesen	1003	992	4063	4263	3527	3606	17 104	17 567	121 325	130 031	46 150	50 870	309 161	326 917
1928	Falvak	827	865	3863	3904	3549	3468	8333	8244	96 815	102 670	37 095	40 013	294 682	309 998
	Városok	28	46	273	370	198	245	8613	9417	26 483	30 148	8884	11 044	19 833	23 766
	Összesen	855	911	4136	4274	3747	3713	16 946	17 661	123 298	132 818	45 979	51 057	314 515	333 764

MELLÉKLETEK

1929	Falvak	1707	1775	3448	3334	3324	3503	8030	8062	95 944	100 311	35 812	38 241	294 558	309 350
	Városok	24	41	278	337	147	150	8211	8737	25 720	28 850	8397	10 548	18 190	22 916
	Összesen	1731	1816	3726	3671	3471	3653	16 241	16 799	121 664	129 161	44 209	48 789	312 748	332 266
1931	Falvak	920	948	2967	3126	3678	3812	8346	8428	97 694	101 538	37 128	39 719	304 504	319 928
	Városok	17	29	263	315	159	238	8259	8808	25 791	28 333	8910	10 395	22 009	25 588
	Összesen	937	977	3230	3441	3837	4050	16 605	17 236	123 485	129 871	46 038	50 114	326 513	345 516
1933	Falvak	921	964	2765	2865	3611	3705	8244	8396	100 448	105 006	38 854	40 955	322 736	337 745
	Városok	11	29	207	237	168	202	7685	7872	24 344	25 176	8766	9997	23 041	26 614
	Összesen	932	993	2972	3102	3779	3907	15 929	16 268	124 792	130 182	47 620	50 952	345 777	364 359
1936	Falvak	887	939	3053	3371	3985	4279	8421	8557	99 133	104 370	38 646	41 198	345 546	359 033
	Városok	21	24	244	288	149	176	7704	8058	24 503	26 482	9033	11 070	27 134	29 913
	Összesen	908	963	3297	3659	4134	4455	16 125	16 615	123 636	130 852	47 679	52 268	372 680	388 946
1937	Falvak	864	891	2710	2661	3924	5347	8103	8059	97 363	102 239	36 436	39 206	353 575	366 794
	Városok	22	24	253	291	179	197	8242	8761	24 868	26 779	9208	11 254	28 589	32 858
	Összesen	886	915	2963	2952	4103	5544	16 345	16 820	122 231	129 018	45 644	50 460	382 164	399 652

OKTATÁSI INTÉZMÉNYRENDSZER ÉS DIÁKPOPULÁCIÓ ERDÉLYBEN

3. Az erdélyi iskoláskorúak nemzetiségi megoszlása falvakon és városokon:

Iskoláskorúak Erdélyben		Összesen román, magyar, német, zsidó, ukrán szerb, bolgár			Egyéb fiú és lány	Összesen		
		Fiú	Lány	Összesen		Fiú	Lány	Összesen
1924	Falvak	318 919	303 849	622 768	9631	323 619	308 780	632 399
	Városok	57 767	52 562	110 329	1342	58 526	53 145	111 671
	Összesen	376 686	356 411	733 097	10 973	382 145	361 925	744 070
1925	Falvak	486 078	461 861	947 939	13 882	493 042	468 779	961 821
	Városok	71 967	67 231	139 198	1971	73 004	68 165	141 169
	Összesen	558 045	529 092	1 087 137	15 853	566 046	536 944	1 102 990
1926	Falvak	462 785	441 812	904 597	13 733	469 765	448 565	918 330
	Városok	70 121	62 948	133 069	1714	71 029	63 754	134 783
	Összesen	532 906	504 760	1 037 666	15 447	540 794	512 319	1 053 113
1927	Falvak	460 950	439 333	900 283	12 483	467 374	445 392	912 766
	Városok	73 296	63 000	136 296	1644	74 184	63 756	137 940
	Összesen	534 246	502 333	1 036 579	14 127	541 558	509 148	1 050 706
1928	Falvak	469 162	445 164	914 326	12 632	475 699	451 259	926 958
	Városok	75 036	64 312	139 348	1267	75 707	64 908	140 615
	Összesen	544 198	509 476	1 053 674	13 899	551 406	516 167	1 067 573
1929	Falvak	464 576	442 823	907 399	10 767	470 073	448 093	918 166
	Városok	71 579	60 967	132 546	1101	72 152	61 495	133 647
	Összesen	536 155	503 790	1 039 945	11 868	542 225	509 588	1 051 813
1931	Falvak	477 499	455 237	932 736	15 448	485 318	462 866	948 184
	Városok	73 706	65 408	139 114	1390	74 454	66 050	140 504
	Összesen	551 205	520 645	1 071 850	16 838	559 772	528 916	1 088 688
1933	Falvak	499 636	477 579	977 215	17 260	508 453	486 022	994 475
	Városok	70 127	64 222	134 349	1362	70 851	64 860	135 711
	Összesen	569 763	541 801	1 111 564	18 622	579 304	550 882	1 130 186
1936	Falvak	521 747	499 671	1 021 418	19 743	531 847	509 314	1 041 161
	Városok	76 011	68 788	144 799	1801	76 952	69 648	146 600
	Összesen	597 758	568 459	1 166 217	21 544	608 799	578 962	1 187 761
1937	Falvak	525 197	502 975	1 028 172	20 030	535 376	512 826	1 048 202
	Városok	80 164	71 361	151 525	1989	81 215	72 299	153 514
	Összesen	605 361	574 336	1 179 697	22 019	616 591	585 125	1 201 716

4. Az állami óvodák száma az erdélyi falvakban és városokon:

Állami óvodák Erdélyben		Intézmények száma
1921/1922	Falvak	50
	Városok	49
	Összesen	99
1922/1923	Falvak	50
	Városok	75
	Összesen	125
1923/1924	Falvak	110
	Városok	63
	Összesen	173
1924/1925	Falvak	142
	Városok	66
	Összesen	208
1925/1926	Falvak	203
	Városok	108
	Összesen	311
1926/1927	Falvak	258
	Városok	100
	Összesen	358
1927/1928	Falvak	365
	Városok	122
	Összesen	487
1928/1929	Falvak	436
	Városok	120
	Összesen	556
1930/1931	Falvak	538
	Városok	135
	Összesen	673
1931/1932	Falvak	542
	Városok	133
	Összesen	675
1932/1933	Falvak	519
	Városok	147
	Összesen	666
1935/1936	Falvak	599
	Városok	164
	Összesen	763
1936/1937	Falvak	642
	Városok	165
	Összesen	807

OKTATÁSI INTÉZMÉNYRENDSZER ÉS DIÁKPOPULÁCIÓ ERDÉLYBEN

5. Az állami elemi iskolák és tanerők száma az erdélyi falvakban és városokon:

Állami elemi iskolák Erdélyben		Intézmények száma				Tanerők száma
		Fiú	Lány	Vegyes	Összesen	
1921/1922	Falvak	37	47	2689	2773	4717
	Városok	23	24	224	271	1150
	Összesen	60	71	2913	3044	5867
1922/1923	Falvak	–	–	3391	3391	4950
	Városok	17	18	189	224	978
	Összesen	17	18	3580	3615	5928
1923/1924	Falvak	–	–	3545	3545	5158
	Városok	10	8	128	146	890
	Összesen	10	8	3673	3691	6048
1924/1925	Falvak	2	1	3600	3603	5995
	Városok	12	10	124	146	928
	Összesen	14	11	3724	3749	6923
1925/1926	Falvak	6	6	3548	3560	6327
	Városok	15	13	132	160	1133
	Összesen	21	19	3680	3720	7460
1926/1927	Falvak	4	4	3695	3703	6828
	Városok	13	13	115	141	946
	Összesen	17	17	3810	3844	7774
1927/1928	Falvak	5	3	3818	3826	7342
	Városok	15	13	132	160	968
	Összesen	20	16	3950	3986	8310
1928/1929	Falvak	3	2	4155	4160	7496
	Városok	16	15	137	168	1202
	Összesen	19	17	4292	4328	8698
1929/1930	Falvak				4046	7815
	Városok				181	1061
	Összesen				4227	8876
1930/1931	Falvak	2	2	4075	4079	7891
	Városok	14	14	153	182	1052
	Összesen	16	16	4228	4261	8943
1931/1932	Falvak	5	3	4092	4100	7826
	Városok	15	14	156	185	1202
	Összesen	20	17	4248	4285	9028
1932/1933	Falvak	2	1	4107	4110	7903
	Városok	11	14	162	187	1169
	Összesen	13	15	4269	4297	9072
1935/1936	Falvak	2	–	4287	4289	8954
	Városok	18	16	181	215	1241
	Összesen	20	16	4468	4504	10195

MELLÉKLETEK

1936/1937	Falvak	1	2	4337	4340	9850
	Városok	28	25	177	230	1410
	Összesen	29	27	4514	4570	11 260

6. Az erdélyi állami tanító- és tanítónőképzők diákjai és tanárai:

Állami tanító- és tanítónő- képzők Erdélyben		Iskolák száma	Tanulók			Tanárok (mes- terek nélkül)
			Beiratkozottak	Felsőbb osztály- ba léptek		
1921/1922	Tanítóképzők	9	1445	1260	87,2	99
	Tanítónőképzők	7	1321	1129	85,5	49
	Összesen	16	2766	2389	86,4	148
1922/1923	Tanítóképzők	9	1823	1547	84,9	97
	Tanítónőképzők	8	1652	1403	84,9	61
	Összesen	17	3475	2950	84,9	158
1923/1924	Tanítóképzők	13	2338	2033	87,0	128
	Tanítónőképzők	9	1807	1606	88,9	70
	Összesen	22	4145	3639	87,8	198
1924/1925	Tanítóképzők	15	3039	2588	85,2	146
	Tanítónőképzők	10	1888	1705	90,3	88
	Összesen	25	4927	4293	87,1	234
1925/1926	Tanítóképzők	15	3373	2844	84,3	152
	Tanítónőképzők	10	1935	1686	87,1	82
	Összesen	25	5308	4530	85,3	234
1926/1927	Tanítóképzők	15	3557	3079	86,6	160
	Tanítónőképzők	10	1972	1677	85,0	96
	Összesen	25	5529	4756	86,0	256
1927/1928	Tanítóképzők	18	4113	3536	86,0	177
	Tanítónőképzők	12	2413	2056	85,2	114
	Összesen	30	6526	5592	85,7	291
1928/1929	Tanítóképzők	18	4018	3453	85,9	189
	Tanítónőképzők	12	2319	2061	88,9	128
	Összesen	30	6337	5514	87,0	317
1930/1931	Tanítóképzők	17	3117	2670	85,7	161
	Tanítónőképzők	12	2068	1789	86,5	213
	Összesen	29	5185	4459	86,0	374
1931/1932	Tanítóképzők	17	2779	2473	89,0	269
	Tanítónőképzők	11	1670	1514	90,7	201
	Összesen	28	4449	3987	89,6	470
1932/1933	Tanítóképzők	16	2313	2077	89,8	251
	Tanítónőképzők	9	1498	1326	88,5	161
	Összesen	25	3811	3403	89,3	412

OKTATÁSI INTÉZMÉNYRENDSZER ÉS DIÁKPOPULÁCIÓ ERDÉLYBEN

1935/1936	Tanítóképzők	16	2870	2500	87,1	266
	Tanítónőképzők	9	1856	1615	87,0	167
	Összesen	25	4726	4115	87,1	433
1936/1937	Tanítóképzők	17	2954	2596	87,9	277
	Tanítónőképzők	9	1906	1670	87,6	168
	Összesen	26	4860	4266	87,8	445

7. Az erdélyi állami tanító- és tanítónőképzők diákjainak nemzetiségi megoszlása:

Állami tanítóképzők diákjainak nemzetiségi megoszlása		A beiratkozott diákok nemzetisége											
		Román		Német		Magyar		Zsidó		Egyéb		Összesen	
1923/1924	Tanítóképzők	2159	92,3	6	0,3	170	7,3	–		3	0,1	2338	
	Tanítónőképzők	1774	98,2	5	0,3	19	1,1	9	0,5	–		1807	
	Összesen	3933	94,9	11	0,3	189	4,6	9	0,2	3	0,1	4145	
1924/1925	Tanítóképzők	2827	93,0	31	1,0	172	5,7	2	0,1	7	0,2	3039	
	Tanítónőképzők	1845	97,7	4	0,2	27	1,4	12	0,6	–	–	1888	
	Összesen	4672	94,8	35	0,7	199	4,0	14	0,3	7	0,1	4927	
1925/1926	Tanítóképzők	3198	94,8	25	0,7	127	3,8	–	0,0	23	0,7	3373	
	Tanítónőképzők	1880	97,2	9	0,5	22	1,1	12	0,6	12	0,6	1935	
	Összesen	5078	95,7	34	0,6	149	2,8	12	0,2	35	0,7	5308	
1926/1927	Tanítóképzők	3430	96,4	18	0,5	91	2,6	1	0,0	17	0,5	3557	
	Tanítónőképzők	1909	96,8	10	0,5	34	1,7	10	0,5	9	0,5	1972	
	Összesen	5339	96,6	28	0,5	125	2,3	11	0,2	26	0,5	5529	
1927/1928	Tanítóképzők	3976	96,7	15	0,4	100	2,4	1	0,0	21	0,5	4113	
	Tanítónőképzők	2303	95,4	9	0,4	77	3,2	11	0,5	13	0,5	2413	
	Összesen	6279	96,2	24	0,4	177	2,7	12	0,2	34	0,5	6526	
1928/1929	Tanítóképzők	3898	97,0	25	0,6	73	1,8	1	0,0	21	0,5	4018	
	Tanítónőképzők	2204	95,0	20	0,9	69	3,0	10	0,4	16	0,7	2319	
	Összesen	6102	96,3	45	0,7	142	2,2	11	0,2	37	0,6	6337	
1935/1936	Tanítóképzők	2682	93,4	41	1,4	94	3,3	6	0,2	47	1,6	2870	
	Tanítónőképzők	1712	92,2	17	0,9	108	5,8	11	0,6	8	0,4	1856	
	Összesen	4394	93,0	58	1,2	202	4,3	17	0,4	55	1,2	4726	
1936/1937	Tanítóképzők	2737	92,7	60	2,0	108	3,7	5	0,2	44	1,5	2954	
	Tanítónőképzők	1789	93,9	19	1,0	80	4,2	4	0,2	14	0,7	1906	
	Összesen	4526	93,1	79	1,6	188	3,9	9	0,2	58	1,2	4860	

MELLÉKLETEK

8. Az erdélyi állami tanító- és tanítónőképzők diákjainak vallási megoszlása:

Állami tanító- és tanítónő- képzők		A beiratkozottak vallása								
		Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangelikus	Izraelita	Egyéb	Összesen
1923/1924	Tanítóképzők	1458	698	72	70	33	7	–	–	2338
	Tanítónőképzők	1367	390	29	6	1	4	9	1	1807
	Összesen	2825	1088	101	76	34	11	9	1	4145
1924/1925	Tanítóképzők	2074	750	99	67	39	7	2	1	3039
	Tanítónőképzők	1401	433	26	11	–	3	12	2	1888
	Összesen	3475	1183	125	78	39	10	14	3	4927
1925/1926	Tanítóképzők	2343	870	71	58	27	4	–	–	3373
	Tanítónőképzők	1431	449	28	11	–	1	12	3	1935
	Összesen	3774	1319	99	69	27	5	12	3	5308
1926/1927	Tanítóképzők	2601	836	57	37	21	4	1	–	3557
	Tanítónőképzők	1411	496	38	14	–	2	10	1	1972
	Összesen	4012	1332	95	51	21	6	11	1	5529
1927/1928	Tanítóképzők	2772	1217	63	39	17	4	1	–	4113
	Tanítónőképzők	1594	714	49	29	6	6	11	4	2413
	Összesen	4366	1931	112	68	23	10	12	4	6526
1928/1929	Tanítóképzők	2668	1248	53	33	13	2	1	–	4018
	Tanítónőképzők	1513	689	62	38	4	–	10	3	2319
	Összesen	4181	1937	115	71	17	2	11	3	6337
1930/1931	Tanítóképzők	1816	1169	99	30	12	9	1	–	3117
	Tanítónőképzők	1270	661	89	31	5	3	7	1	2068
	Összesen	3086	1830	188	61	17	12	8	1	5185
1931/1932	Tanítóképzők	1705	951	71	23	16	12	1	–	2779
	Tanítónőképzők	1056	517	61	21	4	2	9	–	1670
	Összesen	2761	1468	132	44	20	14	10	–	4449
1932/1933	Tanítóképzők	1446	736	72	29	12	15	3	–	2313
	Tanítónőképzők	914	467	63	37	5	3	9	–	1498
	Összesen	2360	1203	135	66	17	18	12	–	3811
1935/1936	Tanítóképzők	1617	1074	99	42	22	9	6	1	2870
	Tanítónőképzők	1102	609	76	38	12	5	13	1	1856
	Összesen	2719	1683	175	80	34	14	19	2	4726
1936/1937	Tanítóképzők	1622	1134	119	43	17	10	1	8	2954
	Tanítónőképzők	1139	650	58	35	9	6	6	3	1906
	Összesen	2761	1784	177	78	26	16	7	11	4860

9. Az erdélyi állami tanító- és tanítónőképzők diákjainak vallási megoszlása, százalékban kifejezve:

Állami tanító- és tanítónőképzők		A beiratkozottak vallása							
		Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangelikus	Izraelita	Egyéb
1923/1924	Tanítóképzők	62,4	29,9	3,1	3,0	1,4	0,3	–	
	Tanítónőképzők	75,7	21,6	1,6	0,3	0,1	0,2	0,5	0,1
	Összesen	68,2	26,2	2,4	1,8	0,8	0,3	0,2	0,0
1924/1925	Tanítóképzők	68,2	24,7	3,3	2,2	1,3	0,2	0,1	0,0
	Tanítónőképzők	74,2	22,9	1,4	0,6	–	0,2	0,6	0,1
	Összesen	70,5	24,0	2,5	1,6	0,8	0,2	0,3	0,1
1925/1926	Tanítóképzők	69,5	25,8	2,1	1,7	0,8	0,1	–	–
	Tanítónőképzők	74,0	23,2	1,4	0,6	–	0,1	0,6	0,2
	Összesen	71,1	24,8	1,9	1,3	0,5	0,1	0,2	0,1
1926/1927	Tanítóképzők	73,1	23,5	1,6	1,0	0,6	0,1	0,0	–
	Tanítónőképzők	71,6	25,2	1,9	0,7	–	0,1	0,5	0,1
	Összesen	72,6	24,1	1,7	0,9	0,4	0,1	0,2	0,0
1927/1928	Tanítóképzők	67,4	29,6	1,5	0,9	0,4	0,1	0,0	–
	Tanítónőképzők	66,1	29,6	2,0	1,2	0,2	0,2	0,5	0,2
	Összesen	66,9	29,6	1,7	1,0	0,4	0,2	0,2	0,1
1928/1929	Tanítóképzők	66,4	31,1	1,3	0,8	0,3	0,0	0,0	–
	Tanítónőképzők	65,2	29,7	2,7	1,6	0,2	–	0,4	0,1
	Összesen	66,0	30,6	1,8	1,1	0,3	0,0	0,2	0,0
1930/1931	Tanítóképzők	58,3	37,5	3,2	1,0	0,4	0,3	0,0	–
	Tanítónőképzők	61,4	32,0	4,3	1,5	0,2	0,1	0,3	0,0
	Összesen	59,5	35,3	3,6	1,2	0,3	0,2	0,2	0,0
1931/1932	Tanítóképzők	61,4	34,2	2,6	0,8	0,6	0,4	0,0	–
	Tanítónőképzők	63,2	31,0	3,7	1,3	0,2	0,1	0,5	–
	Összesen	62,1	33,0	3,0	1,0	0,4	0,3	0,2	–
1932/1933	Tanítóképzők	62,5	31,8	3,1	1,3	0,5	0,6	0,1	–
	Tanítónőképzők	61,0	31,2	4,2	2,5	0,3	0,2	0,6	–
	Összesen	61,9	31,6	3,5	1,7	0,4	0,5	0,3	–
1935/1936	Tanítóképzők	56,3	37,4	3,4	1,5	0,8	0,3	0,2	0,0
	Tanítónőképzők	59,4	32,8	4,1	2,0	0,6	0,3	0,7	0,1
	Összesen	57,5	35,6	3,7	1,7	0,7	0,3	0,4	0,0
1936/1937	Tanítóképzők	54,9	38,4	4,0	1,5	0,6	0,3	0,0	0,3
	Tanítónőképzők	59,8	34,1	3,0	1,8	0,5	0,3	0,3	0,2
	Összesen	56,8	36,7	3,6	1,6	0,5	0,3	0,1	0,2

MELLÉKLETEK

10. Az egyházi és egyesületi tanítóképzők diákjai és tanárai:

Egyházi és egyesületi tanítóképzők		Intézmények száma	Beiratkozott diákok	Felsőbb osztályba léptek		Tanerők
1926/1927	Fiú	4	307	270	87,9	59
	Lány	9	601	541	90,0	91
	Összesen	13	908	811	89,3	150
1927/1928	Fiú	4	357	309	86,6	57
	Lány	8	597	539	90,3	71
	Összesen	12	954	848	88,9	128
1928/1929	Fiú	4	373	320	85,8	48
	Lány	8	741	660	89,1	80
	Összesen	12	1114	980	88,0	128

11. Az állami gimnáziumok diákjai és tanárai:

Állami gimnáziumok		Iskolák száma	Beiratkozottak	Felsőbb osztályba léptek	Tanárok (mesterek nélkül)
1923/1924	Fiú	18	2054	1684	100
1924/1925	Fiú	23	2760	2150	126
1925/1926	Fiú	25	3190	2404	152
1926/1927	Fiú	26	3185	2483	166
1927/1928	Fiú	27	3248	2483	179
	Vegyes	2	180	148	11
	Összesen	29	3428	2631	190
1928/1929	Fiú	33	3423	2527	212
	Vegyes	4	554	437	24
	Összesen	37	3977	2964	236
1930/1931	Fiú	25	2452	1824	189
	Lány	25	2149	1681	238
	Vegyes	7	778	626	48
	Összesen	57	5379	4131	475
1931/1932	Fiú	19	2361	1920	171
	Lány	23	2444	2085	256
	Vegyes	10	1365	1156	84
	Összesen	52	6170	5161	511
1932/1933	Fiú	15	2289	1832	145
	Lány	22	2648	2314	231
	Vegyes	14	2067	1752	121
	Összesen	51	7004	5898	497
1935/1936	Fiú	11	1942	1556	120
	Lány	19	2829	2449	208
	Vegyes	19	2749	2347	44
	Összesen	49	7520	6352	372

OKTATÁSI INTÉZMÉNYRENDSZER ÉS DIÁKPOPULÁCIÓ ERDÉLYBEN

1936/1937	Fiú	10	1844	1520	106
	Lány	19	2907	2522	200
	Vegyes	19	2863	2498	180
	Összesen	48	7614	6540	486

12. Az állami gimnáziumok diákjainak nemzetiségi megoszlása:

Állami gimnáziumok növendékei		Román		Német		Magyar		Zsidó		Egyéb		Összesen
			%		%		%		%		%	
1923/1924	Fiú	1439	70,1	253	12,3	249	12,1	82	4,0	31	1,5	2054
1924/1925	Fiú	1975	71,6	191	6,9	444	16,1	132	4,8	18	0,7	2760
1925/1926	Fiú	2396	75,1	163	5,1	493	15,5	131	4,1	7	0,2	3190
1926/1927	Fiú	2447	76,8	165	5,2	393	12,3	175	5,5	5	0,2	3185
1927/1928	Fiú	2306	71,0	148	4,6	520	16,0	256	7,9	18	0,6	3248
	Vegyes	171	95,0	–		6	3,3	3	1,7	–		180
	Összesen	2477	72,3	148	4,3	526	15,3	259	7,6	18	0,5	3428
1928/1929	Fiú	2010	58,7	443	12,9	709	20,7	175	5,1	86	2,5	3423
	Vegyes	440	79,4	11	2,0	48	8,7	38	6,9	17	3,1	554
	Összesen	2450	61,6	454	11,4	757	19,0	213	5,4	103	2,6	3977
1935/1936	Fiú	970	49,9	394	20,3	431	22,2	109	5,6	38	2,0	1942
	Lány	1672	59,1	167	5,9	637	22,5	335	11,8	18	0,6	2829
	Vegyes	1743	63,4	293	10,7	406	14,8	226	8,2	81	2,9	2749
	Összesen	4385	58,3	854	11,4	1474	19,6	670	8,9	137	1,8	7520
1936/1937	Fiú	1037	56,2	338	18,3	343	18,6	88	4,8	38	2,1	1844
	Lány	1842	63,4	152	5,2	579	19,9	320	11,0	14	0,5	2907
	Vegyes	1901	66,4	254	8,9	404	14,1	214	7,5	90	3,1	2863
	Összesen	4780	62,8	744	9,8	1326	17,4	622	8,2	142	1,9	7614

13. Az állami gimnáziumok növendékeinek felekezeti megoszlása:

Állami gimnáziumok növendékei		Beiratkozottak vallása								Összesen
		Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangélikus	Izraelita	Egyéb	
1923/1924	Fiú	1024	445	351	121	19	12	82	–	2054
1924/1925	Fiú	1202	776	398	210	19	21	132	2	2760
1925/1926	Fiú	1396	999	383	228	20	28	131	5	3190
1926/1927	Fiú	1490	785	413	237	24	52	175	9	3185

MELLÉKLETEK

1927/1928	Fiú	1586	713	430	216	16	26	256	5	3248
	Vegyes	133	38	2	3	–	1	3	–	180
	Összesen	1719	751	432	219	16	27	259	5	3428
1928/1929	Fiú	1564	505	899	222	5	43	175	10	3423
	Vegyes	367	84	47	7	2	9	38	–	554
	Összesen	1931	589	946	229	7	52	213	10	3977
1930/1931	Fiú	936	262	831	183	1	45	179	15	2452
	Lány	620	447	476	225	12	56	300	13	2149
	Vegyes	401	148	94	40	6	15	74	–	778
	Összesen	1957	857	1401	448	19	116	553	28	5379
1931/1932	Fiú	865	244	744	163	99	53	185	8	2361
	Lány	703	545	484	275	19	44	358	16	2444
	Vegyes	677	247	205	61	8	17	147	3	1365
	Összesen	2245	1036	1433	499	126	114	690	27	6170
1932/1933	Fiú	801	272	738	151	47	48	224	8	2289
	Lány	810	595	476	269	24	60	397	17	2648
	Vegyes	887	366	376	174	10	30	221	3	2067
	Összesen	2498	1233	1590	594	81	138	842	28	7004
1935/1936	Fiú	878	95	641	148	7	54	109	10	1942
	Lány	883	764	455	293	28	62	335	9	2829
	Vegyes	1344	413	554	158	17	33	226	4	2749
	Összesen	3105	1272	1650	599	52	149	670	23	7520
1936/1937	Fiú	950	81	537	127	5	46	88	10	1844
	Lány	986	828	421	259	24	57	320	12	2907
	Vegyes	1481	439	521	162	11	30	214	5	2863
	Összesen	3417	1348	1479	548	40	133	622	27	7614

14. Az állami gimnáziumok növendékeinek felekezeti megoszlása, százalékban kifejezve:

Állami gimnáziumok növendékei		Beiratkozottak vallása							
		Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangelikus	Izraelita	Egyéb
1923/1924	Fiú	49,9	21,7	17,1	5,9	0,9	0,6	4,0	–
1924/1925	Fiú	43,6	28,1	14,4	7,6	0,7	0,8	4,8	0,1
1925/1926	Fiú	43,8	31,3	12,0	7,1	0,6	0,9	4,1	0,2
1926/1927	Fiú	46,8	24,6	13,0	7,4	0,8	1,6	5,5	0,3
1927/1928	Fiú	48,8	22,0	13,2	6,7	0,5	0,8	7,9	0,2
	Vegyes	73,9	21,1	1,1	1,7	–	0,6	1,7	–
	Összesen	50,1	21,9	12,6	6,4	0,5	0,8	7,6	0,1

OKTATÁSI INTÉZMÉNYRENDSZER ÉS DIÁKPOPULÁCIÓ ERDÉLYBEN

1928/1929	Fiú	45,7	14,8	26,3	6,5	0,1	1,3	5,1	0,3
	Vegyes	66,2	15,2	8,5	1,3	0,4	1,6	6,9	–
	Összesen	48,6	14,8	23,8	5,8	0,2	1,3	5,4	0,3
1930/1931	Fiú	38,2	10,7	33,9	7,5	0,0	1,8	7,3	0,6
	Lány	28,9	20,8	22,1	10,5	0,6	2,6	14,0	0,6
	Vegyes	51,5	19,0	12,1	5,1	0,8	1,9	9,5	–
	Összesen	36,4	15,9	26,0	8,3	0,4	2,2	10,3	0,5
1931/1932	Fiú	36,6	10,3	31,5	6,9	4,2	2,2	7,8	0,3
	Lány	28,8	22,3	19,8	11,3	0,8	1,8	14,6	0,7
	Vegyes	49,6	18,1	15,0	4,5	0,6	1,2	10,8	0,2
	Összesen	36,4	16,8	23,2	8,1	2,0	1,8	11,2	0,4
1932/1933	Fiú	35,0	11,9	32,2	6,6	2,1	2,1	9,8	0,3
	Lány	30,6	22,5	18,0	10,2	0,9	2,3	15,0	0,6
	Vegyes	42,9	17,7	18,2	8,4	0,5	1,5	10,7	0,1
	Összesen	35,7	17,6	22,7	8,5	1,2	2,0	12,0	0,4
1935/1936	Fiú	45,2	4,9	33,0	7,6	0,4	2,8	5,6	0,5
	Lány	31,2	27,0	16,1	10,4	1,0	2,2	11,8	0,3
	Vegyes	48,9	15,0	20,2	5,7	0,6	1,2	8,2	0,1
	Összesen	41,3	16,9	21,9	8,0	0,7	2,0	8,9	0,3
1936/1937	Fiú	51,5	4,4	29,1	6,9	0,3	2,5	4,8	0,5
	Lány	33,9	28,5	14,5	8,9	0,8	2,0	11,0	0,4
	Vegyes	51,7	15,3	18,2	5,7	0,4	1,0	7,5	0,2
	Összesen	44,9	17,7	19,4	7,2	0,5	1,7	8,2	0,4

15. Érettségit nyújtó állami fiúlíceumok és II. fokú leány-középiskolák 1921–1928 között:

Állami fiú- és leánylíceumok		Intézmények száma	Alsó tagozat		Felső tagozat		Összes beiratkozott tanuló alsó és felső tagozaton	Tanárok (mesterek nélkül)
			Beiratkozottak	Felsőbb osztályba léptek	Beiratkozottak	Felsőbb osztályba léptek		
1921/1922	Fiúlíceum	30	8366	7110	2726	2395	11 092	428
	II. fokú leány-középiskola	8	1683	1369	328	262	2011	84
	Összesen	38	10 049	8479	3054	2657	13 103	512
1922/1923	Fiúlíceum	36	10 003	8179	3321	2891	13 324	474
	II. fokú leány-középiskola	9	1926	1548	523	436	2449	97
	Összesen	45	11 929	9727	3844	3327	15 773	571

MELLÉKLETEK

1923/1924	Fiúlíceum	33	10 709	8536	4127	3538	14 836	488
	II. fokú leány-középiskola	9	2466	1968	725	635	3191	123
	Összesen	42	13 175	10 504	4852	4173	18 027	611
1924/1925	Fiúlíceum	35	11 072	6169	4700	3170	15 772	521
	II. fokú leány-középiskola	10	2718	2086	905	723	3623	114
	Összesen	45	13 790	8255	5605	3893	19 395	635
1925/1926	Fiúlíceum	35	10 457	7747	4753	3959	15 210	502
	II. fokú leány-középiskola	12	3003	2362	944	814	3947	143
	Összesen	47	13 460	10 109	5697	4773	19 157	645
1926/1927	Fiúlíceum	37	9992	7488	4843	4144	14 835	563
	II. fokú leány-középiskola	14	3081	2405	969	845	4050	182
	Összesen	51	13073	9893	5812	4989	18 885	745
1927/1928	Fiúlíceum	37	8987	6805	4980	4279	13 967	574
	II. fokú leány-középiskola	15	3055	2468	1136	992	4191	206
	Összesen	52	12042	9273	6116	5271	18 158	780
1928/1929	Fiúlíceum	37	6076	4493	6588	4914	12 664	546
	II. fokú leány-középiskola	18	2575	1988	2090	1663	4665	242
	Összesen	55	8651	6481	8678	6577	17 329	788

*16. Érettségit nyújtó állami fiúlíceumok és II. fokú leány középiskolák (leánylíceumok)
1930–1936 között:*

Állami fiú- és leánylíceumok		Intézmények száma	Összes beiratkozott tanuló alsó és felső tagozaton	Tanárok (mesterekkel)
1930/1931	Fiúlíceum	37	11 454	701
	I. és II. fokú leány-középiskola	14	4101	288
	Összesen	51	15 555	989
1931/1932	Fiúlíceum	37	11 649	726
	I. és II. fokú leány-középiskola	15	4087	308
	Összesen	52	15 736	1034
1932/1933	Fiúlíceum	36	11 852	730
	I. és II. fokú leány-középiskola	14	4284	301
	Összesen	50	16 136	1031

OKTATÁSI INTÉZMÉNYRENDSZER ÉS DIÁKPOPULÁCIÓ ERDÉLYBEN

1935/1936	Fiúlíceum	38	14 518	720
	Leánylíceum	17	6165	370
	Összesen	55	20 683	1090
1936/1937	Fiúlíceum	38	14 905	882
	Leánylíceum	17	6428	402
	Összesen	55	21 333	1284

17. Az érettségit nyújtó állami fiúlíceumok és II. fokú leány-középiskolák (leánylíceumok) diákjainak etnikai megoszlása:

Állami fiú- és leánylíceumok		Beiratkozott tanulók nemzetisége alsó és felső tagozaton összesen										
		Román		Német		Magyar		Zsidó		Egyéb		Össze- sen
			%		%		%		%		%	
1921/1922	Fiúlíceum	5401	48,7					581	5,2	5110	46,1	11 092
	II. fokú leány-középiskola	1873	93,1					102	5,1	36	1,8	2011
	Összesen	7274	55,5					683	5,2	5146	39,3	13 103
1922/1923	Fiúlíceum	6172	46,3					764	5,7	6388	47,9	13 324
	II. fokú leány-középiskola	2124	86,7					167	6,8	158	6,5	2449
	Összesen	8296	52,6					931	5,9	6546	41,5	15 773
1923/1924	Fiúlíceum	10 652	71,8	950	6,4	1811	12,2	1112	7,5	311	2,1	14 836
	II. fokú leány-középiskola	2384	74,7	24	0,8	324	10,2	418	13,1	41	1,3	3191
	Összesen	13 036	72,3	974	5,4	2135	11,8	1530	8,5	352	2,0	18 027
1924/1925	Fiúlíceum	11 203	71,0	1077	6,8	2109	13,4	1095	6,9	288	1,8	15 772
	II. fokú leány-középiskola	2707	74,7	48	1,3	299	8,3	510	14,1	59	1,6	3623
	Összesen	13 910	71,7	1125	5,8	2408	12,4	1605	8,3	347	1,8	19 395
1925/1926	Fiúlíceum	11 077	72,8	1118	7,4	1807	11,9	975	6,4	233	1,5	15 210
	II. fokú leány-középiskola	3016	76,4	59	1,5	325	8,2	499	12,6	48	1,2	3947
	Összesen	14 093	73,6	1177	6,1	2132	11,1	1474	7,7	281	1,5	19 157
1926/1927	Fiúlíceum	11 103	74,8	972	6,6	1559	10,5	935	6,3	266	1,8	14 835
	II. fokú leány-középiskola	3181	78,5	57	1,4	248	6,1	513	12,7	51	1,3	4050
	Összesen	14 284	75,6	1029	5,4	1807	9,6	1448	7,7	317	1,7	18 885

MELLÉKLETEK

1927/1928	Fiúliceum	10 344	74,1	877	6,3	1502	10,8	1002	7,2	242	1,7	13 967
	II. fokú leány-középiskola	3183	75,9	59	1,4	317	7,6	570	13,6	62	1,5	4191
	Összesen	13 527	74,5	936	5,2	1819	10,0	1572	8,7	304	1,7	18 158
1928/1929	Fiúliceum	9451	74,6	751	5,9	1341	10,6	944	7,5	177	1,4	12 664
	II. fokú leány-középiskola	3495	74,9	111	2,4	392	8,4	620	13,3	47	1,0	4665
	Összesen	12 946	74,7	862	5,0	1733	10,0	1564	9,0	224	1,3	17 329
1935/1936	Fiúliceum	10 235	70,5	1021	7,0	1629	11,2	1418	9,8	215	1,5	14 518
	Leányliceum	4249	68,9	163	2,6	530	8,6	1168	18,9	55	0,9	6165
	Összesen	14 484	70,0	1184	5,7	2159	10,4	2586	12,5	270	1,3	20 683
1936/1937	Fiúliceum	10 769	72,3	985	6,6	1538	10,3	1367	9,2	246	1,7	14 905
	Leányliceum	4600	71,6	117	1,8	527	8,2	1135	17,7	49	0,8	6428
	Összesen	15 369	72,0	1102	5,2	2065	9,7	2502	11,7	295	1,4	21 333

18. Az érettségit nyújtó állami fiúliceumok és II. fokú leány-középiskolák (leányliceumok) diákjainak felekezeti megoszlása:

Állami fiú- és leányliceumok		Beiratkozott tanulók felekezeti megoszlása alsó és felső tagozaton összesen								
		Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangélikus	Izraelita	Egyéb	Összesen
1921/1922	Fiúliceum	5418						581	5093	11 092
	II. fokú leány-középiskola	1400						102	21	2011
	Összesen	6818						683	5114	13 103
1922/1923	Fiúliceum	6212						764	6348	13 324
	II. fokú leány-középiskola	1637						167	177	2449
	Összesen	7849						931	6525	15 773
1923/1924	Fiúliceum	6454	4301	2039	671	29	136	1112	94	14 836
	II. fokú leány-középiskola	1889	509	165	169	11	23	418	7	3191
	Összesen	8343	4810	2204	840	40	159	1530	101	18 027
1924/1925	Fiúliceum	6938	4407	2221	718	74	255	1095	64	15 772
	II. fokú leány-középiskola	2093	614	183	152	13	40	510	18	3623
	Összesen	9031	5021	2404	870	87	295	1605	82	19 395

OKTATÁSI INTÉZMÉNYRENDSZER ÉS DIÁKPOPULÁCIÓ ERDÉLYBEN

1925/1926	Fiúlíceum	6949	4210	2146	626	51	223	975	30	15 210
	II. fokú leány-középiskola	2204	818	208	151	27	38	499	2	3947
	Összesen	9153	5028	2354	777	78	261	1474	32	19 157
1926/1927	Fiúlíceum	7075	4091	1801	643	31	165	935	94	14 835
	II. fokú leány-középiskola	2202	979	186	116	20	32	513	2	4050
	Összesen	9277	5070	1987	759	51	197	1448	96	18 885
1927/1928	Fiúlíceum	6690	3791	1674	555	37	169	1002	49	13 967
	II. fokú leány-középiskola	2276	936	215	142	10	42	570		4191
	Összesen	8966	4727	1889	697	47	211	1572	49	18 158
1928/1929	Fiúlíceum	6131	3368	1457	545	39	138	944	42	12 664
	II. fokú leány-középiskola	2405	1080	288	173	14	84	620	1	4665
	Összesen	8536	4448	1745	718	53	222	1564	43	17 329
1930/1931	Fiúlíceum	5292	3215	1356	447	40	136	946	22	11 454
	I. és II. fokú leány-középiskola	1931	1004	271	142	15	49	687	2	4101
	Összesen	7223	4219	1627	589	55	185	1633	24	15 555
1931/1932	Fiúlíceum	5145	3244	1544	489	40	138	1008	41	11 649
	I. és II. fokú leány-középiskola	1854	992	254	139	14	58	763	13	4087
	Összesen	6999	4236	1798	628	54	196	1771	54	15 736
1932/1933	Fiúlíceum	5098	3172	1714	517	42	161	1109	39	11 852
	I. és II. fokú leány-középiskola	1906	1043	255	153	17	68	834	8	4284
	Összesen	7004	4215	1969	670	59	229	1943	47	16 136
1935/1936	Fiúlíceum	6421	3892	1886	560	54	251	1418	36	14 518
	Leánylíceum	2726	1518	356	228	58	103	1168	8	6165
	Összesen	9147	5410	2242	788	112	354	2586	44	20 683
1936/1937	Fiúlíceum	6692	4163	1867	524	40	215	1367	37	14 905
	Leánylíceum	3025	1573	332	226	57	77	1135	3	6428
	Összesen	9717	5736	2199	750	97	292	2502	40	21 333

19. Az érettségit nyújtó állami fiúliceumok és II. fokú leány-középiskolák (leányliceumok) diákjainak felekezeti megoszlása, százalékban kifejezve:

Állami fiú- és leányliceumok		Beiratkozott tanulók felekezeti megoszlása alsó és felső tagozaton összesen							
		Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangelikus	Izraelita	Egyéb
1921/1922	Fiúliceum	48,8						5,2	45,9
	II. fokú leány-középiskola	69,6						5,1	1,0
	Összesen	52,0						5,2	39,0
1922/1923	Fiúliceum	46,6						5,7	47,6
	II. fokú leány-középiskola	66,8						6,8	7,2
	Összesen	49,8						5,9	41,4
1923/1924	Fiúliceum	43,5	29,0	13,7	4,5	0,2	0,9	7,5	0,6
	II. fokú leány-középiskola	59,2	16,0	5,2	5,3	0,3	0,7	13,1	0,2
	Összesen	46,3	26,7	12,2	4,7	0,2	0,9	8,5	0,6
1924/1925	Fiúliceum	44,0	27,9	14,1	4,6	0,5	1,6	6,9	0,4
	II. fokú leány-középiskola	57,8	16,9	5,1	4,2	0,4	1,1	14,1	0,5
	Összesen	46,6	25,9	12,4	4,5	0,4	1,5	8,3	0,4
1925/1926	Fiúliceum	45,7	27,7	14,1	4,1	0,3	1,5	6,4	0,2
	II. fokú leány-középiskola	55,8	20,7	5,3	3,8	0,7	1,0	12,6	0,1
	Összesen	47,8	26,2	12,3	4,1	0,4	1,4	7,7	0,2
1926/1927	Fiúliceum	47,7	27,6	12,1	4,3	0,2	1,1	6,3	0,6
	II. fokú leány-középiskola	54,4	24,2	4,6	2,9	0,5	0,8	12,7	0,0
	Összesen	49,1	26,8	10,5	4,0	0,3	1,0	7,7	0,5
1927/1928	Fiúliceum	47,9	27,1	12,0	4,0	0,3	1,2	7,2	0,4
	II. fokú leány-középiskola	54,3	22,3	5,1	3,4	0,2	1,0	13,6	0,0
	Összesen	49,4	26,0	10,4	3,8	0,3	1,2	8,7	0,3
1928/1929	Fiúliceum	48,4	26,6	11,5	4,3	0,3	1,1	7,5	0,3
	II. fokú leány-középiskola	51,6	23,2	6,2	3,7	0,3	1,8	13,3	0,0
	Összesen	49,3	25,7	10,1	4,1	0,3	1,3	9,0	0,2

OKTATÁSI INTÉZMÉNYRENDSZER ÉS DIÁKPOPULÁCIÓ ERDÉLYBEN

1930/1931	Fiúliceum	46,2	28,1	11,8	3,9	0,3	1,2	8,3	0,2
	I. és II. fokú leány-középiskola	47,1	24,5	6,6	3,5	0,4	1,2	16,8	0,0
	Összesen	46,4	27,1	10,5	3,8	0,4	1,2	10,5	0,2
1931/1932	Fiúliceum	44,2	27,8	13,3	4,2	0,3	1,2	8,7	0,4
	I. és II. fokú leány-középiskola	45,4	24,3	6,2	3,4	0,3	1,4	18,7	0,3
	Összesen	44,5	26,9	11,4	4,0	0,3	1,2	11,3	0,3
1932/1933	Fiúliceum	43,0	26,8	14,5	4,4	0,4	1,4	9,4	0,3
	I. és II. fokú leány-középiskola	44,5	24,3	6,0	3,6	0,4	1,6	19,5	0,2
	Összesen	43,4	26,1	12,2	4,2	0,4	1,4	12,0	0,3
1935/1936	Fiúliceum	44,2	26,8	13,0	3,9	0,4	1,7	9,8	0,2
	Leányliceum	44,2	24,6	5,8	3,7	0,9	1,7	18,9	0,1
	Összesen	44,2	26,2	10,8	3,8	0,5	1,7	12,5	0,2
1936/1937	Fiúliceum	44,9	27,9	12,5	3,5	0,3	1,4	9,2	0,2
	Leányliceum	47,1	24,5	5,2	3,5	0,9	1,2	17,7	0,0
	Összesen	45,5	26,9	10,3	3,5	0,5	1,4	11,7	0,2

20. Az állami felsőkereskedelmi iskolák diákjai és tanárai:

Állami felsőkereskedelmi iskolák		Intézmények száma	Beiratkozottak	Felsőbb osztályba léptek	Tanárok (mesterek nélkül)
1921/1922	Fiú	10	1134	947	99
	Lány	3	175	153	24
	Összesen	13	1309	1100	123
1922/1923	Fiú	10	1003	845	60
	Lány	4	178	149	31
	Összesen	14	1181	994	91
1923/1924	Fiú	10	1135	869	91
	Lány	5	321	270	36
	Összesen	15	1456	1139	127
1924/1925	Fiú	12	1583	1279	96
	Lány	6	494	282	38
	Összesen	18	2077	1561	134
1925/1926	Fiú	12	2051	1603	109
	Lány	6	562	482	43
	Összesen	18	2613	2085	152

MELLÉKLETEK

1926/1927	Fiú	12	2297	1793	134
	Lány	7	750	612	73
	Összesen	19	3047	2405	207
1927/1928	Fiú	15	2589	2017	169
	Lány	7	804	644	70
	Összesen	22	3393	2661	239
1928/1929	Fiú	13	2538	2009	156
	Lány	7	821	639	80
	Összesen	20	3359	2648	236
1930/1931	Fiú	20	3130	2431	223
	Lány	7	771	643	82
	Összesen	27	3901	3074	305
1931/1932	Fiú	16	2529	2088	296
	Lány	6	626	556	69
	Összesen	22	3155	2644	365
1932/1933	Fiú	15	1865	1614	176
	Lány	6	463	399	76
	Összesen	21	2328	2013	252
1935/1936	Fiú	16	1422	1047	188
	Lány	6	404	325	80
	Összesen	22	1826	1372	268
1936/1937 liceum	Fiú	16	2173	1696	246
	Lány	6	778	613	106
	Összesen	22	2951	2309	352

21. Az állami felsőkereskedelmi iskolákba beiratkozott diákok nemzetiségi megoszlása:

Állami felsőkereskedelmi iskolák		Beiratkozott diákok nemzetisége										
		Román		Német		Magyar		Zsidó		Egyéb		Összesen
			%		%		%		%		%	
1921/1922	Fiú	279	24,6					139	12,3	716	63,1	1134
	Lány	68	38,9					46	26,3	61	34,9	175
	Összesen	347	26,5					185	14,1	777	59,4	1309
1922/1923	Fiú	532	53,0					183	18,2	288	28,7	1003
	Lány	89	50,0					37	20,8	52	29,2	178
	Összesen	621	52,6					220	18,6	340	28,8	1181
1923/1924	Fiú	671	59,1	74	6,5	193	17,0	180	15,9	17	1,5	1135
	Lány	174	54,2	17	5,3	72	22,4	56	17,4	2	0,6	321
	Összesen	845	58,0	91	6,3	265	18,2	236	16,2	19	1,3	1456
1924/1925	Fiú	1053	66,5	114	7,2	226	14,3	171	10,8	19	1,2	1583
	Lány	320	64,8	32	6,5	73	14,8	59	11,9	10	2,0	494
	Összesen	1373	66,1	146	7,0	299	14,4	230	11,1	29	1,4	2077

OKTATÁSI INTÉZMÉNYRENDSZER ÉS DIÁKPOPULÁCIÓ ERDÉLYBEN

1925/1926	Fiú	1499	73,1	126	6,1	247	12,0	159	7,8	20	1,0	2051
	Lány	416	74,0	31	5,5	71	12,6	38	6,8	6	1,1	562
	Összesen	1915	73,3	157	6,0	318	12,2	197	7,5	26	1,0	2613
1926/1927	Fiú	1718	74,8	153	6,7	270	11,8	128	5,6	28	1,2	2297
	Lány	583	77,7	18	2,4	73	9,7	37	4,9	39	5,2	750
	Összesen	2301	75,5	171	5,6	343	11,3	165	5,4	67	2,2	3047
1927/1928	Fiú	1932	74,6	189	7,3	298	11,5	138	5,3	32	1,2	2589
	Lány	627	78,0	23	2,9	106	13,2	41	5,1	7	0,9	804
	Összesen	2559	75,4	212	6,2	404	11,9	179	5,3	39	1,1	3393
1928/1929	Fiú	1888	74,4	195	7,7	294	11,6	134	5,3	27	1,1	2538
	Lány	660	80,4	20	2,4	90	11,0	47	5,7	4	0,5	821
	Összesen	2548	75,9	215	6,4	384	11,4	181	5,4	31	0,9	3359
1935/1936	Fiú	936	65,8	88	6,2	253	17,8	120	8,4	25	1,8	1422
	Lány	233	57,7	34	8,4	74	18,3	61	15,1	2	0,5	404
	Összesen	1169	64,0	122	6,7	327	17,9	181	9,9	27	1,5	1826
1936/1937 liceum	Fiú	1416	65,2	157	7,2	342	15,7	238	11,0	20	0,9	2173
	Lány	496	63,8	33	4,2	111	14,3	130	16,7	8	1,0	778
	Összesen	1912	64,8	190	6,4	453	15,4	368	12,5	28	0,9	2951

22. Az állami felsőkereskedelmi iskolákba beiratkozott növendékek felekezeti megoszlása:

Állami felsőkereskedelmi iskolák		Beiratkozott növendékek felekezete								
		Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangélikus	Izraelita	Egyéb	Összesen
1921/1922	Fiú	314	–					139	681	1134
	Lány	42	26					46	61	175
	Összesen	356	26					185	742	1309
1922/1923	Fiú	468	–					183	352	1003
	Lány	46	43					37	52	178
	Összesen	514	43					220	404	1181
1923/1924	Fiú	582	88	185	10	63	23	180	4	1135
	Lány	138	32	45	2	37	11	56	–	321
	Összesen	720	120	230	12	100	34	236	4	1456
1924/1925	Fiú	902	140	252	16	70	26	171	6	1583
	Lány	215	95	62	8	30	25	59	–	494
	Összesen	1117	235	314	24	100	51	230	6	2077
1925/1926	Fiú	1251	240	287	11	72	24	159	7	2051
	Lány	289	115	54	2	34	22	38	8	562
	Összesen	1540	355	341	13	106	46	197	15	2613

MELLÉKLETEK

1926/1927	Fiú	1446	275	315	12	96	22	128	3	2297
	Lány	414	168	43	3	52	18	37	15	750
	Összesen	1860	443	358	15	148	40	165	18	3047
1927/1928	Fiú	1613	321	377	12	94	28	138	6	2589
	Lány	467	164	59	9	46	18	41	–	804
	Összesen	2080	485	436	21	140	46	179	6	3393
1928/1929	Fiú	1524	369	382	87	8	32	134	2	2538
	Lány	490	167	55	18	30	14	47	–	821
	Összesen	2014	536	437	105	38	46	181	2	3359
1930/1931	Fiú	1858	534	419	10	120	25	161	3	3130
	Lány	401	144	71	4	48	10	92	1	771
	Összesen	2259	678	490	14	168	35	253	4	3901
1931/1932	Fiú	1490	444	328	8	98	35	120	6	2529
	Lány	324	118	58	–	32	15	78	1	626
	Összesen	1814	562	386	8	130	50	198	7	3155
1932/1933	Fiú	1051	312	262	5	82	30	108	15	1865
	Lány	218	98	39	1	28	8	70	1	463
	Összesen	1269	410	301	6	110	38	178	16	2328
1935/1936	Fiú	706	227	243	8	92	20	120	6	1422
	Lány	167	60	59	3	33	20	61	1	404
	Összesen	873	287	302	11	125	40	181	7	1826
1936/1937 líceum	Fiú	1003	409	317	148	21	35	238	2	2173
	Lány	355	129	79	49	3	29	130	4	778
	Összesen	1358	538	396	197	24	64	368	6	2951

23. Az állami felsőkereskedelmi iskolák diákjainak felekezeti megoszlása, százalékban kifejezve:

Állami felsőkereskedelmi iskolák		Beiratkozott növendékek felekezete						
		Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Unitárius	Evangelikus	Izraelita
1921/1922	Fiú	27,7	–					12,3
	Lány	24,0	14,9					26,3
	Összesen	27,2	2,0					14,1
1922/1923	Fiú	46,7	–					18,2
	Lány	25,8	24,2					20,8
	Összesen	43,5	3,6					18,6
1923/1924	Fiú	51,3	7,8	16,3	0,9	5,6	2,0	15,9
	Lány	43,0	10,0	14,0	0,6	11,5	3,4	17,4
	Összesen	49,5	8,2	15,8	0,8	6,9	2,3	16,2

1924/1925	Fiú	57,0	8,8	15,9	1,0	4,4	1,6	10,8
	Lány	43,5	19,2	12,6	1,6	6,1	5,1	11,9
	Összesen	53,8	11,3	15,1	1,2	4,8	2,5	11,1
1925/1926	Fiú	61,0	11,7	14,0	0,5	3,5	1,2	7,8
	Lány	51,4	20,5	9,6	0,4	6,0	3,9	6,8
	Összesen	58,9	13,6	13,1	0,5	4,1	1,8	7,5
1926/1927	Fiú	63,0	12,0	13,7	0,5	4,2	1,0	5,6
	Lány	55,2	22,4	5,7	0,4	6,9	2,4	4,9
	Összesen	61,0	14,5	11,7	0,5	4,9	1,3	5,4
1927/1928	Fiú	62,3	12,4	14,6	0,5	3,6	1,1	5,3
	Lány	58,1	20,4	7,3	1,1	5,7	2,2	5,1
	Összesen	61,3	14,3	12,8	0,6	4,1	1,4	5,3
1928/1929	Fiú	60,0	14,5	15,1	3,4	0,3	1,3	5,3
	Lány	59,7	20,3	6,7	2,2	3,7	1,7	5,7
	Összesen	60,0	16,0	13,0	3,1	1,1	1,4	5,4
1930/1931	Fiú	59,4	17,1	13,4	0,3	3,8	0,8	5,1
	Lány	52,0	18,7	9,2	0,5	6,2	1,3	11,9
	Összesen	57,9	17,4	12,6	0,4	4,3	0,9	6,5
1931/1932	Fiú	58,9	17,6	13,0	0,3	3,9	1,4	4,7
	Lány	51,8	18,8	9,3	–	5,1	2,4	12,5
	Összesen	57,5	17,8	12,2	0,3	4,1	1,6	6,3
1932/1933	Fiú	56,4	16,7	14,0	0,3	4,4	1,6	5,8
	Lány	47,1	21,2	8,4	0,2	6,0	1,7	15,1
	Összesen	54,5	17,6	12,9	0,3	4,7	1,6	7,6
1935/1936	Fiú	49,6	16,0	17,1	0,6	6,5	1,4	8,4
	Lány	41,3	14,9	14,6	0,7	8,2	5,0	15,1
	Összesen	47,8	15,7	16,5	0,6	6,8	2,2	9,9
1936/1937 liceum	Fiú	46,2	18,8	14,6	6,8	1,0	1,6	11,0
	Lány	45,6	16,6	10,2	6,3	0,4	3,7	16,7
	Összesen	46,0	18,2	13,4	6,7	0,8	2,2	12,5

24. A kolozsvári I. Ferdinánd Tudományegyetem diákjainak nemi megoszlása
fakultásonként, és a tanári kara 1921–1929 között:

I. Ferdinánd Tudományegyetem, Kolozsvár		Beiratkozott diákok				Tanári kar
		Férfi	Nő		Összesen	
				%		
1921/1922	Jogi Kar	1196	4	0,3	1200	13
	Bölcsészkar	295	164	35,7	459	33
	Természettudományi Kar	86	45	34,4	131	87
	Orvosi Kar	706	95	11,9	801	163
	Gyógyszerészeti Kar	47	5	9,6	52	
	Összesen	2330	313	11,8	2643	296

MELLÉKLETEK

1922/1923	Jogi Kar	1261	4	0,3	1265	13
	Bölcsészkar	435	256	37,0	691	36
	Természettudományi Kar	95	72	43,1	167	84
	Orvosi Kar	625	81	11,5	706	160
	Gyógyszerészeti Kar	58	13	18,3	71	
	Összesen	2474	426	14,7	2900	293
1923/1924	Jogi Kar	960	–	–	960	13
	Bölcsészkar	190	138	42,1	328	33
	Természettudományi Kar	105	90	46,2	195	86
	Orvosi Kar	404	68	14,4	472	186
	Gyógyszerészeti Kar	53	8	13,1	61	
	Összesen	1712	304	15,1	2016	318
1924/1925	Jogi Kar	916	7	0,8	923	12
	Bölcsészkar	223	178	44,4	401	32
	Természettudományi Kar	103	111	51,9	214	86
	Orvosi Kar	431	77	15,2	508	186
	Gyógyszerészeti Kar	49	17	25,8	66	
	Összesen	1722	390	18,5	2112	316
1925/1926	Jogi Kar	1041	32	3,0	1073	12
	Bölcsészkar	202	223	52,5	425	32
	Természettudományi Kar	114	103	47,5	217	88
	Orvosi Kar	391	89	18,5	480	193
	Gyógyszerészeti Kar	62	35	36,1	97	
	Összesen	1810	482	21,0	2292	325
1926/1927	Jogi Kar	1158	28	2,4	1186	12
	Bölcsészkar	218	289	57,0	507	35
	Természettudományi Kar	138	96	41,0	234	95
	Orvosi Kar	391	83	17,5	474	182
	Gyógyszerészeti Kar	99	49	33,1	148	
	Összesen	2004	545	21,4	2549	324
1927/1928	Jogi Kar	1119	28	2,4	1147	17
	Bölcsészkar	262	318	54,8	580	38
	Természettudományi Kar	182	157	46,3	339	94
	Orvosi Kar	434	75	14,7	509	197
	Gyógyszerészeti Kar	93	44	32,1	137	
	Összesen	2090	622	22,9	2712	346
1928/1929	Jogi Kar	1051	32	3,0	1083	17
	Bölcsészkar	334	375	52,9	709	36
	Természettudományi Kar	262	193	42,4	455	93
	Orvosi Kar	587	89	13,2	676	201
	Gyógyszerészeti Kar	92	41	30,8	133	
	Összesen	2326	730	23,9	3056	347

OKTATÁSI INTÉZMÉNYRENDSZER ÉS DIÁKPOPULÁCIÓ ERDÉLYBEN

1929/1930	Jogi Kar	1479	40	2,6	1519	17
	Bölcsészkar	320	388	54,8	708	55
	Természettudományi Kar	320	268	45,6	588	99
	Orvosi Kar	674	93	12,1	767	178
	Gyógyszerészeti Kar	73	38	34,2	111	
	Összesen	2866	827	22,4	3693	

25. A kolozsvári (1940–1945 között nagyszebeni) I. Ferdinánd Tudományegyetem diákjainak nemi megoszlása fakultásonként és a tanári kara 1930–1941 között:

I. Ferdinánd Tudományegyetem, Kolozsvár–Nagyszeben		Beiratkozott diákok				Tanári kar
		Férfi	Nő		Összesen	
				%		
1930/1931	Jogi Kar	1611	103	6,0	1714	17
	Bölcsészkar	363	401	52,5	764	56
	Természettudományi Kar	294	295	50,1	589	99
	Orvosi Kar	747	123	14,1	870	198
	Gyógyszerészeti Kar	70	57	44,9	127	
	Összesen	3085	979	24,1	4064	370
1931/1932	Jogi Kar	1578	113	6,7	1691	17
	Bölcsészkar	318	366	53,5	684	60
	Természettudományi Kar	222	241	52,1	463	101
	Orvosi Kar	820	135	14,1	955	196
	Gyógyszerészeti Kar	183	148	44,7	331	
	Összesen	3121	1003	24,3	4124	374
1932/1933	Jogi Kar	1742	71	3,9	1813	17
	Bölcsészkar	338	372	52,4	710	59
	Természettudományi Kar	305	270	47,0	575	89
	Orvosi Kar	838	146	14,8	984	179
	Gyógyszerészeti Kar	219	168	43,4	387	
	Összesen	3442	1027	23,0	4469	344
1933/1934	Jogi Kar	1655	124	7,0	1779	
	Bölcsészkar	315	376	54,4	691	
	Természettudományi Kar	316	238	43,0	554	
	Orvosi Kar	861	164	16,0	1025	
	Gyógyszerészeti Kar	223	173	43,7	396	
	Összesen	3370	1075	24,2	4445	
1934/1935	Jogi Kar	2050	134	6,1	2184	
	Bölcsészkar	325	383	54,1	708	
	Természettudományi Kar	244	159	39,5	403	
	Orvosi Kar	830	175	17,4	1005	
	Gyógyszerészeti Kar					
	Összesen	3449	851	19,8	4300	

MELLÉKLETEK

1935/1936	Jogi Kar	1602	117	6,8	1719	25
	Bölcsészkar	270	302	52,8	572	57
	Természettudományi Kar	194	138	41,6	332	89
	Orvosi Kar	795	155	16,3	950	150
	Gyógyszerészeti Kar					
	Összesen	2861	712	19,9	3573	321
1936/1937	Jogi Kar	1276	65	4,8	1341	25
	Bölcsészkar	288	312	52,0	600	63
	Természettudományi Kar	267	171	39,0	438	87
	Orvosi Kar	720	140	16,3	860	163
	Gyógyszerészeti Kar					
	Összesen	2551	688	21,2	3239	338
1937/1938	Jogi Kar	1234	87	6,6	1321	
	Bölcsészkar	288	294	50,5	582	
	Természettudományi Kar	228	129	36,1	357	
	Orvosi Kar	733	162	18,1	895	
	Gyógyszerészeti Kar					
	Összesen	2483	672	21,3	3155	
1938/1939	Jogi Kar	1265	99	7,3	1364	
	Bölcsészkar	258	250	49,2	508	
	Természettudományi Kar	225	99	30,6	324	
	Orvosi Kar	718	180	20,0	898	
	Gyógyszerészeti Kar					
	Összesen	2466	628	20,3	3094	
1941/1942	Jogi Kar	623	67	9,7	690	
	Bölcsészkar	138	132	48,9	270	
	Természettudományi Kar	130	89	40,6	219	
	Orvosi Kar	798	231	22,4	1029	
	Gyógyszerészeti Kar					
	Összesen	1689	519	23,5	2208	

26. A kolozsvári I. Ferdinánd Tudományegyetemen államvizsgázott és doktorátust szerzett diákok száma fakultásonként, 1921–1928 között:

A kolozsvári I. Ferdinánd Tudományegyetem		Államvizsgát tettek			Doktorok		
		Férfi	Nő	Összesen	Férfi	Nő	Összesen
1921/1922	Jogi Kar	–	–	–	117	–	117
	Bölcsészkar	3	1	4	3	–	3
	Természettudományi Kar	1	–	1	1	–	1
	Orvosi Kar	–	–	–	129	5	134
	Gyógyszerészeti Kar	29	5	34	–	–	–
	Összesen	33	6	39	250	5	255

OKTATÁSI INTÉZMÉNYRENDSZER ÉS DIÁKPOPULÁCIÓ ERDÉLYBEN

1922/1923	Jogi Kar	–	–	–	112	–	112
	Bölcsészkar	4	4	8	3	–	3
	Természettudományi Kar	6	–	6	1	1	2
	Orvosi Kar	–	–	–	106	4	110
	Gyógyszerészeti Kar	14	–	14	–	–	–
	Összesen	24	4	28	222	5	227
1923/1924	Jogi Kar	–	–	–	94	–	94
	Bölcsészkar	8	6	14	6	–	6
	Természettudományi Kar	11	4	15	3	1	4
	Orvosi Kar	–	–	–	112	19	131
	Gyógyszerészeti Kar	5	–	5	–	–	–
	Összesen	24	10	34	215	20	235
1924/1925	Jogi Kar	4	3	7	–	–	–
	Bölcsészkar	–	–	–	1	–	1
	Természettudományi Kar	–	–	–	–	–	–
	Orvosi Kar	–	–	–	–	–	–
	Gyógyszerészeti Kar	–	–	–	–	–	–
	Összesen	4	3	7	1	–	1
1925/1926	Jogi Kar	161	–	161	93	1	94
	Bölcsészkar	25	19	44	1	1	2
	Természettudományi Kar	13	11	24	2	–	2
	Orvosi Kar	–	–	–	92	15	107
	Gyógyszerészeti Kar	16	4	20	–	–	–
	Összesen	215	34	249	188	17	205
1926/1927	Jogi Kar	–	–	–	118	1	119
	Bölcsészkar	27	18	45	3	1	4
	Természettudományi Kar	16	10	26	1	–	1
	Orvosi Kar	–	–	–	83	12	95
	Gyógyszerészeti Kar	12	4	16	–	–	–
	Összesen	55	32	87	205	14	219
1927/1928	Jogi Kar	–	–	–	96	–	96
	Bölcsészkar	36	28	64	2	–	2
	Természettudományi Kar	26	30	56	–	–	–
	Orvosi Kar	–	–	–	56	14	70
	Gyógyszerészeti Kar	18	12	30	–	–	–
	Összesen	80	70	150	154	14	168
1928/1929	Jogi Kar	10	–	10	118	–	118
	Bölcsészkar	31	44	75	2	–	2
	Természettudományi Kar	34	21	55	2	1	3
	Orvosi Kar	–	–	–	35	18	53
	Gyógyszerészeti Kar	19	12	31	2	–	2
	Összesen	94	77	171	159	19	178

MELLÉKLETEK

27. A kolozsvári I. Ferdinánd Tudományegyetemen államvizsgázott és doktorátust szerzett diákok száma fakultásonként, 1930–1941 között:

A kolozsvári I. Ferdinánd Tudományegyetem		Államvizsgát tettek			Doktorok		
		Férfi	Nő	Összesen	Férfi	Nő	Összesen
1930/1931	Jogi Kar			19			96
	Bölcsészkar			92			2
	Természettudományi Kar			59			4
	Orvosi Kar			–			29
	Gyógyszerészeti Kar			36			1
	Összesen			206			132
1931/1932	Jogi Kar			20			143
	Bölcsészkar			106			4
	Természettudományi Kar			68			5
	Orvosi Kar			–			43
	Gyógyszerészeti Kar			34			5
	Összesen			228			200
1932/1933	Jogi Kar	6	2	8	122	7	129
	Bölcsészkar	39	56	95	1	–	1
	Természettudományi Kar	36	51	87	9	–	9
	Orvosi Kar	–	–	–	73	11	84
	Gyógyszerészeti Kar	22	12	34	–	–	–
	Összesen	103	121	224	205	18	223
1933/1934	Jogi Kar	13	1	14	164	9	173
	Bölcsészkar	39	45	84	3	–	3
	Természettudományi Kar	40	46	86	2	–	2
	Orvosi Kar	–	–	–	89	9	98
	Gyógyszerészeti Kar	22	15	37	–	–	–
	Összesen	114	107	221	258	18	276
1934/1935	Jogi Kar	31	4	35	185	12	197
	Bölcsészkar	43	59	102	1	–	1
	Természettudományi Kar	39	57	96	4	–	4
	Orvosi Kar	–	–	–	81	17	98
	Gyógyszerészeti Kar						
	Összesen	113	120	233	271	29	300
1937/1938	Jogi Kar	171	27	198	124	7	131
	Bölcsészkar	49	59	108	3	–	3
	Természettudományi Kar	21	28	49	8	1	9
	Orvosi Kar	–	–	–	118	20	138
	Gyógyszerészeti Kar						
	Összesen	241	114	355	253	28	281

OKTATÁSI INTÉZMÉNYRENDSZER ÉS DIÁKPOPULÁCIÓ ERDÉLYBEN

1938/1939	Jogi Kar	202	18	220	131	7	138
	Bölcsészkar	39	78	117	10	1	11
	Természettudományi Kar	67	65	132	7	2	9
	Orvosi Kar	–	–	–	132	33	165
	Gyógyszerészeti Kar						
	Összesen	308	161	469	280	43	323
1941/1942	Jogi Kar			170			11
	Bölcsészkar			40			4
	Természettudományi Kar			23			2
	Orvosi Kar			–			97
	Gyógyszerészeti Kar			–			–
	Összesen			233			114

28. Az I. Ferdinánd Tudományegyetem diákjainak nemzetiségi megoszlása fakultásonként, 1921–1928 között:

A kolozsvári I. Ferdinánd Tudományegyetem		Beiratkozott diákok										
		Román		Magyar		Német		Zsidó		Egyéb		Összesen
			%		%		%		%		%	
1921/1922	Jogi Kar	921	76,8					143	11,9	136	11,3	1200
	Bölcsészkar	325	70,8					41	8,9	93	20,3	459
	Természettudományi Kar	104	79,4					12	9,2	15	11,5	131
	Orvosi Kar	397	49,6					329	41,1	75	9,4	801
	Gyógyszerészeti Kar	12	23,1					14	26,9	26	50,0	52
	Összesen	1759	66,6					539	20,4	345	13,1	2643
1922/1923	Jogi Kar	924	73,0					136	10,8	205	16,2	1265
	Bölcsészkar	431	62,4					49	7,1	211	30,5	691
	Természettudományi Kar	123	73,7					17	10,2	27	16,2	167
	Orvosi Kar	352	49,9					278	39,4	76	10,8	706
	Gyógyszerészeti Kar	12	16,9					14	19,7	45	63,4	71
	Összesen	1842	63,5					494	17,0	564	19,4	2900
1923/1924	Jogi Kar	752	78,3					88	9,2	120	12,5	960
	Bölcsészkar	232	70,7					14	4,3	82	25,0	328
	Természettudományi Kar	157	80,5					13	6,7	25	12,8	195
	Orvosi Kar	343	72,7					100	21,2	29	6,1	472
	Gyógyszerészeti Kar	11	18,0					8	13,1	42	68,9	61
	Összesen	1495	74,2					223	11,1	298	14,8	2016

MELLÉKLETEK

1924/1925	Jogi Kar	745	80,7						41	4,4	137	14,8	923
	Bölcsészkar	276	68,8						21	5,2	104	25,9	401
	Természettudományi Kar	181	84,6						6	2,8	27	12,6	214
	Orvosi Kar	364	71,7						76	15,0	68	13,4	508
	Gyógyszerészeti Kar	17	25,8						11	16,7	38	57,6	66
	Összesen	1583	75,0						155	7,3	374	17,7	2112
1925/1926	Jogi Kar	824	76,8	156	14,5	41	3,8	52	4,8	–	–	1073	
	Bölcsészkar	298	70,1	53	12,5	31	7,3	25	5,9	18	4,2	425	
	Természettudományi Kar	182	83,9	21	9,7	8	3,7	6	2,8	–	–	217	
	Orvosi Kar	339	70,6	55	11,5	14	2,9	56	11,7	16	3,3	480	
	Gyógyszerészeti Kar	29	29,9	36	37,1	20	20,6	12	12,4	–	–	97	
	Összesen	1672	72,9	321	14,0	114	5,0	151	6,6	34	1,5	2292	
1926/1927	Jogi Kar	833	70,2	232	19,6	32	2,7	89	7,5	–	–	1186	
	Bölcsészkar	356	70,2	62	12,2	41	8,1	34	6,7	14	2,8	507	
	Természettudományi Kar	190	81,2	26	11,1	14	6,0	2	0,9	2	0,9	234	
	Orvosi Kar	345	72,8	67	14,1	14	3,0	34	7,2	14	3,0	474	
	Gyógyszerészeti Kar	48	32,4	60	40,5	20	13,5	20	13,5	–	–	148	
	Összesen	1772	69,5	447	17,5	121	4,7	179	7,0	30	1,2	2549	
1927/1928	Jogi Kar	801	69,8	227	19,8	35	3,1	84	7,3	–	–	1147	
	Bölcsészkar	417	71,9	81	14,0	43	7,4	28	4,8	11	1,9	580	
	Természettudományi Kar	274	80,8	45	13,3	14	4,1	5	1,5	1	0,3	339	
	Orvosi Kar	397	78,0	69	13,6	7	1,4	27	5,3	9	1,8	509	
	Gyógyszerészeti Kar	34	24,8	66	48,2	28	20,4	9	6,6	–	–	137	
	Összesen	1923	70,9	488	18,0	127	4,7	153	5,6	21	0,8	2712	
1928/1929	Jogi Kar	717	66,2	229	21,1	44	4,1	93	8,6	–	–	1083	
	Bölcsészkar	521	73,5	106	15,0	50	7,1	18	2,5	14	2,0	709	
	Természettudományi Kar	374	82,2	60	13,2	14	3,1	6	1,3	1	0,2	455	
	Orvosi Kar	502	74,3	106	15,7	14	2,1	39	5,8	15	2,2	676	
	Gyógyszerészeti Kar	26	19,5	66	49,6	21	15,8	17	12,8	3	2,3	133	
	Összesen	2140	70,0	567	18,6	143	4,7	173	5,7	33	1,1	3056	

29. Az I. Ferdinánd Tudományegyetem diákjainak nemzetiségi megoszlása fakultásonként 1930–1941 között:

Kolozsvári Egyetem		Beiratkozott diákok										
		Román		Magyar		Német		Zsidó		Egyéb		Összesen
			%		%		%		%		%	
1930/1931	Jogi Kar	1108	64,6	393	22,9	68	4,0	145	8,5	–	–	1714
	Bölcsészkar	513	67,1	150	19,6	57	7,5	26	3,4	18	2,4	764
	Természettudományi Kar	447	75,9	88	14,9	41	7,0	6	1,0	7	1,2	589
	Orvosi Kar	579	66,6	169	19,4	27	3,1	92	10,6	3	0,3	870
	Gyógyszerészeti Kar	38	29,9	42	33,1	14	11,0	32	25,2	1	0,8	127
	Összesen	2685	66,1	842	20,7	207	5,1	301	7,4	29	0,7	4064
1931/1932	Jogi Kar	1061	62,7	379	22,4	95	5,6	151	8,9	5	0,3	1691
	Bölcsészkar	420	61,4	169	24,7	53	7,7	35	5,1	7	1,0	684
	Természettudományi Kar	316	68,3	107	23,1	25	5,4	13	2,8	2	0,4	463
	Orvosi Kar	630	66,0	171	17,9	28	2,9	114	11,9	12	1,3	955
	Gyógyszerészeti Kar	113	34,1	109	32,9	30	9,1	75	22,7	4	1,2	331
	Összesen	2540	61,6	935	22,7	231	5,6	388	9,4	30	0,7	4124
1932/1933	Jogi Kar	1182	65,2	309	17,0	178	9,8	143	7,9	1	0,1	1813
	Bölcsészkar	395	55,6	207	29,2	53	7,5	47	6,6	8	1,1	710
	Természettudományi Kar	364	63,3	153	26,6	30	5,2	22	3,8	6	1,0	575
	Orvosi Kar	643	65,3	155	15,8	32	3,3	142	14,4	12	1,2	984
	Gyógyszerészeti Kar	138	35,7	98	25,3	52	13,4	93	24,0	6	1,6	387
	Összesen	2722	60,9	922	20,6	345	7,7	447	10,0	33	0,7	4469
1933/1934	Jogi Kar	1078	60,6	441	24,8	99	5,6	152	8,5	9	0,5	1779
	Bölcsészkar	364	52,7	207	30,0	65	9,4	44	6,4	11	1,6	691
	Természettudományi Kar	293	52,9	201	36,3	35	6,3	17	3,1	8	1,4	554
	Orvosi Kar	653	63,7	154	15,0	34	3,3	156	15,2	28	2,7	1025
	Gyógyszerészeti Kar	130	32,8	124	31,3	51	12,9	87	22,0	4	1,0	396
	Összesen	2518	56,6	1127	25,4	284	6,4	456	10,3	60	1,3	4445

MELLÉKLETEK

1934/1935	Jogi Kar	1507	69,0	459	21,0	60	2,7	157	7,2	1	0,0	2184
	Bölcsészkar	399	56,4	196	27,7	65	9,2	40	5,6	8	1,1	708
	Természettudományi Kar	219	54,3	142	35,2	18	4,5	21	5,2	3	0,7	403
	Orvosi Kar	632	62,9	148	14,7	34	3,4	178	17,7	13	1,3	1005
	Gyógyszerészeti Kar											
	Összesen	2757	64,1	945	22,0	177	4,1	396	9,2	25	0,6	4300
1935/1936	Jogi Kar	1195	69,5	370	21,5	44	2,6	101	5,9	9	0,5	1719
	Bölcsészkar	329	57,5	145	25,3	54	9,4	33	5,8	11	1,9	572
	Természettudományi Kar	194	58,4	95	28,6	20	6,0	16	4,8	7	2,1	332
	Orvosi Kar	555	58,4	123	12,9	45	4,7	203	21,4	24	2,5	950
	Gyógyszerészeti Kar											
	Összesen	2273	63,6	733	20,5	163	4,6	353	9,9	51	1,4	3573
1936/1937	Jogi Kar	980	73,1	226	16,9	53	4,0	74	5,5	8	0,6	1341
	Bölcsészkar	362	60,3	128	21,3	51	8,5	42	7,0	17	2,8	600
	Természettudományi Kar	261	59,6	116	26,5	21	4,8	28	6,4	12	2,7	438
	Orvosi Kar	498	57,9	110	12,8	42	4,9	177	20,6	33	3,8	860
	Gyógyszerészeti Kar											
	Összesen	2101	64,9	580	17,9	167	5,2	321	9,9	70	2,2	3239
1937/1938	Jogi Kar	965	73,1	235	17,8	40	3,0	69	5,2	12	0,9	1321
	Bölcsészkar	362	62,2	120	20,6	43	7,4	46	7,9	11	1,9	582
	Természettudományi Kar	213	59,7	102	28,6	9	2,5	26	7,3	7	2,0	357
	Orvosi Kar	519	58,0	109	12,2	40	4,5	155	17,3	72	8,0	895
	Gyógyszerészeti Kar											
	Összesen	2059	65,3	566	17,9	132	4,2	296	9,4	102	3,2	3155
1938/1939	Jogi Kar	980	71,8	268	19,6	43	3,2	66	4,8	7	0,5	1364
	Bölcsészkar	321	63,2	95	18,7	37	7,3	44	8,7	11	2,2	508
	Természettudományi Kar	199	61,4	78	24,1	9	2,8	34	10,5	4	1,2	324
	Orvosi Kar	529	58,9	112	12,5	58	6,5	142	15,8	57	6,3	898
	Gyógyszerészeti Kar											
	Összesen	2029	65,6	553	17,9	147	4,8	286	9,2	79	2,6	3094

OKTATÁSI INTÉZMÉNYRENDSZER ÉS DIÁKPOPULÁCIÓ ERDÉLYBEN

1941/1942	Jogi Kar	664	96,2	5	0,7	17	2,5	–	–	4	0,6	690
	Bölcsészkar	252	93,3	1	0,4	17	6,3	–	–	–	–	270
	Természettudományi Kar	184	84,0	9	4,1	21	9,6	–	–	5	2,3	219
	Orvosi Kar	980	95,2	3	0,3	45	4,4	–	–	1	0,1	1029
	Gyógyszerészeti Kar											
	Összesen	2080	94,2	18	0,8	100	4,5	–	–	10	0,5	2208

30. A kolozsvári I. Ferdinánd Tudományegyetem diákjainak felekezeti megoszlása fakultásonként, 1921–1928 között:

I. Ferdinánd Tudományegyetem		Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Evangélikus	Unitárius	Izraelita	Egyéb	Összesen
1921/1922	Jogi Kar	500						143	557	1200
	Bölcsészkar	193						41	225	459
	Természettudományi Kar	86						12	33	131
	Orvosi Kar	318						329	154	801
	Gyógyszerészeti Kar	12						14	26	52
	Összesen	1109						539	995	2643
1922/1923	Jogi Kar	476						136	653	1265
	Bölcsészkar	294						49	348	691
	Természettudományi Kar	91						17	59	167
	Orvosi Kar	309						278	119	706
	Gyógyszerészeti Kar	12						14	45	71
	Összesen	1182						494	1224	2900
1923/1924	Jogi Kar	421						88	451	960
	Bölcsészkar	152						14	162	328
	Természettudományi Kar	118						13	64	195
	Orvosi Kar	249						100	123	472
	Gyógyszerészeti Kar	11						8	42	61
	Összesen	951						223	842	2016

MELLÉKLETEK

1924/1925	Jogi Kar	370							41	512	923
	Bölcsészkar	184							21	196	401
	Természettudományi Kar	130							6	78	214
	Orvosi Kar	260							76	172	508
	Gyógyszerészeti Kar	17							11	38	66
	Összesen	961							155	996	2112
1925/1926	Jogi Kar	419	405	86	57	41	13	52	–	1073	
	Bölcsészkar	205	106	47	21	20	1	25	–	425	
	Természettudományi Kar	124	58	15	5	7	1	6	1	217	
	Orvosi Kar	245	97	42	21	13	6	56	–	480	
	Gyógyszerészeti Kar	18	8	35	15	5	4	12	–	97	
	Összesen	1011	674	225	119	86	25	151	1	2292	
1926/1927	Jogi Kar	427	406	131	82	32	19	89	–	1186	
	Bölcsészkar	244	125	46	25	31	1	34	1	507	
	Természettudományi Kar	121	66	24	4	14	2	2	1	234	
	Orvosi Kar	185	174	37	36	7	1	34	–	474	
	Gyógyszerészeti Kar	26	22	42	22	14	2	20	–	148	
	Összesen	1003	793	280	169	98	25	179	2	2549	
1927/1928	Jogi Kar	405	396	140	74	35	13	84	–	1147	
	Bölcsészkar	271	153	48	39	38	3	28	–	580	
	Természettudományi Kar	171	100	30	15	13	4	5	1	339	
	Orvosi Kar	264	142	36	17	7	16	27	–	509	
	Gyógyszerészeti Kar	21	13	39	12	28	15	9	–	137	
	Összesen	1132	804	293	157	121	51	153	1	2712	
1928/1929	Jogi Kar	339	378	131	87	44	11	93	–	1083	
	Bölcsészkar	350	181	62	54	40	4	18	–	709	
	Természettudományi Kar	233	139	41	16	13	6	6	1	455	
	Orvosi Kar	307	205	49	31	14	30	39	1	676	
	Gyógyszerészeti Kar	15	11	33	16	21	20	17	–	133	
	Összesen	1244	914	316	204	132	71	173	2	3056	

31. A kolozsvári I. Ferdinánd Tudományegyetem diákjainak felekezeti megoszlása
fakultásonként, 1921–1928 között, százalékban kifejezve:

I. Ferdinánd Tudományegyetem		Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Evangélikus	Unitárius	Izraelita
1921/1922	Jogi Kar	41,7						11,9
	Bölcsészkar	42,0						8,9
	Természettudományi Kar	65,6						9,2
	Orvosi Kar	39,7						41,1
	Gyógyszerészeti Kar	23,1						26,9
	Összesen	42,0						20,4
1922/1923	Jogi Kar	37,6						10,8
	Bölcsészkar	42,5						7,1
	Természettudományi Kar	54,5						10,2
	Orvosi Kar	43,8						39,4
	Gyógyszerészeti Kar	16,9						19,7
	Összesen	40,8						17,0
1923/1924	Jogi Kar	43,9						9,2
	Bölcsészkar	46,3						4,3
	Természettudományi Kar	60,5						6,7
	Orvosi Kar	52,8						21,2
	Gyógyszerészeti Kar	18,0						13,1
	Összesen	47,2						11,1
1924/1925	Jogi Kar	40,1						4,4
	Bölcsészkar	45,9						5,2
	Természettudományi Kar	60,7						2,8
	Orvosi Kar	51,2						15,0
	Gyógyszerészeti Kar	25,8						16,7
	Összesen	45,5						7,3
1925/1926	Jogi Kar	39,0	37,7	8,0	5,3	3,8	1,2	4,8
	Bölcsészkar	48,2	24,9	11,1	4,9	4,7	0,2	5,9
	Természettudományi Kar	57,1	26,7	6,9	2,3	3,2	0,5	2,8
	Orvosi Kar	51,0	20,2	8,8	4,4	2,7	1,3	11,7
	Gyógyszerészeti Kar	18,6	8,2	36,1	15,5	5,2	4,1	12,4
	Összesen	44,1	29,4	9,8	5,2	3,8	1,1	6,6

MELLÉKLETEK

1926/1927	Jogi Kar	36,0	34,2	11,0	6,9	2,7	1,6	7,5
	Bölcsészkar	48,1	24,7	9,1	4,9	6,1	0,2	6,7
	Természettudományi Kar	51,7	28,2	10,3	1,7	6,0	0,9	0,9
	Orvosi Kar	39,0	36,7	7,8	7,6	1,5	0,2	7,2
	Gyógyszerészeti Kar	17,6	14,9	28,4	14,9	9,5	1,4	13,5
	Összesen	39,3	31,1	11,0	6,6	3,8	1,0	7,0
1927/1928	Jogi Kar	35,3	34,5	12,2	6,5	3,1	1,1	7,3
	Bölcsészkar	46,7	26,4	8,3	6,7	6,6	0,5	4,8
	Természettudományi Kar	50,4	29,5	8,8	4,4	3,8	1,2	1,5
	Orvosi Kar	51,9	27,9	7,1	3,3	1,4	3,1	5,3
	Gyógyszerészeti Kar	15,3	9,5	28,5	8,8	20,4	10,9	6,6
	Összesen	41,7	29,6	10,8	5,8	4,5	1,9	5,6
1928/1929	Jogi Kar	31,3	34,9	12,1	8,0	4,1	1,0	8,6
	Bölcsészkar	49,4	25,5	8,7	7,6	5,6	0,6	2,5
	Természettudományi Kar	51,2	30,5	9,0	3,5	2,9	1,3	1,3
	Orvosi Kar	45,4	30,3	7,2	4,6	2,1	4,4	5,8
	Gyógyszerészeti Kar	11,3	8,3	24,8	12,0	15,8	15,0	12,8
	Összesen	40,7	29,9	10,3	6,7	4,3	2,3	5,7

32. A kolozsvári I. Ferdinánd Tudományegyetem diákjainak felekezeti megoszlása fakultásonként, 1930–1941 között:

I. Ferdinánd Tudományegyetem		Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Evangelikus	Unitárius	Izraelita	Egyéb	Összesen
1930/1931	Jogi Kar	519	589	205	155	68	33	145	–	1714
	Bölcsészkar	310	197	103	76	46	6	26	–	764
	Természettudományi Kar	271	169	77	30	31	4	7	–	589
	Orvosi Kar	445	140	109	56	23	2	92	3	870
	Gyógyszerészeti Kar	21	21	25	13	12	3	32	–	127
	Összesen	1566	1116	519	330	180	48	302	3	4064
1931/1932	Jogi Kar	507	523	229	166	70	30	166	–	1691
	Bölcsészkar	264	150	105	86	36	7	36	–	684
	Természettudományi Kar	172	131	87	44	11	5	13	–	463
	Orvosi Kar	473	165	101	65	26	9	114	2	955
	Gyógyszerészeti Kar	79	35	77	36	24	3	75	2	331
	Összesen	1495	1004	599	397	167	54	404	4	4124

OKTATÁSI INTÉZMÉNYRENDSZER ÉS DIÁKPOPULÁCIÓ ERDÉLYBEN

1932/1933	Jogi Kar	592	591	236	140	82	28	143	1	1813
	Bölcsészkar	239	152	123	104	31	13	47	1	710
	Természettudományi Kar	206	147	112	61	19	8	22	–	575
	Orvosi Kar	484	163	86	70	27	10	141	3	984
	Gyógyszerészeti Kar	103	34	81	30	37	6	93	3	387
	Összesen	1624	1087	638	405	196	65	446	8	4469
1933/1934	Jogi Kar	558	511	249	189	87	34	150	1	1779
	Bölcsészkar	230	136	131	99	37	14	43	1	691
	Természettudományi Kar	174	118	124	87	27	7	17	–	554
	Orvosi Kar	504	164	90	64	29	12	156	6	1025
	Gyógyszerészeti Kar	93	38	94	34	41	7	87	2	396
	Összesen	1559	967	688	473	221	74	453	10	4445
1934/1935	Jogi Kar	800	707	260	167	60	32	157	1	2184
	Bölcsészkar	235	153	127	97	41	13	40	2	708
	Természettudományi Kar	125	93	89	56	11	6	21	2	403
	Orvosi Kar	471	163	96	58	29	8	178	2	1005
	Gyógyszerészeti Kar	1631	1116	572	378	141	59	396	7	4300
	Összesen	1631	1116	572	378	141	59	396	7	4300
1935/1936	Jogi Kar	639	567	212	132	42	26	101	–	1719
	Bölcsészkar	211	120	98	68	34	8	33	–	572
	Természettudományi Kar	114	78	66	13	39	6	16	–	332
	Orvosi Kar	426	149	85	48	27	10	203	2	950
	Gyógyszerészeti Kar	1390	914	461	261	142	50	353	2	3573
	Összesen	1390	914	461	261	142	50	353	2	3573
1936/1937	Jogi Kar	529	436	152	104	25	21	74	–	1341
	Bölcsészkar	220	149	81	65	35	6	42	2	600
	Természettudományi Kar	163	106	74	45	12	8	28	2	438
	Orvosi Kar	410	119	88	34	26	6	177	–	860
	Gyógyszerészeti Kar	1322	810	395	248	98	41	321	4	3239
	Összesen	1322	810	395	248	98	41	321	4	3239
1937/1938	Jogi Kar	549	417	156	91	17	18	69	4	1321
	Bölcsészkar	223	136	81	62	25	8	46	1	582
	Természettudományi Kar	137	75	65	42	7	5	26	–	357
	Orvosi Kar	449	137	91	38	19	5	155	1	895
	Gyógyszerészeti Kar	1358	765	393	233	68	36	296	6	3155
	Összesen	1358	765	393	233	68	36	296	6	3155

MELLÉKLETEK

1938/1939	Jogi Kar	578	420	195	64	26	16	65	–	1364
	Bölcsészkar	204	116	75	38	25	7	43	–	508
	Természettudományi Kar	124	77	45	32	5	7	34	–	324
	Orvosi Kar	461	123	103	39	23	6	142	1	898
	Gyógyszerészeti Kar									
	Összesen	1367	736	418	173	79	36	284	1	3094
1941/1942	Jogi Kar	450	217	11	4	8	–	–	–	690
	Bölcsészkar	172	77	10	1	10	–	–	–	270
	Természettudományi Kar	129	55	29	3	3	–	–	–	219
	Orvosi Kar	719	259	31	3	14	–	–	3	1029
	Gyógyszerészeti Kar									
	Összesen	1470	608	81	11	35	–	–	3	2208

33. A kolozsvári I. Ferdinánd Tudományegyetem diákjainak felekezeti megoszlása
fakultásonként, 1930–1941 között, százalékban kifejezve:

I. Ferdinánd Tudományegyetem		Görögkeleti	Görög katolikus	Római katolikus	Református	Evangelikus	Unitárius	Izraelita
1930/1931	Jogi Kar	30,3	34,4	12,0	9,0	4,0	1,9	8,5
	Bölcsészkar	40,6	25,8	13,5	9,9	6,0	0,8	3,4
	Természettudományi Kar	46,0	28,7	13,1	5,1	5,3	0,7	1,2
	Orvosi Kar	51,1	16,1	12,5	6,4	2,6	0,2	10,6
	Gyógyszerészeti Kar	16,5	16,5	19,7	10,2	9,4	2,4	25,2
	Összesen	38,5	27,5	12,8	8,1	4,4	1,2	7,4
1931/1932	Jogi Kar	30,0	30,9	13,5	9,8	4,1	1,8	9,8
	Bölcsészkar	38,6	21,9	15,4	12,6	5,3	1,0	5,3
	Természettudományi Kar	37,1	28,3	18,8	9,5	2,4	1,1	2,8
	Orvosi Kar	49,5	17,3	10,6	6,8	2,7	0,9	11,9
	Gyógyszerészeti Kar	23,9	10,6	23,3	10,9	7,3	0,9	22,7
	Összesen	36,3	24,3	14,5	9,6	4,0	1,3	9,8
1932/1933	Jogi Kar	32,7	32,6	13,0	7,7	4,5	1,5	7,9
	Bölcsészkar	33,7	21,4	17,3	14,6	4,4	1,8	6,6
	Természettudományi Kar	35,8	25,6	19,5	10,6	3,3	1,4	3,8
	Orvosi Kar	49,2	16,6	8,7	7,1	2,7	1,0	14,3
	Gyógyszerészeti Kar	26,6	8,8	20,9	7,8	9,6	1,6	24,0
	Összesen	36,3	24,3	14,3	9,1	4,4	1,5	10,0

OKTATÁSI INTÉZMÉNYRENDSZER ÉS DIÁKPOPULÁCIÓ ERDÉLYBEN

1933/1934	Jogi Kar	31,4	28,7	14,0	10,6	4,9	1,9	8,4
	Bölcsészkar	33,3	19,7	19,0	14,3	5,4	2,0	6,2
	Természettudományi Kar	31,4	21,3	22,4	15,7	4,9	1,3	3,1
	Orvosi Kar	49,2	16,0	8,8	6,2	2,8	1,2	15,2
	Gyógyszerészeti Kar	23,5	9,6	23,7	8,6	10,4	1,8	22,0
	Összesen	35,1	21,8	15,5	10,6	5,0	1,7	10,2
1934/1935	Jogi Kar	36,6	32,4	11,9	7,6	2,7	1,5	7,2
	Bölcsészkar	33,2	21,6	17,9	13,7	5,8	1,8	5,6
	Természettudományi Kar	31,0	23,1	22,1	13,9	2,7	1,5	5,2
	Orvosi Kar	46,9	16,2	9,6	5,8	2,9	0,8	17,7
	Gyógyszerészeti Kar							
	Összesen	37,9	26,0	13,3	8,8	3,3	1,4	9,2
1935/1936	Jogi Kar	37,2	33,0	12,3	7,7	2,4	1,5	5,9
	Bölcsészkar	36,9	21,0	17,1	11,9	5,9	1,4	5,8
	Természettudományi Kar	34,3	23,5	19,9	3,9	11,7	1,8	4,8
	Orvosi Kar	44,8	15,7	8,9	5,1	2,8	1,1	21,4
	Gyógyszerészeti Kar							
	Összesen	38,9	25,6	12,9	7,3	4,0	1,4	9,9
1936/1937	Jogi Kar	39,4	32,5	11,3	7,8	1,9	1,6	5,5
	Bölcsészkar	36,7	24,8	13,5	10,8	5,8	1,0	7,0
	Természettudományi Kar	37,2	24,2	16,9	10,3	2,7	1,8	6,4
	Orvosi Kar	47,7	13,8	10,2	4,0	3,0	0,7	20,6
	Gyógyszerészeti Kar							
	Összesen	40,8	25,0	12,2	7,7	3,0	1,3	9,9
1937/1938	Jogi Kar	41,6	31,6	11,8	6,9	1,3	1,4	5,2
	Bölcsészkar	38,3	23,4	13,9	10,7	4,3	1,4	7,9
	Természettudományi Kar	38,4	21,0	18,2	11,8	2,0	1,4	7,3
	Orvosi Kar	50,2	15,3	10,2	4,2	2,1	0,6	17,3
	Gyógyszerészeti Kar							
	Összesen	43	24,2	12,5	7,4	2,2	1,1	9,4
1938/1939	Jogi Kar	42,4	30,8	14,3	4,7	1,9	1,2	4,8
	Bölcsészkar	40,2	22,8	14,8	7,5	4,9	1,4	8,5
	Természettudományi Kar	38,3	23,8	13,9	9,9	1,5	2,2	10,5
	Orvosi Kar	51,3	13,7	11,5	4,3	2,6	0,7	15,8
	Gyógyszerészeti Kar							
	Összesen	44,2	23,8	13,5	5,6	2,6	1,2	9,2
1941/1942	Jogi Kar	65,2	31,4	1,6	0,6	1,2	–	–
	Bölcsészkar	63,7	28,5	3,7	0,4	3,7	–	–
	Természettudományi Kar	58,9	25,1	13,2	1,4	1,4	–	–
	Orvosi Kar	69,9	25,2	3,0	0,3	1,4	–	–
	Gyógyszerészeti Kar							
	Összesen	66,6	27,5	3,7	0,5	1,6	–	–

34. Az erdélyi alsó és középfokú oktatásban részt vevő román nemzetiségű diákok megoszlása iskolafenntartók szerint 1928/1929-ben.¹

Románok	Állami szektor		Egyházi és magánszektor		Összesen
		%		%	
Óvodák	19 244	98,9	219	1,1	19 463
Elemi iskolák	313 128	99,7	987	0,3	314 115
Tanítóképzők	6102	100,0	0	0,0	6102
Gimnáziumok és I. fokú leány-középiskolák	3978	99,8	7	0,2	3985
Líceumok és II. fokú leány-középiskolák	12 946	99,3	87	0,7	13 033
Kereskedelmi iskolák (elemi és felsőkereskedelmi)	2909	98,7	38	1,3	2947
Ipariskolák, szakiskolák, háztartási iskolák	4287	100,0	0	0,0	4287
Összesen	362 594	99,6	1338	0,4	363 932

35. Az erdélyi alsó és középfokú oktatásban részt vevő magyar nemzetiségű diákok megoszlása iskolafenntartók szerint 1928/1929-ben.²

Magyarok	Állami szektor		Egyházi és magánszektor		Összesen
		%		%	
Óvodák	12 642	89,3	1507	10,7	14 149
Elemi iskolák	69 658	52,2	63 792	47,8	133 450
Tanítóképzők	142	15,6	768	84,4	910
Gimnáziumok és I. fokú leány-középiskolák	1398	37,8	2298	62,2	3696
Líceumok és II. fokú leány-középiskolák	1733	27,5	4578	72,5	6311
Kereskedelmi iskolák (elemi és felsőkereskedelmi)	416	47,3	463	52,7	879
Ipariskolák, szakiskolák, háztartási iskolák	216	100,0	0	0,0	216
Összesen	86 205	54,0	73 406	46,0	159 611

¹ A kimutatás nem teljes, ugyanis nem tartalmazza a mezőgazdasági iskolák adatait, valamint a magántanulók és felnőttképző tanfolyamok diákjainak számát!

² A kimutatás nem teljes, ugyanis nem tartalmazza a mezőgazdasági iskolák adatait, valamint a magántanulók és felnőttképző tanfolyamok diákjainak számát!

36. Az erdélyi alsó és középfokú oktatásban részt vevő német nemzetiségű diákok megoszlása iskolafenntartók szerint 1928/1929-ben.³

Németek	Állami szektor		Egyházi és magánszektor		Összesen
		%		%	
Óvodák	5606	50,6	5475	49,4	11 081
Elemi iskolák	19 924	35,8	35 717	64,2	55 641
Tanítóképzők	45	11,6	343	88,4	388
Gimnáziumok és I. fokú leány-középiskolák	614	29,1	1497	70,9	2111
Líceumok és II. fokú leány-középiskolák	862	33,1	1745	66,9	2607
Kereskedelmi iskolák (elemi és felsőkereskedelmi)	218	61,8	135	38,2	353
Ipariskolák, szakiskolák, háztartási iskolák	77	100,0	0	0,0	77
Összesen	27 346	37,8	44 912	62,2	72 258

37. Az erdélyi alsó és középfokú oktatásban részt vevő zsidó nemzetiségű diákok megoszlása iskolafenntartók szerint 1928/1929-ben.⁴

Zsidók	Állami szektor		Egyházi és magánszektor		Összesen
		%		%	
Óvodák	2058	89,7	236	10,3	2294
Elemi iskolák	11 974	72,7	4487	27,3	16 461
Tanítóképzők	11	78,6	3	21,4	14
Gimnáziumok és I. fokú leány-középiskolák	475	54,9	390	45,1	865
Líceumok és II. fokú leány-középiskolák	1564	73,7	557	26,3	2121
Kereskedelmi iskolák (elemi és felsőkereskedelmi)	217	47,0	245	53,0	462
Ipariskolák, szakiskolák, háztartási iskolák	41	100,0	0	0,0	41
Összesen	16 340	73,4	5918	26,6	22 258

³ A kimutatás nem teljes, ugyanis nem tartalmazza a mezőgazdasági iskolák adatait, valamint a magántanulók és felnőttképző tanfolyamok diákjainak számát!

⁴ A kimutatás nem teljes, ugyanis nem tartalmazza a mezőgazdasági iskolák adatait, valamint a magántanulók és felnőttképző tanfolyamok diákjainak számát!

REZUMAT

SISTEMUL INSTITUȚIONAL EDUCAȚIONAL ȘI ȘCOLĂRIMEA DIN TRANSILVANIA ÎNTRE 1918–1948

Cartea de față este rezultatul unei lungi și ample cercetări. Este vorba de fapt despre o publicație statistică care prezintă și analizează toate nivelurile de educație (de la grădinițe la educația universitară) îmbinând mai multe metode de lucru. Prima parte oferă o detaliată prezentare a legislației educaționale românești de după 1918, precum și a politicii educaționale câteodată discriminatorie față de minoritățile naționale. Partea a doua a lucrării conține statisticile nivelurilor de educație și analiza datelor.

În ceea ce privește cadrele legislative ale educației din perioada 1918–1948 se poate afirma că legiuitorul român și-a urmat în primul rând interesele naționale statale române și a încercat să impună criteriile de formare ale elitei națiunii dominante de multe ori în dauna minorităților naționale. Odată cu schimbarea de imperiu, adică de la unirea Transilvaniei cu România, statul român a preluat toate instituțiile educaționale maghiare de stat. Astfel, o mare parte a elevilor de etnie maghiară din Transilvania au părăsit sistemul instituțional statal și a continuat studiile în școlile susținute de către bisericele minoritare.

În teritoriile fostului Imperiu Austro-ungar alipite României, în principal Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, au fost înființate școli de stat într-un număr mai mare decât în celelalte zone ale țării. Acest proces a fost realizat ori prin etatizarea școlilor de stat maghiare ori prin înființarea de noi instituții.

Românizarea învățământului de stat a urmărit două scopuri: în primul rând, prin românizarea școlilor, statul român a vrut să sprijine formarea unei elite românești în Transilvania și să întărească poziția elitei intelectuale românești față de cea maghiară, evreiască și germană. În al doilea rând, această românizare și etatizare s-a datorat unei logici statale total diferite față de cea ungară de dinainte de 1918. În Transilvania de dinainte de război, conform practicii maghiare, majoritatea instituțiilor educaționale au fost susținute de către biserici, în schimb, în Regatul României situația a fost exact inversă. Aici, rolul asumat de către biserica ortodoxă în educație a fost aproape nesemnificativ, statul fiind aceea care a susținut instituțiile educaționale. Deci, demersul Statului român de a etatiza instituțiile de educație din fostele teritorii maghiare poate fi privit și ca o încercare de unificare a sistemului. În urma acestui proces în mai puțin de zece ani s-a schimbat total tabloul sistemului instituțional. În anul școlar 1920/1921 doar o treime din școlile

elementare a fost de stat, pentru ca, pe la sfârșitul deceniului, această proporție să depășească două treimi. O schimbare aproape atât de radicală poate fi surprinsă și în cazul școlilor de grad secundar.

Analizând repartizarea elevilor între sectorul statal și particular/bisericesc se poate observa diferențe semnificative. Elevii de etnie română au studiat în 99% în școli statale. Nu așa s-a întâmplat însă în cazul minorităților, acestea având un sistem instituțional propriu mult mai dezvoltat datorat și circumstanțelor amintite mai sus. Dintre copii etnicilor germani doar 37,8% au studiat în școlile statului. Acest procent a fost 54 la maghiari, iar la evrei 73,4.

Lucrarea de față este o analiză statistică complexă asupra situației educației din Transilvania, o analiză care lipsea cu totalitate din literatura istorică și sociologică de specialitate până acum. Este o cercetare-bază care încearcă să fie punctul de pornire a cercetărilor privind istoria educației, sociologia educației, dar și a istoriei minorității maghiare, germane și evreiești din Transilvania.

ABSTRACT

EDUCATIONAL INSTITUTIONS AND SCHOOL- AGE POPULATION IN TRANSYLVANIA BETWEEN 1919 AND 1948

Our analysis presents the changes in the Transylvanian educational institutions and in the number of their students, according to levels of education, school types and the maintainers of the schools. The available statistics are incomplete and this did not allow us to make an exhaustive and complete presentation of the development of public education in the region. Nevertheless, we can more or less reconstruct the main characteristics of the education market and of the institutions of the educational system between 1918 and 1948 based on the data presented in our paper.

On the territories annexed to Romania after World War I, and especially in the parts gained from Hungary, state schools were established in a higher rate than the national average, either through the nationalisation of institutions of Hungarian language or through the construction of new schools. The large-scale developments in infrastructure had two reasons. The first reason was to consolidate the position of the Romanian population living in the newly acquired territories as opposed to Hungarians and Germans and to the denominational schools run by minorities. The other reason was the changed role of the state in the public education. Prior to 1918 in Transylvania, in line with the practice of Hungary, educational institutions were primarily maintained by denominations, while in Romania the role of the denominations was insignificant in this respect. Thus, the Romanian state basically aimed at implementing its existing school policy also on the newly acquired territories. All these resulted in the fact that while in the 1920/1921 school year only 32.7% of the primary schools were functioning in Transylvania were maintained by the state or by the communities, by 1928/1929 this proportion jumped to 77.8%. This switch in proportion can also be observed in case of lyceums and upper girls' schools, although to a smaller degree.

The data on Romanian students already indicate the effects of school policy of the Romanian Government. Prior to 1918 in Romania – thanks to the reforms of public education minister Spiru Haret – heavy emphasis was placed on practical education. This approach made its way to Transylvania, and resulted in the increased proportion of Romanian students in trade, vocational and housekeeping schools which exceeded by far the proportion of the minorities. Further factors also contributed to this: vocational schools were maintained by the state and the

language of instruction in these schools was Romanian. The fact that these types of institutions were accessible for the Romanian population living mainly in rural areas is not incidental either.

The proportion of Romanian students was dominant also in teacher training schools, which ensured the supply of pedagogues who were meant to fulfill the need for teachers of the expanded primary school system. Commercial schools and lyceums were also maintained primarily by the state, and this was also visible in the proportion of Romanian students. Consequently, these institutions not only ensured the closing-up of the educational gap between the Romanian population and the minorities but also established the basis of the ethnic elite change (Romanians were employed in state offices, cultural apparatus, and as professional intelligentsia).

Higher education essentially mirrored the situation of secondary schools. In the case of Romanians and Jews we can again observe the overschooling, with the notable difference that in the case of Jewish students there was a decreasing tendency while in the case of Romanian students there was a continuous increase. In the period between the two world wars the supply for new generations of intelligentsia for the minorities slowed down and did not meet the societal demands. On the other hand, the number of Romanian graduates increased as a result of the "Romanianisation" of secondary schools with Matura and increased the number of students enrolled in universities.

The evolution of the Transylvanian educational system and that of the educational market were defined all along by the state policies (the elite formation strategies and the ethnic policies).

Az erdélyi oktatási rendszer 1918 után gyökeresen átalakult. Az állami iskolákat románosították, az iskolák jelentős részében megváltozott a tanítási nyelv, és a kisebbségi egyházakra fontos feladat hárult az anyanyelvű oktatás megszervezése terén. Az 1940-es második bécsi döntés, majd Észak-Erdély ismételt román fennhatóság alá kerülése állandó kihívások elé állította az erdélyi oktatásügyet. Harminc év tanügyi jogalkotását és statisztikai adatait összesíti ez a könyv, amely alapján részletes betekintést nyerhetünk az 1918 és 1948 között működő alsó, közép- és felső fokú tanintézmények számának alakulásába, a diákok etnikai, felekezeti összetételébe, valamint az állami oktatáspolitikák elitreprodukciós logikájába.

ISBN 978-606-8178-75-2

